

GLĂSU BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXX, Nr. 3—4 - MARTIE — APRILIE 1971

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXIX Nr. 3 — 4
MARTIE - APRILIE
1971

Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN

Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul României

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. **ANTIM**
Episcopul Buzăului

P. S. **CHESARIE**
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. Dr. **ANTIM TÎRGOVIȘTEANUL**
Episcop vicar patriarhal

P. C. Pr. **ALEXANDRU IONESCU**
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. **PETRE F. ALEXANDRU**
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

PASTORALE

Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN, <i>Pastorală la Învierea Domnului</i>	197
P.S. Episcop ANTIM al Buzăului, <i>Pastorală la Învierea Domnului</i>	201
P.S. Episcop CHESARIE al Dunării de Jos, <i>Pastorală la Învierea Domnului</i>	205
REDACȚIA, <i>Sfintele Paști la Palatul Patriarhal</i>	209

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. Prof. DUMITRU RĂDUNĂ, <i>La Duminică a II-a din Post</i>	220
Pr. Prof. NICOLAE BORDAȘIU, <i>La Duminică a V-a din Post</i>	223
Pr. Prof. AL. I. CIUREA, <i>La Duminică Floriilor</i>	227
Diac. P. I. DAVID, <i>Sfântul și Marele Mucenic Gheorghe</i>	230
Pr. STAMATOIU DIONISIE, <i>La Duminică Tomii</i>	234
Pr. DAVID POPESCU, <i>Varava</i>	238

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDACȚIA, <i>Acțiuni în slujba păcii (martie-aprilie)</i>	241
Prof. O. B. și A. M., <i>Știri ecumenice</i>	249

ARTICOLE ȘI STUDII

Prof. O. BUCEVȘCHI, <i>Discuții pascale</i>	256
Pr. AT. NEGOIȚĂ, <i>Noul Calendar universal (proiecte propuse)</i>	260
Prof. CONST. PAVEL, <i>Probleme morale în parabola fiului risipitor</i>	268
Drd. POPA D. ION, <i>Caracterizarea omiletică a predicii profeților Vechiului Testament</i>	281
<i>Formarea gândirii juridice moderne, prezentare de Pr. Prof. LIVIU STAN și Pr. Prof. ANATOLIE ZAREA</i>	294

DOCUMENTARE

PAVEL CHIHAIA, <i>Biserica Voievodului Nicolae Alexandru din Cîmpulung Muscel (a. 1352—1633)</i>	303
Pr. MIHAIL MARINESCU, EMANUIL HAĞI MOȘCO și RADU CREȚEANU, <i>Biserica «Așezământul Domnița Bălașa» din București</i>	317

Pr. ILIE GH. DIACONESCU, <i>Un manuscris de cancelarie la Mănăstirea Glavacioc</i>	343
Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU, <i>Ghid bibliografic, pe teme și probleme din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii»</i>	361
Pr. EUGENIU BARBULESCU, <i>Chipuri de preoți adormiți întru Domnul. Proto-popul Nicolae Popian</i>	380

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

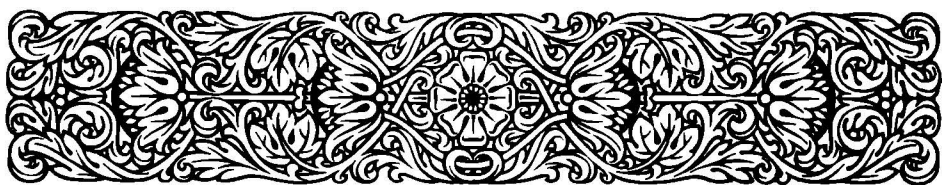
REDACȚIA, <i>Conferința de orientare a clerului pe luna martie 1971 din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor</i>	383
ASISTENT, † <i>Medicul Dr. Ion Petru Solomon</i>	388
CRONICAR, <i>Conferința de orientare pe luna martie din cuprinsul Eparhiei Buzăului</i>	394

RECENZII

Prof. Prof. Liviu Stăn, <i>Despre temelile canonice ale principiilor teologice, Atena, 1968, 16 p. de Pr. DAVID POPESCU</i>	401
<i>Anuarul Bisericesc al vechilor catolici din R. F. a Germaniei, 1970, de Prof. Diac. N. BALCA</i>	402
<i>Stimme der Orthodoxie, Berlin, nr. 11/1969, de Prof. O. BUCEVSCHI</i>	410
<i>Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, București, 1970, de IOAN F. STĂNCULESCU</i>	412
<i>Manole Neagoe, Neagoe Basarab, Editura Științifică, București, 1971, 264 p., de Prof. N. STĂNCULESCU</i>	415
<i>Note bibliografice, de Prof. ANATOLIE ZAREA și Pr. ILIE D. NEGOIȚĂ</i>	418

ANEXA

<i>Prohodul Domnului (Cântare psaltică tradițională) și Axionul Buncivestiri (glas IV) armonizate de Prof. N. LUNGU</i>	I—XVI
---	-------

PASTORALE

---

† JUSTINIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU ȘI VOINȚA CLERULUI ȘI DREPTCRE-
DINCIOȘILOR CREȘTINI, PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE
ROMÂNE, LOȚIITOR AL SCAUNULUI DIN CEZAREEA CAPA-
DOCIEI, MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI ARHIEPISCOP
AL BUCUREȘTILOR,

IUBITULUI NOSTRU CLER
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI,

har și pace de la Dumnezeu, iar de la Noi arhierescă binecuvîntare
și părintescă salutare :

«HRISTOS A ÎNVIAT !»

Iubiții mei fii sufletesti,

De cîte ori sărbătorim Învierea Domnului Hristos, gîndul nostru se îndreaptă spre Dealul Golgotei, la mormîntul în care trupul Său a fost pus. Vedem cu ochii minții noastre pe străjerii puși de căpeteniile iudeilor să păzească acest sfînt mormînt. Vedem apoi, așa cum ne istorisesc sfintele evanghelii, în zorii acelei dimineți de duminică, cîteva femei triste, venind spre mormînt cu miresme, ca să ungă, după obiceiul vrenii, trupul Domnului. Erau siintele femei, cele care, fără teamă, urmaseră pe Iisus Domnul pe drumul Golgotei, fuseseră martore la răstignirea Sa, îngropaseră trupul Său, iar acum, din dragostea lor cea mare pentru El, veneau din nou la mormîntul sfînt al Învățătorului lor. Mîntea noastră, urmărind în continuare firul istorisirii evanghelice, le vede pe aceste femei ajunse la mormînt, înspăimîntate, căci mormîntul era acum gol iar în el era un înger cu «înfățișarea ca fulgerul și îmbrăcămintea albă ca zăpada» (Matei XXVIII, 3),

care le liniștește, spunându-le : «Nu vă înspăimîntați! Căutați pe Iisus Nazarineanul Cel răstignit? A înviat!» (Marcu XVI, 6). «Și degrabă mergînd, spuneți ucenicilor Lui că s-a sculat din morți...». «Iar plecînd ele în grabă de la mormînt cu frică și cu bucurie mare au alergat să vestească ucenicilor Lui» (Matei XXVIII, 7—8), *învierea lui Hristos!*

Iubiții mei,

Să zăbovim puțin cu gîndul asupra acestor sfinte femei, ucenițe și ele ale Mîntuitorului Hristos, care îl urmaseră în timpul propovăduirii Sale, îi ascultaseră învățătura și erau pline de dragoste sfîntă față de El. Necunoscînd teama, cu curaj, ele, ființe plătînde, vin din nou la mormînt să ungă trupul Domnului, pe cînd ceilalți ucenici stau toți închiși în casă de frică. Pentru dragostea și devotamentul lor față de Domnul Iisus Hristos, pentru sufletul lor plin de credință, iată că ele s-au învrednicit de cea mai mare răsplată și bucurie : ele sînt primele ființe care au auzit de la înger marea veste, că Hristos a înviat.

Iubiții mei, slujitorii Bisericii în fiecare noapte a Paștilor vă reînnoiesc vestea care de atunci a umplut veacurile creștine, spunîndu-vă: «Hristos a înviat!» Să nu uităm însă că niște umile și firave femei s-au învrednicit să audă, primele din lume, chiar de la înger, această veste. Și să nu uităm iarăși, că ele s-au învrednicit, tot cele dintîi, să vadă pe Domnul înviat, căci, așa cum ne spune Sfînta Evanghelie, «pe cînd mergeau ele să vestească ucenicilor, iată Iisus le-a întîmpinat zicînd : Bucurați-vă! Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat. Atunci Iisus le-a zis : «Nu vă temeți! Duceți-vă și vestiți fraților Mei, ca să meargă în Galileea, și acolo Mă vor vedea» (Matei XXVIII, 9—10).

Iubiții mei fii sufletești,

Purtarea femeilor mironosite și răsplata de care s-au învrednicit, ne fac să cugetăm mai departe și să constatăm că exemplul lor de dragoste și credință în Domnul Hristos a fost urmat de nenumărate femei creștine în istoria celor aproape două mii de ani cîți s-au scurs de la slăvita Sa înviere. Dacă ele au fost trimise și de înger și de Domnul să vestească învierea Sa, apoi urmașele lor, femeile creștine, au continuat și ele și continuă și astăzi lucrarea de vestire a învățăturii Domnului Hristos.

Noi sîntem convingși că dacă Biserica creștină a avut și are atîția sfînti, aceasta se datorește în primul rînd mamelor lor. Biserica își amintește cu evlavie de Sfînta Elena, care a făcut să avem pe Sfîntul Constantin; de Enilia, mama Sfîntului Vasile cel Mare; de Antuza, mama Sfîntului Ioan Gură de Aur; de Nona, mama Sfîntului Grigorie

de Nazianz ; de Monica, mama Fericitului Augustin și de altele alte mame de sfinți și cuvioși, care prin educația dată fiilor lor și prin dragostea față de Dumnezeu pe care au sădit-o în aceștia, au făcut ca ei să ajungă stele luminoase pe cerul nostru creștin. Mulți din acești sfinți mărturisesc că datoresc maicilor lor toată zidirea lor sufletească, toată simțirea și dragostea lor pentru Hristos.

Dar, iubiții mei, nu numai în trecut vom găsi femei și mame creștine vrednice de amintit. Să ne gândim la vremea noastră, la mamele noastre, la femeile creștine de azi. Cine decît mama credincioasă, care este convinsă că copilul său este un dar al lui Dumnezeu, face prima sîntă cruce pe pieptul copilului său ? Cine se roagă cu lacrimi la căpătîiul copilului cînd el este bolnav ? Cine îl învață apoi să se închine, unindu-i cele trei degete de la mîna dreaptă ? Cine îl învață să stea seara în fața icoanei, cu palmele împreunate și să-și facă rugăciunea ? Cine-l învață să se închine înainte și după masă, cînd pleacă la școală sau la muncă ? Cine îl ia pe copil, întii în brațe și apoi de mîndă, și-l duce la biserică, să-l împărtășească și să asculte sfintele slujbe ? Cine vorbește prima dată copilului de Dumnezeu și cine îl învață să cunoască și să păzească rînduielile creștine păstrate de Biserică ? Cine, decît femeia, mama creștină ?

Ne amintim toți cu duioșie de mamele noastre care ne-au sădit în suflete credința, dragostea față de Dumnezeu și de Biserica Sa, ca și toate sentimentele de omenie, de respect, de bunătate.

Femeia creștină, însă, nu numai ca mamă, ci și ca soție face apostolat creștin în familia sa, căci ea stăruie ca în casa sa să domnească Dumnezeu, ca icoana și candela să nu lipsească, ca sfintele sărbători să fie respectate de către toți cei din casă.

Și nu numai ca mamă și soție, ci și ca cetățeană a țării sale și a lumii, femeia creștină aduce nu numai prin rugăciunile ei, ci prin cuvîntul și atitudinea ei un sprijin de mare folos lumii, prin aceea că ea este o sinceră și devotată luptătoare pentru apărarea păcii. Ea nu dorește ca fiii pe care i-a născut și crescute, sau soțul său să piardă fără nici un rost în focul războaielor fără sens, aprins de dușmanii vieții și ai omului, — ea se opune și spune un nu puternic războaielor pierzătoare de vieți omenești.

De aceea, Biserica prețuiește cum se cuvine și nu pregetă să laude după cuviință activitatea și faptele femeii creștine.

Iubiții mei fii sufletești,

Femeile mironosițe care au auzit glasul îngerului spunîndu-le că Hristos a înviat, ele care, cele dintii, au văzut pe Domnul înviat, nu puteau să nu vestească adevărul învierii Mîntuitorului. «Căci noi nu putem să nu vorbim despre cele ce am văzut și am auzit» (Fapte IV, 20), puteau spune și ele, ca și Apostolii Domnului.

Femeia creștină, pentru toată jertfa de care ea este în stare, pentru sufletul său sensibil și plin de simțăminte înalte, pentru rostul cel

mare pe care îl are în viața lumii, a fost răsplătită de Mîntuitorul Hristos cu ridicarea ei din starea de robie și de înjosire în care se găsea pînă la venirea Domnului Hristos. Ea nu poate și nu trebuie să uite acest lucru: Hristos a făcut-o egală cu bărbatul.

Dacă în trecutul Bisericii noastre femeia creștină s-a dovedit a fi cu adevărat prin viața ei pildă vie de trăire a adevărilor creștine, — ea trebuie și astăzi să fie în casa sa un exemplu puternic de trăire creștină. Ea care răspunde cea dintîi de creșterea copiilor săi și, de asemenea suferă cea dintîi din cauza necazurilor lor, — ea este datoare să însuflească de la început în sufletele acestora dragostea de Dumnezeu și de oameni, de țară și de neam, de muncă și de cinste, de pace și de omenie. Să știe tot creștinul că Iisus Domnul nostru, a cărui înviere o prăznuim acum și «Care s-a dat pentru păcatele noastre, — a înviat pentru îndreptarea noastră» (Romani IV, 25).

Și femeia creștină poate prin munca sa modestă și împlinită cu răbdare și dragoste, să facă acest lucru atît de mare. «Dumnezeu și-a ales pe cele slabe ale lumii, ca să le rușineze pe cele tari» (I Corinteni I, 27), ne spune Sfîntul Apostol Pavel.

Iată, iubiții mei, cu ce gînduri am venit la voi însoțind bucuria cea mare pe care orice creștin o trăiește în această zi a Învierii Domnului.

Binecuvîntîndu-vă pe voi toți și fiind mereu același Părinte iubitor și rugător pentru voi către Dumnezeu, vă spun încă o dată din toată inima :

«HRISTOS A ÎNVIAT !»

+ Justinian

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL DE
DUMNEZEU-PĂZITEI EPARHII A BUZĂULUI

Iubitului nostru cler, evseviosului cin monahal și binecredincioșilor creștini; har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul Iisus Hristos, iar de la noi arhierească binecuvîntare.

«Să ne apropiem purtători de lumină la Hristos Cel ce a ieșit din mormînt ca un mire și să serbăm împreună cu cetele iubitoare de serbare, Paștile lui Dumnezeu cele mîntuitoare» (Canon).

«HRISTOS A ÎNVIAT!»

Iubiții mei îi sufletești,

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu, am străbătut cu dumnezeiască cuviință calea Sfîntului și Marelui Post al Paștilor. Ne-am supus nevoițelor celor duhovnicești, curățindu-ne cu ploile de lacrimi ale pocăinței. Ne-am îmbrăcat cu armele luminii și am ajuns luminați la sfînta și cea de a treia zi a Învierii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Sfînta noastră Biserică ne cheamă, acum, zicînd: «Să ne apropiem purtători de lumină la Hristos Cel ce a ieșit din mormînt ca un mire și să serbăm împreună cu cetele cele iubitoare de serbare, Paștile lui Dumnezeu cele mîntuitoare».

În planul răscumpărării noastre, din robia păcatului, a fost rînduit ca «Fiul Tatălui celui fără de început» să ia trup omenesc întru totul asemenea nouă, afară de păcat și să ia asupra Sa păcatele noastre; să fie răstignit pe Cruce, ca să rupă zapisul greșalelor, suferind înfricoșătoarele Lui Patimi, de a Sa bunăvoie, și cu sîngele Său «să înnoiască firea noastră cea stricăță prin păcat». Sf. Evanghelist Luca ne încredințează despre aceasta cînd zice: «Așa este scris și așa trebuia să pătmească Hristos, iar a treia zi să învieze» (Luca XXIV, 46).

În Sfînta și Marea Săptămîină a Patimilor, Biserica ne-a înfățișat, prin sfintele și dumnezeieștile slujbe rînduite și mai ales prin cîntările jalnice ale Prohodului, toate cele despre judecata și osînda la

moarte de pe Cruce a Domnului Iisus Hristos, pentru noi și pentru a noastră mîntuire. Un mic grup de femei, văzînd cum Mîntuitorul istorit de durere își ducea Crucea la locul de răstignire, au început să plîngă. Domnul însă le zice: «Nu Mă plîngeți pe Mine, fiicele Ierusalimului, ci mai curînd plîngeți-vă pe voi și pe fiii voștri» (Luca XII, 27). Golgota sau locul Căpățîinii aștepta pe Dumnezeu-Omul-Iisus ca să fie răstignit cu cei fără de lege.

Cele ce s-au petrecut pe Golgota le știm cu toții și ne aducem aminte cu cutremurare. Cînd și-a «dat Duhul» în mîinile Părintelui Său, s-a făcut întuneric mare pe fața pămîntului și cei ce încă zăboveau la picioarele Crucii au fugit, iar catapeteasma Templului s-a rupt în două de sus pînă jos. Pămîntul s-a cutremurat, stîncile se prăvăleau și morții au înviat. Văzînd toate acestea sutașul și cei ce erau împreună cu dinsul s-au spăimîntat foarte tare și ziceau: «Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu a fost Acesta» (Matei XXVII, 54).

Iosif din Arimateia și Nicodim, cu frică și cutremurare, l-au îngropat în mormînt nou, după obiceiul vremii și au pus o piatră mare pe ușa mormîntului, iar ostașii străjuiau mormîntul.

Iată adevărul istoric al morții și îngropării Domnului Iisus.

Iubiților,

O tăcere mormîntală se așternuse peste grădina unde a fost îngropat Domnul și Răscumpărătorul nostru Iisus Hristos. Doar foșnetul frunzelor se mai auzea la adierea vîntului.

Deodată, un cutremur zguduie pămîntul sub picioarele străjerilor de la mormînt și umple Ierusalimul și colinele din jur de un freamăt prelung. Piatra de pe ușa mormîntului se rostogolește și un înger, cu strălucire și slavă, stă acum deasupra ei. Ostașii s-au făcut ca niște morți. Mai pe urmă dau fuga în cetate și spun toate cele ce s-au petrecut la mormînt. Nici o ființă omenească nu se mai afla acolo, decît îngerul.

Domnul Iisus, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, a înviat cu puterea-i dumnezeiască, rupînd pecetea mormîntului și, lăsînd acolo cele de îngropare ale Sale, a ieșit ca «un mire dintr-o cămară».

Zorile primei Duminici a Paștelui s-au ivit, iar soarele începe să-și arunce razele în grădina Mormîntului «Celui de viață dătător».

Adevărul istoric al Sfintei Învieri este pe deplin statornicit. Sfintele femei de mir purtătoare, pornesc «cu mîncare adîncă» la mormînt, ca să ungă Trupul Domnului Iisus. Mare le-a fost mirarea, cînd au constatat că nu mai era nici țipenie de om, nici grădinarul și nici ostașii. «Au văzut, doar piatra răsturnată de pe ușa mormîntului și un înger stînd deasupra ei, iar înlăuntru n-au aflat Trupul Domnului Iisus». Îngerul le-a întrebat: «Pentru ce pre Cel viu îl căutați printre cei morți? Nu este aici, ci a înviat precum Însuși a grăit» (Luca XXIV, 36). «Duceți-vă, degrab de spuneți ucenicilor Lui că s-a sculat din

morți și va merge mai înainte de voi în Galileia ; acolo îl veți vedea. Iată am spus vouă» (Matei XXVIII, 7).

Pentru prima oară, Sfintele Femei Mironosițe aud cuvântul «Învierii». Cuprinse de spaimă, dar și de o bucurie sfântă, dau fuga la Apostoli să le spună toate cele ce au văzut și s-au petrecut la «mormîntul gol». Sfîntul Apostol Petru, cel cu inima mai aprinsă pentru Domnul și Sfîntul Apostol Ioan, ucenicul cel ce a căzut la Cină pe pieptul lui Iisus, se duc într-un suflet la mormînt, și constată că cele ce le-au spus Sfintele Femei sînt adevărate. Au văzut și ei mormîntul gol, iar marama și giulgiurile «învăluite într-un loc». Maria Magdalena, care datora atît de mult Domnului Iisus pentru izbăvirea ei de păcate, vine a doua oară la mormînt «să plîngă». «Pentru că, zicea ea, au luat pe Domnul meu și nu știu unde l-au pus» (Ioan XX, 13). Sfintele Femei Mironosițe erau nedumirite și numai o intervenție a Învățătorului nostru Iisus Hristos «care le-a întîmpinat zicîndu-le : Bucurați-vă !», a sfîrșit prin a le convinge pe deplin despre Învieria Lui cea de a treia zi. După Înviere, Domnul se arată ucenicilor Săi. În felul acesta, în sufletele lor, se formează o convingere de nebiruit și răstoarnă starea lor sufletească anterioară, făcîndu-le o inimă nouă. Pe această legătură și unire indisolubilă între realitatea faptului Învierii și între credința de Paști, s-a întemeiat Biserica creștină.

Iubiților,

Sfîntul și Dumnezeiescul Apostol Pavel spune într-una din epistolele sale : «Căci eu mai întîii v-am dat ceea ce și eu am primit de la alții, adică, cum că Hristos a murit pentru păcatele noastre... că El a fost îngropat și că a treia zi a înviat după Scripturi și oă s-a arătat lui Petru, apoi celor 12 ; după aceea s-a arătat deodată la mai bine de cinci sute de frați...» (I Corinteni XV, 3—7).

Între Învieria lui Hristos și cea a noastră este o strînsă legătură, căci dacă El a înviat este posibilă și învieria morților, căci zice Sfîntul Apostol Pavel : «Dacă, însă, morții nu învie, atunci nici Hristos n-a înviat» (I Corinteni XV, 13). Noi sîntem siguri despre propria noastră înviere și avem asigurată nădejdea în viața veșnică.

Cînd Domnul înviat s-a arătat Sfintelor Femei de mir purtătoare le-a întîmpinat cu cuvîntul «Bucurați-vă !»

Cu acest cuvînt ne întîmpină acum și Sfînta noastră Biserică în noaptea Slăvitei Învieri. Ne bucurăm și ne veselim în această sfîntă zi pe care Domnul a făcut-o, pentru că s-a rupt zapisul păcatului și s-a zdrobit puterea morții și ni s-au deschis porțile Împărăției celei veșnice. Împreună cu Sfîntul Vasile cel Mare zicem : «Avem acum pomernirea morții Tale și am văzut chipul Învierii Tale» (Liturghier).

Ne bucurăm pentru că mormîntul pentru noi rămîne ceea ce Domnul a făcut din el. Este brazda în care se aruncă sămînța veșniciei, căci a zis Apostolul Pavel : «Hristos Cel ce a înviat din morți va învia și trupurile voastre cele muritoare prin Duhul Său, Cel ce locuiește în voi» (Romani VIII, 11).

Stăm acum cu frică și cutremur înaintea Mântuitorului strălucind de slava Învierii Sale, care ne cheamă : «Rămîneți întru Mine și Eu întru voi» (Ioan XV, 4). La această chemare dumnezeiască, să răspundem prin viața și faptele noastre. «Faceți să moară ceea ce alcătuiește în voi... desfrînarea, necurăția, pofta rea și lăcomia... Lepădați-vă de minie, iuțime, răutate, hulă și tot cuvîntul urît ce ar putea să iasă din gura voastră. Nu mințiți unul altuia, dezbrăcați-vă de omul cel vechi și de faptele lui și vă îmbrăcați în cel nou, care se înnoiește după chipul Celui ce l-a făcut...» (Coloseni III, 5 ș.u.).

Chemările și darurile Sfintei Învieri să le întîmpinăm cu sufletele curate și cu o caldă și sinceră primire. Numai așa ne vom arăta că sîntem vrednici de acestea.

Iubiților,

Una din mișcătoarele și frumoasele cîntări ale Paștelui începe așa : «Ziua Învierii, să ne luminăm cu prăznuirea și unul pe altul să ne îmbrățișăm». De aci, desprindem datoria de a trăi în pace și frăție. Cel dintîi cuvînt grăit de Domnul în ziua Învierii către Sfinții Săi ucenici și Apostoli a fost : «Pace vouă!» Sfînta noastră Biserică ne insuflă duhul păcii și al înfrățirii popoarelor lumii. Porțile de aramă ale destinului războinic din lume se deschid larg la sufletul păcii și al buneii conviețuiri. Să ne rugăm pentru «pacea a toată lumea». O dată cu ivirea primăverii, cînd cîmpiile și livezile așteaptă brațe destoinice. se cuvine să depunem toate silințele, săvîrșind lucrările cerute, cu sîrg și cu tot cugetul spre binele obștesc.

Sub îndrumarea vrednicilor noștri Conducători, scumpa noastră Patrie înflorește tot mai mult, ca toți să avem toată îndestularea și mulțumita.

În acest chip, vă îndemnăm și noi, ca părinte duhovnicesc al vostru să «serbăm împreună cu cetele cele iubitoare de serbare Paștile lui Dumnezeu cele mîntuitoare». Vă dorim ca în pace, cu sănătate și vioașie să aveți parte de darurile Învierii întru mulți ani.

«HRISTOS A INVIAT !»

Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi cu toți. Amin !

Al vostru rugător fierbinte către Dumnezeu și de tot binele doritor,

† ANTIM
Episcopul Buzăului

† C H E S A R I E

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL EPARHIEI DUNĂREA DE JOS

Întregului cler și tuturor credincioșilor din această Eparhie, har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhierescă binecuvintare.

«Înviind Iisus din mormânt, precum a zis mai înainte, ne-a dăruit nouă viață veșnică și mare milă».

Iubiții mei fii duhovnicești,

Bunul și mult milostivul Dumnezeu pe toate le rânduiește cu înțelepciune pentru folosul sufletesc și trupesc al vieții noastre, ca un tată pentru fiii săi. Astăzi, după trecerea Sfântului și Marelui Post al Sfințelor Paști, prin glasul insuflat al Sf. Ioan Gură de Aur, ne cheamă la praznic și la ospăț duhovnicesc, zicînd: «De este cineva cucernic și iubitor de Dumnezeu, să se îndulcească de acest praznic frumos și luminat. De este cineva slugă înțeleaptă, să intre bucurîndu-se întru bucuria Domnului său. Cei care ați postit și cei care n-ați postit, veseliți-vă de ospățul credinței, toți împărtășiți-vă de bogăția bunătății».

Iubiților,

Praznicul frumos și luminat și ospățul duhovnicesc al credinței este Sfînta Înviere a Domnului, Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care umple de bucurie și de o sîntă nădejde sufletele noastre. Hristos înviat este bucuria și nădejdea tuturor creștinilor. Bucuria, pentru că prin această prea mărită minune dumnezeiască ne încredințăm cu adevărat că Dumnezeu a primit jertfa de pe cruce a Fiului Său, pentru mîntuirea noastră și l-a înviat din morți. Și speranța noastră, pentru că, prin Mîntuitorul cel înviat din morți, am primit

dezlegarea de păcatul cel strămoșesc și încredințarea că, toți credincioșii creștini vor învia ca parte a lui Hristos, Cel ce, Dumnezeu fiind, s-a făcut om pentru mântuirea noastră.

Ceea ce s-a întâmplat cu Capul se va întâmpla și cu membrele.

Hristos este Capul, iar noi oamenii sîntem membrele Sale, Trupul Său. A înviat Hristos? vom învia și noi, ca unde este El acolo să fim și noi împreună cu El.

Iubiților, prin Învierea Fiului Său, Dumnezeu ne-a descoperit o mare taină a vieții: nemurirea, viața cea veșnică.

Lumea Legii celei Vechi, n-a cunoscut această taină. Ea credea că totul se sfîrșește pentru om o dată cu moartea cea trupească. De aceea, oamenii trăiau atunci cu frica de moarte și fără balsamul și speranța credinței în viața cea veșnică. Ei trăiau fără nădejde și fără bucurie.

În Legea cea Nouă a Harului viața omenească a creștinilor a cîștigat însă o valoare mult superioară. Prin Învierea Domnului nostru Iisus Hristos s-a deschis perdeaua care acoperea taina vieții, pentru ca ei să poată vedea ceea ce este mai minunat din viața noastră întocmită după chipul lui Dumnezeu, veșnicia, fericirea și locuirea împreună cu Hristos în veci.

Prin Sfinta Înviere, moartea care se părea veșnică a fost surpată și nimicită de Viața cea veșnică. Întunericul păcatului a fost biruit de Hristos, Mîntuitorul nostru. Frica și teama de moarte au fost deci învinse de bucuria și speranța învierii, prin chemarea noastră la o viață nouă și deplină, care urmează vieții acesteia și care depinde de însuși Dumnezeu și face parte din viața cerească.

De aceea, Învierea Domnului este tăria tuturor credincioșilor. Ea strălucește pe cerul duhovnicesc al credinței ca un soare vestitor totdeauna al Soarelui celui veșnic, Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos care a ieșit biruitor din mormînt — și moartea nu mai are nici o stăpînire asupra Lui.

Precum a strălucit și a luminat cu aproape 20 de veacuri în urmă viața Sfinților Apostoli și a celor care L-au cunoscut pe Domnul, așa și astăzi, Sfinta Înviere luminează cărările vieții noastre și ne pune înainte pe Hristos, ca să nu rătăcim de la calea cea dreaptă.

Ea încălzoște inima ca să se pătrundă de adevărul credinței celei adevărate și să se simtă alături cu Hristos, care așa de mult ne-a iubit, că și-a dat chiar viața Sa pentru mîntuirea noastră.

Sfinta Înviere ne ajută să ne cunoaștem pe noi înșine și pe semenii noștri, ca fii ai lui Dumnezeu, și, ajutîndu-ne ca frații și îmbărbătîndu-ne unii pe alții, să ne sfințim prin rugăciune, prin muncă și prin faptele cele de virtute, pentru a avea parte de o înviere mai bună.

Viața creștină, de la Hristos și pînă la noi, de-a lungul veacurilor, s-a desăvîrșit și a rodit cele spre mîntuire în măsura în care a avut la temelie ei credința în învierea Domnului și conștiința că toți cei ce cred în El sînt chemați să se împărtășească din darul nemuririi «ca fii ai învierii» (Luca XX, 36).

Propovăduirea Sfinților Apostoli, jertfa Sfinților Mucenici, nevoițele Sfinților Părinți, opera de moralizare și împodobire a sufletelor creștinilor au avut în înviere punctul de rezim, tăria și succesul.

Pentru fiecare credincios, Învierea înseamnă: înnoirea vieții, idealurile sfinte, speranțe, osteneți și dăruire în slujirea lui Dumnezeu și a semenilor, fapte de pace și de bunăvoire pe pământ.

Legătura aceasta directă dintre învierea Domnului și viața noastră, viață nouă prin asemănarea cu Mântuitorul Iisus Hristos, ne-o arată Sfântul Apostol Pavel când zice: «Precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții. Căci dacă am crescut împreună cu El prin asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și învierii Lui. Cunoscînd aceasta, că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, ca să nimicească trupul păcatului pentru a nu mai fi robi ai păcatului» (Rom. VI, 4—6).

Omul cel vechi, necunoscînd pe adevăratul Dumnezeu, a rătăcit de la calea adevărului și a dreptății și a căzut în tot felul de păcate grele. Omul cel nou, cunoscînd pe adevăratul Dumnezeu și luminat de Sfînta Înviere a lui Hristos și de nădejdea credinței în propria sa înviere, a lepădat păgînatatea și s-a întors cu dragoste către toți semenii săi, ca fiu al lui Dumnezeu, căutînd ca prin asemănare cu viața lui Hristos cea de pe pămînt, închinată slujirii oamenilor, să se învrednicească și de viața cea cerească a lui Hristos, pentru a fi pururea împreună cu El.

Iubiților,

«Credința este spre toate folositoare, avînd făgăduința vieții de acum și a celei viitoare» (I Tim. IV, 8). Avînd deci în sufletele noastre tăria credinței și cele mai curente simțăminte de fii ai Bisericii dreptmăritoare, Sfînta Înviere a lui Hristos pe care o sărbătorim ca pe o primăvară a sufletului, ne dă o încredere mai mare în ajutorul lui Dumnezeu și în biruința adevărului. «Aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe El, de toți cei ce-L cheamă pe El întru adevăr. Voia celor ce se tem de El o va face și rugăciunea lor o va auzi și-i va mîntui pe dinșii» (Ps. CXLIV, 18—19).

Voia noastră cea mai arzătoare, iubiților, rugăciunea și munca noastră de fiecare zi, grija pentru viitorul copiilor noștri, ne unesc în aceeași mîntuitoare dorință: pacea cea dintre noi și pacea a toată lumea, căci pacea este plinirea vieții și mîntuirea sufletului. Unde este pace, acolo este și binecuvîntarea lui Dumnezeu și totul are spor.

După cum cunoașteți, omenirea a ajuns astăzi la o înaltă treaptă a dezvoltării sale; n-a ajuns însă la pace. Din această pricină în unele țări îndepărtate se poartă încă războaie, curge sînge omenesc, se distruge bunuri, care dacă ar fi puse în slujba vieții ar însemna binefacere pentru omenire.

În luna ianuarie, anul acesta, oamenii au pus pentru a treia oară piciorul pe Lună; n-au ajuns însă să înlăture războaiele, pentru ca pe pământ să fie pace și între oameni bună voie.

Poporul nostru, dorește din tot sufletul acest lucru și a făcut mult pentru împlinirea acestui deziderat. De aceea, și noi să stăm mai de parte, cu toată dragostea, alături de toți fiii Patriei și de Conducătorii noștri cu ascultarea, cu rivna, cu munca, și cu cinstea, ca faptele păcii constructive să sporească între noi, și pretutindeni, în viața satelor și a orașelor noastre și în tot ceea ce înalță pe om.

De faptele păcii se leagă strâns și păstrarea credinței noastre ortodoxe, pe care o avem moștenire scumpă de la strămoși. Această credință purcede din izvorul cel mai curat al adevărului. Ea e sfântă și mîntuitoare. A fost propovăduită de Sf. Apostoli și de ucenicii lor și a fost limpezită în lumina Sfințelor Soboare Ecumenice, pe înțelesul tuturor.

S-o iubim deci și s-o păstrăm tot așa de curată, precum am primit-o de la înaintași, și astfel, sufletele noastre vor putea să guste totdeauna cu îmbelșugare din fericirea pe care Sfînta Biserică o aduce din ceruri în inimile noastre.

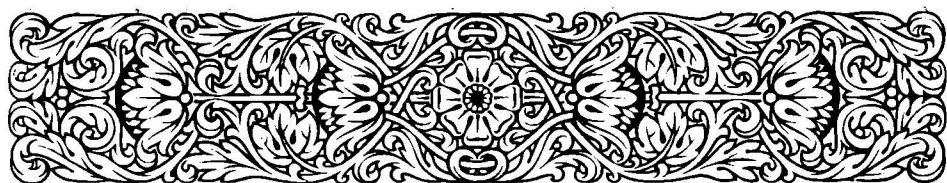
Una dintre cele mai alese fericiri ale sufletului este și Sfînta Înviere a Domnului nostru Iisus Hristos, pe care o prăznuim astăzi.

Vă doresc, fiii mei sufletești, să vă bucurați și să vă veseliți din plin de această zi mare, pe care Domnul ne-a dăruit-o pentru a noastră mîntuire.

Pacea lui Hristos din ziua Sfîntei Învieri, să se sălășluiască în sufletele voastre ca și în sufletele Sfinților Apostoli și a ucenicilor Domnului, și să rodească pace, fericire și mîntuire pentru noi toți.

Al vostru către Domnul de tot binele rugător,

† CHESARIE
Episcopul Dunării de Jos

SFINTELE PAȘTI, LA PALATUL PATRIARHAL

Sîntem spre sfîrșitul zilei Învierii Domnului. Bucuria marelui praznic al creștinătății a fost sporită în acest an de strălucirea unei prea frumoase zile de primăvară. Dar bucuria duhovnicească unită cu cea pe care o respiri din soarele blînd de afară și natura înverzită nu puteau să nu ne îmbie să terminăm ziua cu o altă mare bucurie, aceea a întîlnirii cu Părintele nostru sufletesc, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian.

De aceea, la orele 18, preoțimea Capitalei, profesorii Institutului Teologic și Seminarului Teologic din București și salariații Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor au urcat bucuroși dealul Patriarhiei, venind în «casa noastră», unde ne aștepta Părintele nostru sufletesc al tuturor.

La intrarea în sala de recepție a Prea Fericitului Părinte Patriarh — care era însoțit de PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali — toți cei de față au intonat imnul «Pre Stăpînul și Patriarhul nostru» și apoi din sutele de inimi și glasuri a răsunat imnul biruinții vieții asupra morții: «Hristos a înviat din morți...».

În numele celor de față, preotul Nicolae Nicola de la biserica Icoanei din Capitală a rostit următorul cuvînt omagial:

«În această zi sfîntă numită «praznicul praznicelor și sărbătoarea sărbătorilor», zi aducătoare de bucurie și veselie duhovnicească, preoțimea Capitalei, salariații Administrației Patriarhale, cei ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, precum și corpul profesoral al Institutului și Seminarului Teologic din București, uniți în aceleași simțăminte de aleasă preuire și dragoste pentru Întîistătătorul Bisericii noastre și Părintele nostru sufletesc, venim ca fii devotați ai Prea Fericirii Voastre să Vă împărtășim bucuria pascală ce a cuprins pe toți credincioșii creștini ortodocși.

Astăzi «toate s-au umplut de lumină, cerul și pămîntul și cele de dedesubt».

Astăzi este «Ziua Învierii și să ne luminăm cu prăznuirea și unii pe alții să ne îmbrățișăm», «că din moarte la viață și de pe pămînt la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi».

Pe calea postului și a rugăciunii, fiii bisericilor noastre și-au făcut datoria de creștini înălțînd rugăciuni și cîntări sfinte, citind și ascultînd tîlcuirea dumnezeieștilor Scripturi, citind cărți bisericești, ascultînd

sfaturi duhovnicești, împărțind milă la săraci, trăind în pace și făcând fapte bune, s-au spovedit și s-au împărțășit cu trupul și sîngele Domnului — pentru ca praznicul Învierii să fie bineplăcut lui Dumnezeu și spre folosul sufletelor.

Și în noaptea Învierii credincioșii au ascultat slujba Învierii, cuvîntul de învățătură al Sfîntului Ioan Gură de Aur și Pastorală Prea Fericirii Voastre.

Iar acum, în zilele ce urmează, creștinii cu sufletele pline de bucuria Învierii își adresează minunatul salut de «Hristos a Înviat»!

Noi, păstorii lor sufletești, venim acum la Prea Fericirea Voastră să ne bucurăm, așa cum se bucură fiii cu părinții și să Vă adresăm și noi creștinescul «Hristos a înviat!» și la mulți ani.

Și pentru că această întîlnire a noastră este prima după aniversarea a 70 de ani de viață ai Prea Fericirii Voastre, dați-ne voie să Vă mărturisim bucuria pe care am avut-o cu acest prilej clerul și credincioșii întregii Biserici Ortodoxe Române și în chip deosebit noi cei din Arhiepiscopia Bucureștilor aflați sub directa păstorire a Prea Fericirii Voastre, și cum ne-am arătat această bucurie, precum și înalta prețuire și dragoste ce V-o purtăm.

În toate bisericile din cuprinsul Eparhiei noastre, duminică 21 februarie a.c. la sfîrșitul Sfintei Liturghii, am oficiat toți un *Te-Deum* de mulțumire pentru sănătatea și îndelunga înziliră a Prea Fericirii Voastre, rostind un cuvînt omagial, arătînd credincioșilor bucuria acestei aniversări pentru B.O.R., înfățișînd în același timp, pe scurt, deosebita personalitate și activitatea bogată pe plan intern bisericesc precum și în acțiunea ecumenică a Întîistătătorului Bisericii noastre.

S-a subliniat, de asemenea, valoroasa contribuție a Prea Fericirii Voastre la buna îndrumare a clerului și credincioșilor pe linia sprijinirii eforturilor constructive ale poporului nostru, a patriotismului cald și sincer și a participării active la lupta pentru pace și înțelegere între popoare.

În conferința de orientare din luna martie a.c. preoțimea a avut prilejul să se refere la «Preocupările Bisericii Ortodoxe Române sub directa conducere a Prea Fericirii Voastre, privind păstrarea unității lăuntrice de doctrină, cult și organizare».

Este cunoscută starea de fapt din Biserica noastră înainte de anul 1948, cînd fără voința ei, Biserica strămoșească se găsea împărțită în două: o parte, marea majoritate — Biserica Ortodoxă strămoșească — și altă parte, o fracțiune din Biserica din Ardeal deslipită cu 250 de ani înainte de la Biserica mamă și înglobată la Biserica Romei.

Cînd ați venit în fruntea Bisericii Ortodoxe Române ați sesizat această serioasă problemă. Atenția V-a fost concentrată asupra refacerii unității noastre bisericesti și păstrarea și întărirea unității lăuntrice a Bisericii.

Prin actul de la 20 octombrie 1948, s-a refăcut unitatea Bisericii strămoșești — frații au revenit la Biserica mamă.

Această unitate trebuia consolidată și păstrată prin doctrină, cult și organizare. Organul prin care doctrina trebuia însușită de credin-

cioși — clerul — trebuia să-și facă datoria, învățându-i pe aceștia să-și iubească Biserica și să-i cunoască învățătura, să-și iubească patria și s-o slujească prin instaurarea unei serioase lucrări de apostolat social.

Au fost puse la îndemîna preoților : Tilcuirea Sfintei Evanghelii. Cazania, Predica, Cateheza și Slujba după tipicul general.

S-au inițiat cursuri de îndrumare misionară, unde clerul și-a revizuit cunoștințele teologice și în special metodele de lucru.

S-au editat cărți religioase, studii și articole în presa teologică, precum și grandioasa operă «*Apostolat Social*» cu material bogat pentru activitatea pastorală.

Cultul divin public a fost unificat și uniformizat înlăturîndu-se din el inovațiile ; s-au înlăturat, de asemenea, practicile cultice superstițioase și s-a cultivat cîntarea psaltică omofonă.

Prin activitatea Institutului Biblic, cărțile de cult au pe întreg cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române aceeași formă, înfățișare și conținut, același text, aceleași îndrumări tipiconale.

Dar unitatea Bisericii se păstrează și se consolidează nu numai prin unitatea de doctrină și cult, ci și prin unitatea de organizare.

Și atunci, începînd cu anul 1948, Biserica Ortodoxă Română a fost reorganizată pe temeiurile tradiționale, ținîndu-se seamă de nevoile actuale ale vieții bisericești.

A fost elaborat *Statutul de organizare* și Regulamentele — formînd *Legiuirile B.O.R.*, «Odrăslite din dragostea adevărată față de Biserică și de Patrie și din dorința de a sluji după cuviință pe amîndouă cu devotamentul nestrămutat al părinților».

Aceste legiuri se referă la diferite aspecte ale vieții și activității bisericești, reglementînd în întreaga Biserică disciplina și ținuta clerului.

Desigur, idealul este ca Biserica să fie «UNA» și pentru împlinirea lui ne rugăm neîncetat, dar pînă la împlinirea acestui ideal pe plan general, sîntem datori să-l urmărim în primul rînd la noi acasă.

Acestea sînt numai cîteva gînduri, căci nu este timpul și locul să amintim multilaterală activitate desfășurată de Biserica Ortodoxă Română sub cîrmuirea Prea Fericirii Voastre, căci tot ce s-a înfăptuit în cei mai bine de 22 de ani în Biserica noastră este opera gîndită, inițiată și desfășurată în fapte de, și sub conducerea Prea Fericirii Voastre.

Cu personalitatea Prea Fericirii Voastre dominați toată istoria Bisericii noastre din ultimul pătrar de veac, reușind să faceți ca Biserica Ortodoxă Română să fie vie și activă și să aibă un rost recunoscut în actualitate.

Mărețele realizări înfăptuite au avut la bază o realitate de fapt : deplina libertate de manifestare a cultelor religioase din țara noastră înscrisă în Constituția Republicii noastre de la început.

Preoții și credincioșii V-au înțeles și V-au urmat pilda și îndemnul. Aportul adus de aceștia a fost deseori evidențiat de conducerea noastră de stat — ca o contribuție sinceră și pilduitoare la bunăstarea, fericirea și înflorirea vieții cetățenilor și a Patriei noastre dragi.

Tilcuind înțelesul întâlnirii de astăzi și punînd în lumină faptele ce dau conținut slujirii Prea Fericirii Voastre, ca arhipăstor al Bisericii Ortodoxe Române, Vă rugăm să primiți de la noi omagiul și recunoștința cea mai profundă și asigurarea că Vă vom urma pilda și îndrumările și în viitor și, ca dovadă a dragostei noastre, Vă oferim simțămintele noastre de respect și admirație și grațitudine.

Smeriți, rugăm pe Cel Atotputernic să Vă facă parte și de aici înainte pe calea celui de-al VIII-lea deceniu, de sănătate și putere de muncă pentru binele Bisericii și propășirea Patriei noastre.

Din toată inima Vă spunem din nou

«Hristos a Înviat!»

!După aceea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, mulțumind celor de față pentru urările aduse, a rostit următorul cuvînt :

«Fără îndoială, praznicul cel mare al Învierii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos revărsă din belșug peste noi har și bucurii duhovnicești care ne copleșesc. Trăim cu toți, în fiecare an, în săptămîna Patimilor Domnului și mai cu seamă în noaptea și în săptămîna plină de lumină a Paștilor, cele mai înălțătoare clipe din viața noastră spirituală. Slujitori de toate treptele ai Sfintei noastre Biserici, împreună cu evlavioșii noștri credincioși, însuflețiți în chip deosebit de acest «Praznic al praznicelor», tresaltă în aceste sfinte zile de primăvară duhovnicească și nu este suflet și casă de adevărat creștin în care să nu fie mărturisit Hristos cel înviat, Hristos cel ce a călcat cu moartea pe moarte, Hristos cel ce a venit «ca lumea să aibă viață și cit mai multă viață» (Ioan X, 10).

Stăpîniți, desigur, de această înălțătoare bucurie pascală, ați socotit de bine să veniți — ca în fiecare an — să ne întîlnim aici în casa Noastră și să mărturisiți alesele simțăminte pe care le nutriți față de smerenia mea și să-mi prezentați urările atît de frumoase pe care mi le-ați făcut prin exponentul Prea Cucerniciilor Voastre, Părintele Nicolae Nicola.

M-au mișcat întotdeauna gîndurile și sentimentele de dragoste pe care mi le-ați exprimat în asemenea ocazii, dar acum ele au o semnificație și o valoare deosebită, fiindcă au fost legate și de faptul că în acest an Bunul Dumnezeu m-a invrednicit să împlinesc vîrsta de 70 de ani.

*
* * *

Am dorit ca aniversarea aceasta din viața mea să constituie un moment de meditație și rugăciune personală și, de aceea, în ziua de 22 februarie — cînd am împlinit 70 de ani —, într-un cadru restrîns, înconjurat de membrii Sfîntului Sinod și de colaboratorii cei mai apropiați, mi-am plecat cu smerenie genunchii înaintea sfîntului prestol și înaintea Mîntuitorului Iisus Hristos, mi-am reamintit toate momentele mai de seamă ale vieții, pornind din anii copilăriei, anii de școală primară, de seminar, de facultate și oprindu-mă la diferitele etape

ale vieții și activității mele ca : învățător timp de 7 ani, preot timp de 21 ani, arhiereu-vicar la Mitropolia Moldovei timp de mai bine de doi ani, mitropolit al Moldovei și Sucevei timp de peste un an și jumătate și, în sfârșit, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române de 23 de ani.

Scrutînd cei aproape 48 de ani de cînd slujesc lui Dumnezeu și oamenilor, am mulțumit din adîncul sufletului Proniei cerești pentru tot ajutorul primit și pentru toate înfăptuirile pe care le-am închinat Bisericii strămoșești și Patriei noastre românești.

Am spus că dorința mea a fost ca această zi să rămînă însemnată mai mult în calendarul lăuntric al inimii mele, dar trebuie să vă spun că atît la 22 februarie, cît și în luna martie — cu prilejul conferințelor de orientare care au avut loc în toată Patriarhia Română — am primit felicitări și urări atît de multe și s-au făcut asupra vieții și activității mele atît de elogioase aprecieri, încît pe de o parte mă simt dator — mai ales că ele au fost oarecum reînnoite astăzi de delegatul Prea Cucerniciilor Voastre — să mulțumesc și cu acest prilej, din toată inima, tuturor pentru binele și îndatoritoarele lor sentimente exprimate față de mine, iar pe de altă parte folosesc acest prilej să fac unele mărturisiri și precizări asupra vieții mele și asupra realizărilor legate de ea.

Așa cum am făcut întotdeauna, trebuie să mărturisesc și cu acest prilej că omul singur — oricît ar fi de dăruit — nu poate înfăptui prea multe și valoroase lucruri, dacă nu este ajutat de cei cu care trăiește laolaltă și cu care conlucrează.

Lăsînd istoriei să privească în perspectiva timpului ce și cît s-a putut înfăptui pentru Biserică atît înainte de a fi învrednicit cu cinstea de Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, cît și după aceea, aș dori ca în cuvîntul meu de astăzi să exprim sentimentele mele de vie recunoștință față de toți cei care în vreun fel au contribuit și m-au sprijinit pe tot parcursul celor 70 de ani ai vieții mele de pînă acum.

Datorez, desigur, în primul rînd recunoștință neîarmurită părinților mei Marin și Elena, care s-au bucurat cei dintii de nașterea mea în acea zi de 22 februarie 1901. Este astăzi un fapt pe deplin verificat că noi moștenim de la părinții și de la străbunii noștri multe din însușirile care ne caracterizează și ne influențează dezvoltarea și împlinirea vieții noastre.

În această privință aș putea spune că de la tatăl meu am moștenit și am învățat dragostea de muncă, spiritul întreprinzător și gospodăresc, preocuparea pentru problemele cu caracter obștesc, realismul vietii. Tata a fost un țaran cu minte sănătoasă, care și-a chivernisit cu pricepere gospodăria proprie, dar n-a stat nepăsător nici față de nevoile consătenilor săi, fiindcă împreună cu ei a înființat și condus o bancă populară din comună, a inițiat și a ajutat realizarea multor lucrări de interes general în comuna mea de naștere.

De la mama mea, care descindea dintr-o familie de preoți de peste 300 de ani — pe lîngă însușirile străbune de evlavie și credință nestrămutată în Dumnezeu — am primit cele dintii cunoștințe și deprinderi de trăire creștină. Depănînd mereu amintiri, transmise din generație

în generație, din viața preotească a părinților și strămoșilor săi, mama mi-a sădit în suflet dragostea fierbinte față de comorile nepieritoare ale învățaturii creștine, învățându-mă cum să mă rog lui Dumnezeu, ducându-mă încă de mic la biserică, îndemnându-mă să iubesc pe Dumnezeu «din toată inima, din tot sufletul, din tot cugetul și cu toată puterea» (Marcu XII, 30), fără să uit că sînt dator, de asemenea, să respect și să iubesc pe toți oamenii.

Și tot de la mama am aflat cum au știut să trăiască strămoșii mei învățătura creștină : cum unul dintre ei, preotul Dumitrașcu din Dejoi, a fost spînzurat în ziua de Paști în fața bisericii din sat, pentru că organizase rezistență împotriva ienicerilor, care jefuiau pe creștini ; cum alt strămoș, după mamă, tot preot în Dejoi, s-a înrolat, în vremea răscoalei lui Tudor Vladimirescu, în fruntea pandurilor de pe valea Cernei. Multe alte fapte ale strămoșilor au constituit pentru mine, cele dintîi lecții de credință în Dumnezeu și de dragoste față de neam și de țară.

Nu voi uita în această privință nici pe bunul și înțeleptul meu dascăl de școală primară, Dumitru Rădulescu, unul dintre învățătorii de elită ai timpului, care impunea atît prin pregătirea lui intelectuală, cît și prin tactul cu care știa să-și apropie copiii și să le deschidă inimile și mințile pentru învățătura de carte. El a chibzuit împreună cu mama, care simțise chemarea mea pentru preoție, și amîndoi m-au îndemnat să urmez Seminarul teologic de la Rîmnicu-Vîlcea.

Timp de opt ani — în vremurile de mari greutate și lipsuri ale primului război mondial, dar și în atmosfera de bucurie a împlinirii idealului sfînt al desăvîrșirii unității statului nostru național — am urmat cursurile Seminarului «Sfîntul Nicolae» din Rîmnicu-Vîlcea, care a avut o contribuție dintre cele mai importante pentru promovarea vieții spirituale din Oltenia. Sub îndrumarea unor profesori bine pregătiți, însuflețiți de dragoste pentru elevi și conștienți de misiunea lor, am putut dobîndi în seminar și o cultură generală, aleasă, dar mai ales am înțeles rostul dumnezeiesc și importanța deosebită a slujirii preoțești.

Deși au trecut în lumea celor de dincolo — afară de trei care încă mai sînt în viață, trecuți peste 80 de ani ; Pr. Grigore Rădoescu, Diac. N. Crețu și Prof. Eftimie Mărculescu — îmi amintesc de ei cu toată cinstirea și cu toată admirația, fiindcă-i socotesc nu numai dascăli, dar și părinți spirituali, care au sădit, fiecare în parte din viața și ființa lor în viața și ființa mea.

Și dacă înaintez cu ochii minții pe scara vieții, în frămîntătura și creșterea mea, fie duhovnicească, fie intelectuală, fie social-patriotică, nu pot uita la acest ceas de privire retrospectivă, contribuția pe care au avut-o pentru orizonturile vieții mele erudiții mei profesori de la facultatea de teologie din București, în fruntea căreia se găsea atunci decanul marele nostru dogmatist, mitropolitul de mai tîrziu Irineu Mihălcescu. Fiecare dintre profesorii de la facultatea de teologie, au adăugat vieții și misiunii mele preoțești sfaturi și îndrumări care m-au călăuzit în multe din acțiunile și înfăptuirile mele. Le port toată recunoștința și-i pomenesc întotdeauna în rugăciunile mele, împreună cu toți binefăcătorii mei.

Ca o mărturie a acestei perioade din viața mea, cînd împlenteam munca de preot la parohia din comuna Băbeni și cea de dascăl la școala din aceeași comună, cu studiile de la facultatea de teologie din București, au rămas încă în viață venerabilii mei profesori: Pr. Petre Vintilescu și Teodor Popescu.

Dar șirul celor care au influențat în vreun fel asupra mea și recunoștința pentru sprijinul ce l-am avut în diferite faze și răspunderi ale vieții mele nu se poate opri aici.

Intr-adevăr, cum voi putea uita pe învățatul episcop Vartolomeu Stănescu de la Rîmnic, care m-a hirotonit, care mi-a apreciat activitatea mea pastorală și socială de la parohia Băbeni sau de la parohia Sf. Gheorghe din orașul Rîmnicu-Vîlcea, care m-a chemat director al Seminarului din Rîmnicu-Vîlcea, director al Tipografiei episcopiei, care m-a prețuit tot timpul cît s-a aflat la conducerea acelei Episcopii și de la care mărturisesc că am învățat multe pentru activitatea mea de atunci și de mai târziu.

Cum voi putea trece cu vederea înțelegerea și dragostea frățească pe care mi-au arătat-o preoții vilceni cînd am înființat cu ei banca populară, banca de credit și cooperativa? Sau cum nu-mi voi aminti cu plăcere de prețuirea pe care mi-au arătat-o frații preoți olteni sau frații preoți din toată țara, cînd m-au ales în comitetul de conducere al Asociației preoților din Oltenia sau al Asociațiilor preoților din toată țara?

*
* *

Ajungînd cu crugul vieții mele în anul 1945, pot oare să uit vreodată pe înțeleptul mitropolit Irineu Mihălcescu care m-a socotit atunci «persoana demnă și capabilă» pentru postul de vicar al Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei?

Și în legătură cu acest moment din viața mea, pot să uit pe cei ce au săvîrșit hirotonia mea în arhieru: Mitropolit Irineu, bătrînul arhieru Valeriu Moglan și Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, actualul vicar patriarhal?

Ca un vis îmi trec prin minte rănile grele lăsate de război după 1945 și toate eforturile depuse cu preoții și credincioșii din Moldova pentru a contribui și noi la vindecarea lor. Și ca o clipă plăcută mă văd în 1946, în prima mea călătorie la Moscova, împreună cu octogenarul patriarh Nicodim, care, la întoarcerea acasă, mi-a mărturisit pentru prima dată, gîndul de a mă folosi în rosturi mai înalte pentru Biserica Ortodoxă Română.

Datorez, fără îndoială, ridicarea mea în scaunul de mitropolit al Moldovei și Sucevei, atît Patriarhului Nicodim, cît și Mitropolitului Irineu Mihălcescu, care m-au recomandat cu toată căldura și stăruința Colegiului Electoral la 19 noiembrie 1947.

Declar încă o dată — așa cum am făcut-o de mai multe ori — că nu m-am gîndit nicicînd pînă în ziua alegerii că voi ajunge Mitropolit al Moldovei, după cum iarăși trebuie să o spun că, la începutul lunii martie 1948, cînd s-a vacantat postul de Patriarh al Bisericii

Ortodoxe Române, nu m-am gândit și n-am aspirat să fiu ales în locul acesta de înaltă și grea răspundere bisericească. Trăiesc încă oamenii de răspundere și demni de încredere care știu că eu personal am gândit și am susținut ca în fruntea Bisericii noastre strămoșești să fie ales Mitropolitul Nicolae Bălan, care era atunci cel mai în vîrstă și care avea destule merite pentru a fi promovat în demnitatea de Patriarh.

Pe linie bisericească datorez însă tocmai Mitropolitului Nicolae Bălan recomandarea ca smerita mea persoană să fie aleasă în scaunul de Patriarh.

Dar această alegere și această înălțare a mea pe tronul patriarhal am interpretat-o și atunci și o interpretez și azi mai întii ca o voință a lui Dumnezeu, ale Căruia căi și gânduri sînt nepătrunse pentru noi și apoi ea s-a manifestat ca o voință și ca o însărcinare care mi-a fost dată de reprezentanții clerului și credincioșilor, în frunte cu Sfîntul Sinod. Am primit-o ca atare și iață au trecut de atunci aproape 23 de ani.

Pentru tot ce s-a făcut atunci și pentru tot ce s-a realizat de atunci în Biserica noastră îndrept în primul rînd cele mai fierbinți rugăciuni de mulțumire Preabunului Dumnezeu care a ocrotit Biserica Ortodoxă Română și pe dreptcredincioșii noștri, așa cum a făcut-o întotdeauna de-a lungul binilenarei noastre existențe.

Folosesc acest prilej să îndrept cele mai sincere sentimente de mulțumire și recunoștință conducătorilor poporului nostru.

Pentru răstimpul acesta de aproape 23 de ani, de cînd — din mila lui Dumnezeu — am fost rînduit în fruntea Bisericii Ortodoxe Române, mulțumesc din tot sufletul meu membrilor Sfîntului Sinod cu care am conlucrat în desăvîrșită armonie și cu care am vegheat neconținut pentru o pregătire cît mai temeinică a preoțimii noastre și pentru împlinirea îndatoririlor ce-i revin în actualele vremi de mari prefaceri sociale, pentru păstrarea și sporirea evlaviei credincioșilor noștri, pentru bunăstarea și propășirea sfintei noastre Biserici.

Au trecut în lumea dreptilor, dar nu voi uita niciodată cît de mult ne-a ajutat în vremea patriarhatului nostru : vrednicul de pomenire Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, Mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei și Sucevei, Mitropolitul Nicolae Colan al Ardealului și alți ierarhi ai Bisericii noastre. Îi pomenesc cu evlavie ori de cîte ori săvîrșesc Sfînta Liturghie, ca de altfel pe toți cei care au lucrat sau lucrează împreună cu mine pentru bunul spor și pentru împlinirea misiunii pe care o are Biserica de a face legătura între Dumnezeu și oameni.

Mulțumire deosebită adresez și forurilor noastre bisericești : Adunarea Națională Bisericească, Consiliul Național Bisericesc, Adunărilor Eparhiale și Consiliilor Eparhiale, Consiliilor și Comitetelor parohiale, ca și întregului cler și tuturor credincioșilor Bisericii noastre pentru dragostea și interesul pe care le poartă Bisericii noastre strămoșești,

pentru grija și ajutorul pe care-l dau la întreținerea monumentelor noastre bisericești, bisericilor, minăstirilor și tuturor instituțiilor și așezămintelor care fac parte din patrimoniul Bisericii Ortodoxe Române.

N-aș vrea să trec cu vederea pe toți ostenitorii care zi de zi lucrează în cadrul instituțiilor bisericești. Mulțumesc profesorilor și corpului didactic ajutător, precum și personalului administrativ și de serviciu de la cele două institute de grad universitar și de la cele șapte seminarii teologice; mulțumesc colaboratorilor și salariaților de la Centrul Patriarhal și de la Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, ca și tuturor salariaților și colaboratorilor de la toate celelalte centre eparhiale din Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române, pentru tot ce fac, fiecare la locul său, pentru satisfacerea și promovarea tuturor intereselor Bisericii Ortodoxe Române, fie de ordin spiritual, fie de ordin material.

Și acum, închei cuvântul meu, cu această mărturisire :

Dacă m-am străduit împreună cu membrii Sfântului Sinod și cu toți factorii de răspundere să îndeplinim dorința arzătoare a credincioșilor noștri din Ardeal, de a se ajunge să avem o singură Biserică ortodoxă, neîmpărțită și nedespărțită, așa cum a fost pînă la 1700 ;

Dacă ne-am silit să dăm Bisericii Ortodoxe Române o legislație bisericească unitară ;

Dacă, așa cum am făgăduit la întronare, în 1948, am adus învătămintul nostru teologic sub conducerea directă a Bisericii și l-am reorganizat în același tip de școli teologice pe întreg cuprinsul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române și cu aceeași programă analitică pentru fiecare din ele ;

Dacă am înființat cursuri de îndrumare misionară pentru toți preoții Bisericii Ortodoxe Române, la început în două centre : la București și Sibiu, unde sînt cele două institute teologice, iar mai apoi într-un singur centru, la Curtea de Argeș ;

Dacă ținem în fiecare an cîte patru Conferințe de orientare cu aceleași subiecte, pentru toți preoții din Patriarhie ;

Dacă avem trei reviste patriarhale pe care le editează Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, pe care le primesc toate parohiile din țară, în afară de revistele mitropolitane ;

Dacă Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române tipărește cărți de cult și manuale teologice, sau confecționează icoane și obiecte de cult pentru toate parohiile din cuprinsul Patriarhiei Române ;

Dacă ne-am îngrijit și am tipărit Noul Testament și acum mai în urmă Biblia întreagă, pentru toate parohiile și credincioșii din țară ;

Dacă, atît cît a stat în putința noastră și cît ne-a ajutat și Conducerea statului nostru au fost restaurate sau reparate monumente de

artă și arhitectură religioasă, biserici și alte așezăminte care aparțin Bisericii ;

În sfârșit, dacă am ținut ca preoții să aibă o pregătire corespunzătoare cu progresul și năzuințele poporului nostru ;

Toate acestea și altele pe care nu le mai număr, le-am făcut mai întâi pentru ca Biserica Ortodoxă Română să reprezinte o instituție unitară în activitatea și realizările ei, fiindcă avem «o singură credință, un Domn și un botez» (Efes. IV, 5), fiindcă grija pentru unitatea de credință și de trăire creștină a constituit și în trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat al înaintașilor noștri preocuparea lor de căpetenie, chiar și atunci când vitregia vremurilor ne-a împărțit din punct de vedere geografic sau istoric.

Toate acestea și tot ce facem, le-am făcut și le facem apoi cu conștiința că lucrând astfel noi îndeplinim și un rol în năzuința nouă a poporului nostru. Sintem, deci, conștienți că unitatea noastră religioasă sprijină munca și efortul pe care le depune Conducerea Statului pe pământul acesta în care au trăit moșii și strămoșii noștri.

Și aș mai adăuga că :

Dacă am strâns legăturile noastre cu toate Bisericile surori ortodoxe, inclusiv cu Bisericile Vechi-Orientale ;

Dacă am luat parte la întâlnirile intercreștine, care au avut loc în diferite părți ale globului pămîntesc ;

Dacă dezvoltăm legături bilaterale cu Biserici care-și desfășoară activitatea în mijlocul unor popoare mai apropiate sau mai îndepărtate de țara noastră ;

Peste tot noi urmărim pe linie religioasă cunoașterea și apropierea între toate Bisericile creștine — în vederea unei unități, a unei unități în diversitate — cu scopul ca uniți laolaltă să sprijinim și noi, de pe poziția și cu mijloacele noastre creștine, instaurarea păcii în lume, libertatea, dragostea și independența tuturor popoarelor, efortul acesta general pe care-l depun toți oamenii de bună credință pentru mai binele și fericirea omenirii întregi.

Totodată, așa cum am spus și cu alte ocazii, prin contactul și legăturile noastre religioase, noi sprijinim deopotrivă și prietenia și buna colaborare dintre poporul nostru și popoarele cu care venim în contact prin aceste întâlniri interreligioase.

Și acum, mulțumindu-vă încă odată pentru dragostea și ascultarea cu care mă înconjuerați întotdeauna, într-al 71-lea an al vieții mele rog fierbinte pe Mîntuitorul Iisus Hristos Cel înviat din morți să mă ajute mai departe în tot ce voi mai putea face în viitor, iar pe colaboratorii mei, fie din Sfîntul Sinod, fie de la Centrul Patriarhal, fie de la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, fie de la institutele și școlile teologice, fie de la parohii, îi rog să-mi stea și mai mult în ajutor, pentru ca să nu se simtă împuținarea puterilor mele fizice și pentru ca Biserica Or-

todoxă Română să poată merge mereu înainte, în pas cu prestigiul și cu prețuirea de care se bucură peste tot țara noastră, Republica Socialistă România.

Vă urez tuturor ca Sfintele Sărbători ale Paștilor să le petreceți, împreună cu familiile Prea Cucerniciilor Voastre și cu credincioșii pe care-i păstoriți, în pace și sănătate și Milostivul Dumnezeu să vă ajute tuturor și să vă binecuvinteze, cu harul și cu iubirea Sa de oameni.

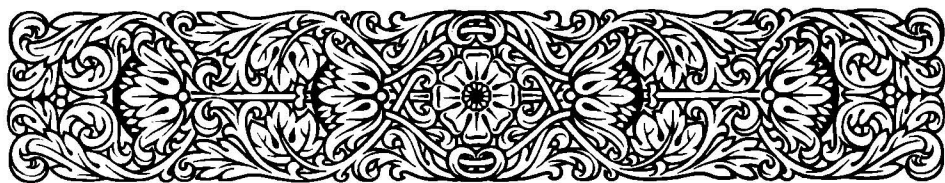
«HRISTOS A INVIAT!

LA MULȚI ANI!»

La sfârșit, Prea Fericitul Părinte Patriarh ciocnește cu toți cei de față tradiționalul ou roșu, pentru fiecare avînd un cuvînt bun de spus. Într-o atmosferă caldă, familiară, aproape de orele 20, ia sfârșit întîlnirea fiilor sufletești cu Bunul și iubitul lor Părinte duhovnicesc și înalt arhipăstor.

REDAȚIA

ÎNDRUMĂRI PASTORALE, ȘI OMILETICE

LA DUMINICA A II-a A SFÎNTULUI ȘI MARELUI POST

*«Scoală-te, ridică-ți patul și mergi la casa
ta» (Marcu II, 11).*

Cu ajutorul bunului și milostivului Dumnezeu, ne-am îndreptat și astăzi pașii spre Sfânta Sa Biserică pentru a ne uni glasul în rugăciune către Dumnezeu.

Aici, sub aripa ocrotitoare a Celui ce ne-a chemat la mîntuire trăim clipe de aleasă înălțare sufletească în răstimpurile rînduite pentru slujbele de obște.

Sfîntul și marele post, în care ne aflăm de două săptămîni, este o perioadă de deosebită pregătire duhovnicească. În acest timp Biserica noastră dreptslăvitoare, în cadrul sfintelor slujbe, a presărat nestematele învățăturilor divine care strălucesc în însuflețitoare scipiri de lumină spirituală călăuzitoare spre limanul mîntuirii.

O astfel de învățătură pilduitoare pentru atitudinea noastră față de semenii ne-o pune în față Sfîntul Evanghelist Marcu, unul dintre cei 70 de ucenici care au fost martorii faptelor săvîrșite de Mîntuitorul în timpul cît a viețuit pe pămînt.

Să ne ducem cu gîndul, al cărui zbor nu cunoaște hotarele timpului și spațiului, cu aproape două milenii în urmă și să derulăm faptele care se petreceau într-una din zilele cînd pașii Mîntuitorului băteau drumurile Galileii. Era o zi ca celelalte; Domnul nostru Iisus Hristos, însoțit de mulțime, poposea într-o casă din orașul Capernaum. Aici, cei ce doreau să-L cunoască, împresurau pe Fiul teslarului din Nazaret cu dorința sinceră de a se adăpa din adevărurile pe care Acesta le aducea de dincolo de hotarele lumii văzute. Atîta mulțime se adunase acolo, încît nu mai era cu puțință ca cineva să se apropie de locul unde cuvînta Iisus.

În Capernaum, nu numai cei ce avuseseră fericirea să fie în casă, alături de Iisus, ci și alții care stăteau afară ascultau nemișcați dumnezeiasca învățătură a Domnului nostru Iisus Hristos uitînd de grijile

lumești. Cuvintele Sale trezeau ecouri profunde în sufletele lor. Ele reaprindeau în inimi dorul după paradisul pierdut de strămoșii noștri Adam și Eva. Mirajul cuvintelor lui Iisus fascina pe ascultători; adevărurile rostite de El sunau armonios pe coardele sufletelor lor. De aceea, nemișcați, ascultau tainele cerești descoperite de cuvântul său.

În timpul predicii, Mîntuitorul și cei de față sînt martorii unui fapt care a constituit obiectul pericopei din Sfînta Evanghelie ce s-a citit astăzi. Un om, ale cărui puteri fizice erau cuprinse de lanțurile celui viclean, este adus nemișcat, culcat în pat, purtat de prieteni la Mîntuitorul.

Pentru că nici unul dintre cei de față n-ar fi cedat locul, prietenii celui neputincios, animați de un cald și sincer sentiment de prietenie, hotărîsc să se urce pe acoperișul casei ca să coboare pe cel bolnav la Iisus.

Bolnavul avea un trecut de grele și lungi suferințe. Deși trăia și vedea răsăritul soarelui și coloritul florilor, era lipsit de bucuria și mulțumirea pe care i-o dă munca, mișcarea în general. În cugetul său zdrobit, se depănau fără noimă fapte dintr-un trecut trăit în fărădelegi. Numai speranța îi întreținea răsufierea sacadată.

Acesta suferea de paralizie, boală care se manifesta prin lipsa contracțiunii mușchilor datorată leziunii unor centri nervoși sau perturbării nervilor motori, boală răspîdită pe vremea Mîntuitorului. Sfîntele Evanghelii ne amintesc de sălbănogul de la Iacul Vitezda (Ioan V, 1—15), de sluga sutașului din Capernaum (Matei VIII, 13) și de cel cu mîna uscată (Matei XII, 9—14).

Suferințele, după învățătura Sfintei noastre Biserici, au în general mai multe cauze și scopuri: Să încerce credința și să întărească sufletește pe cel suferind, să pedepsească fărădelegile săvîrșite sau prin ele să fie slăvit Dumnezeu.

După mărturiile Revelației divine știm că omul a fost creat bun, că a fost făcut de mîna lui Dumnezeu pentru a se bucura de comuniunea cu Creatorul său.

Păcatul neascultării — învață Sfînta noastră Biserică — a dus la pierderea comuniunii credincioșilor cu Dumnezeu. Dar bunătatea și dragostea lui Dumnezeu n-a lăsat ca omul să fie zdrobit cu totul de puterea celui rău, și revărsîndu-și mila, a trimis pe însuși Fiul Său în lume spre a reda acestuia puterea de a birui răul. Aceasta o putea face numai Domnul Hristos pentru că prin firea omenească, luată din Fecioara Maria și cu firea dumnezeiască cea din veșnicie, a fost om adevărat și Dumnezeu adevărat. Hristos a venit în lume ca să redea credinciosului puțința de a redobîndi, prin har, chipul lui Dumnezeu și de a tinde spre asemănare cu Creatorul. Trufia care l-a făcut să se îndepărteze de Dumnezeu, se încerca a fi ștearsă și înlocuită cu viața de smerenie și de har, viață de armonie nestingerită cu Creatorul. Istorisirile prietenilor și compatrioților despre Cel ce alina suferințele și vindea durerile l-au făcut pe suferindul despre care istorisește Sfînta Evanghelie ce s-a citit astăzi să dorească să vină la Iisus pentru a căpăta vindecare. Dorința de a fi asemenea celor mulți a însetat inima sa care cerea să fie adăpată de apa dătătoare de viață, de cu-

vîntul Domnului. Cu ochii plini de nădejde, el, osînditul la neputință, se vede în fața Atotputernicului Dumnezeu, Făcătorul de bine al tuturor. Vilvătaia dorinței îi descrețește fruntea și la auzul cuvintelor Mîntuitorului prin care El îi vindecă sufletul și trupul, mădularele sale capătă vlagă; un fior divin îl cutremură pătrunzîndu-l pînă în cele mai tainice ascunzișuri ale ființei sale și redevine asemenea celor sănătoși. În cugetele celor de față ca și pe buzele noastre încolțesc cuvintele de admirație: Mare este mila Ta Doamne, mare este dragostea și puterea Ta!

Bucuria a cuprins de îndată și inimile celor patru prieteni care au oferit ajutor semenului lor căci prin fapta lor își arătau pe lîngă dragostea față de aproapele și încrederea în dumnezeirea și bunătatea Domnului Hristos.

Sfintele Evanghelii ne mărturisesc că Fiul lui Dumnezeu a venit în lume animat de dragostea dezinteresată față de om, dragoste ce a rodit apoi și în cei ce au crezut în El. Dragostea este cheia de aur care descuie vistieriile darurilor cerești. Ea poate fi neînțeleasă de unii oameni, cum, de pildă, s-a întîmplat cu fariseii, care — după cum ne mărturisește pericopa din Sfînta Evanghelie ce s-a citit astăzi — orbiți de orgoliu, n-au înțeles sensul cuvintelor Domnului, n-au înțeles că oameni sînt fiii aceluiași Părinte ceresc și că se pot bucura cu toții de darurile Sale. Ochii lor, deși erau ațintiți asupra faptelor care covîrșeau legile firii, nu puteau să vadă puterea dîvină cu care Iisus vindeca bolile. Cuvîntul «dragoste» pestru ei era o noțiune seacă, lipsită de conținut.

Noi însă, cei ce credem și-L mărturisim pe Domnul Hristos, trebuie să avem dragostea călăuză sigură, sinceră și lucrătoare în fapte bune, ajutor în orice chip, spre limanul mîntuirii, gata oricînd să se transforme în ajutor pentru semenii noștri. (Matei VII, 12; Ioan XIII, 34—35).

Creștinii din primele veacuri ale creștinismului au dus o viață deosebită, ajutîndu-se unii pe alții ca frații.

Dacă Mîntuitorul, care s-a pogorît de la cele înalte, n-a venit să I se slujească, ci ca El însuși să slujească, cu atît mai mult noi, ucenicii Lui, avem datoria ca față de frații noștri să ne arătăm dragostea și îngăduința, blîndețea și îndelunga răbdare ajutîndu-i în neputință și împlîcind lipsurile lor.

Oamenii n-au fost creați să petreacă viața pămîntescă în singurătate, ci în societatea semenilor. Însuși Dumnezeu a creat în paradis lui Adam ajutor pe Eva, în înalta Sa înțelepciune știind că «nu e bine ca omul să fie singur...» (Fac. II, 18). De altfel, istoria omenirii ne învață că tot ce a rămas posterității, întregul tezaur al valorilor spiritului omenesc: adevărul, binele și frumosul, se datorește armoniei și strînsei legături dintre oamenii dintr-o generație și chiar din mai multe.

Animați de prietenie sinceră au fost și cei patru oameni despre care Sfînta Evanghelie amintește că au purtat patul celui neputincios. Mîntuitorul a apreciat dragostea acestora și, mișcat de fapta lor, a tămăduit pe cel bolnav. Așa putem face și noi cei, de azi, dacă voim ca prin

dragoste să ne putem apropia de Dumnezeu. Și noi putem da o bucată de pâine celui înfometat, apă pe cel însetat, îmbrăca pe cel gol, cerceta și ajuta pe cel în boală și neputință. Putem, de asemenea, să sfătuim și să mîngîiem pe cei întristați, să iertăm greșelile semenilor și să ne rugăm lui Dumnezeu pentru ei.

Toate aceste fapte pornite din inimă sinceră nu vor fi trecute cu vederea la judecata din urmă, la care toți vom fi duși. Atunci nemiternicul Judecător va răsplăti fiecăruia după faptele săvîrșite pe pămînt. Cînd uneori suferințele, în viața aceasta care este o clipă în oceanul veșniciei, se abat asupra noastră, ne sfișie sufletul și ne slăbesc trupul, am da orice să putem scăpa de ele. Gîndiți-vă cît de mare va fi durerea cînd Domnul Hristos ne va alunga de la Sine pentru totdeauna și ne va blestema să trăim în focul cel veșnic pregătit diavolilor și slujitorilor lui. Pentru a dobîndi nu blestemul, ci binecuvîntarea lui Hristos să ne străduim a ne schimba viața ferindu-ne de păcate, făcînd fapte vrednice de numele de creștin. Nu trebuie să uităm că ori acum, ori în viața viitoare trebuie să ne întristăm pentru păcatele noastre. Mai bine să plîngem acum pentru fărădelegile făcute, decît atunci cînd nu ne vom mai putea salva. Să ne mărturisim păcatele înaintea preotului cu toată sinceritatea, să spălăm cu lacrimile pocăinței greșelile noastre și să fim convinși că așa cum focul topește spinii, spovedania va da focului fărădelegile noastre. Iar în acest ceas, cînd ne pregătim să ne întoarcem îndreptați spre casele noastre, să plecăm cugetul inimilor noastre în fața icoanei Celui ce s-a jertfit pentru noi și să-l rugăm ca, așa cum a primit în casă pe slăbănogul din Capernaum și l-a vindecat, să primească și sufletul nostru și să-l vindece de orice suferință. Să ne dea sănătatea morală de care avem nevoie pentru ca în curăție să săvîrșim fapte bune și să merităm cununa fericirii în viața viitoare, căreia îi vom fi părtași în vecii vecilor. Amin!

Pr. Prof. RĂDUNĂ DUMITRU

LA DUMINICA A V-a DIN POST A SFINTEI MARIA EGIPTEANCA

Orînduit-au Sfinții Părinți ai Bisericii noastre ca Sfînta Evanghelie ce s-a citit astăzi să pună în lumină măreția puterii dumnezeiești a Domnului nostru Iisus Hristos. Într-una din pericope ni se arată rostul vieții Sale pe pămînt: «să slujească și să-și dea sufletul preț de răscumpărare pentru mulți», iar cealaltă — spre uimirea celor ce se găseau în casa lui Simon fariseul — să arate puterea Lui de a ierta păcatele.

Răscumpărarea noastră în Iisus Hristos și iertarea păcatelor sint două făgăduinți pe care această a V-a duminică din post ni le aduce

în luare aminte, odată cu pomenirea cuvioasei Maice Maria Egipteanca. Zbuciumata viață a cuvioasei Maria Egipteanca — cea care «luînd Crucea a urmat pe Hristos» și «s-a adus de bună voie desăvîrșită odraslă Bisericii, prin post și rugăciune» —ne-o aduce înainte pomenirea de azi, spre a ne încuraja în nevoițele duhovnicești ale postului, din care au trecut 5 săptămîni.

Viața Mariei Egipteanca, zilele marelui post al Paștilor, pe de o parte, și jertfa de răscumpărare a Domnului nostru Iisus Hristos și puterea lui de a ierta păcatele, pe de altă parte, sînt într-o tainică legătură, pe care vom încerca să o explicăm.

Egipteanca i se zice după locul de origine, unde și-a dus viața în desfrînare și plăceri vinovate, vreme de 17 ani, ajungînd să aibă 29 de ani cînd s-a întîmplat răscrucea vieții ei. Atunci, în orașul ei, a văzut o mulțime de oameni alergînd spre corăbii pentru a merge la Ierusalim, la sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci (14 sept. 326). Amintindu-și după 47 de ani de această zi spunea : Dumnezeu căuta pocăința mea căci nu voia moartea păcătoșului. Pe vremea celor 29 de ani însă, nici ajunsă la Ierusalim n-a părăsit păcatul, ci îl căuta cu și mai multă ardoare, pe cînd lumea ce venise la Înălțarea Sfintei Cruci intra în biserică rînduri-rînduri. A mers și Maria cea venită din Egipt, să intre pe ușa bisericii ca să vadă Crucea, dar zadarnică i-a fost încercarea. O putere nevăzută o ținea pe loc și-i oprea intrarea... și înțtia oară... și a doua oară... și a patra oară. Toți puteau intra să vadă lemnul de viață făcător al Crucii, afară de ea, care rămînea singură în pridvor. Rușinată s-a aruncat într-un colț din curtea bisericii, plîngînd cu amar.

Și deodată, ca un fulger într-o noapte de furtună, «un cuvînt min-tuitor a atins ochii inimii arătîndu-mi că noroiul faptelor mele a fost acela care mi-a închis calea» — zice ea.

Păcatul, da, păcatul era pricina zbuciumului ei, a înfrîngerii ei.

Da, păcatul era și pricina zbuciumului lui Adam în grădina Edenului ; conștiința păcatului l-a făcut să se rușineze, să se sperie de goliciunea lui și să se ascundă cînd îl chema vocea lui Dumnezeu : Adame unde ești ?

Da, conștiința păcatului a făcut-o pe Maria Egipteanca să se ascundă în colțul curții bisericii, să se sperie de noroiul, de murdăria faptelor ei, să o ardă mistuitor remușcarea și să dorească puternic să vadă lemnul Crucii. Ridicînd cu deznădejde ochii, vede deasupra locului unde s-a ascuns, icoana Maicii Domnului, nădejdea tuturor creștinilor, ca o căutare : Maria unde ești ?

Da, păcatul, conștiința păcatului ne face și pe noi să ne rușinăm și să ne ascundem de căutarea Celui ce S-a făcut om ca să cheme pe păcătoși la îndreptare și să ne pară atît de grea pocăința și postul.

Indemn și sprijin ne-a adus Biserica în această a V-a duminică din post, a Mariei Egipteanca ; să nu deznădăjduim cum n-a deznădăjduit nici ea, să simțim cum a simțit și ea, cît de mare este dragostea lui Dumnezeu față de oameni, cînd doresc din tot sufletul să se întoarcă de la păcatele de mai înainte și să-I urmeze Lui. Căci făgăduindu-i Maicii Domnului să «se lepede de lume și să meargă după povă-

țuirea ei», se ruga Maria Egipteanca să i se îngăduie a vedea lemnul Crucii. Crezînd în puterea Crucii și în ajutorul Maicii Domnului, ca și asupra păcătoasei din Sfînta Evangheliie de azi, poate că s-a rostit dezlegarea «lertate sint păcatele tale». N-a auzit nimic, dar ridicîndu-se din locul zbuciumului ei, a putut intra cu pace în biserică.

În fața ochilor ei se arată Crucea Răstignirii Domnului ca o chemare: vino și urmează-Mi Mie, desprinde-te de păcatele vieții tale și caută îndreptarea. A înțeles chemarea și a simțit puterea Crucii. A obținut iertarea și s-a împărtășit. Apoi a luat trei pîini, puțină mîncare și trecînd Iordanul a mers spre pustie căutînd pocăința, singura cale ce scapă de minia viitoarei judecăți.

Pustiul i-a primit jertfa lacrimilor de pocăință, pustiul i-a cunoscut tulburarea aducerii aminte a zilelor pline de plăceri, pustiul i-a simțit foamea, setea și frigul, aridul pustiu s-a bucurat de curăția înfloritoare a sufletului ei ce-L urmasse pe Hristos.

Vreme de 47 de ani nimeni n-a mai văzut-o, după ce la răscrucea vieții ei a apărut Crucea Domnului. Ca și în fața ochilor ei, în fața ochilor oricui, Crucea lui Hristos este o permanentă chemare spre urmarea Lui. Urmarea Lui deschide perspectiva înălțimilor mîntuitoare, a privirii spre cerul nădejilor Sfinte, contrastînd cu priveliștile întunecoase ale adîncurilor chemătoare spre pierzanie, spre rostogolișul de prăpastie, spre porțile nopții veșnice.

Calea aceasta a ales-o Maria Egipteanca. Întîlnirea cu Iisus Hristos euharistic pe care L-a primit în împărtășanie din mîinile cuviosului Zosima a bucurat-o pe Maria Egipteanca după 47 ani de la plecarea în pustie și în noaptea patimilor mîntuitoare ale Domnului, s-a săvîrșit din viață.

Aducîndu-i laudă, cîntarea bisericească zice: «sîrguindu-te să vezi Crucea, te-ai luminat Marie cu lumina Crucii Celui ce a pățimit pe Cruce, răstignindu-te lumii cu voia dumnezeiască, ca o vrednică de minuni».

Binemeritata pomenire a cuvioasei Maria Egipteanca rămîne pentru noi ca un grăitor exemplu de urmare a lui Hristos, împreună cu sfinții și mucenicii, care în cete fără număr au sfințit cu jertfa vieții lor temeliala Bisericii creștine.

Vremea trăirii pe pămînt a Mîntuitorului a fost vremea semănării cuvintelor sfînte în sufletele însetate de așteptare, cărora le întredeschide cerul unor speranțe mîntuitoare.

Vremea trăirii pe pămînt a Mîntuitorului e vremea împlinirii profețiilor, cînd — după cum zice Isaia — orbii văd, surzii aud iar șchiopii saltă.

Vremea trăirii pe pămînt a Mîntuitorului a fost vremea căutării celor păcătoși care urmîndu-L pe Hristos

- din prigonitor a ajuns mare dascăl al Bisericii, ca Pavel,
- din vameș a ajuns evanghelist, ca Matei,
- din țîlhar spînzurat pe lemn, ajunge părtaș al raiului, în ceasul cel din urmă.

A răsunat din veacuri prin graiul profețiilor chemarea către Mesia, strălucind în final în steaua magilor la Betleem. După plinirea

vremii, atât de simplu și natural veneau cuvintele chemării Domnului adresate

— întâi, celor doi ucenici Andrei și Ioan, căutători de dreptate și adevăr, cărora le zice : veniți și vedeți (Ioan I, 40).

— apoi celorlalți Apostoli pe care chemarea : «veniți după mine» îi ia de lângă uneltele de pescuit și le schimbă menirea în pescari de oameni (Marcu I, 17) ;

— iar tânărului bogat îi spune : «dacă vrei să vii după mine, vinde-ți averea, dă-o săracilor și urmează-Mi» (Matei XIX, 29) ;

— și tot așa mulțimilor : «cine vrea să vie după mine să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze» (Marcu VIII, 34).

Este nesilită libertatea credinciosului de a alege urmarea lui Hristos, care îi zice :

— Eu sînt lumina lumii (Matei V, 14) ;

— Eu sînt pîinea vieții (Ioan VI, 35) ;

— Eu sînt păstorul cel bun (Ioan X, 1) ;

— Eu sînt calea, adevărul și viața (Ioan XIV, 6).

Cine vrea, cei ce ascultă chemarea Sa, se fac următori celui mai frumos model de viață

— de blîndețe și smerenie, de milă față de osteniți și împovărați ;

— de dragoste pînă la jertfă ;

— de jertfă pînă la moarte.

A-L urma pe Hristos presupune că L-ai întîlnit, ascultat și privit și că ai descoperit dragostea Lui.

A-L urma pe Hristos înseamnă a recunoaște că este Dumnezeu, care a învins păcatul și moartea, punîndu-ne în El toată încrederea și nădejdea în Cel ce, ca un Dumnezeu adevărat și om adevărat, ne-a mîntuit pe toți.

A-L urma pe Hristos înseamnă a ne recunoaște păcătoși și, ca Maria Egipteanca, a ne schimba viața conformînd-o cu ființa noastră înnoită prin botezul creștin.

A-L urma pe Hristos este a căuta în El sensul divin al vieții, în lumina Lui dorind a trăi viața noastră de familie, de bucurie, de suferință, și tot în lumina Lui dorind a o sfîrși.

Pregătindu-ne de sărbătoarea Învierii Domnului în care credem cu tărie nezdruincată, trebuie să ne curățim trupul și sufletul prin post și rugăciune ca să ne învrednicim de puterea înnoitoare a jertfei de răscumpărare și de iertarea greșalelor noastre. Vrednicia aceasta se cîștigă cu osîrdie și renunțare și drept pildă de iertare a unei vieți deosebit de păcătoase ne este dată în istorisirea Patriarhului Sofronie al Ierusalimului viața Mariei Egipteanca.

Pomenind pe cuvioasa Maria Egipteanca, cea care urmîndu-L pe Hristos a dobîndit mîntuirea, ascultînd și noi chemarea către Iisus Hristos Euharistic rostită din ușile sfîntului altar : «cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dreptate să vă apropiați», să ne făgăduim și noi a-L urma pe Hristos, totdeauna slăvindu-L în Sfînta Treime, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, Amin.

Pr. Prof. BORDAȘIU NICOLAE

LA DUMINICA FLORIILOR

Trei ani de neobosită propovăduire, trei ani de viață neprihănită, trei ani de minunate semne dumnezeiești se scurseseră din viața pămîntească și din sfînta misiune, dusă în văzul tuturor, a Mîntuitorului Iisus Hristos.

Învățătura Sa era limpede ca unda izvorului de munte, binefăcătoare ca razele soarelui, și atît de luminoasă și convingătoare, căci era pe înțelesul tuturor.

Această nouă învățatură se dovedise, pentru atîția oameni, în stare să mîngîie, să înalțe și să ferească sufletele nefățarnice.

Viața Sa neîntinată, ca neaua ce coboară din înălțimile cerului, nu se legase de nici una din patimile pămîntești. Nu se înrobise nici averii, nici banului, nici slavei deșarte, sau oricărei alte vanități a veacului, ci se desfășurase în deplină seninătate și curăție, în aspră renunțare și dăruire de Sine, ca o negrăită putere de răspîndire a binelui între oameni și în lume.

Semnele suprafiești nenumărate, scrise în Sf. Evanghelie sau păstrate în Sf. Tradiție, erau înverdate de toți cei ce-L urmau cu bună credință ca adevărate minuni. Aceștia au văzut orbi recăpătîndu-și vederea, surzi redobîndindu-și auzul, muți și gîngavi regăsindu-și întrebuițarea firească a limbii și buzelor, șchiopi, gîrbovi, paralitici și îndrăciți revenind la sănătatea lor pierdută sau irosită cîndva.

Mai mult decît atît, cîțiva încremeniți în moarte ca: fiica sutașului, fiul văduvei din Nain și mai ales Lazăr, «cel mort de patru zile», fuseseră ridicați de pe nășalii, întorși de pe drumul țintirimului și al veșniciei și chiar scoși din mormînt și redați trăirii acesteia în care sîntem și noi.

Înviații aceștia formau obiect de adevărate pelerinaje, ei fiind dovezi vii pentru dumnezeirea lui Iisus Hristos.

Pentru toate cele arătate pînă acum, mulțimi mari de oameni îl ascultau, îi sorbeau cu nesaț, silabă cu silabă, înțeleptele-I cuvinte și-L urmau peste tot.

În astfel de împrejurări și în urma tuturor acestora are loc evenimentul, pe care creștinătatea pravoslavnică îl sărbătorește astăzi, de aproape două mii de ani, adică intrarea în Ierusalim a Domnului, oraș în care dorea să sărbătorească ultimul Său Paște, împreună cu ucenicii Săi, dînd acestei sărbători, prin Cina cea de Taină, un sens și un rost mai adînc, mai sfînt și mai dumnezeiesc.

Cum a fost primit Domnul Hristos în Ierusalim? Cu veselie, cu avînt, cu încredere, în chip sărbătorec. Cu stîlpări de finic și ramuri de măslin în mînă, așternîndu-se hainele înaintea Lui ca atingîndu-le să le sfîntească, cu urări și cuvinte alese, ca acelea ce s-au auzit atunci din gura tuturor, de la copiii cei nevinovați și pînă la bătrînii cei gîrboviți de ani și de păcate.

Osana! Osana! — adică lăudat să fie — «*Bine este cuvîntat Cel ce vine întru numele Domnului, împăratul lui Israil*» (Ioan XII, 13), strigă toată gloata adînc mișcată, plină de respect și admirație, pentru luminatul învățător și atotputernicul bărbat ridicat din sînul lui Israil.

Primirea lui triumfală este și sărbătorească. Și de fapt, dacă Iisus n-ar fi plecat pe neașteptate, puțin ar fi lipsit ca El să nu fie proclamat și încoronat ca un împărat pămîntesc al acestui popor rob de împărăția romană și asuprit de cărturari și farisei.

Cei ce astăzi Îl proslăvesc, după cum vom putea urmări, în deniile din sfintele zile ce urmează acestui praznic, Îl vor părăsi cu toții, fără prea multă strîngere de inimă, lăsîndu-L pradă unei feroase năpăstuirii din partea cărturarilor și fariseilor. Iar aceștia, după ce vor pune stăpînire pe Dînsul, pe bază de mărturii mincinoase, Îl vor bate trupul istovit, Îl vor scuipa și insulta, Îl vor încorona cu spini și-I vor așeza pe spate o hlamidă, iar în mîna o trestie, semnele unei împărății mincinoase și vrednică de batjocură.

Drept incununare a tuturor patimilor o mare cruce îi este așezată pe umerii Săi slăbiți de post, înfrînare și rugăciune, cruce pe care va fi țintuit pentru moartea cea mai josnică, destinată doar celor mai răi dintre tilhari.

Cîteva zile au fost deajuns ca să se săvîrșească această cumplită răsturnare de la cea mai înaltă dragoste la cea mai înverșunată ură, de la ramuri de finic și de măslin la coroana de spini, de la așternutul hainelor pe cale pînă la îmbrăcarea hlamidei și la tragerea sorților pentru sărăcăcioasa-I cămașe, cusută dintr-o singură bucată de Sfînta Lui Maică, de la cuvinte de laudă și admirație la hulă și batjocură, de la proclamarea Lui ca împărat pînă la răstignirea pe Cruce, ca un răufăcător, între tilhari...

Cîteva zile au fost destul ca totul să se schimbe, să se năruiască, să se nimicească și să apară în locul unor alese și nobile simțăminte balaurul urii, al răutății și al cruzimii omenеști.

Dar, iubiții mei frați și surori întru credința noastră cea sfîntă, sint împrejurări cînd și noi îl primim, în mod sărbătorec, cu bucurie și sinceritate, pe Iisus Hristos, Domnul, Învățătorul și Mîntuitorul nostru.

Așa Îl primim la Sf. Botez, cînd începem să ne numim cu numele Lui și să ne însemnăm cu semnul sfințitor al pătimirii Lui, dar acolo alții garantează rămînerea noastră în El și a Lui în noi, întrucît atunci nu ne putem da seama de binefacerile Sale. Dar oare garanții noștri în fața lui Hristos și a Bisericii Sale, adică nașii și părinții, se îngrijesc ei cu adevărat ca Domnul să rămînă neschimbat, ca o busolă a sufletelor noastre pe marea vieții?

Îl primim apoi la Nuntă și în alte împrejurări ale vieții cînd El binecuvîntează și sfințește cele mai curate simțiri ale noastre. Dar oare păstrăm această înălțătoare stare de suflet pînă la sfîrșitul zilelor noastre?

Îl primim mai cu osebire, în chip sărbătorec și într-un fel mai propriu și cu o pregătire anumită, pe Mîntuitorul Hristos în Sfînta Cuminăcătură, care este cea mai strînsă unire a noastră cu Dînsul. Prin Sfînta Împărtășanie, spre care ne îmbie cu căldură Biserica în săptămîna ce vine, și fără de care Paștele nu se sărbătorește cum se cuvine, noi primim alimentul nemuririi, gajul învierii noastre, trupul și sîngele Lui, care fac din ființa noastră camera lui Hristos, Domnul vieții și

al morții, legîndu-se de El așa cum este legată mlădița de butucul viței de vie.

Oare nu se întîmplă, ca la puțin timp după această mișcătoare primire a Domnului Hristos cel euharistic, prin faptele noastre cele rele să-L batjocorim, să-L tratăm ca pe un fals împărat și chiar să-L răstignim în sufletele noastre și ale altora ?

De facem așa, ne asemănăm întru totul acelor nerecunoscători de altădată, pe care Domnul Iisus i-a luminat, i-a tămăduit de boale și le-a arătat rosturile vieții în Dumnezeu, iar ei L-au trimis la moartea cea mai grea.

Dar noi nu facem așa, căci adevăratul ucenic al lui Hristos este încredințat că sfînta Lui învățătură este folositoare creștinilor cărora le scapă sentimentul moral de uscăciune, pentru că îi învață să se roage și să trăiască în duhul sfințeniei care ferește.

Noi nu facem așa, fiindcă avem încredințarea puternică că viața Lui neprihănită poate servi, ca model înalt și veșnic, pentru viața noastră a tuturor.

Noi nu facem așa, și nu putem face așa pentru că faptele Lui minunate, culminînd cu slăvita Sa Înviere din morți, au fost foarte aeeva întîplute și ele ne dovedesc cu tărie că Hristos a fost Dumnezeu și întemeietorul în sufletele oamenilor a unei împărății mai presus de fărâdelegile celor răi.

Iată Domnul Hristos a intrat astăzi ca un împărat în Ierusalim. Ca pe un stăpîn a toate să-L primim și noi în zilele ce vin, prin Sfînta Împărtășanie, în adîncul ființei noastre, în inima noastră, în Ierusalimul sufletelor noastre.

Să-I deschidem ușa sufletelor nu cu mulțumiri și cîntări de o clipă, nu cu stîlpări sortite uscăciunii, ci cu inima curată, înveșmintată în dragostea Evangheliei, cu mărturisirea neșovăielnică că El este prietenul, sfințitorul și părintele nostru.

Plecînd de aici în mîină cu mlădița pe care ți-o dau slujitorii Sf. Biserici, amintește-ți, iubite frate creștine, că ea este semnul învierii; nu uita de stîlpărea de finic de altădată, și gîndește-te la nestatornicia dragostei omenești față de Domnul Hristos și de aproapele nostru; hotărăște-te să-l închini lui Dumnezeu toți mugurii idealurilor ce zămislesc în tine.

Cu smerenie adîncă să ne rugăm, ca El să ne ajute să depărtăm, cît mai mult, în ființa noastră, Golgota de Ierusalim, ca să ne satornicească în dragostea față de Dînsul, astfel ca pururea să-L mărturisim prin cuvîntul și faptele cele roditoare de mîntuire, în veci Amin.

Pr. Prof. AL. I. CIUREA

SFÎNTUL ȘI MARELE MUCENIC GHEORGHE (23 aprilie)

*«Cine face binele este de la Dumnezeu,
cine face răul, n-a cunoscut pe Dumnezeu»
(III Ioan, 11).*

Una din perioadele cele mai grele din istoria Bisericii creștine este perioada persecuțiilor dezlănțuite de împărații romani. Obiectivul acestor persecuții sîngeroase era distrugerea cultului creștin, arderea tuturor cărților religioase-creștine, dărmarea locașurilor de cult și uciderea celor ce cred în Hristos, socotindu-L Dumnezeu. Din timpul împăratului Nero (54—68) (numit și cel nebun), care a suprimat viața Sfinților Apostoli Petru și Pavel, pînă la Dioclețian (284—304) care s-a numit el însuși zeu, s-a dezlănțuit cea mai puternică furtună împotriva corabiei creștine.

Persecuțiile împotriva religiei creștine nu sînt tîrzii, ci ele, așa cum arată slujba Sfințelor Patimi și Învierii Domnului, au apărut încă din timpul vieții Mîntuitorului. Puterea creștinismului prin învățătura sa era convingătoare, încît chiar unul dintre fariseii timpului Apostolilor persecutați, a spus: «Nu mai supărați pe acești oameni și lăsați-i în pace! Dacă învățătura sau lucrarea lor este de la oameni se va nimici, dar dacă este de la Dumnezeu, vă osteniți în zadar» (Fapte, V, 37—39); și s-a adeverit acest lucru. Dumnezeu s-a descoperit treptat după puțința înțelegerii credinciosului; de aceea, religia creștină nu este o născocire a minții umane, care ar fi valabilă numai unei perioade a existenței umane, ci ea este unică și veșnică, creștinismul fiind o religie a cerului și pămîntului, dată pentru om și în slujba omului. Aceste lucruri nu le puteau înțelege împărații romani, și pentru aceasta voiau prinderea nu numai a credincioșilor, ci distrugerea religiei creștine din rădăcină. Acestor furii a căzut victimă unul din cei mai cinstiți sfinți și martiri ai noii religii, *Gheorghe, purtătorul de biruință*.

Gheorghe s-a născut în a doua jumătate a secolului al III-lea în orașul Capadocia (Asia Mică). Părinții săi erau oameni bogați și totodată cu demnități împărătești. Dau creștere aleasă copilului, și pentru faptul că ora înclinat spre atletism îl determină să îmbrățișeze cariera militară. Urcă repede treptele conducerii în armată, ajungînd general și om de încredere al împăratului Dioclețian.

Poate că, o dată cu retragerea ultimelor rămășițe ale armatelor romane de pe teritoriul țării noastre, tînărul Gheorghe va fi fost impresionat de locurile și de religia strămoșilor noștri. El avea o cultură vastă, cunoștea filozofia timpului, călătorise în toate părțile lumii romane.

Gheorghe ajunsese vîrsta de 30 ani, avea o forță spirituală rîr-înțilnită și cu o moralitate neobișnuită pentru timpurile acelea; era cinstit de împărat și considerat unul din cei mai mari strategii ai armatei romane. Obținuse toate onorurile virtuții militare.

Bunătatea lui față de subalterni era proverbială, respectul său față de superiori era impunător. Toți se mirau, cum un tânăr la vîrsta și la poziția lui socială putea să fie cu atîta prestanță și demnitate, să nu bea, să-și păstreze castitatea, să-și iubească și să-și respecte părinții, să nu participe la orgiile de tot felul ale matroanelor și destrăbălateilor din lupanarele romanilor!, ura viața fără scop și virtute. Se socotea frate al celor cinstiți, respectoși și se considera egal chiar cu sclavii, fapt neobișnuit în protipendada romană...

În timpul liber studia, citea, pleca în locuri retrase, deseori simțea emoția sfîntă, mergînd pe cărările unde cu aproape trei sute de ani înainte călcaseră pașii Domnului Iisus; pe fața lui se vedeau trăsăturile seriozității și ale nobleței. Compătimea pe cei ce se închinau chipurilor cioplite și religiilor naturale.

Religia oficială a statului se schimba după interesele materiale ale dinastiei imperiale, creștinismul se răspîndea în masele de ostași, sătui de atîtea divinități născocite de oracole și înșelători și de religiile zise «misterioase» împrumutate din Orient sau din Scitia.

Populația era nemulțumită, armata prost plătită, popoarele vecine cereau drepturile lor, imperiul începe să se destrame, sclavii cer egalitatea, familia imperială este derutată, catastrofele și calamitățile nu se mai opreau...

Dioclețian ținu în cele din urmă să consulte și oracolul din Milet, care îi îngădui persecuția împotriva creștinilor, și furia începu să se dezlănțuie...

Primul edict s-a dat la 24 februarie 303. Biserica din Nicomidia a fost prădată de mobilier, de obiecte și de cărți și urmară apoi masacrări în masă ale creștinilor. Ei erau obligați să spună pe toți cei ce cred în Hristos și I se închină, apoi să se lepede de învățătura creștină. Celor bogăți li s-au luat averile, funcționarii de stat-creștini erau concediați, sclavii creștini uciși, ostașii creștini exilați, demnitarii creștini aruncați în temniță.

Al doilea ordin era prinderea preoților și slujitorilor lui Hristos, batjocorirea lor, jupuirea de vii, tăierea organelor sensibile, scoateră ochilor, tăierea miinii drepte și a piciorului stîng, însemnarea cu fierul roșu... Dar nimeni din slujitorii lui Hristos nu-și părăsea turma și să-l recunoască pe împărat «Deus et Dominus» (Zeu și Domn) și mai ales nimeni dintre creștini nu era trădător, pentru că credința creștină, în suflet, nu se naște atît din cugetare, ci mai ales din activitate... (Ioan VII, 17).

Al treilea ordin pentru tot imperiul era uciderea celor ce nu sacrificau animale idolilor și zeilor recunoscuți de împărat.

Era primăvara anului 303 și împăratul își sărbătorea 20 de ani de conducere a imperiului. Marile sărbători începuseră din martie. Cei mai mari artiști ai lumii romane își arătau iscusința în fața împăratului și demnitarilor curții.

Gheorghe era de față, de o statură înaltă, bine legat și de o frumusețe neobișnuită, înveșmîntat în straie de aur, privea nenumăratele manifestări ale artei dansului, jocurilor populare, jonglerii și toț

felul de distracții. Totul decurgea normal, împăratul însă dorea ceva mai senzațional, ceva cutremurător și unic în istorie. Destrăbălatele și femeile ușoare doreau senzații tari și reci, doreau sîngele creștinilor, care le condamnau pentru desfrîu, orgii, minciună, lașitate și tot felul de vicii săvîrșite la curte. Curtezanele, în cele mai dezonorate costumații, fardate cu mirosuri amietoare, așteptau surpriza păgînului împărat. Și iată că în fața tronului sînt aduși o mulțime de creștini murdari și slăbiți de bătaie, cu fețele supte și nemîncați. Împăratul le ordonă să aducă jertfă pentru el : ei răspund : Un singur împărat cunoaștem, pe Hristos dătătorul de viață, Cel care ne cere să iubim adevărul, cinstea și demnitatea și dacă le îndeplinim, am cîștigat ceva ce n-aveți voi : sufletul și viața de veci ; moartea pentru lumea aceasta și Împărăția cerurilor pentru lumea cealaltă... Toți cei de față au amuțit, se auzea numai sfîrșitul jertfelor și pîlpiitul flăcărilor de pe jertfelnice.

Moment de tensiune... Jocurile și zgomotele s-au prefăcut într-o mare a liniștei... Dioclețian atunci, ca o fiară disperată a zis : Creștinii să fie arși de vii. Nimeni însă nu îndrăznea să arunce în foc niște oameni care reprezentau cinstea, adevărul și dreptatea, dar porunca era poruncă, o ceată de netrebnici au executat diabolicul ordin.

În stînga lui Dioclețian, rămăsese înmărmurită împărăteasa Priscia, iar în dreapta împăratului stătea generalul Gheorghe cu ochii plini de lacrimi. Privea această lume mincinoasă și leneșă, care atunci cînd este amețită de băutură, îmibuțată de mîncăruri și orbită de lux din munca altora, își pierde mințile, coborînd sub nivelul fiarelor. El știa din înțelepciunea de demult că nici un animal nu se tăvăleşte în propriile lui necurății, dar omul, dacă se mai poate numi om, o face la betjie...

Cu ochii săi sfredelă privirea împăratului. Acesta, buimăcit, a dat ordin mulțimii să-i caute pe creștini și să-i sacrifice. Gheorghe a zis : *și eu sînt creștin*, pe tine te respect împărate, dar sufletul meu este al Aceluia, «care este calea, adevărul și viața...» (Ioan XIV, 6), și s-a dezbrăcat Gheorghe de hainele cele scumpe ; atunci împăratul smulgîndu-i sulita l-a lovit, dar a rămas nevătămat...

Împăratul, simțindu-se jignit, a dat ordin ca Gheorghe să fie închis și să se aducă înțelepți și reprezentanți ai religiei timpului ca să-l determine să se lepede de Hristos. Ceilalți generali, care invidiau pe Gheorghe, s-au arătat gata să ajute pe împărat și să-i execute ordinelor : *ostașii creștini au fost înlăturați din rîndurile armatelor, făcuți sclavi și vînduți pe piețele Orientului, iar alții exilați*. În închisoare, Gheorghe aduce la credință mulți învățați, chiar pe împărăteasa Priscia, care se botează luînd numele de Alexandra. Gheorghe este socotit de acum sfînt, fiica împărătesei, Valeria, primește botezul chiar de la acest venerat al familiei.

Dioclețian, dorind să satisfacă furia mulțimii, aduse ofrande zeilor, cheamă pe Gheorghe din închisoare și-l pune să jertfească. El însă refuză zicînd : «cum o să servesc cu unui zeu care nici nu există, ci e plăsmuit de mintea omenească pentru interesele voastre materiale ; eu mă închin Celui ce a slujit adevărului și aduc jertfă inima mea pentru cinste și dreptate, fapt pe care voi nu îl veți înțelege niciodată...».

«Ce îți dă ție religia creștină, de ai îmbrățișat-o, și renunți la onorurile mele?» a zis Dioclețian... Gheorghe a răspuns: «Onorurile tale împărate sînt bune dacă servesc omului și fericirii lui, dar dacă eu sînt fericit și altul nenorocit pentru mine este un chin groaznic. Aș vrea ca toți să fie ca Cel ce a fost bun, drept, milostiv și răsplata lui a fost răstignirea...». Toți au înțeles de ce Gheorghe era așa de așezat înainte: era creștin.

Împăratul l-a considerat nebun și a ordonat să fie aruncat într-o tainiță cu var clocotind, dar și de aici a ieșit nevătămat. Împăratul i-a promis că îl va cruța dacă se închină statuilor, iar Gheorghe a zis: cine are cuvînt și demnitate, orice i s-ar întîmpla este nevătămat; eu mă plec Celui ce este Împărat al inimilor curate și al sufletelor nobile. Nimeni nu poate rezista în fața Evangheliei, dacă o ascultă, o citește, o înțelege și mai ales o împlinește. Atunci Dioclețian, sfătuit de Magnețiu, care fusese numit în locul lui Gheorghe, a chemat slujitorii și au încălțat pe Gheorghe în butuci de fier... Cuiele i-au străpuns tălpile și pe unde mergea se vedeau urme de sînge...

Trecînd pe lîngă un cîmp, unui țaran îi murise boul, iar Gheorghe a implorat mila Domnului Iisus și boul s-a ridicat. Mai departe a înviat un om mort înainte de venirea lui Hristos. Mulțimea s-a minunat, a desfăcut pe sfînt și l-a dus la împărat nevătămat.

Dioclețian l-a întrebat: cum de nu ți se întîmplă nimic? Sfîntul a răspuns: nu știi oare că Pavel, care din persecutorul creștinilor a ajuns apostolul cel mai vestit al lui Iisus din Nazaret, a zis: «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește întru mine...?» (Gal. II, 20). Acest Hristos n-a venit la voia întîmplării în lume, ci a fost profețit. Iată specificul religiei creștine; ea este plinirea Legii și a proorocilor (Matei V, 17—20), pe cînd religiile celelalte sînt născute în istorie și în istorie dispar, ori creștinismul pentru cei ce-l acceptă este și pentru veacul de acum și pentru cel viitor. Dumnezeuirea lui Iisus a fost arătată prin înviere, iar îndumnezeirea creștinilor se face prin trăirea Evangheliei. Voi nu credeți în zeii voștri, ci le jertfiți pentru plăcerile voastre pornite din oarbele instincte, dînd astfel frîu liber patimilor și destrăbălărilor voastre...» Atunci împăratul, în satanica lui furie, a ordonat tăierea capului Sfîntului în ziua de 23 aprilie 303.

Trupul lui a fost aruncat în groapa comună a sclavilor. Mai tîrziu a fost dus de creștini în ținuturile de naștere, continuînd să facă semne și minuni în rîndul credincioșilor.

Sfîntul Gheorghe este simbolul curajului și al cutezanței, și pentru aceasta iconografia ortodoxă îl înfățișează omorînd un balaur, simbolul minciunii, răutății și calamității umane. De aceea, Sfîntul Gheorghe este prăznuit în toată lumea creștină decînd a primit cununa martiriului pînă azi, ca o personalitate vrednică de urmat.

Pentru credincioșii români are o deosebită însemnătate. Cultul Cavalerului trac din mitologia sciților și cultul cavalerilor danubieni erau la loc de cinste în religiile strămoșilor noștri daco-romani. Cînd a început a fi cinstit și Sfîntul Gheorghe de către creștini, acestea dispar pentru totdeauna, iar prăznuirea Sfîntului Marelui Mucenic Gheorghe s-a impus în viața spirituală a străbunilor pînă astăzi. Pe steagu-

rile creștine, de la Constantin cel Mare încoace, a început să apară și Sfântul militar Gheorghe.

Ștefan cel Mare avea deosebită afecțiune pentru el, îi purta icoana pe platoșă, chipul pe steagurile sale, i-a zidit biserici*.

Credincioșii noștri își arată deosebita dragoste pentru Marele Mucenic, împodobind porțile curților cu crengi verzi (aromindenii) ca simbol al biruinței vieții asupra morții, a primăverii asupra frigului și iernii, iar folclorul îl cîntă în diferite împrejurări, iată deci motiv unic în lumea creștină de adîncă cinstire pentru Sfântul Mucenic.

Așadar, noi credincioșii să ne plecăm genunchii în fața Sfântului și Marelui Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință, ca să se roage Împăratului său Hristos, Dumnezeu nostru, pentru a fi tari în adevărata credință mărturisită și trăită de el. Misiunea noastră, în creștinismul de astăzi, este de a da dovadă de credință prin faptele noastre, prin atitudinea noastră, dar mai ales prin moralitatea noastră prin care, fără cuvinte, facem vădită dumnezeirea Evangheliei.

Să citim Sfânta Scriptură și cărțile bune care ne deschid ochii minții, ne fac să înțelegem adevărata credință, ca oarecînd Sfântul Gheorghe. Să ne facem datoria față de poporul nostru, față de profesia sau meseria noastră, respectînd prin aceasta pe aproapele și ajutînd la bunul mers al societății și la progresul uman. Să avem curajul să combatem răutatea sub toate aspectele. Făcînd aceasta, Sfântul și Marele Mucenic, pe care-l sărbătorim astăzi, ne va fi de folos, și îl vom vedea, la judecata de apoi, la dreapta Mîntuitorului Hristos, pentru că Sfinții vor judeca lumea (Matei XXV, 31—66). Iar nouă, Doamne, dă-ne a auzi glasul Tău: «Veniți binecuvîntații Tatălui Meu și moșteniți Împărăția gătită vouă încă de la facerea lumii...» (Matei XXV, 34). Amin.

Diac. P. I. DAVID

LA DUMINICA TOMII

Mai sîntem încă și astăzi învăluți de bucuria Învierii Domnului, sărbătoarea cea mai mare dintre sărbătorii și cu cele mai adînci semnificații pentru viața noastră creștină. Pentru noi, creștinii, este bucuria biruinței ce se revarsă asupra ființei noastre lăuntrice ca un fior; este triumful dreptății asupra nedreptății, a vieții asupra morții, a iubirii împotriva răutății, a binelui împotriva puterilor răului. Așa cum ne bucurăm primăvara cînd vedem mugurul verde zvicnind de viață și săltînd printre frunzele moarte, la fel se bucură creștinul cînd vede

* Mai mult de jumătate din cele 47 biserici, zidite de Domnul Ștefan, au hramul Sfântul și Marele Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință, și îl purta pe steagurile armatei moldovene, descoperite abia în zilele noastre. S-au găsit la Sfântul Munte Alos două steaguri din timpul lui Ștefan cel Mare, dintre care unul se află la «Muzeul de artă al R. S. România».

viața izbucnind din legăturile morții și pe Cel drept și nevinovat ridicându-se luminos peste încruntarea celor netrebnci.

Bucuria Învierii constituie, în același timp, momentul suprem și hotărîtor al operei de mîntuire și piatra de temelie a întregii vieți și credințe creștine. Fără înviere, blîndul și dumnezeiescul Învățător Iisus Hristos ar fi rămas numai sfîntul, curatul și înțeleptul dascăl al lumii; învățătura Lui, neîntrecută în adîncime, ar fi rămas poate în bibliotecă ca un capitol de vrajă, dar nu în stare să miște și să răvășească conștiința lumii întregi din acea vreme. Fără Înviere, viața, lucrarea, numele lui Iisus Hristos și mîntuirea noastră ar fi rămas sub piatra rece și grea a mormîntului. Iar în alipirea noastră către El — al celor care, totuși, pentru sublimitatea învățaturii Sale, i-ar deveni ucenici — ar fi stăruit ca o umbră, ca ceva nedeplin, durerea pentru înfrîngerea suferită. Ne-ar fi durut lucrul acesta, așa cum ne doare numai cînd aflăm despre pătimirea Sa.

De aceea, bucuria Învierii este nu numai bucuria biruinței și încoronarea jertfei de pe Golgota și a întregii lucrări de mîntuire, ci și adevărarea de netăgăduit a puterii, măririi și Dumnezeirii lui Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii. Fără Înviere ar fi zadarnică credința noastră, după cuvintele Sf. Apostol Pavel: «Dacă n-a înviat Hristos, zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră» (I Cor. XV, 14). Dar pe ce oare a crescut încredințarea Ucenicilor, a zecilor de mii de martiri și mărturisitori, a milioanei nenumărate de creștini de-a lungul atîtor veacuri și împreună cu ei, și a noastră, în adevărul Învierii Domnului? Asupra acestei întrebări aș vrea să meditim împreună, pornind de la Sf. Evanghelie care s-a citit astăzi (Ioan XX, 19—31).

Era în prima zi a Învierii, Duminică seara. Grupul Sfinților Apostoli, din care lipsea Iuda vînzătorul și Toma, era adunat într-o casă din Ierusalim, cu ușile încuiate de teama Iudeilor, tăinuindu-și zbulciul și durerea. Li se părea că nu pot opri încă gîlgiitul singelui din rănile Lui. Inima Maicii și inima lor purtau ecoul prelungit pînă la nesfîrșit al patimii Mîntuitorului. Vedeau mereu cu gîndul, pe fruntea Lui, înțepăturile spinilor, palmele Lui străpunse de cuie. Își aduceau aminte de cuvintele spuse de El, se agățau de ele cu toată puterea, cum se agață cel zvîrlit în mare de barca izbăvitoare. Iar cele povestite lor de femeile mironosițe, de Simon-Petru și de cei doi ucenici, Luca și Cleopa, abia întorși de la Emaus, îi tulburaseră și mai mult. Să fie oare adevărate spusese celor ce afirmă că L-au văzut viu? Ori, nu cumva vor fi și ei prinși din porunca sinedriștilor, care îi acuză acum că ei au furat trupul lui Iisus străjuit de ostași?

Dar pe cînd se frămîntau ei cu astfel de gînduri, a stătut în mijlocul lor Iisus și le-a zis: «Pace vouă!», I-a binecuvîntat și le-a arătat miinile și coasta Sa, invitîndu-i să se convingă personal, cu simțurile lor, că nu sînt victima unei iluzii, că n-au în față o nălucă, ci ceea ce văd este cu adevărat o realitate, este El însuși cel răstignit și îngropat în ajunul Paștelui iudaic. Cu inima încărcată de zbulciul, îndurerare și îndoieli, chiar și acum cînd ei înșiși îl revăd înviat și proslăvit, se conving cu anevoie de adevărul minunii de la mormînt.

Rămăși pentru o clipă «încremeniți și înfricoșați», «încă necrezînd ei de bucurie», treptat «le-a deschis mintea să înțeleagă Scripturile, că așa era scris și așa trebuia să pătimizească Hristos și să învieze din morți a treia zi. Și să se propovăduiască la toate neamurile»... «Iar voi sînteți martorii acestora» (Luca XXIV, 37—48).

Așa s-a format convingerea în Învieria Domnului. Așa au devenit ei, din ucenici dezamăgiți, pierduți, împrăstiați, propovăduitori neînfricați, martori pentru veșnicie ai Învierii Lui, vestind pretutindeni că Hristos a înviat cu adevărat.

Din grupul Sfinților Apostoli lipsea Toma, un om generos și stăpîn pe sine, cu un temperament hotărît, dar sceptic, ca un om trecut prin necazuri și care caută dovezi evidente, concrete, cîștigate personal, cu simțurile lui, pentru a-și forma o părere personală. Cu privire la Învieria Domnului nu se deosebește prea mult de ceilalți Apostoli, căci și ei pun la îndoială adevărul mărturiei femeilor mironosițe, dar nici unul dintre dînșii nu refuză cu atîta insistență afirmațiile celor ce L-au văzut viu. În mintea lui stăruie, doar imaginea trupului străpuns de cuie și de lance și plin de sînge, pe care-l văzuse pe Golgota, iar rațiunea îi spune că este cu neputință ca un astfel de trup să mai fie readus la viață: «De nu voi vedea, în palmele Lui, semnul piroanelor, de nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, de nu voi pune mîna mea, în Coasta Lui, nu voi crede» (Ioan XX, 25).

Era o îndoială sfîntă și sinceră, necesară oricărui om care vrea să îmbrățișeze «adevărul adevărat», și nu un lucru nesigur, îndoielnic. De aceea, Mîntuitorul cunoscînd sinceritatea și buna credință a acestei îndoieli curate și nevinovate, cu toată durerea pentru necredința Ucenicilor Săi în puterea și cuvintele Lui, și vrînd să transforme această îndoială în convingere nestrămutată, la opt zile, pe cînd Apostolii se aflau iarăși adunați laolaltă în aceeași cameră închisă, a stăut în mijlocul lor, zicîndu-le: «Pace vouă!» Apoi îl invită pe Toma să verifice personal minunea Învierii, poruncindu-i în mod special să controleze cu ajutorul simțurilor trupești, identitatea trupului neînsuflețit coborît de pe Cruce cu Trupul îmbrăcat în nemurire, slavă și putere, pe care-l are acum Iisus Hristos.

În fața evidenței Învierii și proslăvirii lui Iisus, Apostolul Toma se rușinează de necredința sa de pînă acum și exclamă cu iubire și ardoare: «Domnul meu și Dumnezeuul meu!» În omul Iisus, pe care-l vede, îl aude și îl pipăie, el adoră prin credință, pe însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat pentru mîntuirea noastră. Iar Domnul primește credința și mărturisirea lui Toma, cu toate că le-ar fi voit mai timpurii: «Pentru că M-ai văzut, Tomo, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut» — adresîndu-se cu aceste cuvinte nu numai Apostolului Toma și celorlalți Apostoli, ci și tuturor generațiilor viitoare de creștini.

Învieria Domnului va transforma puțin mai tîrziu și pe înverșunatul prigonitor al creștinismului, Saul din Tarsul Ciliciei, tînărul și zelosul fariseu, dornic să descurce firul neînțeleș al intrigii de la mormînt și să apere legea și datinile strămoșești, semănînd pretutindeni groază și moarte, pînă cînd, pe drumul Damascului îi apare însuși

Iisus Hristos Cel înviat și proslăvit, învăluindu-l într-o lumină mai strălucitoare decât razele soarelui. «Saule, Saule, de ce mă prigonești?» Și Saul întreabă : «Cine ești, Doamne?» — Eu sînt Iisus Nazarineanul pe care tu îl prigonești» (Fapte IX, 4), pe care tu îl urmărești cu atîta înverșunare. Cu alte cuvinte, parcă-l întreabă : «Saule, Saule, de ce prigonești atît de cumplit pe cei ce cred că am înviat din morți, cău-tînd trupul Meu printre trupurile morților?» Așa cum îngerul întreabă pe femeile purtătoare de mir : «Ce căutați pe Cel viu cu cei morți? Nu este aici, ci s-a sculat precum a spus pe cînd era în Galileea» (Lc. XXIV, 5).

Și astfel, din cel mai înverșunat și mai primejdios prigonitor, din disprețuitorul Crucii și al Celui răstignit pe ea, Saul devine cel mai înflăcărat propovăduitor și martor al Învierii Domnului, neobositul Apostol al Neamurilor, marele Pavel. De aceea, va scrie cu durere Co-rintenilor : «De binevestesc, nu-mi este laudă, căci sînt silit să fac acest lucru, și vai mie, de nu voi binevesti Evanghelia» (I Cor. IX, 16).

Învierea Domnului, confirmată prin numeroasele arătări de după Înviere, prin aflarea mormîntului gol și a giulgiurilor zăcînd singure, dar păstrînd forma trupului din care cel înviat ieșise așa cum zboară fluturile din crisalidă, prin mărturia îngerilor și a străjerilor dintre care Longhin Sutașul, comandantul lor, devine mărturisitor și martir, a născut în inimile Sfinților Apostoli ceea ce învingere de nezdrun-ci-nat, ceea ce încredințare deplină că mărturisesc și apără adevărul, acel adevăr ai căror martori fuseseră ei înșiși și-l verificaseră personal (Fapte II, 32). Acest lucru îl spune Sfîntul Ioan Evanghelistul : «Ceea ce noi înșine am văzut cu ochii noștri, am auzit cu urechile noastre, am pipăit cu mîinile noastre, vă vestim și vouă» (I Ioan I, 1). Iar Sfîntul Petru, înfruntînd amenințările sinedrîștilor, le spune : «Noi nu putem să nu mărturisim ceea ce am văzut cu ochii noștri și am pipăit cu mîinile noastre. Socotiți și voi de este drept să ascultăm mai mult de voi, decît de Dumnezeu (Fapte IV, 19—20).

Este de necrezut ca cineva, și nu unul, ci un număr imens de oa-meni, să îndure pentru ceva nesigur sau pentru o minciună, să fie biciuiți, întemnițați, uciși cu pietre ca Sfîntul Ștefan, înjunghiați ca Sfîntul Apostol Toma, răstigniți ca Petru și Andrei, tăiați cu sabia ca Pavel, sfîșiați de fiare sălbatice, arși de vii și alte torturi pe care lu-mea păgîină le-a putut născoci mai cumplit. Șirul martirilor și mărtu-risitorilor este fără număr. Din sîngele celor căzuți, răsăreau alte zeci, sute și mii de mărturisitori, care au învins lumea păgîină și au încreș-tinat-o. Iar propovăduirea și jertfa lor confirmă adevărul Învierii lui Iisus Hristos, adevărul de temelie al credinței creștine. Pe această cre-dință puternică apărută cu sîngele a mii, a zeci de mii de martiri, s-a înălțat apoi edificiul Bisericii creștine și s-au înmulțit peste veacuri roadele mîntuirii noastre.

Noi, creștinii de astăzi, care, sub cupola lăcașului sfînt străjuit de îngerî ori sub cerul înstelat al lui Dumnezeu, am urmărit cu ochii cre-dinței pe îngerul ridicînd piatra mormîntului păzit de ostașii orbiți de lumină, am ascultat convorbirea Domnului cu femeile purtătoare de mir, am alergat cu Petru și Ioan la mormîntul gol și ne-am bucurat

împreună cu Ucenicii văzînd pe Domnul înviat și proslăvit, se cade să știm că bucuria Învierii nu este doar un simțămînt ocazional, o stare sufletească momentană și festivă de o zi, ci un fapt religios și moral capital, permanent. Este sensul vieții lui Hristos, fără de care timpul și-ar fi țesut vâlul uitării peste mormîntul străjuit de ostași, ca peste orice mormînt al fiilor oamenilor. Este sensul și temelia creștinismului și a vieții creștine, pîrga și adevărarea învierii noastre.

Dar pentru noi nu este și nu trebuie să fie doar mărturisire de credință, ci simbol și îndemn spre înnoirea vieții. Adevărații următori ai Mîntuitorului au făcut din învățatură viață și din viață învățatură. Biserica a cinstit ca sfinți pe trăitorii cu sinceritate și adîncime a adevărilor credinței și nu pe cei care au transformat credința în sterpe speculații, în simple exerciții mintale. Pustnicii se retrăgeau în pustie pentru ca acumînd o cît mai mare energie dumnezeiască, să aducă din pustie duhul ei în pustiul acestei lumi.

Învățătura creștină a fost și este viabilă, trăită de atîția creștini. Principiile ei sînt nu numai sublime, dar și profund omenești; ele au fost folositoare lumii creștine și ieri și azi și miine.

Adevărații creștini înțeleg chemarea negrăită a Crucii și Învierii: «Innoind duhul minții voastre, să vă îmbrăcați în omul cel nou» (Efes). IV, 23—24). Iar omul cel nou este omul păcii, al iubirii, al dăruirii totale pentru ceilalți frați ai săi, omul care a făcut din crezul credinței lui ancoră tare și neclintită în mijlocul valurilor lumii și care se ridică neconținut spre cer pe scara faptelor bune. Amin!

Pr. STAMATIOIU DIONISIE

MEDITAȚIE

V A R A V A

Și a strigat tot poporul: «Răstignește-L pe Iisus și liberează-l nouă pe Varava».

Și a dezlegat Pilat pe Varava, pe care îl cereau, că era aruncat în temniță pentru tulburare și omor, iar pe Iisus L-a dat să-L răstignească
(Luca XXII, 18—25).

Cuvintele acestea desprinse din Sfînta Evanghelie de la Luca, cuprind întrînsule una dintre cele mai vii tragedii ale sufletului omeneșc. Întrînsule viață din plin și vibrează cele mai sfînte coarde ale dorului de mîntuire, nostalgia unui paradis de atîta vreme pierdut. Ele au răsunit în gura aceluia care trebuiau să îngenuncheze și să adore. Era sentința pentru Fiul lui David, pentru Mesia cel așteptat; era sentința pe care zidirea o da pentru Ziditorul ei; era condamnarea la moarte a Dătătorului Vieții.

Și totuși, iconomia divină în clipa aceasta atât de dureroasă a istoriei mîntuirii, în care pecelea păcatului își pune stigmatul asupra iubirii, găsește o frumusețe plină de simbol, ce evocă răsunetul de două ori milenar în conștiința noastră creștină și lasă în urma sa un văl de duioșie asupra tuturor.

Dacă vreodată un om a cunoscut atât de măreț eliberarea din moarte și poate și din robia păcatului, a fost VARAVA — tîlharul. Și aceasta este adevărat pentru că Hristos a murit în locul său iar el — a fost eliberat. Dacă am închide puțin ochii lutului și am deschide pe cei ai inimii și am zbura peste timp și spațiu, peste ani și vremi, acolo departe în Ierusalimul cel de demult, în ziua tristeții lumii, am vedea această privesște. Sub palatele lui Ana și Caiafa, într-o umbră și întunecată peșteră era temnița în care puterea romană ținea în lanțuri pe cei asupra cărora aripa justiției îi atinsese pentru fărădelegile lor. Era locul cel mai urît din cetate. Și în ziua aceea în care cetatea se afla într-o tulburare cum nu mai fusese niciodată, cînd mulțimea dorea să asiste la sfîrșitul unui condamnat — setoasă de sînge și de o adîncă și nefirească răzbunare —, porțile temniței se deschid iar gărzile de pază intră în celula cea mai de jos, cea mai rece și cea mai întunecoasă. Se aud zgomote de lanțuri căzute, de pași grei și apăsați. Ușa grea de stejar se deschide. În plîliala făcliei lemnicerului din umbra cea mai adîncă apare un om, aproape o nălucă. Mai are lanțuri la mîini. Ochii sălbatici, barba crescută în neorînduală. Privește cu groază la soldați. Simte că a sosit momentul execuției. Era VARAVA — tîlharul, condamnat la moarte de procuratorul roman Pilat pentru jafurile și crimele sale fără de număr. Era VARAVA spaima și groaza acelor vremi. Nimeni nu-i spune o vorbă. Nici un semn nici un zîmbet. Este scos afară din temniță, este dezlegat, dus dincolo de porțile cele din afară și lăsat liber, — *cetățean liber* — fără nici o vină, fără nici o urmărire, fără nici o pată. Lumina soarelui îl orbește și începe din nou să strălucească în ochii lui obișnuiți cu întunerecul celei adînci. Soarele îi surdide din nou, natura îl îmbrățișează, lumea îl primește din nou în vîltoarea ei. În jurul său vede lume multă care merge grăbită pe drumuri. Se întreabă ce este? Se freacă la ochi și nu-i vine să creadă că este din nou liber. Este vis sau realitate? Deodată se alipește de un grup care îl ia în învîlmășeala lui și merge cu el. Nu înțelege o vorbă din ceea ce grăiesc ei pe cale, gîndul lui i se pare ridicat de pe pămînt. Cugetă la minunea ce s-a făcut cu el, neașteptată, poate nedorită. Fără să-și dea seama iese dincolo de Porțile Ierusalimului și se îndreaptă spre un deal pe care îl cunoștea de mult, spre dealul Căpățînii — Golgota; îl cunoștea de mult ca pe un loc al rușinii și al fărădelegii, acolo unde erau executați prin răstignire condamnații, unde mai fuseseră uciși și cîțiva din tovarășii lui de crime. Deodată se găsește în fața celor trei cruci ridicate pe vîrfurile Golgotei. Le privește și ochii lui se opresc o clipă asupra Omului din mijloc, pe chipul său însîngerat, cu coroana de spini pe frunte, din care se revarsă în valuri-valuri raze de bunătate, de blîndețe, de adîncă suferință împletită cu mare și divină duioșie. Pe buzele Condamnatului, Varava cbeșearvă un zîmbet părintesc, un zîmbet nemaivăzut la cineva, izvorît dintr-o mare și netărmurită iubire, care îmbrățișează întreaga fire, întreaga creație, întreaga viață, și atunci — Varava — înțelege minunea care s-a făcut cu el, simte că Cel răstignit pe cruce este în locul lui, că Acesta S-a lăsat să moară pentru dînsul. Privirea îi rămîne fixată pe obrazul acela strălucitor, nu mai aude nimic în jurul lui și cu o conștiință ce pare a lumii întregi, înțelege jalea acestei tragedii.

Un prieten se apropie de dînsul și-i spune încet: «Varava, ești în primejdie. Romanii sînt în spatele tău. Ar fi mai bine să pleci de aici cît mai repede». Varava

nu aude. Se vede pe el răslignit pe crucea Celui din mijloc, în locul Celui ce S-a răslignit pentru dînsul.

Din nou un prieten îi murmură: «Varava, ești în pericol. Soldații romani te privesc cu bănuială. Ar putea să te aresteze în orice clipă. Nu știi că justiția romană pedepsește crimele tale cu moartea?».

Și atunci Varava, întorcîndu-se cu o energie nespusă îi răspunde: «Așa este. Știu că sînt un tilhar; știu că am fost condamnat; știu că trebuia să fiu ucis pentru fărădelegile mele; știu acestea toate, dar acum văd cu ochii mei, că aici este răstignit omul care a murit în locul meu».

Acesta este răspunsul cel mai plin de duh și de adevăr pe care l-a spus vreodată și poate să-l spună VAR-AVA — Fiul Părintelui. Astfel, pentru noi creștinii, Varava devine un reprezentant al celui ce se lasă stăpînit de păcatele firii. Căci toți am devenit prin har *Fii ai Părintelui*, toți numim pe Dumnezeu: *Tatăl nostru* și toți ne asemănăm lui Varava cu faptele noastre, într-o măsură sau alta, căci pentru toți a murit Hristos în locul nostru, ca să ne mîntuiască.

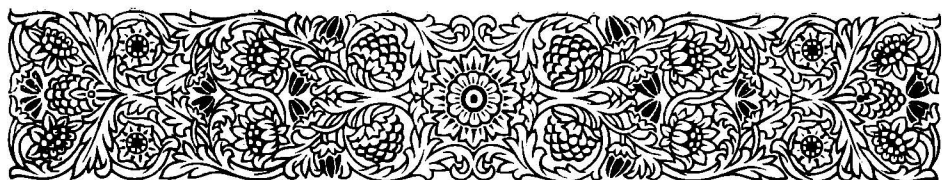
Pe Golgota s-a consumat actul jertfei și răscumpărării noastre din Păcat. Pe Golgota a murit Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru, iar de acolo, trecînd prin porțile mormîntului, ne-a adus pe noi muritorii la porțile cele mărețe ale Învierii. De la crucea de pe Golgota și pînă la mormîntul cel gol din care a înviat Hristos, dela întîlnirea lui Varava cu Hristosul cel răslignit de pe Golgota, pînă la întîlnirea Mariei Magdalena cu Hristosul cel înviat din grădina mormîntului, s-au înscris în cronică sufletului omenesc toate emoțiunile, muștrările de conștiință, toate lacrimile, juruințele și hotărîrile lumii ce pășește din moarte la viață și de pe pămînt la cer.

Dacă nu ar fi murit Hristos, tragedia răstignirii pe cruce s-ar fi reeditat pentru fiecare din noi, că jalea și suferințele din Vinerea Învierii ar fi trebuit să ne cuprîndă pe toți, căci «așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît și pe Fiul Său cel iubit, l-a dat să moară pentru noi» (Ioan III, 16). Omul cel care nu a săvîrșit păcatul a murit pentru noi, ca împreună cu El și noi să înviem în ziua de apoi. Prin credință putem fi părtași la această bucurie a Învierii, căci aceasta este eliberarea de moartea cea veșnică, că «cel ce crede în Cel ce m-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va mai veni și s-a mutat din moarte la viață» (Ioan V, 24).

Meditînd la acestea toate din Vinerea răstignirii pînă în noaptea Învierii, vom trece cu sufletele noastre prin toate treptele de rușă și de jertfă pe care Sfînta noastră biserică le-a așezat în vederea mîntuirii.

Regăsind o parte din viața și faptele noastre în persoana lui Varava și aducînd lacrimile de pocăință la picioarele Crucii lui Hristos, ne vom afla părtași de bucuria învierii și de fericirea de a fi împreună cu Hristos.

Pr. DAVID POPESCU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

(martie—aprilie)

ÎN INTERESUL PĂCII. — La 9 martie a.c. s-a desfășurat la Geneva cea de-a 499-a ședință a Comitetului de dezarmare. Ședința a fost prezidată de ambasadorul Ion Țatcu, șeful delegației române.

Luînd cuvîntul, Ion Țatcu, reprezentantul permanent al României pe lângă Oficiul European al Națiunilor Unite, a pornit de la constatarea că, deși Comitetul acționează de 10 ani pe linia înfăptuirii dezarmării, rezultatele nu sînt cele așteptate. Nu s-a ajuns încă la realizarea dorinței majore a omenirii: dezarmarea efectivă, măsuri practice în această direcție. Cele cîteva tratative încheiate în această perioadă nu au întrerupt cursa înarmărilor.

Vorbitorul a evidențiat, în continuare, necesitatea trecerii la înfăptuirea unor acorduri care să conducă la progrese reale în direcția înlăturării primejdiei atomice și pe calea dezarmării generale. La această problemă se referă și propunerile făcute de guvernul român la 5 martie 1970. Delegația română consideră că o măsură concretă, care ar putea fi examinată neîntîrziat în Comitet, este aceea referitoare la reducerea bugetelor militare ale tuturor statelor.

Prin această măsură s-ar crea condiții necesare încheierii de acorduri privind limitarea producției și stocurilor de arme nucleare etc.

Ca expresie a acestor preocupări, Adunarea Generală a înscris pe ordinea de zi a ultimei sesiuni punctul intitulat *Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume*.

Șeful delegației române a arătat în continuare că guvernul român consideră necesară începerea unor tratative pentru înfăptuirea unor măsuri cum ar fi: interzicerea folosirii armelor nucleare; crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii, însoțite de garanții de securitate adecvate; încetarea experiențelor subterane cu arme nucleare; încetarea producției de arme nucleare; folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice.

Pe aceeași linie, a arătat vorbitorul, devine deosebit de actuală propunerea română referitoare la instituirea, cu caracter universal obligatoriu, a unor angajamente privind nerecurgerea la forță sau la

amenințarea cu forța, neamestecul sub nici o formă în treburile interne ale altor state.

Consecvență dorinței sale de pace, Republica Socialistă România militează neabătut pentru instaurarea unui climat de pace, prietenie și cooperare între toate popoarele.

Printre propunerile făcute de reprezentanții țării noastre se numără și acelea privind transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii, liberă de arme nucleare. Țara noastră este, totodată, coautoare la proiectul de convenție cu privire la interzicerea perfecționării, fabricării și stocării armelor chimice și bacteriologice (biologice) și distrugerea lor.

Se impune acordarea unei atenții speciale, a spus în continuare vorbitorul, adoptării unor măsuri parțiale generatoare de încredere, aplicarea lor conducând direct la instaurarea unui climat propice tratativelor.

În interesul păcii pe pământ, se impune — a arătat vorbitorul — unirea tuturor eforturilor și contribuția tuturor țărilor pentru convocarea unei conferințe mondiale de dezarmare.

O CONTRIBUȚIE DE SEAMĂ LA CAUZA PĂCII. — În cea de-a doua parte a lunii martie a.c., țara noastră a primit vizita unei delegații a Guvernului Revoluționar Provizoriu al Republicii Vietnamului de Sud, în frunte cu ministrul afacerilor externe, d-na Nguyen Thi Binh.

Consecvență principiilor de drept internațional, Republica Socialistă România sprijină lupta dreaptă a poporului vietnamez.

Cu prilejul vizitei, oaspeții au purtat convorbiri cu delegația guvernamentală română condusă de prim-vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Ilie Verdeț și au vizitat obiective industriale și culturale.

Referindu-se la vizita întreprinsă, în cadrul unei conferințe de presă, d-na Nguyen Thi Binh își exprimă satisfacția și bucuria pentru ospitalitatea și sentimentele de prietenie manifestate de poporul român față de poporul vietnamez.

Vizita înalților oaspeți a avut drept scop — așa cum spunea conducătoarea delegației — întărirea și intensificarea relațiilor de prietenie și solidaritate dintre popoarele vietnamez și român.

În cadrul convorbirilor oficiale au fost abordate probleme privind situația internațională, în general, și situația din Indochina, în mod special.

Așa precum se arată în Declarația comună dată publicității, «România a acordat și va continua să acorde poporului vietnamez sprijin și ajutor în toate domeniile pînă la victoria finală».

Declarația a evidențiat totodată răspunderea ce și-o asumă S.U.A. în fața lumii întregi pentru urmările grave ale escaladării războiului în Indochina și a cerut ferm încetarea agresiunii în Vietnamul de Sud, Laos și Cambodgia.

Vizita delegației Guvernului Revoluționar Provizoriu al Republicii Vietnamului de sud în țara noastră a oferit un prilej deosebit pentru reafirmarea solidarității româno-vietnameze și a constituit o contribuție importantă la cauza apărării libertății, independenței și dreptului

la autodeterminare a popoarelor indochineze, la cauza păcii în această regiune și lumea întreagă.

ORAȘELE ÎNFRĂȚITE APĂRĂ PACEA ȘI SECURITATEA ÎN LUME. — Acesta este titlul unui articol publicat în revista «Pentru Apărarea Păcii», nr. 3/1971 de d-l Costică Alecu, vicepreședintele Institutului român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea.

În luna aprilie 1957, prin Congresul de la Aix-les-Bains (Franța) a fost înființată *Federația Mondială a Orașelor Înfrățite*, al cărei obiectiv central urma să fie cooperarea pe plan mondial prin intermediul comunei (orașului) în slujba păcii, a cunoașterii și apropierii popoarelor lumii.

Creată din inițiativa unor reprezentanți municipali foști luptători în Rezistență, cadre didactice universitare, oameni de cultură și artă, ziariști, Federația Mondială a Orașelor Înfrățite (F.M.O.I.) grupează azi aproape 1.500 orașe din peste 100 de țări.

Printre principiile actului său fundamental «Cartea Orașelor Unite», F.M.O.I. are drept coordonate cultivarea relațiilor de prietenie și colaborare pe baza egalității și respectului reciproc, neamestecului și solidarității, nediscriminării rasiale.

În Republica Socialistă România, în cadrul Institutului pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea (I.R.C.S.) există un secretariat al orașelor înfrățite, ce coordonează activitatea orașelor române înfrățite. Astăzi, orașele române încadrate în F.M.O.I. sînt: municipiile Cluj (înfrățit cu Dijon — Franța), Constanța (cu Boulogne-sur-Mer — Franța), Turku — Finlanda cu Sulmona — Italia), Craiova (cu Nanterre — Franța), Galați (cu Coventry — Marea Britanie), Iași (cu Poitiers — Franța) și orașul Sinaia (cu Aosta — Italia), fiind reprezentate printr-un membru în Consiliul Executiv al Federației.

Preocupată intens de problemele păcii pe continentul european și în lume, F.M.O.I. a fixat următoarea temă pentru cel de-al VII-lea Congres mondial al orașelor înfrățite: «*Pentru o lurgă participare a maselor populare la înfrățirea orașelor în interesul păcii, securității popoarelor și progresului social*». La elaborarea temei și la dezbaterile ce au avut loc, delegația română și-a adus din plin contribuția sa.

Consecventă principiilor coordonatoare, F.M.O.I. a dezbătut, în cadrul celei de-a XVIII-a sesiuni a Comitetului Executiv, problema organizării unei *Conferințe extraordinare a primarilor comunelor naționale și regionale (reședințele de districte, landuri și teritorii ce intră în componența unor state federale, etc.) din Europa în perspectiva securității europene și a cooperării mondiale*.

Pe lângă problemele păcii și securității, F.M.O.I. este preocupată și de rezolvarea altor probleme majore ale omenirii. Printre acestea se numără și aceea a mediului înconjurător. Drept urmare, în acest an, Federația și-a propus să organizeze o conferință despre primejdia poluării mediului înconjurător în care trăiește și activează omul contemporan.

Orașele înfrățite, prin multitudinea de relații ce le stabilesc, își aduc aportul la lupta comună pentru instaurarea păcii în lumea întreagă.

ZIUA INTERNAȚIONALĂ PENTRU ELIMINAREA DISCRIMINĂRII RASIALE. — Ca urmare a hotărârii Adunării Generale a O.N.U., data de 21 martie a fost proclamată *Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale*. Această hotărâre a fost luată în urma tragicului eveniment ce a avut loc la 21 martie 1960 la Sharpeville, în Africa de Sud, când, în urma focului deschis de poliție împotriva manifestației pașnice pentru abolirea legii ce obliga populația de culoare să poarte un *laissez-passer* (document de identitate special), au fost ucise 69 de persoane și alte 180 rănite.

Anul acesta, Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale se desfășoară în cadrul *Anului internațional al luptei contra rasismului și a discriminării rasiale* proclamat de Adunarea Generală a O.N.U. Scopul unor asemenea măsuri este întreprinderea de noi pași pe linia eliminării discriminării rasiale. Ele exprimă încă odată solidaritatea internațională cu cei ce luptă pentru înlăturarea rasismului.

Astăzi, în diferite colțuri ale lumii există încă oameni supuși politicii de apartheid și de discriminare rasială, fiind astfel privați de cele mai elementare drepturi umane.

Subcomisia pentru lupta împotriva discriminărilor și protecția minorităților, în cadrul sesiunii sale din 1970, a condamnat apartheidul calificând aplicarea lui ca o crimă împotriva umanității și un pericol pentru pacea lumii.

Obținând realizări de seamă în direcția rezolvării problemei naționalităților conlocuitoare, România militează neabătut pentru înlăturarea oricăror forme de discriminare rasială. La toate întrunirile corespunzătoare, pe plan internațional, reprezentanții țării noastre au contribuit la elaborarea unor documente ca *Declarația Națiunilor Unite asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială* și *Convenția internațională cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*.

La inițiativa delegației române la O.N.U. și UNESCO a fost adoptată *Declarația Adunării Generale a O.N.U. referitoare la promovarea în rândurile tineretului a idealurilor de pace, de respect reciproc și înțelegere între popoare*, iar la Conferința internațională a drepturilor omului (Teheran, 22 aprilie — 13 mai 1968) a fost adoptată rezoluția *Instruirea tineretului în spiritul respectului față de drepturile omului*.

Sărbătorirea și în țara noastră a Zilei internaționale pentru eliminarea discriminării rasiale exprimă încă o dată respectul acordat tuturor oamenilor, indiferent de naționalitate.

O VIAȚĂ ÎN SLUJBA IDEALURILOR PĂCII. — În luna martie a.c. s-au împlinit trei decenii de la moartea renumitului diplomat Nicolae Titulescu.

Profesor universitar la 22 de ani, ministru de finanțe la 35, diplomat iscusit, de două ori ministru de externe și tot de două ori președinte al Adunării Societății Națiunilor de la Geneva, Nicolae Titulescu s-a stins din viață la 59 de ani după o îndelungată activitate în slujba patriei și a păcii.

Patriot convins, Nicolae Titulescu va mărturisi: «Sub haina internațională am purtat flamura românească, simțind, cugetînd și vorbind ca un pămîntean».

Ca un gest de apreciere a acestei activități, la 31 mai 1930, Colegiul extraordinar de candidare în care se aflau, printre alții, Grigore Antipa, I. Al. Brătescu-Voinești, G. Bogdan-Duică, Dimitrie Gusti, Sextil Pușcariu, Gheorghe Țițeica, afirma: «Pentru strălucita activitate așa de cunoscută, dezvoltată în favoarea națiunii române, atât în țară cât și în străinătate, și în special în numeroase adunări internaționale propunem să fie ales membru de onoare dl. Nicolae Titulescu, distinsul jurisconsult și diplomat, a cărui personalitate este atât de elogiios apreciată pretutindeni».

Cinci ani mai târziu a fost ales membru activ al Academiei Române. Actul prezentat la 28 mai 1935 spre ratificare înaltului for de știință arăta, printre altele: «Domnia-sa este, fără discuție un mare învățat și unul dintre cei mai distinși juriști ai noștri...».

Dorința distinsului om de știință și diplomat de a participa la lucrările Academiei, de a face comunicări în acest cadru nu s-au putut realiza. A fost «ținut departe de țara sa de vitregia vremurilor». La 29 august 1936 reacțiunea internă l-a silit să demisioneze din guvern și să se stabilească departe de țară.

Niciodată nu și-a uitat însă țara. Stau mărturie a sentimentelor de dragoste față de patrie scrisorile sale către Academie, cărțile rare donate de pe atunci Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România.

Diplomat de valoare internațională, Nicolae Titulescu și-a închinat viața luptei pentru apărarea intereselor țării, luptei pentru pace și prietenie între popoare.

Cu prilejul comemorării morții, la sediul Ambasadei României din Paris a avut loc o seară dedicată vieții și operei lui Nicolae Titulescu. Luînd cuvîntul, ambasadorul român Constantin Flitan, a scos în evidență patriotismul lui Nicolae Titulescu și actualitatea multora din ideile sale.

— În urma vizitelor întreprinse în Suedia și Danemarca, dl. Corneliu Mănescu a făcut o declarație revistei «Lumea» în care se spune, printre altele: «Cred că trăsătura generală a acestor două vizite este confirmarea bunelor relații care există între România și Suedia, între România și Danemarca, așa putea să spun între România și aceste țări situate în nordul Europei și de care ne leagă o tradiție de prietenie, de respect reciproc și de perspective îmbucurătoare și pline de variate posibilități în ceea ce privește atât planul bilateral, cât și înțelegerea într-o serie de importante probleme internaționale».

Cu prilejul acestor vizite oaspeții români au purtat convorbiri oficiale cu reprezentanții guvernelor respective.

Referindu-se la evoluția pozitivă a relațiilor cu România, Paul Hartling, ministrul de externe danez, a declarat: «Sentimentele danezilor față de România sînt dintre cele mai pozitive. Considerăm România o națiune de prieteni, căreia îi cunoaștem și îi apreciem istoria și frumusețile».

În cadrul convorbirilor asupra problemelor internaționale s-a exprimat necesitatea respectării principiilor suveranității și independenței naționale, a dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta

conform aspirațiilor sale naționale, necesitatea intensificării eforturilor pentru consolidarea păcii în Europa și în întreaga lume.

«JUS AD PACEM». — În revista «Lumea», nr. 11/1971, dl. Conf. univ. dr. Marțian I. Niciu a publicat un interesant articol intitulat *Renunțarea la forță și la amenințarea cu forța — un imperativ major al vieții internaționale*.

În viața internațională, se arată în articol, se impune cu o necesitate din ce în ce mai mare respectarea principiului renunțării la forță și la amenințarea cu forța. Respectarea acestui principiu este cerută în primul rând de faptul că fiecărui popor trebuie să i se asigure condițiile dezvoltării libere și independente, fără amestecul altora în treburile sale interne.

Folosirea forței sau a amenințării cu forța în relațiile internaționale nu face decât să ducă la instaurarea unei atmosfere de neîncredere și suspiciune între state, să frneze dezvoltarea unor relații de colaborare și prietenie și să întrețină cursa nocivă a înarmărilor.

Referindu-se la acest principiu, în cadrul cuvântării ținute la O.N.U. Domnul Nicolae Ceaușescu spunea: «Un obiectiv central al vieții internaționale contemporane este acela de a se pune capăt neînfriziat războaielor și conflictelor armate actuale dintre state, care constituie un grav pericol pentru pacea întregii omeniri, a se înceta orice acte de agresiune, precum și de amestec în treburile interne ale altor state, a se asigura respectarea deplină a drepturilor popoarelor la autodeterminare. O importanță deosebită ar putea avea în acest sens recunoașterea și aplicarea neclintită de către toate guvernele a principiilor existenței pașnice între state cu orînduiri sociale diferite. În acest spirit se cere ca toate statele să-și asume obligația solemnă de a renunța la folosirea forței sau la amenințarea cu forța în rezolvarea problemelor litigioase, de a acționa pentru soluționarea conflictelor dintre ele, exclusiv prin mijloace politice, pe cale pașnică, prin intermediul tratativelor».

Cu secole în urmă principiul renunțării la forță și la amenințarea cu forța era respins în virtutea faptului că marile puteri ar fi fost singurele cu «drepturi suverane». Tot ele aveau «dreptul» de a purta război («Jus ad bellum») și de a uza de acest «drept» cînd credeau că le folosește.

Pe măsura dezvoltării societății principiul renunțării la forță și la amenințarea cu forța a căpătat o răspîndire din ce în ce mai mare. Un prim pas a fost făcut în anul 1919 cînd, în *Pactul Ligii Națiunilor*, a fost limitat așa-numitul drept al statelor membre de a folosi războiul în relațiile lor cu alte state. În 1928 s-a legiferat pentru prima oară interzicerea recurgerii la război în relațiile interstatuale prin *Pactul Briand-Kellog*.

Principiul nerecurgerii la forță a fost apoi consacrat în continuare de *Carta Națiunilor Unite (1945)*, *Declarația de la Bandung (1955)*, *Carta Organizației Unității Africane (1955)* etc. Rezultatul adoptării acestor documente a fost și acela de a fi contribuit la transformarea așa-numitului «drept al războiului» într-un «drept al păcii», al colaborării și prieteniei între popoare.

Consecvență dorinței de pace a popoarelor, Organizația Națiunilor Unite a adoptat în cadrul sesiunii sale jubiliare (1970) *Declarația referitoare la principiile dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state*. Recurgerea la amenințarea cu forța sau la folosirea forței reprezintă violarea dreptului internațional și a Cartei O.N.U., se arată în Declarație. Tot aici se prevede obligația tuturor statelor de a nu folosi forța sau amenințarea cu ea pentru violarea granițelor internaționale ale unui alt stat sau pentru rezolvarea unor conflicte teritoriale și probleme privind frontierele statelor.

Principiul nerecurgerii la forță reprezintă însă mai mult decât nerecurgerea la războaie agresive. El se referă și la respingerea constrîngerii, a presiunilor economice, politice ori militare asupra altui stat. Drept urmare, toate problemele litigioase dintre state trebuie rezolvate numai pe cale pașnică.

La rîndul său, principiul nerecurgerii la forță este în strînsă unitate cu principiile suveranității naționale și integrității teritoriale, neamestecului în treburile interne ale altor state, egalității în drepturi.

Respectarea tuturor acestor principii ale dreptului internațional reprezintă singura garanție a menținerii păcii în lume.

Între respectarea acestor principii și dezarmarea generală și totală există o influență reciprocă. Realizarea dezarmării creează condiții favorabile respectării acestor principii, iar respectarea principiilor dreptului internațional de către fiecare stat constituie o premiză importantă în procesul dezarmării.

Prin întreaga sa activitate pe plan internațional, Republica Socialistă România s-a afirmat ca un factor activ pe linia respectării neabătute a principiilor Cartei O.N.U., condiție esențială a păcii popoarelor. Ca stat european, România este preocupată de problema consolidării unei păci trainice pe continentul nostru. Ea acționează pentru îmbunătățirea relațiilor dintre țările europene indiferent de sistemul lor social-politic, pentru respectarea de către toate statele a principiului renunțării la forță sau la amenințarea cu forța. Dovada acestei activități o constituie complexul de propuneri făcute de țara noastră în cadrul Comitetului O.N.U. pentru dezarmare. Realizarea acestor măsuri corespunde intereselor generale ale popoarelor, ale progresului și păcii în lume.

OAMENII DE ȘTIINȚĂ ȘI PACEA LUMII. — Sub auspiciile Institutului Internațional pentru Pace din Viena, s-a organizat, în capitala Austriei, o conferință științifică consacrată problemei cooperării și securității în Europa. Reunind 70 de delegați, cercetători din domeniul dreptului internațional, al sociologiei, economiei și științei politice, din 21 de țări europene, conferința a prilejuit dezbaterile unor probleme de interes internațional.

Așa precum evidenția delegatul Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România, conf. univ. dr. Gh. Moca, reuniunea s-a caracterizat prin abordarea tuturor problemelor ca probleme practice ce impun, pentru rezolvarea lor, eforturile unite ale tuturor statelor continentului nostru.

În cuvîntarea rostită la conferință, reprezentantul țării noastre a subliniat și necesitatea respectării, de către toate statele a principiilor și normelor generale de drept internațional ce prevăd renunțarea la forță ori la amenințarea cu forța în relațiile internaționale, respectarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a fiecărui stat. Referindu-se la importanța unei asemenea reuniuni, delegatul român a evidențiat activitatea desfășurată de țara noastră în scopul trecerii la măsuri practice, prin acțiunile comune ale tuturor statelor.

Ca o concluzie a discuțiilor purtate s-a desprins ideea că realizarea securității pe continentul european, ca parte componentă a securității internaționale, impune cu necesitate dezarmarea generală și în primul rînd dezarmarea nucleară, dezvoltarea colaborării economice, tehnico-științifice, culturale etc.

Reuniunea de la Viena, prin participarea și discuțiile care au avut loc, a evidențiat încă o dată aportul pe care îl pot aduce oamenii de știință la dezvoltarea relațiilor de prietenie între popoare, — datorită lor de a milita neabătut, prin toate mijloacele, la instaurarea păcii în Europa și în lumea întreagă.

PENTRU PACE ȘI PRIETENIE ÎNTRE POPOARE. — Miercuri 17 martie a.c., postul de radio elvețian «Suisse Romande» a difuzat interviul acordat de președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, ziaristului Alex Decotte.

Prima întrebare din cadrul interviului s-a referit la principiile ce stau la baza relațiilor țării noastre cu celelalte țări socialiste.

Răspunzînd întrebării, Dl. Nicolae Ceaușescu a subliniat evoluția pozitivă a relațiilor de prietenie și colaborare ale României cu celelalte țări socialiste. Baza acestor relații o constituie principiile deplinei egalități în drepturi și avantajului reciproc. Aceste relații corespund intereselor cauzei destinderii internaționale și păcii în lume.

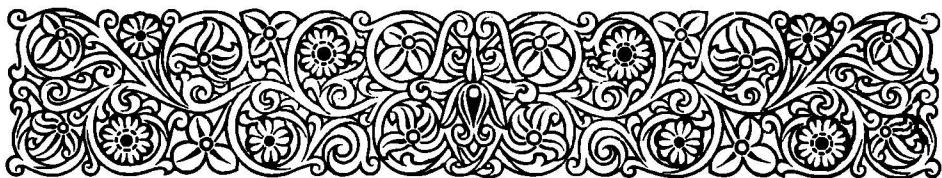
În ceea ce privește relațiile cu statele ce au altă orînduire socială — subiectul altei întrebări din interviu — ele au la bază principiile deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

În acest mod «România întretine și dezvoltă relații economice, tehnico-științifice, culturale, diplomatice cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire social-politică».

Întrebările următoare ale interviului s-au referit la obiectivele principale ale activității interne a României și la orientările sale economice de viitor.

În încheiere, președintele Consiliului de Stat, Domnul Nicolae Ceaușescu, a adresat ascultătorilor postului de radio elvețian un salut prietenesc și cele mai bune urări de prosperitate, pace și fericire.

REDACȚIA

ȘTIRI ECUMENICE

— Patriarhul ecumenic din Constantinopol, Atenagora I, în pastoreala dată la Nașterea Mântuitorului, își exprimă nădejdea că în deceniul care începe vor fi rezolvate, în lumina mesajului Nașterii lui Hristos, multe probleme care apasă întreaga omenire.

— La cererea Bisericii Ortodoxe din Grecia, Patriarhul ecumenic Atenagora I a acordat unor sfinți din Patriarhia ecumenică cu caracter de cinstire locală, caracter de sfinți ai întregii Ortodoxii. Este vorba de Sfânta Pelaghia din insula Tinos și sfinții Rafail, Nicolae și Irina din insula Lesbos, martiri din secolele al XV-lea și al XVIII-lea (K.N.A.A., 19/1970).

— Arhiepiscopul Leontie de Harkov este noul exarh al Patriarhiei Ortodoxe Ruse la Berlin.

— În septembrie 1971 se va ține la Institutul teologic din București, și anume la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, un simpozion ortodox-romano-catolic. Vor participa delegați de la școlile teologice din toate Patriarhiile ortodoxe, teologi romano-catolici din alte țări și observatori din Biserica Evanghelică.

— Patriarhul Ilie al IV-lea al Antiohiei a adresat o «scrisoare pentru pace» Patriarhului ecumenic Atenagora I, în care declară că va lucra din toate puterile pentru împreună-lucrare a Bisericilor Ortodoxe, căci aceasta ar fi o probă vie a Ortodoxiei în lumea modernă.

— Pr. Sylvester Vucovic este noul păstor al parohiei ortodoxe sârbe din Berlin, înființată cu 2 ani în urmă.

— Un «Consiliu pentru probleme liturgice» compus din reprezentanți ai Bisericii Romano-Catolice și ai celei Evanghelice elaborează un «ritual pentru cununii ecumenice» (căsătorii între persoane de confesiune diferită).

— În Olanda s-a înființat «Consiliul General al Bisericilor» din care fac parte Bisericile și comunitățile bisericești din țară. În orașe și sate se aleg «consilii bisericești interbisericești». Este un succes ecumenic.

— Biblia întreagă, Noul Testament și părți ale Bibliei există azi în 1413 limbi și dialecte. «Asociația Biblică Mondială» a difuzat în 1970, 5 milioane Biblii întregi, 11,5 milioane Noul Testament, 36,6 milioane părți din Bible și 92,1 milioane selecții biblice.

— «Alianța Bisericilor Evanghelice» din R. D. Germană a invitat Biserica Ortodoxă din Bulgaria să-i facă o vizită.

— În Biserica «Sfântul Cristofor» din Berlinul răsăritean s-a organizat o expoziție de icoane ortodoxe, mult vizitată și apreciată.

— În cuvântarea rostită în Catedrala din Sydney (Australia) în legătură cu unitatea Bisericii, Papa Paul VI a spus că unitatea în credință nu înseamnă și «deplină

uniformitate în toate manifestările sale de viață. Este îngăduit un «anumit pluralism», dar el nu trebuie să stea în nici un fel în opoziție față de unitatea ființială a creștinismului. Primejdios devine pluralismul când nu-i limitat la formele schimbabile ale vieții religioase, când își arogă dreptul să aprobe interpretări individuale și arbitrare ale vieții religioase, să considere mentalitatea poporului ca unitate de măsură pentru adevăr sau să ignoreze studiul teologic al tradiției autentice» (K.K.W., 50, 1970).

— Papa Paul al VI-lea a acordat pentru prima dată «Premiul păcii Ioan al XXIII-lea și anume călugăritei Thereza din Calcuta (India) pentru apostolatul ei caritativ între leproși, bătrâni și copii părăsiți».

— Sf. Colegiu de la Vatican are în prezent 126 membri dintre care 101 cu drept de vot la alegerea unui papă. În 1971 cinci cardinali, împlinind 80 de ani, vor pierde dreptul activ de alegere. Din cei 126 de cardinali 38 sînt italieni, ceilalți aparțin la 44 de națiuni. Trei cardinali sînt încă din cei numiți de papa Pius al XI-lea; 18 de papa Pius al XII-lea; 30 de papa Ioan al XXIII-lea și 75 de papa Paul al VI-lea.

— Făcînd o retrospectivă asupra dezvoltării interioare a Bisericii Romano-Catolice de la terminarea Conciliului Vatican II, Cardinalul L. Suenens (Belgia) a accentuat «relativitatea istorică» a Conciliului și acceptarea lui diferită de către credincioși. Caracterul tranzitoriu al Conciliului se vedește în patru puncte: 1) În ultimii cinci ani au apărut probleme noi (ex. «Teologia-Dumnezeu este mort»); 2) Devine tot mai cert faptul că anumite probleme au fost rezolvate numai pe jumătate (ex. sinteza dintre elementul ierarhic și harismatic în Biserică, concordanța între Scriptură și Tradiție, ca izvoare ale revelației); 3) O serie de inițiative conciliare foarte promițătoare nu s-au putut impune total; 4) Există o «logică interioară» a Conciliului, care în unele cazuri a fost înțeleasă și acceptată cu caracter diriguitor și care în viața cotidiană a arătat limpede întîietatea vieții față de lege. Menționînd că în urma Conciliului s-a produs oarecare tensiune înlăuntrul Bisericii, Cardinalul le-a grupat în trei tendințe: 1) Grupa tradițională și conservativă, care, în mod justificat numai în parte obiectează împotriva «dezvoltării» din Biserică și anume fiindcă confundă tradiția autentică cu tradiții în funcție de timp și fiindcă prea ușor «canonizează un anumit trecut»; 2) Grupa extrem «progresistă»; 3) Grupă care ocupă o poziție mijlocie între cele două menționate, voină să le concilieze. — Iar despre viitor, Cardinalul Suenens a reproduș o afirmație a Papei Ioan XXIII: «Încă n-am văzut un pesimist făcînd o lucrare utilă pentru lume». (H. Korr., 1, 1971).

— În dieceza Passau (R. F. a Germaniei) li s-a permis preoților romano-catolici să administreze creștinilor vechi-catolici sfintele Taine: mărturisirea, euharistia și maslul, în caz de primejdie, cînd nu este la îndemînă un preot vechi-catolic și cînd e dorit ajutorul duhovnicesc al preotului romano-catolic. (K.K.W., 1, 1971).

— Ambasadorul Henry Cabot Lodge este reprezentantul personal al președintelui S.U.A., Richard Nixon, la Vatican.

— Giacomo Beltriti este numele noului Patriarh latin din Ierusalim.

— La Roma a avut loc o întîlnire între delegați ai «Consiliului suprem pentru probleme islamice» din Cairo și reprezentanți ai «Secretariatului roman pentru necreștini». La ordinea zilei au fost probleme de natură religioasă și culturală.

— «Comisiunea pentru credință și constituție» de pe lîngă Conciliul ecumenic al Bisericilor și Secretariatul Vatican pentru unitatea creștinilor» au editat o carte de rugăciune pentru «Săptămîna rugăciunii pentru unitatea creștinilor» 1971».

— La Biddinghuizen (Olanda) s-a sfințit o «biserică ecumenică» zidită în comun de romano-catolici, luterani și reformați. Un pas mai departe pe drumul spre mai-buna înțelegere între confesiuni.

— După o muncă de zece ani, Pater Georg Proksch (Bombay-India) a terminat traducerea psalmilor biblici în limba Hindi, într-o formă poetică corespunzătoare culturii actuale din India. Psalmii au fost puși și pe note.

— Conducătorul secției pentru istoria religiilor de la Institutul de istorie europeană din Mainz, Dr. Joseph Lortz, a numit «nerealistă» pretenția, formulată de multe persoane, că Biserica Romano-Catolică să ridice anatema aruncată asupra lui Martin Luther, căci «cine-i mort nu-l mai interesează anatema. Reformația a fost necesară printr-o vină istorică. Luther a avut dreptate în unele lucruri. Cele două confesiuni, romano-catolică și protestantă, ar trebui să-l descopere din nou pe Luther.

— «Conferința mondială a religiilor pentru pace», care s-a întrunit pentru prima dată în octombrie 1970 la Kyoto (Japonia) a înființat la New-York un secretariat permanent. Acum se studiază înființarea unei conferințe mondiale permanente a religiilor pentru pace, care să aibă delegați la O.N.U. și UNESCO. (Epd. 1, 1971).

— «Adventus» este numele unei noi «reviste internaționale de cultură» în paginile căreia vor fi tratate și probleme teologice. Din comitetul de redacție fac parte și cunoscuții teologi romano-catolici: J. Ratzinger, Urs von Balthasar, Henri de Lubac, Marie-Joseph Le Guillon.

— «Cercetarea păcii» este o nouă disciplină științifică, cultivată pînă acum în Țările scandinave și S.U.A.

— Biserica anglicană studiază compunerea unei formule de botez standard, care să poată fi acceptate de toți creștinii și astfel să se dea și o expresie practică relațiilor de apropiere dintre Biserici. Dar și Biserica Romano-Catolică e preocupată de aceeași problemă.

— «Chemarea lui Hristos și răspunsul nostru» este titlul temei de discuții la a cincea conferință luterană din America Latină.

— Bisericile Romano-Catolică și Anglicană din Africa de Sud au convenit să publice împreună revista «Die Burg» fără să ignoreze însă diferențele doctrinare dintre ele.

— La Tel Aviv a început publicarea, în traducere ebraică, a cărților Noului Testament. Prof. Dr. Mars Boertin din Amsterdam a început elaborarea unei concordante ebraice a Noului Testament, lucrare continuată acum de Dr. Paul Relemi din Tiberiada.

— După modelul agențiilor bisericești creștine de informații, se înființează la Teheran o «Agenție islamică de informație» care va colabora cu agențiile creștine.

— La Addis Abeba (Etiopia) s-a ținut conferința anuală a Comitetului Central al Consiliului ecumenic al Bisericilor. Din partea Patriarhiei Ortodoxe Române a participat înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Dr. Justin Moisescu. Conferința, prezidată de sociologul indian Dr. Mammen M. Thomas (Bangalore) a avut ca teme centrale: Combaterea rasismului, relația cu religiile necreștine, relația cu Biserica Romano-Catolică și reorganizarea Consiliului ecumenic al Bisericilor.

— Ca invitat, profesorul Diac. Dr. Nicolae Nicolaescu, rectorul Institutului teologic din București, a conferențiat despre «Regimul cultelor și situația vieții religioase în România» la «Centrul Ecumenic» din Strasbourg; la Facultatea de Teologie protestantă din Strasbourg, la Facultatea de Teologie protestantă din Paris și la «Casa de întruniri» din Leibfrauenburg (Strasbourg). Conferințele au fost urmate de întrebări și răspunsuri. Au participat la conferință profesori de teologie, studenți în teologie, pastori și credincioși.

— Un grup de la «The Ecumenical Foundation», reprezentînd apostolatul în învățămîntul superior din New-York (S.U.A.) a întreprins excursii în Europa, vizitînd orașele Helsinki, Leningrad, Moscova, București ș.a. Din grup au vizitat în București

Institutul Teologic: Bennet (conducătorul excursiei) de la Administrația națională a Bisericii Episcopale din America; Rev. William Tibbett, directorul Consiliului Național al Bisericilor din S.U.A.; Rev. William Johnson, profesor de teologie la «Manhattanville College» și «North American College», Roma; Rev. Richard Ianke, preot paroh la Plattsbourg (New York), unde se află o filială a Universității «New York»; Richard Nutt de la «United Ministries in Highes Education».

Institutul teologic l-au vizitat în ziua «Hramului» Institutului și a treia zi la o discuție cu profesorii. Cu această ocazie rectorul Institutului, Prof. Dr. N. Nicolaescu, a prezentat situația și preocupările Institutului teologic, publicațiile teologilor, participările la Conferințe interconfesionale pentru pace, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor etc. Vizitatorii au dat câteva date de la Bisericile lor.

— Sinodul Bisericii Ortodoxe din Africa s-a întrunit la Alexandria sub președinția Patriarhului Nicolae VI. În programul întrunirii sînt înscrise: situația financiară a Patriarhiei, transferarea centrelor bisericesti din Egipt și Libia în diaspora sud-africană și alegerea a trei noi episcopi sufragani.

— «Academia de științe» din Atena, în ședința inaugurală a anului de lucru 1971, a acordat tradiționalul său premiu — pentru cea mai bună publicație teologică a Ortodoxiei — revistei științifice a Patriarhiei din Alexandria: «Ecclesiastikos Pharos». În 1952, după 50 de ani de la apariție, revista aceasta, din cauza totalei ei neimportanțe, își încetează apariția, fiind reactivată abia în 1969 de către Mitropolitul Metodie din Axum. Revista, singura între cele ortodoxe, publică studii și în limba germană și engleză, semnate și de autori anglicani, romano-catolici, evanghelici, ca dogmatistul romano-catolic Karl Rahner și bizantinologul grec care predă cursuri la München, Petru Ioanu.

— Sinodul Bisericii Ortodoxe din Grecia s-a adresat episcopilor greci cu rugămintea ca să determine monahii de la Atos, activi în parohii, să se întoarcă la mănăstirile lor și ca în viitor aceștia să nu mai fie utilizați în parohii pentru a nu lipsi mănăstirile de serviciile lor. — Concomitent, sinodul anunță că guvernul grec, începînd cu anul 1971, acordă Republicii monahale de la Atos un substanțial ajutor financiar.

— «Institutul pentru studii patologice» al Patriarhiei ecumenice din Constantinopol, cu sediul la Salonic, publică în limba neogreacă lucrările teologului ortodox Paul Evdokimov, decedat la Paris în septembrie 1970.

— «Secretariatul Vatican pentru unitatea creștinilor» pregătește publicarea documentelor schimbate între Patriarhul ecumenic Atenagora și Papa Paul al VI-lea, de la începutul sinodului Vatican II.

La Nairobi (Konia) s-a înființat primul seminar misionar ortodox, finanțat de Arhiepiscopul Macarie al Ciprului și Episcopul misionar Nicodim din Africa de Est.

— Pe insula «Apocalipsei»-Patmos, a decedat arhimandritul, foarte înaintat în vîrstă, Amfilochie, starețul sf. mînăstiri Ioan și exarhul Patriarhiei ecumenice pe insulă. Mari merite și-a cîștigat decedatul mai ales în legătură cu seminarul preotesc anexat mînăstirii și care conțiază azi ca cel mai bun în aria Ortodoxiei grecești.

— În urma dispoziției date de Papa Paul al VI-lea, biblioteca Vaticanului a transmis Institutului Biblic din Stuttgart o foto-copie a vestitului manuscris biblic «Codex Vaticanus». Cu acest dar Papa a voit să răsplătească meritele pe care și le-a cîștigat Institutul respectiv prin editarea Bibliei în limbile originale.

— Problema intrării Bisericii Romano-Catolice ca membră în Consiliul Ecumenic al Bisericilor este studiată cu «seriozitatea necesară» de către Secretariatul Vati-

can pentru unitatea creștinilor. — Candidatura ei poate fi acceptată de Consiliul Ecumenic, dar e treaba Bisericii Romano-Catolice să decidă asupra «oportunității sau inoportunității» unei astfel de cereri adresate Consiliului Ecumenic. Examinarea îndelungată a acestei probleme nu împieteză cu nimic buna colaborare de acum, e vorba numai de a afla forme îmbunătățite pentru împreuna lucrare viitoare care «să respecte integral specificul Bisericii Romano-Catolice și totodată să servească în forma cea mai bună posibilă problema unității creștinilor», afirmă Pater Jerome Hamer, secretarul Secretariatului Vatican pentru unitatea creștinilor.

— În ianuarie crt. s-a întrunit la Würzburg primul sinod comun al diecezelor romano-catolice din Republica Federală a Germaniei, care, după afirmații, ar marca un nou capitol în dezvoltarea Bisericii Romano-Catolice din R. F. a Germaniei, în ce privește înnoirea ei. Sinodul acesta n-ar fi fost posibil — a afirmat în cuvîntul de deschidere, președintele, Cardinalul Döpfner — fără lucrările Conciliului Vatican II. — El se bazează pe acesta, fără să fie însă un concil, și deci nu poate modifica structura întregii Biserici, nici să propovăduiască ceva obligator pentru ea, ca totalitate. Au participat la lucrări 305 sinodali: ierarhi, preoți și mireni, între aceștia și femei. Faptul că la o adunare bisericească romano-catolică participă pentru prima dată și mireni (chiar și femei) cu toate drepturile, a determinat un ziar să spună: «cît de mult a progresat după Vatican II egalarea dintre preoți și mireni în Biserica Romano-Catolică». Sinodul a lucrat în zece comisii, ocupîndu-se de: 1) Propovăduirea credinței, 2) Serviciul divin-sf. taine, 3) Diaconia creștină, 4) Căsătorie și familie, 5) Datele sociale ale Bisericii, 6) Educație-informație, 7) Harisme, 8) Formele coresponsabilității în Biserică, 9) Structurare pastorală, 10) Cooperare ecumenistă. Discuțiile au fost duse într-un spirit cam degajat, nu prea obișnuit în trecut în adunările Bisericii apusene. (K.K.W. 1, 2, 1971).

— După ziarul «Politika» de la Belgrad, în Republica Macedonia au fost restaurate în ultimii 10 ani 298 «obiecte bisericești» cu mijloace financiare rezultate din donații benevole din partea credincioșilor tuturor confesiunilor.

— Într-o cuvîntare rostită la o audiență generală, Papa Paul VI a spus între altele: «Noi putem învăța de la alții a înțelege și a trăi mai bine diferite aspecte ale credinței noastre. Așa trebuie să ne schimbăm și vechea noastră atitudine închisă și neîncrezătoare față de frații despărțiți, față de care trebuie să avem o înțelegere plină de iubire. În felul acesta vom putea constata ce au ei bun. În nu puține lucruri trebuie să învățăm de la dinșii felul în care putem noi să ne îmbunătățim cultura noastră religioasă și umană, educația noastră pentru toleranță dreaptă și libertate adevărată. Astfel s-ar putea risipi și frica pe care mulți dintre ei o au față de Biserica Romano-Catolică, mai ales față de structurile ei autoritare. Dar și în rîndurile proprii ar trebui să se știe lămurit că această autoritate este «slujire și nu stăpînire». (K.N.A. Vatikan, 13, 17/1971).

— Deosebirile dintre diferitele comunități creștine nu sînt de natură pur formală sau etnică, rituală sau locală — a afirmat într-o cuvîntare Papa Paul VI, ele sînt foarte adînci și pînă azi de neînvins și privesc elementele esențiale ale creștinismului».

— Pentru prima dată preoții romano-catolici din Africa de Sud se organizează pe plan național, instituind un «consiliu permanent» care să coordoneze activitatea preoților, oferindu-le și posibilitatea de a participa în măsură mai mare la lucrările episcopilor.

— «Impărțirea puterii în Biserică» este titlul temei discutate la conferința organizată la Frankfurt de către Institutul teologic romano-catolic din St. Georgen.

— «Obnovljeni Zivot» («Viață înnoită») este numele unei noi reviste teologice-filozofice editată la Zagreb de către Institutul teologic-filozofic de acolo.

— Bisericile din Belgia intervin pentru îmbunătățirea moralei publice. În acest sens s-a publicat o pastorală semnată de episcopii romano-catolici, de Arhiepiscopul ortodox rus din Belgia, Vasile, de Mitropolitul Bisericii Ortodoxe grecești, Emilian, de Președintele Bisericii Reformate, pastorul Hojois, de Vicarul-general al Bisericii Anglicane, canonicul H. Isherwood și de Președintele Bisericii Evanghelice, A. Pieters.

— Consiliul central al credincioșilor mireni din Italia a instituit un «Premiu al păcii» pentru lucrări literare, avînd ca motto: «Fiecare om e fratele meu!».

— Procesul informativ pentru canonizarea Papei Ioan XXIII continuă. La opt ani de la moartea sa și cinci ani de la începerea procesului de canonizare au fost audiați sute de martori din Bergamo, Sofia, Constantinopol, Atena, Paris, Veneția, Roma ș.a. Nenumărate publicații s-au ocupat de însemnătatea istorică a vieții Papei Ioan XXIII.

— În cadrul «Săptămîinii mondiale de rugăciune pentru unitatea creștină», Președintele Secretariatului Vatican pentru unitate, Cardinalul Jan Willebrands, a conferențiat la Marseille despre «Mișcarea ecumenică: unitate a creștinilor sau numai unitate omenească», arătînd că datoria creștinilor e să lupte pentru binele omenirii, pentru înfăptuirea dreptății sociale, a frățietății și păcii între oameni, fără să uite că sînt chemați la o demnitate divină și la înfăptuirea unității în Hristos, a unității familiei lui Dumnezeu.

— Pentru prima dată din 1782 nu va apare pentru 1971 «Catholic Directory», anuarul Bisericii Romano-Catolice din Anglia. Motivul? Dificultăți financiare. Episcopii țării, în viitoarea lor conferință vor hotărî dacă «Anuarul» să reapară în anii viitori.

— În urma unui acord încheiat între Biserica Romano-Catolică și Biserica Evanghelică din Republica Democrată Germană, o serie de Biserici evanghelice sînt închiriate pe timp de 99 ani parohiilor romano-catolice.

— La Geneva (Elveția) și Collonges (Franța) s-au organizat întîlniri între delegați ai Consiliului Ecumenic și ai Adventiștilor de ziua a șaptea, avînd ca temă de discuție: revelație și inspirație. În referatele prezentate s-a cercetat în ce măsură cele două grupe sînt de acord în probleme esențiale de credință. La elemente comune au servit simboalele de credință apostolic, niceo-constantinopolitan și atanasian, precum și învățătura despre Hristos ca Fiul intrupat al lui Dumnezeu. (*Potsdamer Kirche* 4/971).

— Antropologul japonez, Dr. Kyoka Takeda Cho, profesoară la Universitatea creștină internațională din Tokio, a fost aleasă în prezidiul — compus din șase membri al Consiliului ecumenic al Bisericilor, ca urmașă a decedatului teolog ceylonez Daniel T. Niles. (*Evang. Pressedienst*, 1/1971). — (Prof. O. Bucevschi).

— În Franța s-a înființat un buletin ecumenic de informație care este rezultatul unor lungi tratative dintre directorul Informației Protestante, P. Georges Richard Molard, și cel al Informației Catolice, P. Paul Huot-Pleuroux. Buletinul va apărea într-un caiet comun, cuprinzînd informațiile furnizate de B. I. P. (Biroul Protestant de Informație) și de S. N. O. P. (Secretariatul Național catolic al Opinieii Publice). El va fi editat de Asociația Serviciilor de Informare Creștină în Franța (A.S.I.C.), iar problemele de ordin tehnic și administrativ vor fi în întregime asigurate de B. I. P. Paginile acestui buletin vor conține și informații oferite de comunitățile ortodoxe francofone. (*Le Christianisme*/4. II. 1971).

— Traducerea Ecumenică a Bibliei (T.O.B.) este denumirea sub care apar, deocamdată, fasciculele din Biblie traduse și publicate de o comisie de specialiști bibliști catolici, protestanți și ortodocși. Ea reprezintă cooperarea a peste 100 de persoane.

T. O. B. este patronată de un Comitet de Ediție, constituit din reprezentanți ai editurii *Le Cerf*, pentru partea catolică, partea protestantă fiind reprezentată de membri ai Alianței Biblice Universale și ai Bisericilor din Franța și Elveția. Noul Testament va apărea în 1971, iar Vechiul Testament, în 1975. Se lucrează concomitent și o ediție destinată credincioșilor, prezentată cu aceleași texte scripturistice, avînd însă un aparat critic redus («La Documentation Catholique», 7.II.1971).

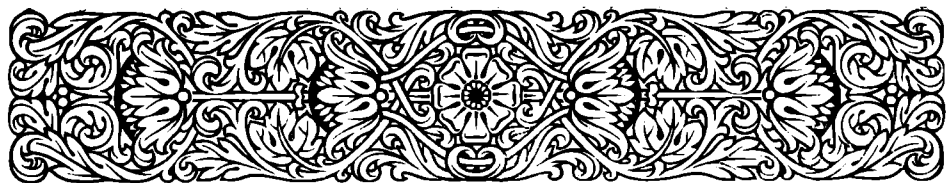
— Bisericile evanghelice din Egipt au hotărît să coopereze sub președinția pastorului copt-evanghelic, Elias Makar, care va conduce astfel Consiliul Suprem al Bisericilor Evanghelice din Egipt (Magles Milli) și va reprezenta toate aceste Biserici în fața guvernului țării. Pastorul Makar era pînă acum șeful congregației copte-evanghelice din Heliopolis și Președinte al Școlii Teologice copte-evanghelice. Ales de Sinodul Nilului (denumirea Consiliului Bisericilor copte-evanghelice) și de 4 reprezentanți ai altor biserici evanghelice din Egipt, el va coordona și reprezenta 15 biserici evanghelice, în care ponderea numerică aparține Bisericii copte-evanghelice (Al. Montada/nov. 1970—ian. 1971).

— Pentru prima dată, o religie necreștină va avea un reprezentant oficial pe lingă Vatican. Este vorba de Dr. Mohamad Tawfik Owida, Secretar General al Consiliului Suprem Islamic din Cairo, care este acreditat să reprezinte islamismul pe lingă Cetatea Vaticanului. Acest eveniment este rezultatul tratativelor duse în acest sens, în decembrie 1970, la Cairo, de către Cardinalul Marella, Președinte al Secretariatului Catolic pentru religiile necreștine (Al. Montada/nov. 1970—ian. 1971).

— La 13 noiembrie 1970, Biserica Romano-Catolică a devenit membru al Consiliului Ecumenic Național din Danemarca. Cu cîțiva ani în urmă, ea obținuse un statut de observator, iar actualmente, cei 25.000 de credincioși catolici din această țară vor fi oficial reprezentați în Consiliul Ecumenic al acestei țări, în care erau pînă acum reprezentate comunitățile: ortodoxă, anglicană, reformată, ca și denominațiuni ca: Baptiști, Metodiști și Armata Salvării. În această țară, raporturile între protestanți și catolici au fost totdeauna dintre cele mai bune («Le Christianisme», 4.III.1971).

ANCA MANOLACHE

ARTICOLE ȘI STUDII

DISCUȚII PASCALE

Credința creștină autentică nu-i expresia unui concept de viață, pe care timpul l-ar depăși. Condițiile externe ale vieții umane, individuale și sociale, sînt supuse evoluției și schimbării în decursul timpului, credința creștină însă, izvorînd din revelația divină, în ființa sa nu este și nu poate fi accesibilă schimbării. Ea este totuși susceptibilă de variații în privința măsurii eficienței sale într-un timp sau altul, mai ales pe plan orizontal — faptul fiind în funcție și de coordonatele spirituale etc. ale timpului. Credința creștină nu trebuie apoi apreciată ca evaziune de la preocupările timpului, ca fugă de gîndirea timpului, de progres în variația aspectelor sale. Acesta este doar propriu și necesar vieții umane, individuale și sociale. Promovarea lui formează, și după învățătura creștină, cuprinsul unei obligații (Geneză I, 28), evident, promovînd el *binele autentic*, față de care învățătura creștină nu se situează pe poziție de neacceptare. — Viața duhovnicească nu-l abate pe creștinul adevărat de la misiunea pe care are s-o îndeplinească în lume pe linia progresului, în variația manifestării sale, pentru înfăptuirea binelui obțesc, a dreptății sociale, respectării demnității și drepturilor omului, a păcii etc. — Biserica nu uită că credincioșii ei sînt totodată cetățenii unui stat, în care își trăiesc viața, care îi ocrotește și față de care au și obligații, — ea nu uită că, deși nu-i din lume, dar este în lume și pentru lume.

Și evident, credința creștină, cea în permanentă identitate doctrinară, trebuie cercetată, adîncită și expusă în formă accesibilă gîndirii și preocupărilor timpului. Altceva este doar credința ca atare, adică adevărurile pe care le conținea ea, și altceva forma în care sînt propovăduite acestea, fără a impieta asupra sensului lor autentic. Forma aceasta exterioară a credinței nu trebuie considerată element neglijabil, dimpotrivă, trebuie cultivată și mereu perfecționată în corespondență cu problematica timpului, fiind ea de majoră însemnătate, mai ales în activitatea pastorală a Bisericii, pentru împlinirea poruncii misionare date de Mîntuitorul (Matei XXVIII, 19—20) pentru cunoașterea, asimilarea și trăirea credinței de către membrii Bisericii, Trupul tainic al Mîntuitorului. — Deci teologia în expunerea științifică a cuprinsului credinței creștine, trebuie să țină seama de realizările științifice ale timpului, de gîndirea, de preocupările timpului etc. să fie, adică, în pas cu vremea. Adevărul religios creștin în sine nu-i nicicînd depășit de timp, dar forma expunerii lui variază, trebuind să fie totdeauna în corespondență cu timpul. În acest scop, adevărul religios creștin, cel neschimbabil în ființa sa și inepuizabil în cuprinsul său, evident, este mereu studiat, generînd discuții teologice, uneori diferențiate prin felul exegeziei textelor biblice,

prin utilizarea de concepte filozofice, sociale etc. dar contribuind sub un aspect sau altul, la lămuriri teologice.

Dar, să redăm, în expunere sumară, ceva din astfel de discuții.

Spre exemplu problematica actuală a hristologiei este în bună parte dominată de discuții în legătură cu «Învierea lui Hristos», polarizate în jurul a două puncte: 1) Iisus cel istoric cu propovăduirea, jertfele și drumul Său spre Golgota și 2) Învierea lui Iisus prin care viața, activitatea Sa pămîntească și moartea pe cruce apar ucenicilor într-o nouă lumină, făcîndu-le posibilă articularea lîmpede a credinței lor. Prin *Înviere* Iisus cel istoric a devenit Hristos al credinței ucenicilor, rămînînd totuși Cel pe care L-au cunoscut mai înainte. Izolarea doctrinară a celor două puncte în expunerea lor, — cum făcea în trecut majoritatea «Vieților lui Iisus» și mai recent într-o anumită formă R. Bultmann — cu accentuarea unuia sau altuia, desigur nu poate reda hristologia în autenticitatea ei creștină, puțînd duce la — imprecizii dogmatice — Hristos cel înviat este însă Hristos cel crucificat. — Apostolul Pavel nu s-a întîlnit cu Iisus cel pămîntesc, totuși revine mereu în predica sa asupra lui «Hristos cel răstignit» (I Cor. I, 23); «Iisus Hristos cel răstignit» (I Cor. II, 2; Gal. III, 1), propovăduirea sa este «cuvîntul despre cruce» (I Cor. I, 18) aceasta este Evanghelia lui Hristos», de care el nu se rușinează (Rom. I, 16). Dar apostolul Pavel nu propovăduiește numai moartea lui Iisus, ci moartea și învierea Lui (Rom. X, 9; XIV, 9; I Tesal. IV, 14; I Cor. XV, 4) — evenimente istorice hristo-soteriologice inseparabile pentru dînsul. — Știm apoi că în concept creștin moartea fizică nu-i pur și simplu un «eveniment biologic», ci în ființa sa este «pedeapsă pentru păcat», (Geneză III, 6), iar în ce privește moartea Mîntuitorului care este reală (Ioan XIX, 33) după cum reală este persoana lui Iisus Hristos și reală și viața Sa pămîntească, — ea are caracter de jertfă benevolă substitutivă și expietoare pentru mîntuirea noastră din robia păcatului (Luca XXII, 17—24; I Cor. XV, 3; Efes. V, 2 ș.a.).

Dar Învierea Mîntuitorului ?

Se încearcă și expuneri asupra ei diferențiate de învățătura Bisericii. Astfel, s-a afirmat că credința pascală n-ar exprima un fapt real, ci anumite «imaginații mistice», sau că textele pascale ar avea numai caracter pur «interpretativ». A fost cineva martor al evenimentului Învierii Domnului? Textele pascale ar vorbi numai de «vederea» Celui înviat. Ucenicii l-au văzut numai pe Iisus cel istoric în timpul vieții Sale pămîntești înainte de crucificare. «Vederile» din relatările despre înviere ar voi numai să spună că ucenicii nu credeau că «problema Iisus» s-a terminat pe cruce, ci că ea continuă. Deci credința pascală și-ar avea începutul în afirmarea ucenicilor că misiunea lor ar fi să transmită mai departe mesajul lui Iisus cel pămîntesc. Iar «învierea» n-ar fi decît forma de exprimare, — interpretarea conștiinței ucenicilor despre misiunea ce și-au asumat-o. Interpretarea aceasta nu-i mai produce însă omului modern conștiința unei «misiuni», cum a fost cazul la ucenicii Mîntuitorului, ci produce imaginația unui «cadavru readus la viață». Conținutul propriu-zis al «credinței pascale» ar fi faptul că lucrarea lui Iisus trebuie să continue, înlocuind noțiunea «înviere». Desigur, aceasta-i o interpretare a «evenimentului pascal» total străină învățăturii Bisericii și n-are nici un temelie biblic. Unul dintre motivele ce servesc la explicarea apariției unor astfel de înțelegeri este tendința «modernă» de a accepta ca realitate numai ceea ce dispune de «evidență palpabilă» și pentru care deci se pot furniza informații ce nu pot fi puse sub semnul îndoielii.

Dar în ce situație se află, sub acest aspect, «evenimentul pascal»? Se poate vorbi de o «întoarcere din împărăția morților» și de o «viață după moarte, de o viață veșnică?».

Mai întâi precizăm că Mîntuitorul a propovăduit continuarea vieții după moarte. «Nu vă adunați comori pe pămînt... ci în cer...» (Matei VI, 19 urm.; Luca XII, 33). Mîntuitorul vorbește de «calea largă ce duce la pieire» și de cea «îngustă» ce duce «la viață» (Matei VII, 13—14) — noțiunile «pieire» și «viață», evident, se referă la viața viitoare. Mai amintim că în textul «Fericirilor» promisiunea mîntuirii se face de șase ori în forma viitorului, care însă nu-i un viitor logic, ci «eshatologic», îndărătul lui stînd adevăratul «agens», adică Dumnezeu Însuși. În lumina acestui viitor trebuie înțelese și cele două promisiuni formulate la prezent că «a lor este împărăția cerurilor» și «plata este multă în ceruri» (Matei V, 3—12). Deci există o viață viitoare în «cer» și în «iad».

Dar care-i cuprinsul, ființa vieții viitoare? Limitînd-o numai la sensul ei pozitiv din «cer», lăsînd la o parte problema «gheenei», ea înseamnă comunitate deplină cu Dumnezeu. Pe aceasta o înfățișează Iisus mai ales sub icoana unui ospăț, însemnînd acesta comunitatea în bucurie, pace și dragoste a participanților cu amfitrionul. (Luca XII, 37; XIII, 29; XIV, 16—24); ospățul pascal eshatologic (Luca XXII, 16—18); iar la Luca XX, 36 filiațiunea eshatologică a celor fericiti stă în relație cauzală cu învierea din morți pe temeiul ființei lor transfigurate, prin care se aseamănă Fiului lui Dumnezeu, lui Hristos cel înviat din morți. Însemnînd comunitate deplină cu Dumnezeu, de viața veșnică ține în mod necesar și vederea lui Dumnezeu. (Matei V, 8). Obiectul «vederii» este acum Dumnezeu Însuși. — Desigur, viața veșnică înseamnă și a fi împreună cu Fiul Omului cel transfigurat. (Matei XXIII, 1—14; XXV, 1—13; Luca XII, 37 ș.a.). Și în viața viitoare Fiul lui Dumnezeu este «mijlocitor», așa cum a fost și în viața Sa pămîntească. «Nemijlocirea» față de Dumnezeu rămîne și în viața viitoare «mijlocită» de Hristos. Mai trebuie menționat că, după învățătura Mîntuitorului felul existenței se schimbă în viața viitoare. «După ce vor învia din morți nici nu se mai însoară, nici nu se mai mărită, ci sînt ca îngerii în ceruri» (Marcu XII, 25). Mîntuitorul nu spune că la învierea din morți oamenii vor deveni îngeri, ci că sînt «ca îngerii». Aceasta înseamnă că vor fi eliberați de toate condițiile cărora le este supus trupul pămîntesc. în primul rînd de «destinul morții» și de toate cele ale «cărni», încît nici nu mai sînt capabili de procreare, ceea ce se motivează cu faptul că cei transfigurați nu mai pot muri (Luca XX, 36), iar cînd nu mai există moarte, nu-i nevoie nici de căsătorie. Învierea morților implică corporalitatea existenței în viața viitoare (Marcu VII, 43 urm.), dar e o corporalitate transfigurată: «...Cei drepti vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor» (Matei, XIII, 43). Transfigurării ființei omului în lumea viitoare îi corespunde și un pămînt «transfigurat» (Matei V, 18; XXIV, 35). Și în centrul «faptului eshatologic» stă persoana lui Hristos, nu numai fiindcă El este viitorul judecător, ci și fiindcă comunitatea celor mîntuiți este adunată în jurul Lui.

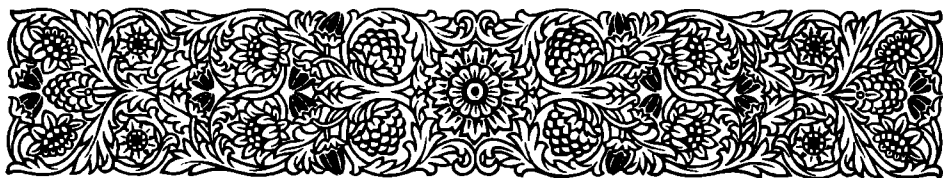
Dar existența acestei vieți, numite în Sfînta Scriptură «viața veșnică», evident, trebuie să fie precedată de învierea celor morți. Și din cuvinte de-ale Mîntuitorului se desprinde limpede și acest adevăr: «Nu vă temeți de cei ceucid trupul, iar sufletul nu-l pot ucide; temeți-vă mai curînd de Acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheena». (Matei X, 28). Aceasta înseamnă că Cel de care trebuie avut, într-adevăr, teamă, este singur Dumnezeu, fiindcă numai El îl poate pierde pe omul întreg, cu suflet și trup, — sentință rostită de Iisus, ce implică învierea morților prin referire la «trupul» celui condamnat de Dumnezeu. Aceeași implicație o cuprinde și textul de la Marcu IX, 43—48, — învierea trupului din morți trebuind să precedă «viața» și «gheena», precum se desprinde acest adevăr și din cuvintele lui Iisus con-

semnate de evanghelistul Marcu, XII, 18—27. Pentru Iisus Dumnezeu nu este «Dumnezeu al morților», ci al «viilor» (Matei XXII, 32). De altfel Sf. Scriptură cuprinde suficiente texte pentru probarea deplină a învierii morților. Apostolul Pavel, spre exemplu, lămurște acest adevăr creștin în legătură cu Învierea lui Hristos, cu o claritate și cu o stringență de logică ce înlătură orice posibilitate de dubiu pentru creștini. Iar pentru realitatea Învierii Mântuitorului, mormântul gol și arăturile Sale sînt probe categorice. Textele — înregistrînd o cifră apreciabilă și bine cunoscute — numai printr-o exegeză în total dezacord cu învățătura creștină și cu documente contemporane pot fi golite de cuprinsul lor autentic, încît Învierea Mântuitorului să nu fie înțeleasă ca eveniment real, ci ca o simplă interpretare, ca un «interpretament», rezultat din combinații bazate pe imaginația ucenicilor Mântuitorului. Iisus n-a înviat numai în «imaginație», ci El este același om, «Iisus din Nazaret», care a fost crucificat, înmormîntat, și după trei zile înviat de Dumnezeu cel care a zis despre Sine că este «Calea, Adevărul și Viața» (Ioan XIV, 6) nu putea să rămînă pradă morții și Dumnezeu L-a înviat a treia zi și i-a dat să se arate. (Faptele Apostolilor X, 40).

Realitatea Învierii Mântuitorului are centrală însemnătate pentru credința creștină, după cuvîntul apostolului Pavel adresat corintenilor: «Dacă n-a înviat Hristos deșartă este predica noastră, deșartă este și credința voastră» (I Cor. XV, 14). Învierea lui Iisus este și temelul învierii noastre (I Cor. XV, 19—23). Cuvîntul despre Învierea lui Hristos este totodată cuvînt despre biruirea morții noastre de către Hristos, prin Care Dumnezeu ne dă «biruință» asupra morții și de aceea «osteneala noastră nu-i deșartă întru Domnul» (I Cor. XV, 57—58). Cînd Hristos a afirmat că-l va învia pe Lazăr, Marta, sora decedatului, se gîndea la învierea de la sfîrșitul timpului, — nu știa că poate exista altă înviere. Hristos i-a descoperit apoi un adevăr total nou: pentru cel ce crede în Iisus Hristos nu există moarte. Cine crede în Iisus Hristos va trăi chiar dacă moare. Pentru cel ce crede nu există o încetare a existenței în pofida morții fizice, fiindcă ceea ce-l pune în opoziție cu viața nu-i moartea fizică, ci păcatul. Prin intruparea, viața, moartea și învierea Sa Hristos i-a dat lumii viață (Ioan VI, 3—31).

Învierea lui Hristos, temelul învierii noastre, este marele praznic al creștinătății, praznicul bucuriei și al optimismului creștin ce domină întreg anul liturgic.

Prof. O. BUCEVSCHI

NOUL CALENDAR UNIVERSAL

Proiecte propuse

După cum este arhicunoscut, rotația pământului în jurul soarelui se împlinește în 365 de zile, 48 de minute și 46 de secunde, dând naștere așa-numitului an solar sau tropic. Fiindcă în calendar nu se poate lucra cu minute și secunde, de aceea lipsa celor 11 minute până la cifra exactă de șase ore, este neglijată. Lucrul acesta face ca după 128 (129) ani, calendarul civil și bisericesc să rămână în urmă față de soarele de pe cer, cu o zi întreagă¹. De aceea până la 1582, când a avut loc reforma gregoriană², calendarul iulian rămăsese în urmă, față de anul tropic, cu 10 zile, iar până în 1923, când a avut loc reforma ortodoxă³, cu 13 zile. Ca să nu se mai întimplă acest lucru, în viitor, ambele reforme au decis ca atunci când se împlinesc cei 128 de ani amintiți, să se suprimă bisectarea anului secular⁴ proxim. Așa de exemplu, anul 2000 nu va mai fi de 366 de zile, ci numai de 365 zile⁵.

Am amintit mai sus că, pământul își face rotația în jurul soarelui în 365 de zile și aproape șase ore. Fiindcă în calendar nu se poate opera nici cu fragmente de zile, ci numai cu zile întregi, atunci cele 6 ore, ce depășesc în fiecare an peste 365 de zile, dau naștere unei zile întregi, din patru în patru ani. De aceea, s-a convenit ca, din patru în patru ani, calendarul să nu mai fie de 365 de zile, ci de 366 de zile, adică să fie bisect.

Dar tocmai existența zilei a 365-a în anii comuni, iar în anii bisecți și a celei de-a 366-a, dau naștere la mari dificultăți. Dacă anul ar fi fost de 364, lucrul ar fi fost nebănuț de limpede, căci atunci datele lunare n-ar mai fi vagabondat prin toate cele șapte zile ale săptămânii, ci în fiecare an ar fi avut loc în aceeași zi. De exemplu, Sfântul Gheorghe ar fi avut loc numai într-o zi de duminică, Sfântul Ilie numai

1. Aritmetic, situația se prezintă astfel: Anul tropic de 365 de zile, 48 de minute și 46 de secunde, este mai scurt decât cel calendaristic cu 11 minute și 14 secunde. Aceasta înseamnă în total 674 de secunde. O zi întreaga are 86400 secunde. Divizind pe 86400 la 674, obținem citul de 128. Aceasta ne spune că în 128 de ani, calendarul va rămâne în urmă față de cer cu o zi întreagă.

2. De la numele papii Grigore al XIII-lea, sub care a avut loc reforma, aplicată la 1 octombrie 1583.

3. Atunci a avut loc Conferința panortodoxă de la Constantinopol, când s-a decis corectarea calendarului iulian pe o altă bază, cu mult mai reușită decât cea gregoriană.

4. Anii bisecți sînt cei care nu dau rest la divizarea lor prin 4. Exemplu: $1970 : 4 = 492$ și restul 2, deci nu este an bisect. De regulă, toți anii seculari (cei care termină cu două zerouri cum 1700, 1800, 1900 sînt ani bisecți, căci la diviziunea lor prin 4, ei nu dau nici un rest.

5. După reforma gregoriană, devin ani comuni, adică nu mai sînt bisecți, anii seculari care la împărțirea lor prin 400 lasă rest. De exemplu, anul 1600 fiindcă este divizibil prin 400 este bisect, pe cînd anii 1700, 1800 și 1900, care nu sînt divizibili prin 400, devin ani comuni.

După reforma ortodoxă, devin ani comuni, secularii care la diviziunea prin 9, dau rest 2 sau 6.

Într-o zi de joi, Sfântul Nicolae numai într-o zi de miercuri etc., etc. De ce s-ar fi întâmplat acest lucru? Fiindcă cele 364 de zile ale anului ne-ar fi dat exact 52 de săptămâni⁶, ce s-ar fi succedat încontinuu, în interiorul unui an, exact în aceleași zile. Din contră, existența celei de-a 365-a zi face ca în fiecare an, după ce s-a terminat cea de-a 52-a săptămână, să mai avem o zi în plus, ceea ce face ca anul nou să înceapă mereu cu o zi mai în urmă, decît cea cu care începuse anul precedent. Atunci, în anul imediat următor, Sfântul Gheorghe nu va mai cădea duminica, ci luni și așa mai departe. Acest lucru aduce destule perturbări, atît în societate⁷ cît și în Biserică⁸. Configurația săptămînii, schimbată de la an la an în calendarul civil și ecleziastic, cauzează neplăceri.

De aceea, încă din secolele trecute, în bătrîna noastră Europă, s-a simțit necesitatea unui calendar care să înlocuiască pe cel iulian, cu defectele lui și anume, zilele săptămînii să rămîină mereu în aceleași date lunare.

Proiectele propuse pot fi divizate în două clase astfel :

1. Cele ce voiesc ca anul civil să numere 13 luni de zile ;
2. Cele ce voiesc ca anul civil să numere 12 luni de zile.

1. *Calendarul de 13 luni*⁹ ar avea configurația aceasta :

D	L	M	M	J	V	S
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

Luna a treisprezecea a acestui calendar, inexistentă pînă acum, ar urma să se numească *solis* și s-ar intercala între lunile iunie și iulie. După cum se observă, fiecare lună ar avea patru săptămîni de cîte 7 zile, ceea ce ar da anului o lungime de 364 de zile. La prima vedere, acest calendar pare foarte simplu. El ar putea fi scris pe o carte de vizită și n-ar mai avea nevoie să fie consultat decît foarte rar, căci cele 13 luni au aceeași înfățișare neschimbată. Dar din cauza numărului 13, ce nu este divizibil prin nici un alt număr, anul nu poate fi împărțit în trimestre și produce mari dificultăți la planificarea economico-financiară, atît de importantă astăzi.

6. Cele 365 de zile ale anului, divizate prin 7, numărul zilelor săptămînii, ne dau 52 de săptămîni și o zi în plus. Dacă anul ar fi avut 364 de zile, atunci am fi avut 52 de săptămîni exact.

8. Și Biserica este tulburată de nestabilitatea calendarului iulian. Cînd anumite sărbători în cinstea sfinților cad într-o zi de duminică, atunci regulile tipiconale sînt altele decît atunci cînd aceste sărbători cad în celelalte zile ale săptămînii. De asemenea, cînd sărbătorile în onoarea sfinților cad miercuri ori vîneri (zile de post), atunci în ele nu se fac nunți, spre îndulcirea credincioșilor, de multe ori, care tocmai în acele zile onomastice, ar fi voit să celebreze și o nuntă în familie.

9. Propus de Auguste Comte (1795—1857). Pe cît se vede, filozoful avea și preocupări privind calendarul. Proiectul a fost repus în circulație, de către Moses Brulnes Cotsworth (1859—1943), statistician englez care, în 1942, a înființat așa-numita : *The International fixed Calendar League*. Acest calendar de 13 luni, a 28 de zile fiecare, conțea 364 de zile. Ziua a 365-a, numită «Ziua Anului», urmează, fără să fie înregistrată în calendar, după 28 decembrie. Cînd anul este bisect, ziua a 366-a urmează lui 29 iunie. Aceste două zile n-au nume. Luna a șaptea, *Sol*, se intercalează după a șasea (iunie).

În ochii diferiților credincioși, un calendar ca acesta ar fi foarte nedorit, din cauza numărului de 13, socotit fatidic. De aceea, nimeni nu s-a gândit să accepte acest proiect de calendar.

Din punct de vedere ecleziastic, acest calendar are marea inconvenientă că întrerupe succesiunea regulată a săptămânii de șapte zile, ceea ce pentru Biserică este un punct de mare importanță. Cele 264 de zile ale acestui calendar exclud pe cea de-a 365-a, care este considerată zi albă și este dată afară din calendar, ceea ce face ca săptămâna de la finele anului să nu mai fie de 7 zile, ci de 8 zile.

2. Calendarul universal de 12 luni¹⁰.

	D	L	M	M	J	V	S
Ianuar	1	2	3	4	5	6	7
April	8	9	10	11	12	13	14
Iulie	15	16	17	18	19	20	21
Oct.	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31				
Februar				1	2	3	4
Mai	5	6	7	8	9	10	11
Aug.	12	13	14	15	16	17	18
Nov.	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30		
Mart *						1	2
Iunie *	3	4	5	6	7	8	9
Sept.	10	11	12	13	14	15	16
Dec. *	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30

După cum se vede, lunile cu care se încep trimestrele numără 31 de zile, iar celelalte două din fiecare trimestru au câte 30 de zile, ceea ce aduce o transformare radicală, față de calendarul iulian. Cele 52 de săptămâni ale anului încep cu duminică și termină cu sâmbătă, ca la evrei. El ar fi acceptabil numai într-un alt întrucât zilele săptămânii cad în aceleași date lunare, adică Crăciunul ar fi totdeauna într-o luni, Boboteaza într-o vineri etc., etc.

Proiectul are mari inconveniente căci nu numără decît 364 de zile, pentru ca să aibă 52 de săptămâni exact. Ziua a 365-a a anului, care face atîta dificultate calendarului iulian, este exclusă din calendar. Ea ar fi o zi albă, s-ar numi «Ajunul Anului Nou» și nu s-ar număra în calendar. În acest caz, săptămîna ultimă a anului numără opt zile, iar nu șapte ca celelalte. În anii bisecți, cea de-a 366-a zi a anului ar urma să fie de asemenea nesocotită în calendar, dar totuși intercalată la finele lui iunie. În anii bisecți am avea două săptămîni de cîte opt zile, una de la finele lui iunie, iar a doua la finele lui decembrie. Fenomenul acesta produce marea defi-

10. Calendarul universal de 12 luni are mai mulți propunători. Printre aderenți se numără în special Miss Elisabeth Arhelis, care a întemeiat «Asociația mondială a calendarului», în 1930 și a început publicarea periodicului *Journal of Calendar Reform*, în 1931. Principiul de bază al acestui proiect de calendar este împărțirea anului în patru trimestre de cîte 91 de zile fiecare trimestru.

șiență a proiectului calendarului universal. Cum să nu iei în considerare două zile, când ele există în realitate ?

Din punct de vedere ecleziastic, proiectul pare insurmontabil, căci întrerupe succesiunea regulată a săptămânii. Pentru creștini și pentru mozaici există cuvânt scripturistic ce oprește lucrul acesta : «șase zile să lucrezi, iar a șaptea s-o serbezi» (Exod XX, 9; Deut. V, 12) De aceea, mozaicii s-au și opus cu îndrjrire acestui proiect de calendar ¹¹.

Fiindcă între alte reproșuri, aduse proiectului de mai sus, era și acela că se începe săptămîna cu duminica, ziua de repaus a creștinilor, atunci s-a refăcut proiectul și el începe săptămîna cu luni, terminînd cu duminica. În rest, acest nou proiect nu diferă de cel de care am vorbit mai sus, decît că lunile cu care se încep trimestrele (ianuarie, aprilie, iulie și octombrie) au cîte 30 de zile, și invers, au cîte 31 de zile lunile cu care se încheie trimestrele (martie, iunie, septembrie și decembrie) ¹².

	L	M	M	J	V	S	D
Ianuarie	1	2	3	4	5	6	7
Aprilie	8	9	10	11	12	13	14
Iulie	15	16	17	18	19	20	21
Octombrie	22	23	24	25	26	27	28
	29	30					
Februarie			1	2	3	4	5
Mai	6	7	8	9	10	11	12
August	13	14	15	16	17	18	19
Noiembrie	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30			
Martie					1	2	3
Iunie	4	5	6	7	8	9	10
Septembrie	11	12	13	14	15	16	17
Decembrie	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	31

Acest proiect ce începe săptămîna cu luni, iar nu cu duminică, este mai acceptabil pentru societatea de astăzi. Un alt avantaj al lui este eliminarea zilei de vineri din data de 13 a lunilor. Într-adevăr, în proiectul de calendar ce începe săptămîna cu duminica, totdeauna, numărul 13 (socotit de mulți fatidic), cade numai într-o zi de vineri.

După acest proiect, ziua dintre 31 decembrie și 1 ianuarie, neînregistrată în calendar, poartă numele de «Ziua Aparte». Ea este zi de repaus, ca și ziua dintre 31 iunie și 1 iulie, în anii bisecți. După acest proiect, ca și după precedentul, în mod inevitabil, la Anul Nou, am avea trei zile de vacanță.

Din punct de vedere ecleziastic, în afară de dificultatea arătată mai sus ambele proiecte expuse pînă aci, dacă ar fi cîndva adoptate, ele ar produce mari perturbații în ce privește cultul liturgic. Cum se știe, Biserica creștină și-a grefat anul ei liturgic

11. Dintre creștini, cei mai aprigi opozanți au fost adventiștii. Ei nu concep să existe o săptămîină de opt zile, în anii comuni și două săptămîni, în anii bisecți. *

12. Acest proiect a fost propus de Willard E. Edwards, din Honolulu (Hawaii). Delegatul Honoluluului la Congresul Statelor Unite ale Americii l-a propus de multe ori în parlament, arătînd că proiectul a fost considerat foarte acceptabil, în ședințele parlamentelor locale ale statelor Hawaii și Massachusetts.

pe canavaua calendarului iulian, atunci în uz. Calendarul iulian are altă repartitie pe luni a celor 365 de zile. Luna februarie cu 28 de zile devine lună cu 30 de zile în calendarul universal. Lunile martie, mai, august și decembrie de câte 31 de zile, devin luni de câte 30 de zile, iar luna aprilie de la 30 de zile urcă la 31 de zile. Dacă s-ar adopta unul din proiectele expuse mai sus, toate cele 12 mince¹³ vor trebui refăcute, sfinții dintr-o lună trecând în alta. Dar lucrul acesta ar fi mai puțin grav decât întreprinderea săptămânii de 7 zile, de care am amintit mai sus.

Deoarece una din ceticile de căpetenie, aduse proiectelor de care am amintit, a fost că modifică fizionomia de două ori milenară a calendarului, atunci s-a venit cu un proiect care conservă structura actuală a calendarului iulian¹⁴. Acest proiect, într-adevăr, n-are nimic diferit de calendarul iulian, utilizat de Biserica Creștină

Ianuarie							Februarie							Martie								
D	L	M	M	J	V	S	D	L	M	M	J	V	S	D	L	M	M	J	V	S		
1	2	3	4	5	6	7					1	2	3	4					1	2	3	4
8	9	10	11	12	13	14	5	6	7	8	9	10	11	5	6	7	8	9	10	11		
15	16	17	18	19	20	21	12	13	14	15	16	17	18	12	13	14	15	16	17	18		
22	23	24	25	26	27	28	19	20	21	22	23	24	25	19	20	21	22	23	24	25		
29	30	31					26	27	28					26	27	28						
Aprilie							Mai							Iunie								
D	L	M	M	J	V	S	D	L	M	M	J	V	S	D	L	M	M	J	V	S		
						1			1	2	3	4	5	6					1	2	3	
2	3	4	5	6	7	8	7	8	9	10	11	12	13	4	5	6	7	8	9	10		
9	10	11	12	13	14	15	14	15	16	17	18	19	20	11	12	13	14	15	16	17		
16	17	18	19	20	21	22	21	22	23	24	25	26	27	18	19	20	21	22	23	24		
23	24	25	26	27	28	29	28	29	30	31				25	26	27	28	29	30			
30																						
Iulie							August							Septembrie								
D	L	M	M	J	V	S	D	L	M	M	J	V	S	D	L	M	M	J	V	S		
						1			1	2	3	4	5					1	2			
2	3	4	5	6	7	8	6	7	8	9	10	11	12	3	4	5	6	7	8	9		
9	10	11	12	13	14	15	13	14	15	16	17	18	19	10	11	12	13	14	15	16		
16	17	18	19	20	21	22	20	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23		
23	24	25	26	27	28	29	27	28	29	30	31			24	25	26	27	28	29	30		
30	31																					
Octombrie							Noembrie							Decembrie								
D	L	M	M	J	V	S	D	L	M	M	J	V	S	D	L	M	M	J	V	S		
						1			1	2	3	4					1	2				
2	3	4	5	6	7	8	7	8	9	10	11	12	3	4	5	6	7	8	9			
9	10	11	12	13	14	15	14	15	16	17	18	19	10	11	12	13	14	15	16			
16	17	18	19	20	21	22	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23			
23	24	25	26	27	28	29	28	29	30	31			24	25	26	27	28	29	30			
30	31																					

Zi albă
31 Bisect

31 zi albă

13. Minei sau lunar este cartea bisericească ce cuprinde serviciile divne în onoarea sfinților, câte unul de fiecare lună, total 12.

14. Este proiectul profesorului Willy Peschel din Dresda.

chiar de la nașterea ei și cu care sintem așa de obișnuiți. El devine un calendar perpetuu, fiindcă în fiecare an, 1 ianuarie va cădea într-o duminică, 1 februarie într-o miercuri, 1 mai într-o luni. În acest mod, Întîmpinarea Domnului va cădea totdeauna într-o joi, Buna Vestire într-o sîmbătă, Sfinții Apostoli Petru și Pavel într-o joi și așa mai departe.

Ce alt calendar mai bun decît acesta ne-am fi dorit? Nefericirea face, însă, că și acest proiect, ca să poată ajunge la fixarea datelor lunare în aceeași zi a săptămîinii, numără numai 364 de zile, excluzînd pe a 365-a în anii comuni și pe cea de-a 366-a în anii bisecți. În anii comuni ar fi exclusă ziua dintre 30 decembrie și 1 ianuarie, iar în anii bisecți, cea dintre 30 septembrie și 1 octombrie. Cum se observă, ziua a 366-a nu mai este intercalată la finele lui iunie, ci la finele lui septembrie. Cum am amintit, acest calendar ar fi excelent, căci s-ar conserva structura celui iulian, fără să mai modificăm mineele, iar în plus totdeauna, sărbătorile fixe ar cădea în aceleași zile ale săptămîinii. În ipoteza adoptării, Duminicii a doua ori a treia din aprilie¹⁵ ca dată fixă a Paștelor, atunci Vinerea Patimilor ar cădea totdeauna vineri 7 aprilie, iar Duminica Învierii ar cădea iarăși totdeauna, duminică 9 aprilie¹⁶.

Din nefericire și acest calendar are deficiența celor de care am amintit mai sus și anume că este numai de 364 de zile¹⁷. Și el exclude în anii comuni pe 31 decembrie, care rămîne o zi neînregistrată, iar în anii bisecți între 30 septembrie și 1 octombrie intercalează o zi, pe care n-o înregistrează. De aceea și acest calendar întrerupe succesiunea regulată a săptămîinii de șapte zile, căci în anii comuni avem o săptămîină de 8 zile¹⁸, iar în anii bisecți avem și o a doua săptămîină de opt zile¹⁹.

Totuși, dacă cîndva, toată Biserica creștină ar adopta un calendar perpetuu de 364 de zile, cu o zi albă în anii comuni, iar în cei bisecți cu două zile albe, atunci acest calendar ar trebui preferat.

Pînă la adoptarea unui astfel de calendar cu zile albe, desigur vor mai trece decenii, dacă nu și secole. Pînă atunci noi creștinii ne vom servi de bătrînul calendar iulian, cu toate carențele lui.

Am amintit mai sus că, din cauza zilei a 365-a a anului tropic sau solar, datele lunare, din an în an, cad cu o zi mai tîrziu²⁰. De aceea, este imperios cerută alcătuirea calendarului anual civil și mai ales ecleziastic. Altfel este foarte greu să îți minte, în ce zi a săptămîinii cad sărbătorile laice și în ce zile cad sărbătorile noastre creștinești: Crăciunul, Boboteaza, Întîmpinarea Domnului, Buna Vestire și așa mai departe.

Pentru a veni în ajutorul celor mai puțin orientați în domeniul calendaristicii, în decursul timpului au fost întocmite, de către oameni de specialitate, anumite «calen-

15. În urma simpoziunelor, ținute la Roma și Atena (1969), iar în 1970 la Geneva, în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, pentru a se stabili o dată comună de celebrare a Paștelui de către toți creștinii, propunerea cea care ar avea mai mulți sorți de reușită ar fi cea care așază data comună în duminica a doua ori a treia din cursul lunii aprilie.

16. Data morții și învierii Domnului, după cei mai mulți autori, ar fi avut loc la 7 și 9 aprilie, anul 30. Sînt însă și alții care o fixează la 3 și 5 aprilie, anul 33.

17. Altfel n-ar putea să se conserve pentru datele lunare aceeași zi a săptămîinii, în fiecare an: Crăciunul într-o luni, Boboteaza într-o vineri, Bunavestire într-o sîmbătă și așa mai departe.

18. Cea de la finele anului.

19. Cea de la finele lui septembrie.

20. Dacă în 1970, 1 ianuarie a fost într-o zi de joi, în 1971 va fi într-o vineri. În anii bisecți, din cauza lui 20 februarie, începînd cu luna martie, zilele săptămîinii sînt cu două zile mai în urmă față de anul precedent.

dare perpetui» ce ajută nebanuit de mult la aflarea zilelor săptămînii în care cad anumite date interesind viața noastră laică sau religioasă.

Iată un asemenea calendar perpetuu.

00	01	02	03	04	05
06	07	08	09	10	11
	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22
23		24	25	26	27
28	29	30	31	32	33
34	35	36	37	38	39
	40	41	42	43	44
45	46	47	48	49	50
51		52	53	54	55
56	57	58	59	60	61
62	63	64	65	66	67
	68	69	70	71	72
73	74	75	76	77	78
79		80	81	82	83
84	85	86	87	88	89
90	91	92	93	94	95
	96	97	98	99	

Aflarea Lunilor pline

Divizăm anul prin 19 și apoi reținem numai restul

Rest   **Lună plină**

0	14
1	3
2	23
3	11
4	31
5	18
6	8
7	28
8	16
9	5
10	25
11	13
12	2
13	22
14	10
15	30
16	17
17	7
18	27

17	21	6	0	1	2	3	4	5
		5	6	0	1	2	3	4
18	22	4	5	6	0	1	2	3
		3	4	5	6	0	1	2
19	23	2	3	4	5	6	0	1
20	24	1	2	3	4	5	6	0
		0	1	2	3	4	5	6

1	2	3	4	5	6	0	1
2	3	4	5	6	0	1	2
3	4	5	6	0	1	2	3
4	5	6	0	1	2	3	4
5	6	0	1	2	3	4	5
6	0	1	2	3	4	5	6
7	1	2	3	4	5	6	7

	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31				

1	D	L	M	M	J	V	S
2	L	M	M	J	V	S	D
3	M	M	J	V	S	D	L
4	M	J	V	S	D	L	M
5	J	V	S	D	L	M	M
6	V	S	D	L	M	M	J
7	S	D	L	M	M	J	V

Exemplu: voim să știm, în ce zi va cădea 31 decembrie 1970. Pentru aceasta, căutăm în tabela cu anii decimali anul 1970 și-l găsim în coloana IV-a. Pe această coloană coborîm la vale în tabela a II-a pînă ajungem la anul secular 19. Aci citim numărul 5. Cu acest număr 5, trecem mai jos în tabela cu lunile și aci pe coloana I-a căutăm nr. 5. Pe rîndul 5 mergem spre dreapta sub coloana lunii decembrie și aflăm numărul 3. Coborîm pe această coloană în tabela cu zilele săptămînii și pe rîndul 3, în

dreptul coloanei lunii decembrie găsim litera S, adică sîmbătă. Aruncîndu-ne ochii mai sus, în tabela cu datele lunare, vedem că în decembrie, sîmbătă cade la 26 decembrie. Atunci mergem mai spre dreapta și vedem că duminică este la 27, luni la 28. Treccm acum tot pe rînd 3, în partea stîngă și vedem că marți este la 29, miercuri la 30 și 31 decembrie cade într-o joi.

Fiindcă pe creștini îi interesează în special ziua Paștelui și sărbătorile dependente de el²¹, se poate afla și data Paștelui, servindu-ne de tabloul cu lunile pline.

Ca să obținem restul ce ne arată data lunii pline pascale, divizăm anul al cărui Paște voim să-l aflăm, la 19. Restul aflat ne indică data primei luni pline ce urmează echinocțiului de primăvară, ce cade între 21 martie și 18 aprilie. Odată aflată data lunii pline, atunci căutăm după metoda arătată mai sus prima duminică ce urmează datei lunii pline și aceea este duminica Paștelui.

Să luăm ca exemplu, aflarea datei Paștelui anului 1970. Împărțim pe 1970 la 19 și aflăm citul 103 și restul 13, ce ne interesează. Căutăm în tablou și, în dreptul restului 13, găsim data lunii pline 22, ce înseamnă 22 martie²². Căutăm acum prima duminică după 22 martie. Pentru aceasta procedăm ca mai sus. Căutăm mai întii în tabela cu anii decimale anul 70. Pe coloana lui 70, coborîm în tabela cu anii seculari și aflăm nr. 5. Venim la vale, la tabela cu lunile și pe rîndul 5, în dreptul lunii martie aflăm cifra 1. Coborîm mai departe la tabela cu zilele săptămîinii și în rîndul 1 sub coloana lunii martie vedem că este o marți. Ridicăm ochii ceva mai sus, în tabela cu datele lunare și vedem că în luna martie, ziua de marți cade la 3, 10, 17, 24 și 31 martie. Atunci ne aruncăm privirea mai la stînga, tot în rîndul 1 și vedem că în luna martie duminică a căzut la 1, 8, 15, 22 și 29 martie. Așadar, luna plină pascală a căzut chiar în zi de duminică (22 martie). Fiindcă în ziua în care cade luna plină nu se serbează niciodată Paștele, atunci căutăm prima duminică ce cade după 22 martie și o aflăm la 29 martie. Într-adevăr, în anul 1970, Paștele a căzut la 29 martie. Din nefericire, în acea zi l-au celebrat numai apusenii, răsăritenii serbindu-l abia la 26 aprilie, nu după prima lună plină de primăvară, ci după cea de a doua lună plină²³. Spre durerea noastră, lucrul acesta se întîmplă, regulat, la trei-patru ani²⁴. Dar Biserica noastră ortodoxă va trebui grabnic să iasă din această practică, ce nu-i aduce nici un avantaj, ci dimpotrivă. Aplicarea regulilor așa-numite niceene sau mai bine-zis ale tradiției sale milenare, cu privire la data sărbătorii Paștelui, în cadrul calendarului îndreptat în 1923, n-ar mai da naștere la serbarea celei mai mari sărbători a creștinătății, după a doua lună plină de primăvară.

Dacă am introduce Pascalia noastră milenară în cadrul calendarului îndreptat, aproape că n-ar mai fi nevoie să se fixeze o dată comună a celebrării Paștelor de către toți creștinii, căci atunci, de la sine, sărbătoarea Paștelui ar cădea în aceeași duminică, atît la apuseni cît și la răsăriteni. Vor trebui îndemnate și cele cîteva Biserici creștine care mai utilizează calendarul iulian, stil vechi, să umzeze exemplul Bisericii Ortodoxe surori din Bulgaria, care în 1968 a adoptat și ea stilul nou.

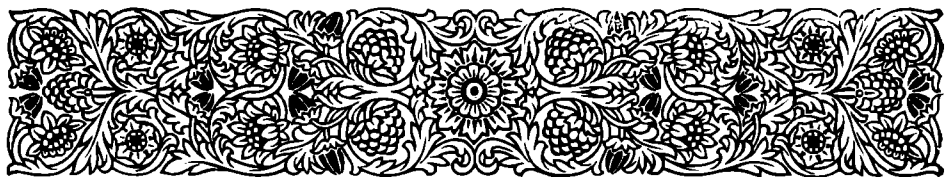
Pr. AT. NEGOIȚĂ

21. Inceputul Tridoului, Duminica Floriilor, Înălțarea, Sîmbăta Morților, Rusaliile.

22. Datele subliniate înseamnă că sînt din martie. Cele nesubliniate aparțin lui aprilie.

23. Din cauză că răsăritenii merg după Pascalia calendarului neîndreptat în 1923, ce are calculul lunii pline arierat, de aceea, la trei-patru ani, ei celebrează Paștele după a doua lună plină, ce urmează echinocțiului de primăvară, ceea ce contravine regulilor tradiționale.

24. Astăzi, în ce privește sărbătorile fixe, noi răsăritenii mergem după calendarul îndreptat în 1923, iar cu sărbătorile dependente de Paște, mergem după calendarul necorectat (iulian stil vechi). Este o situație din care trebuie să ieșim cît mai urgent.

PROBLEME MORALE ÎN PARABOLA FIULUI RISIPITOR

Toate parabolele Mintuitorului sînt frumoase și pline de învățături folositoare pentru mîntuirea noastră. Dar, printre ele, parabola fiului risipitor ocupă locul de frunte. Ea strălucește ca o perla nestemată; cu drept cuvînt a fost numită «evanghelia evangheliilor». Este, în același timp, cea mai aproape de inima noastră, pentru că cuprinde o dramă zguduitoare pe care fiecare o trăiește în diferite chipuri și măsuri.

În această parabolă se cuprind, apoi, adevăruri de o mare însemnătate: în ea se descrie chipul în care credinciosul alunecă ușor pe povîrnișul păcatului, starea în care ajunge, dezmeticirea lui și modul anevoios, în care se întoarce pocăit pe calea binelui. Pe lângă acestea, mai găsim aici arătată iubirea nemărginită a lui Dumnezeu, precum și siguranța mîntuirii pentru cel ce rămîne în sinul Bisericii și stăruie în comuniunea cu Dumnezeu.

Dar, deși această parabolă ne cucerește pe toți, mișcîndu-ne inima prin atitudinile și situațiile duioase și adesea zguduitoare pe care le descrie, ea nu-și dezvăluie totuși toate sensurile profunde decît celui care se străduiește să-i deslușească tîlcul ei tainic și adînc printr-o cercetare atentă nu numai a situațiilor și atitudinilor, dar și a proceselor interioare, care le stau la bază și din care izvorăsc. Este tocmai ceea ce vom încerca în cele ce urmează. Transpunîndu-ne prin simpatie în sufletul personajelor acestei drame culturnurătoare, ne vom strădui să le înțelegem și să le interpretăm corect și cit mai deplin, bineînțeles, avînd totdeauna drept călăuză doctrina Bisericii Ortodoxe. În acest chip, vom urmări pas cu pas pe tînărul risipitor în toată frămîntarea dramatică pe care o trăiește, începînd cu descrierea vieții din casa părintească, a pricinilor și motivelor posibile, care l-au putut hotărî s-o părăsească, continuînd cu arătarea ispitelor care-l momesc, a vieții desfrîinate, a mizeriei și nenorocirii, a hotărîrii de a se întoarce și sfîrșind cu primirea, pe care i-o fac tatăl și frațele lui mai mare. Cu alte cuvinte, tot itinerariul lui spiritual, cu problemele morale care îl frămîntă.

Viața virtuoasă și fericită în comuniunea iubirii creștine. — Casa părintească ne este tuturor nespus de scumpă. Fie că mai trăim încă în sinul ei, fie că nu, o purtăm cu toții mereu în gîndul și inima noastră ca pe un odor nepretuit și sfințit.

Și cu drept cuvînt, pentru că înlăuntru ei ne-am împărtășit din bunurile cele mai trainice și am simțit cele mai curale bucurii.

Casa părintească este pentru noi toți cuibul în care am văzut prima oară lumina zilei; mama care ne-a născut în chinuri și ne-a hrănit; brațele care ne-au legănat, mîngîiat și alintat în pruncia noastră; ființa care a vegheat zile și nopți întregi la căpătîiul nostru cu sufletul la gură, cînd am fost bolnavi, care nu și-a îngăduit odihnă

și liniște numai ca să ne știe pe noi îndestulați și mulțumiți; care nu încetează niciodată să ne urmărească cu infrigurată grijă și dragoste nedezmintită în tot drumul vieții; care nu cunoaște nici o stavilă, pe care să n-o înlătore pentru a netezi pentru noi calea vieții; care nu se dă în lături de la nici o jertfă pentru noi și care-i cu inima tresărind speriată la cel mai mic zvon care-ar putea stînjeni măcar cituși de puțin viața și fericirea copilului ei.

Aleși de Dumnezeu să-i țină locul aici pe pământ în dragostea jertfelnică pentru oameni, părinții iubesc pe copilul lor fără a lua în seamă metehnele, cusururile și năravurile lui. Oricît de schilod, de urît și de rău ar fi copilul lor, el nu poate fi înlocuit cu nimeni altul și nici chiar cu toți laolaltă. Fiul lor e o persoană unică, care, deci, merită să fie iubit așa cum este el. Este tocmai așa cum iubește Dumnezeu pe toți oamenii, fără nici o deosebire, nimeni nefiind exclus de la iubirea Sa părintească. Iubirea părintească este, prin urmare, modul omenesc și pămîntesc al iubirii divine.

Viața în casa părintească este copilăria ocrotită și fără griji; viața tihnită și încrezătoare; căminul în care am simțit căldura celor dintii fiori ai iubirii curate; inimile iubitoare pînă la jertfă ale părinților noștri, care au bătut pentru noi și din pricina noastră, îngrijorîndu-se, îndurerîndu-se și bucurîndu-se, tresărind și înfiorîndu-se mereu pentru soarta noastră.

Vatra părintească este locul privilegiat în care ne simțim cel mai bine, întrucît sîntem chiar «la mama acasă», într-o atmosferă de iubire caldă și sinceră, care ne-nvăluie din toate părțile, întrucît toți membrii familiei sînt legați prin puternice legături de iubire. În sinul familiei trăim o adevărată comuniune de dragoste, care face să avem aievea un simțămînt de siguranță, de liniște și încredere deplină. Într-adevăr, nicăieri nu se simte copilul mai bine ca în brațele mamei sale, la adăpostul frigului și foamei, apărat de primejdii și ferit de climatul ucigător al urii. Tatăl poartă de grijă ca nimic să nu lipsească și nimeni să nu primejduiască traiul îndestulător și tihnit al familiei lui.

Nicăieri nu ne simțim mai bine ca în sinul familiei părintești, pentru că nicăieri nu sîntem mai iubiți ca aici, iar iubirea este izvorul tuturor bunurilor.

Familia părintească reprezintă, prin urmare, o seamă de bunuri neprețuite și îmbelsugate, din care ne împărtășim cu totul în dar, datorită iubirii jertfelnice a părinților pentru copiii lor.

Familia este și cea dintii viață de obște și, în multe privințe, cea mai izbutită. Pe temeiul dragostei care unește pe toți membrii familiei, aici se înjghebează, crește și se întărește o viață pilduitoare în toate privințele.

Simțul pudoarei, cultivat cu atîta grijă îndeosebi de mamă, nu îngăduie nici vorbele necuviincioase, cu atît mai puțin faptele nerușinate. Chiar și numai aluziile inofensive la lucruri care-ar sugera pe departe ceva potrivnic bunei cuvîințe sau bunului simț sînt oprite chiar de la început ca adevărate pîngăriri ale atmosferei neprihănite, care trebuie să existe în familie.

Grija pentru buna creștere a copiilor, insuflată de dragoste pentru ei, hotărăște chiar pe părinții cei mai roboți păcatelor să devină mai buni, numai ca să nu prilejuiască copiilor lor o pildă rea și un nume prost. Pe mulți părinți numai gîndul la soarta copiilor lor nevinovați i-a oprit de la săvîrșirea unor păcate grele.

La rîndul lor, copiii, din dragoste și recunoștință pentru părinții lor și întăriți la căldura dragostei părintești, își sporesc puterile și devin din ce în ce mai buni.

Cei ce au norocul să aibă frați și surori, au prilejul de a face împreună o școală socială desăvîrșită, cultivîndu-și virtuțile sociale, pe temelia de aur a dragostei fră-

tești, care trebuie să constituie modelul tuturor legăturilor dintre oameni. Conviețuind cu frații, aceștia vor deprinde cu deosebire o virtute foarte rară și greu de cultivat și anume aceea de a se putea bucura fără invidie de binele semenilor lor.

Ascendental moral al părinților este cea mai puternică pîrghie pentru ridicarea nivelului moral al vieții familiare. O privire e de ajuns ca să facă să amuțească orice împotrivire la porunca tatălui, sau la dorința mamei.

Casa părintească ideală este, de asemenea, cea dintîi și cea mai temeinică școală a bunei viețuiri. Ea este o adevărată răsadniță de virtuți. Îndrumările și deprinderile căpătate în casa părintească sînt cele mai adînc săpate în suflet și cele mai trainice. «Cei șapte ani de acasă» înseamnă tocmai ceea ce au izbutit părinții să sădească în sufletul copiilor lor la o vîrstă fragedă, cînd ceea ce se imprimă dăinuiește de-a pururi. Astfel, cel mai mic dintre copii sau cel bolnav, care nu poate produce nimic, consumă totuși cel mai mult, fără ca cineva să cîrtească sau să se supere pentru aceasta. Dimpotrivă, toți sînt în stare și de alte jertfe și mai mari atunci cînd nevoia o cere poruncitor.

Pentru aceea, chipul în care se trăiește în sinul familiei este adesea luat ca pildă pentru viețuirea tuturor oamenilor.

Și iarăși nimic în viața aceasta nu aduce mai multă mulțumire și desfătare ca atmosfera liniștită din sinul vieții familiare, în care purtarea de grijă și dragostea părinților se împletesc în chip fericit cu supunerea și recunoștința fiilor. Într-o astfel de atmosferă, părinții înving lesne greutățile vieții, întrucît găsesc în familie limanul cel lin și însoțit, la care vin să se adăpostească de furia valurilor agitate ale vieții și să-și improspăteze puterile.

Cît despre fii, ei cresc fără prea mari griji și mai ușor atunci cînd știi că are cine să-i sprijine și să-i ocrotească în nevoi, să-i mîngie în suferință, să-i iubească cu adevărat.

În chipul acesta, părinții și copiii buni fac viața frumoasă și plăcută de trăit.

Dar pentru ca viața în familie să decurgă așa cum se cuvine, e nevoie de oarecare rînduială, iar aceasta nu se poate înfăptui fără ascultare.

Mare nenorocire se abate asupra acelei familii, în care fiii nu vor să țină seama de înțelepciunea și dragostea părinților și, simțindu-se apăsați de autoritatea lor, își caută fericirea aiurea, într-o libertate rău înțeleasă.

Acești fii răzvrățiți o iau razna, părăsind căminul părintesc, nu doar pentru pricina binecuvîntate: școală, meserie, vreun rost mai bun în viață, sau vreo îndatorire obștească, ci numai spre a-și putea «face de cap». În chipul acesta, ei lasă pe părinți îndurerăți și-și primejduiesc sănătatea, sufletul și chiar viața. Din fericire, se-ntîmplă ca unii dintre aceștia, după ce s-au lovit cu capul de pragul de sus, se-ntorc în cele din urmă pocăiți și îndreptați, iar părinții, care nu înțeetază o clipă de a-i iubi, îi primesc cu mare bucurie.

Parabola fiului risipitor cuprinde tocmai o asemenea dramă cutremurătoare. Descrîind mai întîi viața dintr-o casă părintească ideală, am voit să arătăm din ce paradis a plecat fiul cel pierdut și de cîte bunuri s-a lipsit părăsindu-l.

Urmează să arătăm, acum, în ce chip s-a petrecut alunecarea pe povîrnișul păcatului.

Procesul genetic al păcatului. — «Un tată a avut doi feciori» — ne spune Mîntuitorul. Și, desigur, zdraveni și frumoși, adevărate odoare la casa tatălui lor. Cîte nădejdi n-o fi legat acest părinte de viitorul copiilor lui! Cîte planuri n-o fi făcut el pe seama lor, așa cum, desigur, au făcut și fac toți părinții pe seama copiilor lor!

Dar iată că, într-o zi, așa ca din cerin, fiul cel mai mic și, desigur, cel mai drag, se-nfățișează înaintea tatălui său și-i cere cutezător partea lui de moștenire. Faptul că cel mai tânăr face această cerere nu-i fără însemnătate, căci «copilăria și tinerețea nu-i decit vanitate» (Prov. VII, 7). Făcînd această cerere sub formă legală, ca pe un drept și nu ca o favoare, el arată că era lipsit de orice afecțiune fiască. După dreptul iudaic în vigoare, partea celui mai tânăr era o treime, iar celui mai mare, două treimi. (Deut. XXI, 17; 2 Regi II, 9). Dar, pe cînd fiul cel mai mare nu putea revendica moștenirea cită vreme trăia tatăl său, fiul cel mai mic putea s-o ceară pentru pricină întemeiate. Totuși, tatăl avea libertatea de a instrăina această avere. Deci, cită vreme trăia tatăl, acesta nu era obligat să împartă averea, iar fiul nu avea nici un drept s-o pretindă, cu excepția bunurilor mobile¹.

Așadar, cu toate că se bucura din plin de toate binefacerile vieții din casa părintească, în inima fiului mai mic a incolțit sămînța unei porniri năvalnice spre o viață fără friu, spre o viață în voia poftelor păcătoase. E păcatul mîndriei, care le cuprinde pe toate celelalte. Îl rodea ca un vierme neadormit pofta de a risipi și de a se desfăta. Se vede tânăr, frumos și bogat. Fierbe în el mustul tuturor poftelor. Clocotește în el dorul de viață și de aventuri. Lumea e mare și frumoasă, îl ademenește și-l îmbie să-i guste toate desfătărilor. Dar îl stingherește tutela părintească și supravegherea fratelui mai mare și el vrea să fie liber să-și cheltuiască averea cum vrea el și nu cum rînduiește cel ce i-a dăruit-o.

I s-a urit să tot asculte de tatăl său, i s-a urit cu binele și cu viața din familie, care i se pare lîncedă și monotonă. Ar vrea să nu se mai simtă supravegheat, îndrumat și dojenit și ar dori variație. L-a pălit dorul să plece în lumea largă, să se afunde necunoscut în mulțime, să se piardă anonim fără urme, ca să-și poată trăi o viață după pofta inimii lui și fără a da seama nimănui.

Toate aceste pofte și dorințe, pe care, o vreme, din rușine și teamă nici măcar nu cuteza să le mărturisească, dar pe care le învățase din pildele rele, mocneau în sufletul lui ca un jar acoperit de cenușă. Fiind hrănit zilnic cu tot felul de închipuiri bolnave, acest balaur fioros cu șapte capete al pornirii spre o viață desfrînată a crescut mare, uriaș. Și atunci s-a năpustit cu o putere căreia nimeni nu i se mai putea împotrivi.

Ceea ce a hrănit îndeosebi acest monstru îngrozitor și l-a împins la nesăbuita hotărîre de a se rupe din comuniunea cu tatăl și fratele său, a fost mai ales averea la care se credea că are dreptul și care constituie pentru mulți tineri un izvor otrăvit de ispite și alunecări. Căci pe măsura averii cresc și gusturile. Aceasta a făcut pe un înțelept să spună, cînd a fost întrebat ce anume ar dori pentru fiul său, că ar dori ca copilul său să nu se nască bogat.

În posesia averii, tânărul risipitor a făcut întocmai ca bogatul din Evanghelie căruia i-a rodit țarina îmbelșugat și, care-și făcea numai planuri și griji egoiste, pentru a-și mări hambarele și care-și zicea: «Suflete, ai multe bunătăți strînse pentru mulți ani; mîncă, bea și te veselește!» El nu s-a gîndit la cei nevoiași, la bolnavi și bătrîni, la vreo faptă de asistență obștească, ci numai la sine și încă să ducă o existență trîndavă și desfrînată.

În stăpînirea averii, tânărul, fire slabă, parcă furat de virtutea ametitor și primejdios al vieții stricate, atras de mirajul unor desfătări pe care credea că averea și

1. Vezi Leopold Fonck, *Die Parabeln des Herrn im Evangelium — evangelisch und praktisch erläutert* — III Aufl. — Innsbruck, 1909, p. 899 și R. C. Trench, *Les paraboles de notre Seigneur* — ed. III — trad. fr. Paul Duplan — Lausanne, 1878, p. 217.

lumea putea să i le dea, imboldit de poftele uricioase de a face orice numai să le satisfacă, a părăsit curind pe tatăl și pe fratele său, a părăsit totul și a pornit departe, fără nici o părere de rău pentru ceea ce lăsa în urmă, dar cu nerăbdătoare așteptare pentru desfătările, pe care le căuta și le aștepta într-altă parte.

A părăsit pe tatăl său în dorința de a se bucura de creaturi fără a ține seama de Creator, dintr-un sentiment exagerat al puterii proprii. Dar le pierde pe măsura îndepărtării de El — cum spune Fericitul Augustin². A călcat peste iubirea datorată tatălui și fratelui său.

Mai pleacă de acasă și alți copii, dar cu totul într-alt chip. Cei mai mulți își iau zborul ca puii din cuib numai după ce le-au crescut aripile și au deprins să zboare singuri. Alții pleacă vremelnice pentru a deprinde vreun meșteșug, fie spre a-și îndeplini vreo datorie obștească, fie ca să-și întemeieze un cămin propriu, în sfârșit, fie pentru a-și face vreun rost în viață, pe care nu și l-ar putea face acasă la părinți. Și nu pleacă cu gândul părăsirii definitive, ci al întoarcerii cât mai grabnice măcar din când în când. Ei duc dorul părinților și casei părintești și nu pierd legătura cu ei. În aceste cazuri, deși părinții ar dori să-i țină pe copiii lor, dacă se poate, cât mai aproape și suferă totdeauna când pleacă, ei trebuie totuși să se împace cu gândul plecării lor și nu-s de loc îndreptățiți a se plinge.

Dar plecarea tânărului din Evanghelie nu are nici un temei și nici un rost. El făcea parte din puținii feciori fericiți, care-și puteau duce viața mai departe pe lângă casa părintească, precum a făcut fratele său mai mare. Nici lipsa celor ale traiului, pe care le avea din belșug, nici alte nevoi nu-l sileau să plece. N-avea a se plînge de nimic. Ci-l împingea la aceasta numai pofta nesățioasă după o viață fără friu și-l atrăgeau chemările amăgitoare ale lumii cu desfătările ei, care, cu cât sint mai îndepărtate, cu atât par mai ademenitoare pentru cel care se lasă vrăjit de farmecele lor deșarte.

Îl îndemna la păcat și o curiozitate bolnăvicioasă, o dorință după nouitate. Deci, pe de o parte poftele nesățioase ale firii stricate de păcat, iar pe de altă parte, sugestiile din afară, pildele rele sau chemările directe, care trezesc acele pofte, le atîță și alimentează.

Lipsit de înțelepciunea pe care o dă vîrsta și experiența, tânărul acesta n-a așezat straja trebuitoare la porțile sufletului, care să păzească cetatea ființei lui de nepoștiții și nedoriții dușmani, care adesea se travestesc cu iscusință spre a se furișa înlăuntru. Iar cînd aceștia s-au strecurat într-o clipă de nebăgare de seamă, nu i-a identificat și înlăturat, nici măcar nu i-a izolat și făcut inofensivi. Ci el, în credulitatea, naivitatea și nepăsarea lui, și-a lăsat sufletul vraiste și de izbeliște, pradă tuturor neltirilor și surpărilor lăuntrice.

Gîndul hoinar, ca o momeală, caută complicități. Cînd s-au polarizat destule elemente sufletești în jurul lui, cînd simțirea se complace, cînd inteligența aderă, iar voința consimte, totul e pierdut.

Gîndul cel rău, învîrtit mereu și mereu în minte, chinuie, devine obsesie, care nu se lasă pînă ce nu se traduce în faptă.

Și astfel, nepăsător față de durerea pricinuită tatălui său și gîndindu-se numai la plăcerile proprii, tânărul risipitor a nesocotit cele mai prețioase bunuri, a călcat în picioare cele mai sfinte simțăminte, — iubirea și recunoștința —, a rupt legăturile de iubire cu ai săi. Și a plecat departe, cât mai departe. Nu ca să învețe; nu ca să muncească; nu ca să se pregătească pentru vreo muncă oarecare. Nu s-a dus nici

2. *Quaest. evang.* I, II, XXXIII (P.L. XXXV, 1344).

ca să aline suferințele bolnavilor, nici să ajute pe nevoiași sau să lumineze pe cei neștiutori, nici măcar ca să se desfășoare cumpătat și cuviincios. Nimic din toate acestea. Ci el a plecat cu gândul să petreacă, să se desfășoare, gustînd cu nesaț și din plin din toate plăcerile îngăduite și nefîngăduite, fără să aibă a da socoteală nimănui.

Se vede că-și petrecuse viața acasă mai mult în trîndăvie și huzur. Iar forțele sale, nefiind folosite într-o muncă disciplinată și totuși trebuind să fie neapărat puse în mișcare, își găseau lesne întrebuintare, punindu-se îndată în slujba instinctelor, care, în clocotul tinereții, apasă cu mare putere asupra voinței. Căci, după cum o moară pusă în mișcare fără a fi alimentată cu grăunțe își macină propriile sale pietre, tot așa un spirit neocupat cu nici o treabă își găsește repede subiect în ceea ce i se oferă fără efort, în pornirile instinctive, în impulsurile vieții animalice. Așa încît răul a pornit și de la o viață nu îndeajuns de activă.

Trîndăvia e răspunzătoare apoi și de starea de nefericire pe care o simțea. Căci lenea nu face pe nimeni fericit. Dimpotrivă, aduce plictiseală, dezgust de viață, lincere, insomnie și chiar boală. Iar nemulțumirile acestea pricinuite de viața trîndavă tînrul le pune în mod greșit pe seama îngrădirilor vieții de familie.

Lipsit de binefaceri pe care numai munca le poate aduce, tînrul a căzut pradă, mai înlii, unor închipuiri bolnave și apoi, tuturor ispitelor, deocamdată numai în forul lăuntric. Mintea lui, nefiind aplecată asupra unei munci anumite, era frămîntată și tulburată de tot soiul de închipuiri. Aceleași idei se-nvrteau mereu în capul lui gol, care, firește, în puterea repetiției, izbuteau pînă la urmă să împingă la înfăptuire.

Poftele lui, neputînd fi satisfăcute din pricina cenzurii paterne, sînt *reluate* în adîncul subconștientului, de unde, în loc să fie *sublimete* în preocupări superioare, vor răbubni ca putere mai tirziu într-o formă și mai monstruoasă.

Lipsa de mișcare fizică îl face fără vlagă; lipsa de oboseală îi dă insomnie și coșmaruri.

Dar nenorocirea lui i-a venit și de la avere căci fără ea, n-ar fi cutezat să plece așa departe.

Fără-ndoială că ar fi trebuit și ar fi putut să fie fericit acasă, dacă ar fi primit să fie în continuare supus și ascultător rînduieilor părintești. Munca disciplinată în atmosfera iubirii familiale l-ar fi salvat, oferindu-i atîtea bucurii sănătoase, care nici nu bănuia că-i stau la îndemînă, că ar fi foste de ajuns să-și întindă mîna ca să le folosească.

De altfel, nici celelalte desfășări nu-i erau interzise acasă, dar îi erau îngăduite numai la vremea potrivită vârstei.

Pentru un tînr cuminte, acest fel de a-și petrece viața este cel mai potrivit și mai aducător de fericire adevărată.

Dar tînrul acela nu era în stare să înțeleagă în ce constă adevărata libertate. Nu era copt încă pentru aceasta. Ci el înțelegea libertatea așa cum o înțeleg unii psihanalisti, ca deplinul exercițiu al acelei *libido*, adică posibilitatea de a-și satisface fără constrîngere pornirile instinctive³.

Dar chiar înțeleasă ca «evoluată și civilizată și aparținînd unui subiect adult și normal» — cum preciza Sigmund Freud — *libido* tot nu poate defini libertatea adevărată, ci rămîne o simplă tiranie a instinctelor inferioare. Căci «libertatea, care n-a fost precedată de o eliberare — cum spune cu drept cuvînt M. Eck⁴ — nu poate fi decît velleitate supusă la constrîngeri interioare, mai mult sau mai puțin incoștiente».

3. Dr. Marcel Eck, *Autorité et liberté — Entre parents et enfants*, în revista «Etudes», octobrie 1957, p. 22. 4. *Ibidem*.

O slobozire acordată tuturor tendințelor libidinale, nu poate fi socotită libertate.

Opoziția dramatică dintre libertate și autoritate este simțită intens cu deosebire în familie și în școală. Pricina trebuie căutată în greșita înțelegere a acestor două noțiuni, căci în realitate, ele nu se opun, ci se întregesc și ajută. Astfel, ce-nseamnă a educa, decât «a conduce pe copil de la o stare de dependență totală, fizică și psihică, la o stare de independență, care-i va îngădui să-și asigure singur viitorul»? A educa este «a-l conduce de la o stare de iresponsabilitate infantilă la starea de responsabilitate adultă. A educa înseamnă, deci, a elibera, nu a domestici»⁵.

Dar acest mers spre libertate trebuie să se facă sub conducerea autorității. Iar a exercita o autoritate înseamnă mai întâi a opri, a interzice, ceea ce înseamnă a feri, a ocroti, a pune o baricadă în fața primejdiei. De asemenea, a porunci înseamnă a impune o lucrare oarecare, a cere o efortare, dar și a pune rînduială⁶. Astfel înțeleasă, autoritatea părintească este cu totul trebuitoare, întrucît conlucrează la eliberarea individului de sub tirania instinctelor și influențelor externe și la cucerirea adevăratei libertăți.

Tinărul nostru se vede că nu izbutise încă să devină cu adevărat liber. Ci el lua drept libertate numai ieșirea de sub tutela părintească. Dar făcînd aceasta, el devenea și mai înlănțuit de tirania poftelor inferioare.

Tatăl său, deși adînc îndurerat, mîhnit și îngrijorat, nu i s-a împotrivit. Își dădea seama că sfaturile sale nu se mai prind de el și mai cu seamă știa că n-ar fi izbutit împotriva voinței lui nici să-l cumîntească, nici să-l ferească, pentru că nimeni nu poate fi bun, nici fericit fără voia lui. Tatăl ar fi voit să-i păstreze întreagă voința lui slobodă, care e chipul lui Dumnezeu; ar fi voit să nu se atingă de libertatea lui (Romani I, 24, 26, 28) cu deosebire acum cînd era destul de vîrstnic și credea că, cu toate riscurile pe care le-ar fi întîmpinat, ar fi putut să facă o bună întrebuintă din această experiență personală. Știîndu-l deci, cu inima într-altă parte, a socotit că nimic altceva nu-l mai poate cumînti decît experiența proprie a unei vieți de sine stătătoare, verificarea proprie a nebuliei cererii sale.

Dar cunoscîndu-i apucăturile, începu a se îndoii de el și de soarta lui. Totuși, tot trăgea nădejde că, odată și odată, îngrozit de rălăcirea lui, se va întoarce singur acasă.

În dragostea jertfelnică pentru copilul său, tatăl ar fi renunțat pînă și la bucuria de a-l avea lîngă dînsul, numai să-l știe pe el fericit. Dar felul cum a plecat, luîndu-și îndată tot avutul cu sine, erau semne rău prevestitoare. În casa sa, îl știa ferit de prea mari pericole. Aruncat în lume străină și necunoscută, îl vedea înconjurat numai de dușmani, ispite și primejdii. Și era sigur că, oricîte succese ar avea fiul său în lumea largă, tot are să-i lipsească ceea ce-i oțerea el în casa părintească, ceea ce numai el putea să-i ofere cu totul în dar și anume: dragostea sa pînă la jertfă. Avea, deci, destule motive să fie îndurerat și îngrijorat.

Consecințele dezastruoase ale păcatelor. — Căci iată că fiul său părăsi tot ceea ce trebuia să-i fie cel mai drag și mai scump și ajunsese curînd într-o țară îndepărtată, anonim printre străini. Aici, curînd s-a dovedit că nu era făcut și nici îndeajuns de pregătit și copt pentru o viață de sine stătătoare. A făcut o proastă afacere schimbînd un stăpîn alit de binevoitor — cum era tatăl său — pentru mii de tirani.

Fecior de băni gata, neobișnuit cu munca și disciplina, nedeprens cu lipsa, cu nevoia și economia, lipsit de îndrumările și supravegherea părintească și înconjurat

5. *Ibidem*, p. 18

6. *Ibidem*, p. 20, 21.

numai de oameni ușuratici, care-l linguseau pentru banii lui și-l îndemnau numai la rele, ajunge repede robul poftelor și plăcerilor desfrinate, și-și cheltuiește toată averea numai în petreceri destrăbălate.

Căci libertatea și posibilitatea de a se desfăta nu-s nemărginite — cum îi place să-și închipuie păcătosul — ci au două feluri de limite: unele țin de individul însuși, precum sînt: dezgustul, remușcarea, scriba, iar altele provin din împrejurările neprielnice, ca: foamea și lipsa oricărei mingieri divine⁷.

Mizeria ajunge la culme cînd păcătosul simte un gol total în inimă, pentru că a jertfit totul pentru plăcere, dar aceasta i-a adus numai suferință.

Iar o dată cu averea își irosește sănătatea și-și pierde și pe prietenii de petreceri. Cit despre neprihănirea lui cea dintii, pe aceasta și-o pierduse chiar de la început, iar acum atinge treapta cea mai de jos a prăbușirii în mocirla păcatelor.

Ademeniți de plăceri, alunecăm repede pe povîrnișul vieții păcătoase și odată porniți pe panta aceasta, nu ne mai putem opri. Amețiți și zăpăciți de plăcerile virtuțului, nu mai putem judeca limpede și sănătos; voința ne e robită de patimi, iar slăbirea tiranizată de plăcere. De-abia cînd am atins pragul de jos, cînd ne-am izbit cu putere de realitate, cînd ne-a ajuns cuțitul la os, numai atunci zdruncinătura pricinuită de prăbușire și izbire ne ajută să ne trezim, să deschidem ochii, să ne dezmeticim, să ne venim în fire, să ne venim în noi înșine.

Ameteala, plăcerea și orbirea pe care le avem cînd săvîrșim păcatul fac parte din arsenalul iscusinței satanice și din strategia diabolică, cu care ispititorul ne poartă război necruțător. Căci Vicleanul e prea ingenios ca să prezinte răul ca rău. Făcînd așa, răul n-ar mai avea nici o priză asupra oamenilor. Dacă păcatul s-ar înfățișa în toată uriciunea și hidoșenia lui reală, n-ar mai putea atrage pe nimeni. Dimpotrivă, toți ar fugi de el. Dar Ispititorul știe să-l îmbrace în veșmintele binelui, îi dă aparența virtuții, îi camuflează răutatea printr-o poleială strălucitoare încît pare un bine uneori mai autentic decît binele veritabil. Pînă să-i cercetăm conținutul real, pînă să dăm de miezul lui, nu ne putem da seama că pojișta e falsă, că-i o simplă momeală. Și astfel ne lăsăm prinși în ea și abia mai tîrziu, cînd poate e prea tîrziu, ne dăm seama de primejdie.

Tot succesul pe care-l are diavolul asupra noastră se datorește tocmai acestei strategii și tactici ingenioase, de care se folosește atît la început, cit și în tot cursul vieții noastre păcătoase.

Numai la sfîrșit, după ce și-a isprăvit lucrarea nefastă, cînd te-a vătămat cu totul, abia atunci își leapădă masca, numai atunci răul îți apare cu fața lui adevărată de rău.

În privința aceasta, noi, creștinii, avem o situație privilegiată, întrucît aflăm în învățătura creștină tot ce ne trebuie ca să putem identifica îndată ce este bine și ce este rău. Să nu ne lăsăm, deci, ademeniți de glasul sirenelor amăgitoare, care ne făgăduiesc plăceri deșarte, ci să ne lăsăm îndrumați de învățăturile sănătoase ale Bisericii. Numai așa nu vom greși niciodată calea mîntuirii și a fericirii.

Din ușurința cu care alunecăm în păcat trebuie să învățăm a ne opune primului pas spre păcat.

Dar dacă alunecăm atît de ușor pe panta plăcerilor uricioase și păcătoase, nu tot atît de ușor urcăm muntele virtuților. Mai întii izbitura prăbușirii ne trezește din ameteala și amorțeala patimilor. Proviziile s-au terminat, ca și banii, forțele s-au sleit, simțirea s-a tocit gustînd mereu plăcerea. Îmbuibarea, beția, desfrînarea, trîn-

⁷ F. Godet, *Commentaire sur l'Évangile de Saint Luc*, Paris, Fischbacher, 1889, p. 224.

dăvia, nopțile albe, toate acestea ne pot oferi cel mult o efemeră și falsă senzație de plăcere și mulțumire, care, pe lângă faptul că se risipește îndată, dar se transformă curînd în dezgust și aduc totdeauna: plictiseala ucigătoare, forțe irosite, istovire, oboseală și dezgust de toate. Petrecerile, cînd se țin lanț, nu fac de loc pe nimeni fericit. Dimpotrivă. Numai mîncarea la foame, numai băutura la sete, după muncă și întrebuințate cumpătat aduc plăcere și real folos. Numai somnul după oboseala muncii e cu adevărat odihnitor și reconfortant. Altfel, toate se transformă în neplăceri. Fără a aminti de urmările grave care apar mai tîrziu.

Astfel, beția te ametește, produce moleșeală, temperatură, grețuri, mînie etc.; îmbuibarea îngreunează etc. Somnul peste măsură dă insomnie și coșmaruri. Trîndăvia dă plictiseală și dezgust de viață. Din toată frenezia cu care o îmbrățișăm, nu rămîne deci, nici plăcerea, cu toate că cheltuim și sacrificăm atît pentru ea. Iar aceasta, pentru că plăcerile adevărate și trainice stau numai în virtute. Așa se face că aceleași bunuri materiale și încă chiar de mai proastă calitate produc plăceri mai mari celor ce le consumă cumpătat și la vreme potrivită. Cu altă poftă mîncîncă muncitorul, cu altă plăcere doarme după oboseala muncii, cu alt dor de viață trăiește el.

Într-adevăr, ce folos poate avea cineva consumînd mîncări scumpe și alese, dacă nu are poftă de ele, sau nu are organe sănătoase, ca să le poată digera, sau dacă le consumă peste măsură? În cazul acesta, omul își sapă mormîntul cu dinții.

La capătul acestor amare experiențe, făcute pe cont propriu, tînărul risipitor a simțit toată falsitatea bunurilor pe care le-a îndrăgit și a drumului pe care a apucat; s-a înfiorat de grozăvia prăpastiei în care a căzut, fiind în stare să măsoare distanța care-l separă de starea din care s-a prăbușit.

Firește, că mizeria acestei situații nu se face simțită imediat. Nu toate resursele plăcerilor lumești vor seca într-o clipită. Dar, mai devreme sau mai tîrziu, păcătosul va ajunge la această bancrută spirituală. Va epuiza toate desfătările, pe care i le poate oferi creatura. Atunci îi va fi foame de adevăr și virtute (Ieremia VII, 13).

Starea sa disperată este prin ea însăși o chemare la întoarcere. Totuși, inima sa orgolioasă nu-i încă supusă, încrederea în propria-i resursă, deși zdruncinată, nu-i încă distrusă (Ieremia V, 3).

Deși se pomenește sărac, gol, singur, infometat, fără adăpost, străin într-o țară străină, bîntuită de foamete, nu se dă încă bătul. Îi mai rămăsese un singur bun — libertatea socială. Și iată că și pe aceasta caută să și-o vîndă pe un preț de nimic. Lipsit de toate, ajunge acum păzitor de porci. El, atît de mîndru odinioară și cinstit de toată lumea, ajunge în zdrențe, minînd o turmă de porci și neavînd ca hrană nici măcar roșcovele pe care le aveau porcii.

Aceasta înseamnă că păcatul cohoară pe cel ce păcătuiește mai prejos decît animalele, sub condiția acestora. El produce în ființa acestuia năruiri prăpăstioase și o desfigurează pînă la necunoaștere. Păcatul stîrpește, usucă și pîrjolește simțămîntele înalte, arde și nimicește toate năzuințele cele bune. El instaurează în ființa noastră dictatura tiranică a instinctelor inferioare și a patimilor.

Dar făcînd aceasta, naște în suflet descumpănire, neorînduială, haos, care, la rîndul lor produc o stare de neliniște, chiar de groază și deznădejde. Păcătosul e bolnav de moarte, e nenorocit ⁸.

Iată starea jalnică în care-l adusese pe fiul risipitor neascultarea de tatăl său și lăsarea în voia poftelor păcătoase.

8. Vezi Diac. Prof. N. Balca, *Etapele psihologice ale Mărturisirii*, în «Studii Teologice», an. VII, febr. 1955, p. 28—30.

Iată drumul pe care-l urmează păcătosul, care, după ce a gustat desfătărilor lumii, a devenit robul acesteia. Roșcovele nu-l puteau sătura, ci numai îi puteau umple pîn-tecele. Inima credinciosului e făcută pentru Dumnezeu și numai El o poate umplea. Cel ce respinge conducerea iubitoare a tatălui său, acela e silit să devină robul unui stăpîn străin, sau chiar a mai multor tirani neîndurători.

Îndepărtarea de Dumnezeu, sursa vieții și fericirii, ne face să devenim pradă tuturor nenorocirilor. Toluși, Dumnezeu nu îngăduie ca păcatul să-și verse toată amărăciunea mizeriilor sale. Deși păcătosul l-a părăsit, Dumnezeu nu l-a părăsit nici chiar cînd era printre porci, căci mizeria pe care o simte acum îi arată mînia lui Dumnezeu contra păcatului, dar și iubirea sa pentru păcătos. Dumnezeu face ca păcatul să fie amar, pentru ca omul să învețe a-l detesta. Îl lasă să îndure greul, ca să vadă diferența dintre slujba Sa și a altora (2 Cron. XII, 8).

Era, desigur, o stare care nu putea fi îndurată multă vreme. Mizeria deschide ochii nenorocitului. Începe a-și da seama de ea, mai ales cînd o compară cu aceea pe care o avusese în casa părintească. Cu mîntea întunecată, cu simțirea înghețată și cu voința slăbănogită, simte cum mizeria îi ajunge la gît și-l înăbușe. Atunci începe a se îngrozi, se dezgustă de sărăcia, goliciunea, singurătatea și robia lui și se simte vinoval c-a ajuns aici.

Procesul convertirii și momentele lui principale. — Alunecarea pe povrnișul păcatelor, pe toboganul plăcerii, este foarte ușoară. Pentru a cădea în viciu, e de ajuns să ne lăsăm pradă poftelor și plăcerilor, e de ajuns să ne dăm drumul. N-avem nevoie de nici un efort, *on n'a que se laisser aller*. N-avem decît să slăbim frîna, să ne lăsăm în voia ei, la discreția instinctelor. În schimb, urcușul pe virful virtuții este foarte anevoios. Ca să fim virtuuoși, avem nevoie de mari sfortări. Calea virtuții e calea cea strîmlă, cu urcuș pieptiș pe lingă hăuri de prăpăstii, mereu sub amenințarea prăbușirii în abisurile ce-și cască gura, gata să ne-nghită. Aici «cel ce crede că stă, să ia seama să nu cadă» (I Cor. X, 12). Urcușul e greu, iar puterile-s sleite. Toluși piscul înșorit al desăvîrșirii ne atrage și ne îmbie.

Încercăm să privim numai înainte, dar pofta păcatului ne cheamă mereu din urmă. Încercăm să înaintăm, dar pasul ni-e încătușat de patimi. Numai făcînd o sfortare mare, sfărîmăm cătușele și pășim înainte. Cu fiecare pas cîștigat, simțim cum sporește în noi dorința de ridicare, pe măsură ce patima scade. Piscul cel înșorit al desăvîrșirii ne atrage și ne îmbie să urcăm la el.

Cutremurat de fiorul morții, pe care o vedea aproape, acest fiu nenorocit, care uitase de toți și chiar de sine însuși, întrezărește o scăpare. În scinteia de memorie care i-a mai rămas, stăruie încă amintirea bunurilor părăsite și a iubirii părintești. Își aduce aminte că are un tată iubitor, în casa căruia chiar și îngrijitorii o duceau mult mai bine. Cu focul acestei scinteji aprinde candela nădejdei. Se agață de această unică nădejde. «Își vine întru sine». Păcatul l-a înstrăinat, l-a aruncat afară de sine. Fericitul Augustin⁹ afirmă, că fiul pierdut s-a dezlipit de tatăl său, s-a dezlipit de sine, a ieșit din sine, ca să se risipească în lucrurile exterioare și sensibile. Acum, reîntre în el însuși și se îndreaptă spre tatăl său, unde va afla ocrotirea desăvîrșită.

«A intra în sine este a începe să regăsim pe Dumnezeu, căci inima omului e «în fire sanctuarul lui Dumnezeu»¹⁰.

Mai mult chiar, așa cum ar spune Fericitul Augustin, «Tu erai în mine, în partea cea mai adîncă a ființei mele, dar eu nu eram acasă, eram afară din mine. Căci Tu îmi ești mai adînc decît îmi sînt eu însumi».

9. *Sermo*, XCVI. c. II, 2; (P.L., X. XXXVIII, 585).

10. F. Godet. *Commentaire sur l'Évangile de Saint Luc* — Paris, Fischbacher, 1889. p. 225.

Sub presiunea acestor simțăminte, își adună puterile și ia hotărîrea de a face cel dintîi pas, zicînd: «Scula-mă-voiu!», ceea ce înseamnă: voi ieși de sub tirania păcatului, care mă ține doborît la pămînt, voi rupe-o cu deprinderile rele și voi fugi de prilejurile la păcat¹¹.

Dar înțirirea după îndreptarea vieții în casa părintească și hotărîrea de a se întoarce nu-s de ajuns.

Șarpele îndoielii îi mușcă inima. Se-ntreabă întru sine: oare mai trăiește tatăl meu? Iar dacă trăiește, este el atît de bun ca să ierte un păcătos ca mine? Dar dacă e bun, de ce m-a lăsat să plec și să ajung în halul acesta? Din fericire, îi vin în ajutor virtutea nădejdei și a înțelepciunii, pe care se sprijină acum cu putere și care-i suflă la ureche: «nu te-a oprit să pleci ca să nu-ți stînjenească libertatea, fără care n-ai mai fi om. Apoi, nu te-a căutat în vremea rătăcirii, ca experiența ta să fie deplină, iar întoarcerea, temeinică și definitivă. Dar ți-a dus dorul totdeauna, te-a însoțit toată vremea cu gîndul, cu dragostea, cu rugăciunea și aștepta mereu să te întorci».

După ce înlătură această piedică, dă de alta. Îl apucă teama de ce va urma după întoarcere. El știe că orice păcat trebuie pedepsit, orice vîlnă ispășită. Are, deci, nevoie de multă bărbăție ca să cîștige prin suferință ceea ce a pierdut prin păcat. Se pregătește să primească orice pedeapsă. Ispășirea e ultima fază a pocăinței. Prin ispășire, sufletul îmbolnăvit de păcat se vindecă «prin fapte vrednice de pocăință» (Luca III, 8).

În sfîrșit, el trebuie să treacă și peste simțămîntul rușinii de propriile sale fapte, de halul în care se află acum. Căci a plecat bogat și se-ntoarce sărac lipit pămîntului; a plecat poleit cu slavă și se-ntoarce mînjit cu rușine; a plecat cu mare alai și se-ntoarce singur; a plecat zdravăn și se-ntoarce bolnav; a plecat în floarea vîrstei și se-ntoarce cu fața zbîrcită și suptă de viciu; a plecat frumos și falnic ca un brad și se-ntoarce slujit și încovoiat de vicii; a plecat cu fruntea sus ca un stăpîn și se întoarce umilit, zdrobit și pe furii ca un nemernic!

Din fericire, descoperă sădită în sufletul său smerenia, prin care el are puterea de a se recunoaște așa cum este el și de a se hotărî să spună: «Tată, greșit-am împotriva cerului și înaintea ta; nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din slujitorii Tăi» (Luca XV, 18). (E vorba de slujitorii, care muncesc nu din dragoste, ci pentru o răsplată vremelnică). «Căci mai bună este o zi în curțile tale, decît mii aiurea» și «O, cît e de bine și cît de frumos cînd frații locuiesc împreună!» cum spune Psalmistul (Ps. CXXXIII, 1).

Smerenia îl ajută pe fiul pocăit să nu arunce vina nici pe prietenii rău sfătuitori, nici pe reaua întocmire a vieții obștești, necum pe tatăl ori pe fratele său, pe nimeni altcineva, ci el se învinuiește numai pe sine.

Odată pornit pe drumul întoarcerii, nădejdea îi dă aripi. Înlăturînd obstacolele ce-i stăvileau această cale, ia drumul spre casa părintească. Simțea mare bucurie, ardea de nerăbdare s-ajungă acasă, dar mai stăruiau în el teama și grija de chipul în care va decurge confruntarea cu tatăl său.

11. Pelagienii s-au servit de aceste cuvinte ca să afirme că păcătosul putea să se întoarcă singur la Dumnezeu, prin propriile forțe, deci fără să aibă nevoie de har. Unitarienii, de asemenea, scot din aceste împrejurări ideea că, pentru mîntuire, e de ajuns călînța.

Dar, mai întîi, parabolele, care nu depășesc anumite limite, n-ar putea cuprinde toată doctrina creștină. Apoi, în alte părți ale Sf. Scripturi, găsim afirmații destul de limpezi, care resping asemenea păreri (Ioan VI, 44; Evrei X, 19-22 etc.). (V. Trench, *op. cit.*, p. 223-224).

Tot repeta în minte cuvintele pe care se hotărîse să le rostească și se bizuia pe efectul pe care avea să-l facă pocăința sa smerită.

Dar dragostea tatălui i-a luat-o înainte, fiind permanent activă. Căci tatăl său nu încetase de a-l iubi.

De aceea, cînd fiul zări de departe casa părintească, desluși îndată și profilul unui om care adăsta la poartă. Curînd își dădu seama că era chiar tatăl său, care se silea să se convingă de realitatea celui pe care-l recunoscuse drept fiul său. Viața în desfrîu și în mizerie îl schimbase cu totul. Fața suptă și devastată de nopțile nedormite și de patimi, netuns, murdar, în zdrențe, era de nerecunoscut pentru cei care-l cunoscuseră chipeș, zdravăn, îngrijit, bine îmbrăcat.

Totuși, inima părintelui său nu șovăi de loc în a-l recunoaște chiar numai după siluetă și umblet. Căci orice om reprezintă o persoană unică, originală, care nu se identifică cu nici o alta și niciodată. Iar această originalitate este tocmai ceea ce numai iubirea poate cunoaște și prețui. Numai ea identifică persoana iubită oricum s-ar înfățișa aceasta. Ea merge totdeauna la sigur, la țintă. E de ajuns o vorbă, o mișcare, cîteodată chiar nici atît pentru ca să fie recunoscut. E o intuiție a inimii care nu dă niciodată greș.

O mare bucurie inundă inima tatălui. Alergă într-un suflet să-și primească copilul. Nici n-apucă fiul să-ngenunche, necum să rostească declarația de pocăință, dinainte bine alcătuită, că părintele îl și cuprinse-n brațele sale și-i acoperi fața de sărutări, ca atunci cînd era prunc.

Gestul tatălui său, care i-a luat-o înainte și i-a dăruit mai mult decît o iertare totală, l-a copleșit cu totul și abia a mai avut tăria să rostească printre suspine: «Tată, greșit-am la cer și înaintea ta și nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul tău!» Se coboară la starea de slujitor, dar tatăl îi aduce aminte privilegiul de fiu și moștenitor.

Ce întîlnire mișcătoare între tatăl iubitor și fiul pocăit! E iubirea care vine întru întîmpinarea căinței. Dumnezeu e gata să ne ierte chiar înainte de a fi făcut noi pasul hotărîtor al căinței, chiar numai la primul nostru demers pe calea îndreptării. «El aude primul suspin al inimii lor, căci El i-a alcătuit» cum zice Psalmistul (Ps. X, 17).

Numai cine iubește cu adevărat, numai acela poate trece astfel peste suferința îndurată din pricina fiului său: i-a cheltuit averea, l-a lipsit de prezența lui, la care avea tot dreptul, l-a necinstit și îndurerat cu viața destrăbălată, l-a făcut să sufere atît de mult fără să fie cu nimic vinovat; dimpotrivă, a meritat numai recunoștință pentru tot ce i-a dăruit. Cu toate acestea, inima părintelui trece lesne peste toate, căci «dragostea îndelung rabdă... nu ține minte răul, nu se minie... toate le crede toate le nădăjduiește, toate le rabdă» (I Cor. XIII, 4—7). Singurul lucru pe care nu-l poate trece cu vederea este fericirea copilului său.

Înainte chiar de a asculta declarația de pocăință, tatăl îl iartă numai pentru că s-a întors. Căci chiar numai întoarcerea spune destul de mult prin ea însăși. Fiul său s-a întors învins în lupta cu ispitele, biruit de păcat, doborît, zdrobit de mizerie — ceea ce-l făcea numai bine pregătit să aibă mare nevoie de casa părintească, de tatăl său, de căldura iubirii lui, de ocrotirea lui. L-ar fi primit oricum, numai să vină, pentru că însăși venirea lui însemna o schimbare în orientarea vieții lui, de adevărată întoarcere, o convertire. Era, însă, neapărată nevoie să vină. De la distanță, această apropiere nu se poate face; îmbrățișarea nu putea avea loc și nici primirea și ospățul. Măcar atît trebuia să facă fiul: să se-ntoarcă și să se-nfățișeze înaintea tatălui său. Ceea ce a și făcut. Luat prin surprindere și îmbrățișat de tatăl său, fiul

n-a mai putut ingenunchea, dar, printre sughițuri, și-a rostit declarația de pocăință. El n-a mai socotit potrivită cu iubirea arătată de tatăl său cererea de a fi primit ca un slujitor, care-și vinde munca din nevoie sau pentru câștig.

De aceea, el a rostit numai prima parte a cuvintelor pe care hotărîse să le adreseze tatălui său și anume acelea prin care-și recunoștea marea lui vină: «Tată, greșit-am la cer și înaintea ta și nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul tău».

Sfinții Părinți ne învață că fără mărturisirea sinceră a păcatelor nu e cu putință vindecarea bolii pricinuită de păcat. Ascunzînd păcatele în subconștient, sufletul rămîne pustiit de o neliniște continuă, care merge pînă la groază. În păcat, orice suflet se află într-o stare anormală, bolnavă. Numai printr-o descărcare în afară poate scăpa de ea. Fiul risipitor obține această ușurare și vindecare prin mărturisirea făcută cu zdrobirea inimii. Prin căință, păcatul e doborît, dar numai prin mărturisirea lui e alungat din cuprinsul sufletului. Scos la lumină, e uscat și distrus, căci păcatul nu suportă lumina, care-l nimicește chiar și numai prin simpla demascare¹².

Cu toată această primire, fiul nu se crede scutit de a-și face mărturisirea, pe care-o hotărîse în inima sa, căci dacă Dumnezeu iartă, omul nu trebuie să uite. Și e firesc să facă aceasta după îmbrățișare, pentru că cu cît păcătosul cunoaște și gustă mai mult dragostea lui Dumnezeu, cu atît e mai necăjit că a jignit această dragoste. Adevărata pocăință deci, umează și nu premerge sentimentului iertării și trebuie să dăinuiască toată viața.

Cît despre tatăl său, bietul aștepta de mult întoarcerea fiului său, căci «iubirea părintelui nu are odihnă» (Iov, X, 7). De cîte ori n-a adăstat în pridvorul casei sau chiar la poartă cu mina streășină la ochi, cu privirea pironită în mijlocul drumului, așteptînd doar-doar s-o ivi în zare fiul său dorit! Inima lui de părinte îi spunea că nu se poate ca fiul lui să nu se întoarcă, ca să-l mai poată îmbrățișa măcar o dată înainte de sfîrșitul zilelor sale.

Iubirea îl face să presimță și să zărească de departe apropierea fiului său. De aceea, el, care-l aștepta mereu, i-a ieșit îndată întru întîmpinare, nemai-așteptînd să se apropie fiul său. Și înainte chiar de a fi rostit fiul său smeritele cuvinte de pocăință, în loc să se arate aspru și mustrător, cuprins de bucurie, l-a îmbrățișat și sărutat. Mișcat pînă la lacrimi, l-a așezat din nou în cinstea cea dintîi. Nu-l dojenește, nu-i pune condiții, nu-i cere satisfacție, cum ar fi meritat, ci-l încarcă de daruri. Mai mult chiar: părintele nu vrea să rămînă nici o urmă din vinovăția fiului său. De aceea îi dă veșminte și încălțăminte scumpe (sclavii umblau cu picioarele goale) inelul de om slobod și drepturi de stăpin.

Tatăl pofteste și pe slujitorii lui să se asocieze la bucuria sa, căci e în firea bucuriei de a se comunica la cît mai mult. Se-nînde apoi ospătul iubirii și bucuriei, la care fratele mai mare nu vrea să intre, deoarece, în dragostea sa nedesăvîrșită pentru fratele său, su-i în stare să aprobe comportarea largă a tatălui față de fiul său, mai mic, care «pierdut era și s-a aflat, mort era și a înviat».

Prof. CONST. PAVEL

12. Vezi Diac. Prof. N. Balca, *op. cit.*, p. 30—36.

CARACTERIZAREA OMILETICĂ A PREDICII PROFEȚILOR VECHIULUI TESTAMENT

Cu toată îndepărtarea de la desăvîrșirea în sfințenie, prin cădere în păcat, legătura între Dumnezeu și făptura Sa nu s-a întrerupt în decursul vremurilor. Duhul lui Dumnezeu a vorbit mereu oamenilor, ajutându-i să se ridice la starea de sfințenie primordială. A existat continuu o revelație a vocii lui Dumnezeu, făcută credincioșilor, voce care a fost interpretată, comunicată și întărită printr-o lucrare omenească, conștientă și independentă, dar condusă de Dumnezeu însuși.

Interpreții vocii și Cuvîntului lui Dumnezeu în lume, care au făcut acest lucru mai limpede sau mai obscur, pot fi numiți predicatori. În acest sens pot fi socotiți Moisi, Avraam, Noe, Samuil, precum și preoții leviți, care pe lângă oficiul de sacrificatori, interpretau și Legea.

Dar într-o măsură mai mare decît aceștia, vrednici de luare-aminte sînt profeții Vechiului Testament, care, prin activitatea lor, nu numai că s-au apropiat mai mult de noțiunea de predicator, ci aceștia au fost adevărații predicatori ai poporului Israel și ei au fost cei care au interpretat voia lui Dumnezeu mai bine decît au făcut-o înaintașii lor. Mai mult decît preoții, profeții Vechiului Testament ne prezintă cele mai alese precepte și exemple omiletice.

Pentru aceste motive, în cele ce urmează, vom încerca să analizăm predica profeților sub aspect omiletic. Înainte de a trece la această problemă, vom vorbi despre chemarea profeților și despre rolul lor în cadrul Revelației divine.

I. CHEMAREA PROFEȚILOR ȘI ROLUL LOR ÎN CADRUL REVELAȚIEI DIVINE

Chemarea profetică nu cerea vreo pregătire sau studiu special¹. Din mijlocul mulțimii căzute în păcat, Dumnezeu alegea oameni, care străluceau printr-o credință și printr-o viață curată. Singura condiție, care se cerea profeților, era să fie plini de credință în Iahve și să fie păzitori ai Legii Sale².

Chemarea profetică nu era legată nici de un trib sau stare socială. Așa, Dumnezeu cheamă pe Amos, simplu păstor din Tecoa (Amos, VII, 14—15); Isaia, fiu de neam nobil și fruntaș al poporului, pe cînd era în templu, aude vocea lui Dumnezeu și o urmează (Is. VI, 8—9); Ieremia, fiu de preot din Anatoth, este chemat la profeție din sinul maicii sale (Ier. I, 5); Ezechiel, de asemenea fiu de preot, este chemat a vorbi în mijlocul exilaților din Babilon (Ez. II, 1—6). Alți profeți, deși nu ne-au făcut

1. Pr. T. Negoiaș, *Metoda misionară a Vechiului Testament*, București, 1939, p. 18.

2. *Ibidem*, p. 28.

cunoscut felul chemării lor, erau, totuși, aleși de Dumnezeu, ca trimișii Săi spre aceia cărora Domnul voia să le reveleze voia Sa³.

Slujirea profetică se întemeiază, deci, pe o trimitere specială din partea lui Dumnezeu. Îndeplinirea ofciului profetic pornea dintr-o inspirație divină, căreia profetii i se supuneau fără să facă opoziție: «Dacă leul mugeste, cine nu se va înspăimînta și dacă Domnul grăiește, cine nu va profeti?» (Amos III, 8).

Dumnezeu nu se mărginește numai să trimită la propovăduire pe profetii Săi. El îi învață ce să predice; inspiră și dirijează toate acțiunile lor. Însuși Dumnezeu pune cuvintele Sale pe buzele profetilor (Is. VI, 5—7; Ier. I, 9).

Întreaga lor predică și activitate apare ca o împletire a elementului uman cu cel divin, fiecare profet păstrându-și individualitatea sa în felul de a vorbi⁴. În felul acesta, solia divină, asimilată de fiecare profet, era transmisă în chip obișnuit prin cuvântări.

În exercitarea misiunii lor, profetii apar ca învățătorii extraordinari, dar autorizați ai Legii, ca niște canale prin care Domnul se revelează. Misiunea lor va consta în a proclama, foarte hotărît, adevărul primordial, că Iahve este adevăratul Dumnezeu al lui Israel. În acest scop, ei trebuia să combată, înainte de toate, idolatria, ca, astfel, să mențină trează, în conștiința poporului ales, credința în acest Dumnezeu. Ei sînt păstrătorii legăturii credincioșilor cu Dumnezeu, predicatorii ai pocăinței, vestitori ai pedepselor ce vor veni și, în vremuri de grea cumpănă, purtători de cuvinte de mîngîiere pentru poporul ales.

Activitatea lor ni se înfățișează sub două aspecte: a) pentru prezent, ei trebuia să mențină religia mozaică în integritatea acestela, să păstreze curățenia morală a moravurilor prin avertismentele, reproșurile și amenințările lor; b) pentru viitor, ei trebuia să arate că Legea veche nu era decît pregătirea Legii celei noi și tipul vremurilor mesianice. Trebuia, ca prin cuvântările lor, să păstreze vii, în sufletul poporului, speranța și credința în Mesia, Mîntuitorul făgăduit de Dumnezeu neamului omenesc⁵.

Prin profetii «Revelația dumnezeiască marchează cel mai înalt stadiu de dezvoltare în Vechiul Testament»⁶.

Putem spune, deci, că «profetii Vechiului Testament au fost trimiși extraordinari ai lui Dumnezeu, adică reprezentanți autentici ai religiei celei revelate, au conservat, au apărat și au cultivat monoteismul Vechiului Testament, pregătind, astfel, pe credincioși pentru Testamentul cel Nou și desăvîrșit, încheiat de Mîntuitorul lumii, Domnul nostru Iisus Hristos»⁷.

II. TEMATICA SAU FONDUL PREDICII PROFETILOR

În ceea ce privește predica profetică, trebuie să spunem că profetii nu ilcuiau un text dat mai înainte și care să fi fost fixat de o autoritate competentă, ci ei des-

3. Cf. E. Mangenot, *Prophète*, în «Dictionnaire de la Bible», vol. V (1), Paris, 1912, col. 710; E. Tobac, *Les prophètes d'Israel*, Lierre, 1919, p. 28—29; I. Popescu-Mălăiești, *Studii și comentarii Proorocii*, fasc. I, București, 1929, p. 12; J. Chaine, *Introduction à la lecture des prophètes*, Paris, 1932, p. 14.

4. *Studiul Vechiului Testament*, Manual pentru studenții teologi. București, 1955, p. 125.

5. M. Baeuez, F. Vigouroux, *Manuel biblique*, vol. II, Paris, 1894, p. 461.

6. Pr. Prof. VI. Prelipcean, *Profetii și profetii false după Vechiul Testament*, în «Studii Teologice», 1949, nr. 5—6, p. 26.

7. *Studiul Vechiului Testament...*, p. 125; Cf. Pr. Prof. VI. Prelipcean, *art. cit.*, p. 26.

cooperă voia lui Dumnezeu, datorită inspirației. De aceea, predica profeților este considerată a fi Revelație și nu îtlcuire a Revelației.

Profeții erau predicatori și vestitori ai volii lui Dumnezeu, dar nu în felul preoților. Preoții erau organe ordinare ale Revelației; profeții însă, apar ca organe extraordinare în cadrul Revelației divine.

Prin predica lor, profeții nu se adresau unor comunități determinate, limitate geografic sau etnic, ci, într-un anumit fel, ei se adresau lumii contemporane lor.

a) *Monoteism și politeism.* — Tema fundamentală a predicii profeților Vechiului Testament este aceea că Iahve este singurul Dumnezeu al lui Israel. Ei dezvoltau această idee în mod spontan, fără a avea un plan înainte stabilit. Profeții vorbeau purtați fiind de Duhul Sfânt (II Petru II, 21) și cum le da Duhul să vorbească. Ca «oameni ai lui Dumnezeu», toată strădania lor urmărea să pogoare pe Dumnezeu în mijlocul poporului.

În predicile profeților, Iahve apare ca singurul Dumnezeu, comun tuturor, care a creat totul (Is. XLII, 15), a făcut cerurile și puterile lor (Is. XL, 22, 26), pământul și tot ce cuprinde el (Is. XL, 28), tot ce respiră și are viață (Is. XLII, 5), trupul (Is. XLIII, 1) și sufletul omului (Is. LII, 5; Ez. XVIII, 4). Dumnezeu nu este o idee abstractă, fără ființă și nu stă departe de lume, ci El stăpânește natura și o conduce (Ier. V, 22—24). Dumnezeu poartă de grijă lumii (Is. I, 2—4; III, 5—6).

Dumnezeu este o ființă ca și omul, dar cu însușirile cele mai desăvârșite ce și poate închipui omul. El este atotștiutor (Is. XIX, 15—16; Ier. XI, 20), milostiv, îndelung răbdător (Ier. IX, 24), atotputernic (Is. XXX, 27—33), plin de iubire față de oameni⁸.

Dumnezeu este atotbun și acest atribut este una din însușirile specifice ale lui Dumnezeu, iar bunătatea Sa se arată mai ales față de cei care sînt în strîmtorare și nădăjduiesc în El (Naum I, 7). Dar Dumnezeu este și drept (Sofonie III, 5), iar această dreptate este nepărtinitoare, răsplătind fiecăruia după faptele sale (Ier. XVII, 10). Dumnezeu este Sfânt și această sfințenie profeții o reliefează prin aceea că Dumnezeu pretinde închinătorilor Săi, ca să facă practic dovada voinței de a trăi în acord cu poruncile morale (Amos V, 21; Osea VI, 6).

Profeții caută să combată părerea egoistă a poporului iudeu, că adică Iahve ar fi un Dumnezeu numai al său, afirmînd cu tărie că puterea lui Iahve depășește granițele poporului iudeu, cuprinzînd sub ocrotirea Sa toate neamurile⁹. «Depășind granițele particularismului îngust și egoist, profeții deschid drum larg ideii luminoase a universalismului monoteist»¹⁰.

b) *Imoralitate și formalism religios.* — Cu aspre cuvinte profeții critică adulterul, luxul, corupția ce stăpînea și submina poporul, într-un cuvînt decăderea morală care cuprinsese poporul (Amos, II, 7) care, în timpul lui Ieremia era așa de mare, încît acesta își dorește un culcuș în pustie, de vreme ce «toți sînt desfrînați», sînt «o gloată de necredincioși» (IX, 2).

Considerînd idolatria ca un izvor al acestei decăderi, Osea zice într-o cuvîntare: «... nu mai este credință, nici dragoste, nici cunoaștere de Dumnezeu în această țară, ci jurămint strîmb, minciună, ucideri, jaf și desfrînare și silnicie, iar vărsările de

8. M. Burcuș, *Aspecte sociale în predica profeților V. Testament*, în «Studii Teologice», XVIII (1966), nr. 9—10, p. 575. Cf. I. Popescu-Mălăești, *Studii și comentarii...*, fasc. II, p. 96.

9. F. Charles, *Jérémie*, Paris, 1913, p. 42; după Pr. Prof. D. Belu, *Vechiul Testament ca izvor omiletic*, în «Mitropolia Ardealului», II (1957), nr. 11—12, p. 850.

10. Pr. Prof. D. Belu, *art. cit.*, p. 850.

singe se țin lanț» (IV, 1—2). Combătînd luxul (Is. III, 16—24), destrăbălarea și îmbuibarea celor bogăți (Is. V, 11; Osea IV, 11), profeții arată că aceștia, prin desfrinare, s-au îndepărtat de Dumnezeu (Osea IV, 12). La fel și Miheia combate această decadere, zicînd: «nu mai e nici un om drept pîntre oameni; toți pîndesc să verse sînge și unii altora își înlînd curse» (VII, 2).

De asemenea profeții descriu și decăderea morală a vieții familiale de atunci. Miheia zice într-o cuvîntare: «feciorul disprețuiește pe tatăl său și fiica se scoală împotriva maicii sale, nora împotriva soacrei; și dușmanii fiecărui om sînt casnicii lui» (VII, 6).

Criticarea formalismului religios ocupă, de asemenea, un loc important în predica profeților.

Profeții predică un cult mai spiritual, o evlavie interioară și mai profundă. Ei arată că jertfele sînt neînsemnate în fața Domnului (Is. I, 11, 13). Dumnezeu socotește mai mult dreptatea și binefacerea decît cultul formalist (Is. I, 11). Osea zice în acest sens: «Milă voiesc iar nu jertfă» (VI, 6). Amos anunță căderea poporului ales din cauza necredinței și a lipsei de căință (V, 18), iar Miheia spune că Dumnezeu nu cere sacrificii, ci împlinirea dreptății, a facerii de bine și smerenie (VI, 1—8). La fel și Avacum afirmă că «dreptul prin credință va fi viu» (II, 4). Maleahi predică ideea că cultul n-are valoare decît ca expresie a religiozității interioare, a adevăratei evlavii (I, 6), iar Zaharia reprezintă în predica sa concepția că Dumnezeu respinge posturile iudeilor dacă aceștia nu îndeplinesc poruncile divine de a trăi după dreptate și iubire (VIII, 2—14). Atitudinea negativă a profeților față de formalismul religios culminează în predica Sfințului Ioan Botezătorul, care se adresa mulțimilor, zicînd: «Pui de năpîrcă, cine v-a arătat că veți scăpa de minia ce va să fie? Faceți, dar, roade vrednice de pocăință și nu începeți a zice în voi înșivă: Părintele nostru este Avraam...» (Luca III, 7—8).

c) *Aspecte sociale în predica profeților.* — O altă idee centrală, în predica profeților, ce se află în strînsă legătură cu lupta lor pentru spiritualizarea ideilor religioase, este strădania lor de a restabili dreptatea în mijlocul poporului evreu. Această restabilire a dreptății, ei o pun în strînsă legătură cu întoarcerea la Dumnezeu și la credința cea adevărată (Amos V, 4—15).

Profeții se ridică cu vehemență împotriva nedreptății sociale, arătînd că ea va fi aspru pedepsită (Is. X, 1—2; XXXIII, 1; Mih. II, 1; Avac. II, 9). Îzvorul nedreptăților sociale îl văd profeții în egoismul lacom pînă la ferocitate al bogăților, pe care-i combat cu tărie (Is. I, 10—17). Profeții cer ca dreptatea să fie împlinită, la judecată, după porunca divină (Ier. XXI, 12; XXII, 3). Realizarea dreptății, aceasta trebuie să caracterizeze viața socială a poporului (Ez. XLV, 9—10). Miheia spune că Dumnezeu cere omului să dea dovadă de dreptate și milostivire (IV, 8), iar Osea concepe realizarea dreptății sociale numai pe temeiul iubirii (X, 12).

Mînați de acest măreț ideal, profeții înfruntau vrăjmășiile vremii lor și răutatea oamenilor cu un curaj unic. Cu glasul lor, asemenea unui tunet, îndrăzneau să lovească chiar și în regii care erau nedrepti. Natan trage la răspundere pe David pentru uciderea lui Urie (II Sam. XII, 1—13); Ilie aruncă fulgere de blestem asupra idolatrului Ahab, pentru luarea viei lui Nabot (I Reg. XXI, 1—16), iar Isaia, asemenea unui judecător sever și drept, îl trage la răspundere pe necredinciosul Ahaz (Is. VII, 10—15).

Necontenit profeții iau partea celor slabi și asupriți, îndemnînd pe cei puternici să se poarte drept cu ei, zicînd: «Judecați judecată adevărată, fiți cu dragoste și mă-

rinimoși unii față cu alții; nu asupriți pe văduvă, pe orfan, pe străin și pe cel sărman și nimenea să nu cugete în inima sa răulăți împotriva aproapelui său!» (Zah. VII, 9—10; Ier. XXII, 3).

d) *Mesia și împărăția mesianică.* — Găsim în predica profeților o idee foarte însemnată și aș putea spune că este vorba despre idealul lor mesianic, adică despre credința lor tare în venirea unui Mântuitor, care va mântui pe poporul ales. Profeții anunță nașterea lui din Fecioară (Is. VIII, 14), chiar și locul nașterii Sale (Mih. V, 1). El va aduce lumină (Is. IX) și mîntuire în Israel. În cadrul operei Sale mîntuitoare, profeții vestesc chiar suferințele ce le va îndura din partea poporului necredincios, care nu-L va recunoaște și nu-L va primi (Is. L—LIII).

După profeți El va fi «Domnul păcii» (Is. IX, 5), care va întemeia o împărăție veșnică (Is. XVI, 5; XVIII, 7), în care «pacea Lui va fi fără de sfîrșit» (Is. IX, 6). Epoca mesianică este caracterizată de toți profeții drept o epocă a păcii, în care «săbiile se vor preface în fiare de plug» (Is. II, 4), iar încălțămîntea ostășească și orice haină pătată de sînge va fi aruncată în flăcări și mistuită de foc (Is. IX, 4). «Atunci locuitorii orașelor lui Israel... vor da foc și vor arde armele, scuturile, pavezele, arcurile, săgețile, buzduganele și lăncile și le vor arde pe foc șapte ani» (Ez. XXXIX, 9).

Ca urmare firească a acestei stări de lucruri, Miheia zugrăvește plastic pacea din împărăția mesianică, zicînd: «fiecare va sta liniștit sub vița sa și sub smochinul său» (IV, 4).

Împărăția mesianică se caracterizează, deci, după profeți, prin adorarea singurului și adevăratului Dumnezeu de către toți credincioșii și prin înfăptuirea păcii și dreptății, toți trăind în cele mai bune raporturi și alcătuiind o singură și mare familie, în care nimeni nu va face rău fratelui său¹¹.

III. STILUL SAU FORMA PREDICII PROFEȚILOR VECHIULUI TESTAMENT

Am spus mai sus că predica profeților este o îmbinare a elementului divin cu cel uman. Deși inspirați, totuși fiecare dintre ei își păstrează individualitatea sa. De aici deosebirea de stil ce se poate observa la fiecare profet. Tonul, întorsătura de spirit și de sentiment diferă de la unul la altul. Aceasta și din cauza deosebirilor de însușiri a acestor suflete mari, care deosebiri sînt legate de rangul și de pregătirea fiecăruia¹².

Stilul profeților se deosebește și în ceea ce privește obiectul predicii lor. Astfel, Isaia este energic în amenințărilor pe care le anunță poporului din partea lui Dumnezeu (V—XXX). Ieremia este și el destul de vehement atunci cînd anunță pedepsele Domnului (Ier. V, XVIII, 5; XXV). Însă, atunci cînd au a anunța milostivirile și îndurările divine față de popor, profeții apar înduioșați ei înșiși de soarta poporului ales și folosesc cuvinte și un stil din care reiese compasiunea lor pentru durerile acestuia.

O trăsătură generală a cuvîntărilor profeților Vechiului Testament este introducerea violentă, uneori chiar fără să se gîndească la înțelegerea auditoriului. Așa, Ieremia începe: «Nu ieșiți în ogoare și nu mergeți pe drumuri! Căci acolo este sabia vrăjmașului, răspîndind spaimă de jur împrejur» (VI, 25). Aceeași impresie de forțare

11. Pr. Prof. Vl. Prelipean, *Pacea mesianică la profeții Vechiului Testament*, în «Studii Teologice», VI (1954), nr. 1—2, p. 5.

12. Andisio, *Leçons d'éloquence sacrée, leçons XII*; după G. Longhay, *La predication, Grands maîtres et grands lois*, Paris, 1927, p. 38.

a stilului o dau și introducerile cuvintărilor ce încep cu o întrebare, ce are înțeles numai pentru profet: «Și pentru ce strigi din răspuțeri», începe Miheia (IV, 9), dar nimeni din cei de față nu aude acel strigăt¹³.

Profeții Vechiului Testament sînt excelenți maeștri ai stilului. În predica lor descoperim spontaneitate, mișcare originală, vivacitate, energie, culoare, sublimitate, suplețe, dar și simplitate, naturalețe și claritate.

Ceea ce caracterizează, însă, forma și stilul predicii profetilor, este popularitatea ei. Profeții au fost eminenți predicatori populari. Ei se adresau conducătorilor poporului, regilor și stăpînitorilor lui, dar aveau și o minunată putere de a pune în freamăt mulțimile care-i ascultau. «Fiul omului, copiii poporului tău vorbesc de tine pe lîngă ziduri și pe la ușile caselor și zic unul altuia: veniți, dar și ascultați, care este cuvîntul ieșit de la Domnul. Și vin cu grămada la tine, stau înaintea ta, ca popor al meu, ascultă cuvintele tale, dar nu le împlinesc, căci cu gura vorbesc dulce de tot, dar cu inima umblă după poftele lor. Iată că tu ești pentru ei ca un cîntec plăcut, al unuia care are glas frumos și cîntă bine pe strune. Ei îți ascultă cuvintele, dar nu le împlinesc de loc» (Ez. XXXIII, 30—32). Acest pasaj este un model de vorbire populară în predica profetului Ezechiel.

Isaia, Ieremia, Amos, Ioil, Naum, Avacum au fost predicatori populari în cel mai desăvîrșit înțeles al cuvîntului. Ei vorbesc pe față și fără rețineri, ceea ce este caracteristic gîndirii și graiului popular.

Și ultimul dintre profeți, Sfîntul Ioan Botezătorul, a fost un neîntrecut maestru al stilului popular. El vorbea poporului în imagini deosebit de mișcătoare și într-un grai cu totul popular: «Și din pietre poate ridica Dumnezeu fii ai lui Avraam» (Lc. III, 8); «Iată securea stă la rădăcina pomilor și tot pomul care nu face rod bun se taie și se aruncă în foc» (Mat. III, 10), sau «El are lopata în mînă și va curăți aria sa și va aduna grîul în jilniță, iar pleava o va arde cu foc nestins» (Mat. III, 12).

a) *Figuri de stil în predica profetilor.* — Pentru ilustrarea adevărilor pe care le expuneau în fața poporului, profeții au folosit și multe figuri de stil.

Dintre acestea, cel mai adesea, profeții folosesc, în acest scop, comparația¹⁴.

Vrînd să arate și mai limpede, cît de jos căzuse poporul lui Israel, în ceea ce privește credința sa, Isaia folosește comparația, zicînd: «Boul își cunoaște stăpînul și măgarul ieslea stăpînului său, dar Israel nu mă cunoaște, poporul meu nu mă înțelege» (I, 3). Înțelegînd durerea exprimată de Domnul, cu vorbe tari și plin de mînie, profetul mustră poporul: «vai ție, neam păcătos, popor încărcat de fărădelegi, sămînță de răi, feciori ticăloși» (I, 5). De asemenea, voind să arate pedeapsa ce-i așteaptă pe cei nelegiuiți și păcătoși (Is. I, 28), același profet zice: «veți fi ca un stejar ale cărui frunze se ofilesc și ca o grădină fără nici un strop de apă. Cel puternic va fi ca puzderiile de cîlți și faptele lui ca o leasă de mărăcini...» (I, 30—31). Vorbînd de restul poporului credincios, care va rămîne din Israel, Isaia îl compară cu «terebintul și stejarul, ale căror buturugi, cînd copacul e tăiat, rămîn în pămînt» (VI, 13), din care, însă, vor crește noi lăstare.

Pentru a arăta mai bine pedepsele ce-i vor aștepta pe israeliți, profetul Amos folosește aceeași figură de stil, zicînd: «Precum ciobanul scoate din gura leului o

13. Pr. Prof. Vi. Prelipean, *Ceva despre scrisul profetilor Vechiului Testament*, Rm. Vilcea, 1945, p. 11.

14. *Comparația* — figură de stil, prin care se pun în alăturare două lucruri, două persoane.

pereche de picioare sau un vîrf de ureche, așa vor scăpa și Israelii care locuiesc în Samaria și stau tolăniți în colțul divanului și pe sofale acoperite cu scoarțe» (III, 12). Altădată, același profet compară tristele resturi ale poporului cu «un tăciune scos din foc» (IV, 11).

La fel și profetul Miheia folosește comparația cînd arată măreția lui Dumnezeu, prin cuvintele «munții se topecs sub pașii Săi și văile crapă, precum se topește ceara de fața focului, precum apele se prăbușesc devale, pe povîrniș» (I, 4).

Frecvent întîlnim în predicile profetilor și metafora¹⁵.

Cînd Isaia vorbește de pedepsirea nedreptilor și despre pieirea asirienilor, vorbește în chip metaforic, spunînd : «Iată că Domnul Dumnezeu Savaot va frînge ramurile cu o lovitură năprasnică ; vîrfurile vor fi retezate, crengile cele mai de sus vor cădea la pămînt. Codrul va fi doborît cu topoarele și pădurea Libanului se va prăbuși, răsturnată de cel puternic» (X, 33—34).

Profetul compară aici pe cei nedrepti cu ramurile uscate, iar pe conducătorii nedreptății cu codrii Libanului, care, deși sînt puternici, vor fi răsturnați la pămînt.

O metaforă destul de plastică folosește Isaia atunci cînd spune că Păstorul cel drept va face dreptate celor împilați, iar «pe împilător îl va bate cu toiagul gurii Sale și cu suflarea buzelor îl va omorî pe cel fărădelege» (XI, 4), folosind «toiagul gurii» în loc de asprimea cuvîntului care-i va judeca. Mesia este, de asemenea, numit în sens metaforic «mlădița» sau «lăstarul», care va ieși din tulpina lui Iesai (Is. XI, 1).

O altă figură de stil, folosită iarăși de profeti, este repetiția¹⁶.

Anunțînd poporul să se pregătească pentru primirea lui Mesia, Ieremia zice : «Așează-ți semne arătătoare de cale, bate stîlpi cu arătarea drumului, strguiește-ți inima să afli drumul, calea pe care ai străbătut-o ! Întoarce-te, fecioară a lui Israil, întoarce-te din nou la cetățile tale !» (XXI, 21).

Isaia folosește repetiția cînd spune celor ce strigă în pustie : «Gătiți calea Domnului, pregătiți, în pustie, cărarea Dumnezeului vostru». «Suiete pe pisc de munte, sol de bucurie al Sionului, înalță glasul tău cu putere, sol de bucurie al Ierusalimului, ridică glasul și nu te teme ! Spune cetăților lui Iuda : «Iată Dumnezeul vostru !» (XL, 2, 9).

Și Amos, adresîndu-se celor ce asupresc pe cei sărmani, folosește aceeași figură de stil, cînd zice : «Cînd va trece luna nouă, ca să vedem grîul ? Și simbăta, ca să deschidem jîlnița, să micșorăm efa, să mărim sichel și să punem în loc cîntare strimbe ? Să cumpărăm pe preț de argint pe cei nevoiași și pe cei sărmani pentru o pereche de încălțăminte, să vindem codina de grîu ?» (VIII, 5—6). Cît de plastic descrie Amos, în acest text, gîndurile celor boğați !

Profetiile folosesc, în cuvîntările lor și figura de stil numită anaforă¹⁷.

Cînd anunță izbăvirea făgăduită poporului, Isaia folosește anaforă-ua, zicînd : «Tremurați, nepăsătoarelor ; infiorați-vă, increzătoarelor ; dezbrăcați-vă pînă la piele și incingeți-vă coapsele cu sac !... căci palatele sînt pustii, cetatea cea plină de zgomot e năpăstuită, colina și turnul de strajă, acum paragină și vizuini, fivor de aici

15. *Metafora* — figură de stil, prin care se trece însemnarea proprie a unui cuvînt la o altă însemnare care nu i se potrivește decît în puterea unei asemănări ce se face în minte (I. Teodorescu, *op. cit.*, p. 259).

16. *Repetiția* — figură de stil, care constă în repetarea cuvintelor cu care se începe și se sfîrșesc două sau mai multe propoziții la rînd (I. Teodorescu, *op. cit.*, p. 263).

17. *Anafora* — figură oratorică, care ține de forma repetiției și care se caracterizează prin aceea că mai multe propoziții încep cu același cuvînt (I. Teodorescu, *op. cit.*, p. 263).

înainte, loc de zburdare pentru măgari și loc de păscut pentru turme, pînă cînd se va turna nouă din Duhul cel de sus» (XXXII, 11, 14—15).

Apostrofa¹⁸ este o altă figură de stil înțilnită în predica profetilor.

Vestind pedeapsa lui Dumnezeu, ce va cădea peste alte neamuri, Ieremia folosește apostrofa, zicînd : «O, sabie a Domnului, cît timp nu vei sta locului ? Întoarce-te în teacă, stai liniștită și nu te clinti» (XLVII, 6).

De asemenea și prosopopea¹⁹ își găsește un loc în predica profetilor.

Vorbînd poporului despre puterea lui Dumnezeu și despre deșertăciunea idolilor, Isaia spune : «Tăceți înaintea mea, voi țărături și ostroave ; și noroadele să-și primească puterile ! Să se apropie și să grăiască ; apoi împreună să intrăm la judecată» (XLI, 1). La fel și cînd anunță făgăduința mîntuirii, Isaia folosește aceeași figură de stil, zicînd : «Strigați de bucurie, voi, ceruri, căci Domnul a făcut aceasta ; răsunăți, voi, adîncuri ale pămîntului ; munților, săltați de bucurie, voi, toți copacii pădurii, cîntați, căci a răscumpărat Domnul pe Iacob și în Israel și-a dezvăluit slava Sa !» (XLIV, 23).

Vorbînd despre mîntuirea adusă lui Israel de Domnul și de epoca de fericire ce va urma, profetul Zaharia folosește hiperbola²⁰, zicînd : «Ce fericire și ce mîndrețe va fi atunci în țară ! Grîul va crește pe flăcăi și vinul pe fecioare !» (IX, 17).

Nici chiar sarcasmul²¹ nu a fost necunoscut profetilor. Astfel, proorocul Ilie, voind să arate falsitatea și neputința idolilor, se adresează batjocoritor preoților lui Baal, zicînd : «Strigați cu glas tare, căci el este dumnezeu ! Poate să indeletnicește cu ceva, sau s-a dus undeva, sau călătorește, sau doarme, ca să se trezească din somn !» (I Reg. XVIII, 27).

Profeții folosesc, în cuvîntările lor, foarte adesea și personificarea, care accentuează plasticitatea stilului profetilor. În cuvîntarea profetică adresată contra Tirului, anunțînd pedeapsa ce o va suferi și descriînd mînia divină, Isaia zice : «Pămîntul se sfîrîmă, pămîntul plesnește și sare în bucăți, pămîntul se clatină ! Pămîntul se mișcă încoace și încolo, ca un om beat, se dă în sus și în jos, ca un scrinciob ; păcatele îl apasă, cade, ca să nu se mai scoale !» (XXIV, 19—20). Descriînd bucuria mîntuirii adusă de Domnul, același profet zice : «munții și dealurile vor izbucni în strigăte de veselie înaintea voastră și toți copacii cîmpului vor bate din palme !» (LV, 12) ; iar anunțînd și descriînd jalea ce va cuprinde Tirul, tot Isaia spune : «Via tînjește, vițele sînt firave ; toți cei care erau cu inima veselă, suspină» (Is. XXIV, 7).

Cuprinși de vervă, profetii personifică chiar orașele și chiar țările păgînilor și mai ales Babilonul : «Sionul vorbește. Sionul zicea : «M-a părăsit Domnul și m-a uitat Domnul» (Is. XLIX, 14) ; sau : «Poçoară-te și șezi în țărîină fiica Babilonului ; șezi pe pămînt, fără scaun de domnie, fiica Haldeilor, căci nu te vor mai numi subțirică și plăcută» (Is. XLVII, 1).

18. *Apostrofa* — figură oratorică, în care autorul, mișcat de pasiune, sau împins de focul imaginației, își întrerupe deodată șirul ideilor și, cu însuflețire se adresează unei persoane, sau ființe vii, sau lucruri neînsuflețite, cu care vorbește ca și cu niște oameni (I. Teodorescu, *op. cit.*, p. 272).

19. *Prosopopeea* — figură oratorică prin care predicatul face să vorbească persoanele care nu sînt de față, sau care au murit, ca și lucrurile neînsuflețite (I. Teodorescu, *op. cit.*, p. 273).

20. *Hiperbola* — figură de stil, care exagerează adevărul, trecînd peste ceea ce poate fi în realitate și chiar peste posibil (I. Teodorescu, *op. cit.*, p. 262).

21. *Sarcasmul* — o specie a ironiei, care exprimă o batjocoră fățișă și atingătoare (I. Teodorescu, *op. cit.*, p. 262).

O altă figură de stil folosită de profeti este ipolipoza²² și mai ales specia acesteia numită tabloul. Adeseori tablourile sînt dramatice. Ioil descriînd prăpădul lăcustelor, spune: «Vița de vie este uscată, smochinul este vested, rodii ca și finicii, ca și merii: toți copacii de pe cîmp s-au uscat, astfel că veselie a amuțit între fiii oamenilor» (I, 12).

Alte figuri de stil utilizate de profeti au fost cuvîntarea patetică (Is. XLIX, 14—16), analogia (Is. XXX, 13—14), alegoria (Ez. XIII, 11—15; Amos VII, 7—8), parabola (Is. V; Ier. XIII) și istorioara (I Reg. XII).

IV. CARACTERISTICILE PREDICII PROFEȚILOR

Elocvența profeților și puterea tainică a predicii lor. — Într-adevăr profeții au fost cei mai mari predicatori ai Vechiului Testament. Ei au trăit în perioada cea mai zbuciumată a vieții poporului Israel și din această cauză misiunea lor a fost foarte grea. Ei trebuiau să lupte contra tuturor relelor morale și sociale și să găsească soluții favorabile tuturor problemelor ce li se puneau în fața ochilor, în legătură cu viața poporului. În această viață a poporului lor își găseau ei temele predicii, cu care se luptă pentru a îmbunătăți această viață din punct de vedere religios-moral.

Profeții dezvoltă aceste teme, în fața poporului, nu în mod abstract, ci ei vorbesc concret. Ei nu dezvoltă în fața mulțimilor unele sisteme filozofice sau teologice, ci ei vorbesc clar, concret și pe înțelesul poporului. De aceea profeții au viață și mișcare în graiul lor. Astfel, Isaia nu vorbește despre animale domestice, ci despre bou și despre măgar (I, 3); nu vorbește despre arme și despre sculele de război, ci despre sulite și săbii, despre fierul plugului și despre cosor (II, 4); nu vorbește despre conducătorii poporului, ci despre viteji, războinici, judecători, prooroci, sfinți (III, 2). Deci, ei folosesc, în cuvîntările lor, imagini concrete, nu noțiuni generale, neînțelese.

Profeții Vechiului Testament vorbesc intuitiv. Ei nu fac expuneri savante, ci alcătuiesc cuvîntări intuitive. Profeții nu ilustrează idei generale, legi și întîmplări, ci ei văd realități; ei trăiesc ceea ce se întîmplă în natură și în viață și folosesc acest material intuitiv în ilustrarea adevărurilor religios-morale.

Ceea ce mai caracterizează predica profeților, este faptul că ei vorbesc folosind multe imagini. Imaginația vie și creatoare caracterizează pe profeții Vechiului Testament.

Așa, spre exemplu, Isaia nu vorbește despre lipsa de bărbați, ci ne arată că «șapte femei se vor agăța de un singur bărbat (IV, 1); nu ne vorbește despre o ștare de pace netulburată, ci spune: «în vremea aceea lupul va locui cu mielul și leopardul se va culca lângă ied» (XI, 6); nu ne vorbește despre lux sau despre desfrîul femeilor, ci ne spune: «Fiindcă fiicele Sionului sînt mîndre și umblă tanțoșe... zăngănind lăntuțele de la picioarele lor, ...în ziua aceea va lua Domnul toate podoabele: inelele, sorii, lunișoarele, cerceii...» (III 16, 18—20).

Nici deșertăciunea idolilor nu ne este prezentată prin deducții logice, ci ne este zugrăvită în imagini plastice: «Cei ce fac idoli sînt toți de nimic și cele mai frumoase lucrări ale lor nu slujesc la nimic. Ele înșile mărturisesc lucrul acesta: «n-au nici vedere, nici pricepere, tocmai ca să rămînă de rușine...» (Is. XLIV, 9, sq.).

22. *Ipolipoza* — figură de stil care constă în expunerea vie și plastică a unui lucru sau a unei lucrări, încît să pară că vedem, auzim și simțim înaintea noastră ceea ce se prezintă de autor (I. Teodorescu, *op. cit.*, p. 273).

Foarte plastic ne este zugrăvită și năvala Haldeilor: «Caii Haldeilor sint mai iuți decît leoparzii, mai sprinteni decît lupii de seară și călăreții lor inaintează în galop, de departe, zboară ca vulturul care se repede asupra prăzii» (Avacum I, 8).

Profeții se străduiesc să vorbească cit mai plastic și de aceea, cînd le citim predicile, parcă vedem aveau ceea ce ei descriu în cuvîntările lor.

Profeții nu se mărginesc, însă, numai să vorbească în imagini și să zugrăvească tablouri dramatice, ci ei folosesc și anumite acțiuni simbolice, prin care vor să pună în lumină unele fapte, ce se vor întîmpla în viitor. De pildă, Ahia din Șilo își rupe veșmîntul în 12 bucăți, dă zece lui Ieroboam și păstrează pentru sine două bucăți, prevestind prin aceasta, despărțirea regatului lui Solomon în două părți. La rîndul său, Isaia se dezbracă de hainele sale și umblă gol și desculț în fața poporului, arătînd prin aceasta, mizeria și chinurile ce le vor îndura prizonierii egipteni, din partea asirienilor (Is. XX, 2—4). Ieremia se folosește, la porunca divină, de un brîu, pe care-l ascunde într-un rîu și pe care-l scoate după un timp, cînd acesta era putred, pentru a vesti, prin aceasta, nimicirea lui Iuda, care s-a îndepărtat de Domnul, slujind idoliilor (Ier. XIII, 1—21). Altădată același profet își pune un jug de grumaz, vestind, prin aceasta, subjugarea lui Iuda de către Babilon (Ier. XXVII, 2—13), iar prin cumpărarea unui ogor în Anatoth, Ieremia anunță întoarcerea captivilor din robie (Ier. XXXII, 6—44).

Putem constata că profeții au fost clar «văzători»²³, care au făcut, prin cuvîntul lor și pe cei ce-l ascultau să vadă.

Predica profeților, cu accentele ei de mustrare, reproș, amenințare, corespunde întru totul vremii în care a fost rostită, evenimentelor istorice, situației religioase și sociale în care aceștia au trăit. Îndepărtarea de credința în Iahve, nedreptățile sociale care se săvîrșeau în viața poporului, împunea o astfel de predică.

Deși rostită pentru contemporanii lor, predica profeților a fost orientată în perspectiva viitorului. Analizînd situația religios-morală, contemporană lor, profeții nu uitau să descrie și să anunțe o epocă viitoare, în care poporul ales va cunoaște o viață nouă, în care el va fi mîntuit. Această epocă, după profeți, este epoca mesianică.

Cuvîntările tuturor profeților, dar mai ales acelea ale lui Isaia, Ieremia și Ezechiel sint caracterizate printr-un vădit spirit polemic, care dovedește o înaltă măiestrie oratorică.

Profeții dau dovadă de o înaltă elocvență în tratarea temelor predicii lor. Elocvența profeților se extinde pe planuri diferite ca și misiunea multiplă a lor.

Avîntul predicii profeților se dezlănțuie mai ales în tratarea marilor probleme sociale ale timpului, ca problema păcii, a dreptății sociale. Cîtă splendoare și ce viziune măreață în descrierea păcii, ce va domni în împărăția mesianică întîlnim la Isaia (XI) și, aproape în aceleași cuvinte, la Miheia (IV)! Cîtă energie și cît curaj întîlnim în cuvintele lui Ilie, atunci cînd mustră pe Ahab, pentru nelegiuirea lui (I Reg. XXI, 19—26), sau în graiul lui Natan, care mustră pe David pentru păcatul lui (II Sam. XII)!

Ceea ce a făcut ca predica profeților să-și ajungă scopul urmărit, a fost faptul că profeții Vechiului Testament sint adevărați predicatori, de vocație. Ei predicau dintr-un îndemn lăuntric. Din clipa cînd primeau chemarea divină, ceva interior îi impulsiona în a predica Cuvîntul lui Dumnezeu. Ei predicau cu o adîncă credință în ceea ce spuneau și în puterea ce le era dată de sus. De aceea, ei nu simteau o greutate datorită de a predica. Ei făceau acest lucru cu multă dragoste față de poporul

23. *Studiul Vechiului Testament...*, p. 125.

ales. Într-adevăr, este extraordinar de important felul cum au reușit profeții ca să mențină trează, în sufletul poporului conștiința misiunii de popor ales în planul de mîntuire, făgăduită de Dumnezeu. Mare merit au profeții în această privință!

Din predica profeților, putem deduce, că predicatorul Vechiului Testament avea convingerea fermă, că el era trimis de Dumnezeu (Ier. I, 9), pentru o descoperi milă lui Dumnezeu față de poporul său.

Profeții erau conștienți că pe umerii lor apasă o răspundere uriașă. De aceea, predica lor avea o tainică putere, care silea pe ascultători la hotăriri conforme cu voia lui Dumnezeu. Cuvîntul rostit de profeți nu e cuvînt rostit direct de Dumnezeu, dar acest cuvînt a fost mișcat de influxul divin al cerdinței, ce le-a dat o putere uriașă în predicarea lui.

Puterea tainică a predicii profeților își are izvorul în rivna lor pentru îndeplinirea misiunii divine, în viața lor aleasă și în comportarea lor ca unelte ale voii lui Dumnezeu. Putem spune că profeții predicau, în mod indirect, și prin exemplul lor personal, așadar prin viața lor aleasă. Era o perfectă corespondență între cuvîntul și viața lor.

Puterea tainică a predicii lor izvorăște și din marea iubire pe care o aveau profeții față de poporul din care făceau și ei parte. Cu această calitate s-au distins mai ales Ieremia, Osea și Amos.

Fermitatea cu care profeții își îndeplineau misiunea lor a fost încă un izvor ce alimenta tainica putere a predicii lor. Căci profeții își susțineau cu atîta convingere cauza pentru care luptau, încît, pentru aceasta au avut mult de suferit. Ieremia a fost aruncat în închisoare din porunca lui Sedechia; Amos a fost certat de preotul Amația, iar Isaia a fost — după o tradiție iudaică — tăiat cu fierăstrăul din porunca regelui Manase²⁴.

Vorbirea directă, colorată, plină de viață și mișcare: acestea au făcut puterea tainică a predicii profeților.

V. PRINCIPII OMILETICE ÎN PREDICA PROFEȚILOR

Deși profeții sînt cei mai mari predicatori ai Vechiului Testament, totuși, «nu trebuie să ne inchipuim că ei au fost niște predicatori asemănători celor din timpurile noastre, care își rostesc cuvîntările după anumite reguli omiletice și după o metodică pregătire»²⁵. Profeții își rosteau cuvîntările lor spontan, improvizat, fără o prealabilă pregătire. Ei vorbeau la îndemnul divin, ori de cîte ori li se oferea prilejul de a predica. De aceea, ei nu apar ca teoreticieni ai predicii (nici nu poate fi vorba de o predică organizată). Totuși, din analiza predicii lor, se pot scoate unele principii omiletice de mare importanță pe care le observau:

Unul dintre aceste principii este acela că «din clipa chemării de sus, predicatorul trebuie să fie preocupat, pînă la obsesie, de grija propovăduirii Cuvîntului lui Dumnezeu»²⁶.

De îndată ce erau chemați de vocea divină, profeții nu mai aveau astîmpăr și, ca împinși de o putere nevăzută, ei începeau a propovădui Cuvîntul lui Dumnezeu. Aproape în fiecare din cuvîntările lor, ei chemau la căință sinceră pentru păcatele săvîrșite. Cînd baljocoria și ironia ascultătorilor le răneau inima, atunci proorocii se simțeau mai mult îndemnați a vorbi: «Și cînd mi-am pus în gînd: «Nu-l voi mai

24. *Ibidem*, p. 130.

25. Pr. Prof. Vl. Prelipcean, *Ceva despre scrisul profeților*, p. 5.

26. Pr. Prof. D. Belu, *art. cit.*, p. 860.

pomeni și nici nu voi mai propovădui în numele Lui!», gândul acesta s-a prefăcut în inima mea în foc arzător, de nu eram în stare nici să-l înăbuș și nici să-l mai îndur!» (Ieremia XX, 9).

Din cuvintele lui Ezechil: «Și ori de te vor asculta, ori de nu te vor asculta,... nu te teme de ei și de cuvintele lor, nu te îngrozi, cu toate că vei fi înconjurat de spini și de măcăciuni... de cuvintele lor să nu te înspăimînți și la vederea lor să nu te înfricoșezi... tu tot să le grăiești cuvintele mele, ori de te vor asculta, ori de nu te vor asculta... (II, 5—7), reiese că «odată ce ești chemat de Dumnezeu în slujba Lui, datoria de a propovădui trebuie să te subjuge atît de total, încît nici chiar faptul că nu ai mai fi ascultat de nimeni, nu trebuie să te împiedice de a îi-o îndeplini»²⁷.

Un alt principiu, care reiese din analiza predicii profeților este că «între viața practică a predicatorului și cuvîntul său să fie o cît mai deplină potrivire. Cuvîntul să se prelungească în faptă corespunzătoare; fapta, la rîndul ei, să nu contrazică, ci să sprijine și să întărească învățăturile împărtășite prin viu grai»²⁸.

Proorocii se adresau poporului în numele lui Iahve și ei ar fi putut să ceară împlinirea Legii și fără a-și conforma viața la sfințenia și dreptatea propovăduită. Ei erau, însă, adînc încredințați că a fi în slujba lui Dumnezeu, înseamnă a te devota Lui cu toată ființa. De aceea, cînd cereau semenilor o alipire totală de Iahve, ei întăreau cuvîntul lor prin exemplul credinței lor. Aceasta, pentru că ei știau că viața ascultătorilor nu poate fi transformată numai prin cuvinte, oricît de înfrăcărare ar fi, ci mai ales prin forța propriului exemplu.

Potrivirea dintre predica profeților și viața lor era un indiciu pentru credincioși de a nu se îndoi de adevărul celor propovăduite și-i determina să treacă, fără ezitare, la faptă.

Un alt principiu observat la profeți este: «propovăduirea cuvîntului să se facă nu în mod abstract, ci cu luarea în considerare a realităților înconjurătoare»²⁹.

Profeții preferau să sufere împreună cu poporul, decît să fie înscrisi numai ei singuri în cartea vieții: «Ah! poporul acesta a făcut un păcat mare! Și-a făcut un Dumnezeu de aur! Iartă-le acum păcatul! Dacă nu, atunci șterge-mă din cartea ta pe care ai scris-o» (Exod XXXII, 31—32). Iar Ieremia zice: «Cu toate că fărădelegile noastre mărturisesc împotriva noastră, Doamne, cruță-ne pentru numele tău. Necredința noastră a sporit și am păcătuit împotriva ta... însă tu, Doamne, în mijlocul nostru petreci și ție ne rugăm: nu ne lăsa» (XIV, 7, 9).

Un ultim principiu omiletic, care reiese din predica profeților, este că «propovăduirea cuvîntului trebuie să fie realizată cu fermitate și consecvență»³⁰.

Profeții au făcut cunoscut Cuvîntul lui Dumnezeu cu multă energie, convingere și fermitate. N-a existat piedică de orice fel care să-i fi reținut în propovăduirea lor. Nu au dat înapoi nici în fața amenințărilor celor mari, nici în fața închisorilor; nu se sfiau să mustră pe regi, cu multă vehemență. Simțindu-se în contact cu Dumnezeu, proorocii certau, mustrau, scuturau pe credincioșii de rînd, pe preoți, pe falșii profeți, căpeteniile poporului, atrăgîndu-și din partea lor ură, dispreț, amenințări, închisoare, exil, moarte în chinuri grele.

*

27. *Ibidem*, p. 861.

28. *Ibidem*.

29. *Ibidem*, p. 862.

30. *Ibidem*, p. 863.

Profeții Vechiului Testament sînt minunate exemple pentru predicatorul creștin. De la aceștia el poate desprinde elocvență înaltă, sublimitate, spontaneitate, mișcare, vivacitate, entuziasm sfînt în rostirea predicii, cit și o formă clară, populară în expunerea adevărilor mîntuitoare.

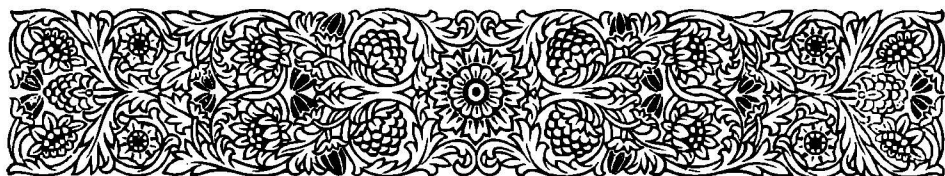
Predicatorul creștin mai poate găsi, în predica profeților imagini intuitive și exemple bine alese pentru ilustrarea predicii cit și frumuseți de stil, puse măiestrit în slujba elocvenței sacre. În felul acesta, predicatorul actual poate învăța cum să-și alcătuiască predica sa.

Avînd de luptat împotriva păcatului, care bîntuie viața credincioșilor, profeții sînt exemple de urmat și sub acest aspect al propovăduirii. Căci studiînd predica profeților, predicatorul creștin va găsi minunate tablouri, de care se poate servi pentru a face pe ascultători să iubească virtutea și să urască păcatul. La profeții Vechiului Testament poate găsi predicatorul creștin mijloacele prin care se poate readuce păcătoșii la adevărata credință și la săvîrșirea binelui.

Profeții sînt admirabile modele de propovăduire creștină și prin viața lor morală, pe care au dus-o, ca și prin felul lor de a propovădui. Ei sînt, în acest sens, modele de propovăduire, prin austeritatea vieții lor, prin sinceritatea suferinței lor din pricina păcatelor poporului, prin curajul cu care combăteau relele de tot felul, prin rîvna lor nepotolită, prin îndrăzneala lor în fața celor nedrepti și prin adîncia lor convingere că sînt trimișii lui Dumnezeu.

Profeții sînt pilde pentru predicatorii creștini și prin principiile omiletice care reies din predica lor, pe care urmîndu-le, predicatorul actual își va atinge ținta misiunii încredințată lui, de a fi slujitor al Cuvîntului lui Dumnezeu.

Doctorand POPA D. ION

FORMAREA GÎNDIRII JURIDICE MODERNE*

M. Villey, profesor la Facultatea de drept și științe economice din Paris, dă la lumină cursul de istorie a filozofiei dreptului, începînd cu antichitatea și pînă la Hobbes, fondatorul pozitivismului juridic. Acest curs este recent introdus în facultățile de drept franceze, deși el ocupă un loc important în facultățile de drept din R. F. a Germaniei, Italia, Spania și din S.U.A.

În anul școlar 1961—1962 autorul a tratat *Antichitatea și Evul Mediu*, dînd la început indicații generale asupra istoriei filozofiei și dreptului: ce este această istorie, care sînt obiectul și metodele ei, istoria doctrinelor ca metodă de inițiere în filozofia dreptului, cu oprire specială asupra filozofiei dreptului la teologii Bisericii. Autorul arată că în Europa filozofia dreptului a păstrat mult timp un aspect religios, abordînd problemele sale sub un unghi de vedere teologic, iar începînd cu Imperiul bizantin nu există gîndire vie asupra dreptului decît la autorii religioși: Sf. Părinți greci și latini (Introducere, p. 10). Evul Mediu se caracterizează printr-o cultură teologică care se prelungește pînă în epoca modernă, preocupări religioase fiind și în această perioadă. Se poate spune că filozofia dreptului la teologii creștini constituie aproape întreaga istorie a filozofiei dreptului în Europa pînă în secolul al XVIII-lea.

Filozofia dreptului grecesc atinge o dezvoltare și o profunzime extraordinară (p. 14). Oratorii, marii tragici, filozofii se ocupă de drept. Filozofia greacă a dreptului e de o bogăție prodigioasă. Autorul se ocupă de perioada arhaică de criza din secolul al V-lea între nomos (obicei) și dika (justiție). Capitolul II tratează despre filozofia dreptului la Platon în *Politica* și *Legile*. Scopul legilor este virtutea, iar oficiul dreptului este educația. Astfel, limitele dreptului (dikaion) sînt trasate. Legislatorul va fi filozoful inspirat de Dumnezeu și iubitor al lumii ideilor. Platon va influența pe F. Augustin, Tomas Morus și Campanella: dreptul este ceva ideal și nu merită a fi calificat «drept natural». Nu din faptele aparente se scoate dreptul, ci din ideile la care la care ne-am putut ridica, afirma Platon.

Aristotel studiază printr-o metodă foarte diferită politica și dreptul. Obiectul justiției este distribuția: a da fiecăruia ce este al său; justitia este distributivă și comutativă, justul este un echilibru realizat între cetățenii unei cetăți. Știința dreptului privește numai actul exterior, egalitatea în lucruri, în raporturile dintre cetățeni, medium rei, dar nu este străin de morală, care îi indică studiul intențiilor. Aristotel distinge dreptul de morală și-l subordonează în principiu acesteia. Pe o definiție strictă a dreptului s-a construit dreptul roman clasic și dreptul european modern. Aristotel a observat experiențele imperiilor și cetățitorilor din vremea lui și și-a constituit dreptul

* Michel Villey, *La formation de la pensée juridique moderne*. Cours d'histoire de la philosophie du droit, 1961—1963, 1963, 715 p.

naturală după o metodă experimentală, dându-i coloratură de drept comparat și de sociologie a dreptului. Regula de drept se naște din dreptul natural și din voința legislatorului și judecătorului, din prudența acestora care decid fără a avea timpul și mijlocul de a expune motive. Romanii vor vorbi despre jurisprudență. Legile au forța obligatorie, dar cu o autoritate limitată, condiționată (să emane de la o autoritate, competență etc.). Aristotel se ocupă de echitate.

Principiile dreptului roman (p. 62)

Știința juridică romană, sub raportul principiilor este un produs al influenței stoicismului, platonismului și aristotelismului. Momentul de invenție a dreptului roman este în epoca lui Cicero. Acum influența lui Aristotel e puternică. Definiția justiției este: jus sum cuique tribuere. Dreptul derivă din justiție. Izvorul dreptului este natura (p. 67).

Dreptul roman este o aplicație a doctrinei lui Aristotel, care va păli un timp la umbra platonismului, dar va renaște în Europa începând cu secolul al 13-lea, cind renaște și interesul pentru Aristotel.

Partea a II-a. Teologia creștină și filozofia dreptului din secolul al V-lea pînă în secolul al XIII-lea.

Doctrina despre drept a Fericitului Augustin.

Augustin nu este nici profesor de drept, nici filozof al dreptului. Tot ce scrie el are un scop pastoral. Obiectul meditațiilor sale este ordinea supranaturală. Cheia doctrinei sale despre drept este Dumnezeu însuși. Ceea ce aduce el nou, decurge din acest izvor, transcendent, din care derivă totul.

El învață primatul cetății lui Dumnezeu, dar nu ignoră cetatea pămîntească și legile ei. Poziția sa față de legile statelor este nouă în lumea greco-romană și paradoxală din punctul de vedere al unei culturi profane. Ea se rezumă în două principii aparent contradictorii: 1) legile de origine profană nu sînt juste, dar ele trebuie respectate. Care este atunci motivul validității lor? (p. 78). Scopurile statelor din acea vreme sînt rele: cuceririle romane, și acelea ale lui Alexandru au caracter de jaf. Ansamblul ordinii juridice romane suferă de o injustiție funciară (p. 79); 2) justiția trebuie să dea cinstea întii lui Dumnezeu, autorul și stăpînul tuturor lucrurilor. Creștinul însă va cinsti pe Cezar și legile cetății temporale, va uza de ele și le va da ascultare. Căci, a asculta de legi înseamnă a asculta de legea veșnică. Legile au un sens în istoria mîntuirii. Augustin învață să se respecte faptul istoric, care totdeauna reflectă ceva din ordinea lui Dumnezeu: bun simț care lipsește visătorilor de idealuri abstracte. Aceste motive de cinstire a legilor cetății pămîntești nu se află în doctrinele clasice despre dreptul natural. Ordinea publică, puterea faptului, respectul istoriei vor fi polii gîndirii juridice moderne. Prin Augustin se ajunge la pozitivismul juridic al epocii moderne.

Primatul justiției creștine (p. 86). Dar Fericitul Augustin descoperă și un alt tip de justiție, căruia i se pot aplica în mod propriu noțiunile de justiție și drept, foarte diferite de sistemul juridic roman. Studiul Torei și al Noului Testament arată că există o adevărată *dreptate*, o dreptate dictată de Dumnezeu, care conține trei feluri de legi: legea naturală, legea lui Moise și legea lui Hristos. Dumnezeu impune o ordine în întreaga natură, justiția este ascultarea de această ordine. Păgînii au descoperit singuri reguli de justiție, iar unele din instituțiile lor sînt bune, de aceea ei au o călăuză în legea naturală. Iudeii și creștinii ajung la justiție pe altă cale. Justiția Torei expri-

mă exigențele ordinii veșnice în timpul Vechiului Testament și are valoare numoasă pentru epoca lui. În locul ei vine legea lui Hristos concentrată în regula de aur a iubirii lui Dumnezeu și a aproapelui. Aceasta e singura călăuză a creștinilor în ce privește justiția. Adevăratul drept este ascultarea de o lege divină pozitivă: dreptul sacru se substituie dreptului natural al păgînilor (p. 90).

Natura și conținutul dreptului biblic. Dreptatea este corectitudine morală, ea ține de interioritatea omului, iar în aplicațiile ei sociale este caritate. Cît de departe este această dreptate de dikaion-ul lui Aristotel și al dreptului roman! Justiția și dreptul n-au nimic din caracterul obiectiv și matematic ce-l aveam la Aristotel și chiar la Platon (p. 91) în împărțirea socială a bunurilor.

Caracterele justiției creștine după F. Augustin sînt: a) *Imprecizia.* Justiția este în spirit, deci ea nu poate să prevadă cu certitudine nici o atitudine obiectivă; în consecințele ei concrete nu se poate formula. b) *Exigența perfecțiunii* prin caritate. c) *Nu poate da sancțiuni.* Preceptele justiției creștine sînt imprecise în prescripțiile lor. Ele se adresează inimii, bunătății, care nu poate fi sancționată. Esența dreptului creștin e de a nu putea fi sancționat pe pămînt și de aceea acest drept poate coexistea cu legile temporale de origine umană (p. 94). Aceste două drepturi nu se pot contrazice. Augustin nu rămîne însă la un dualism juridic, ci îmbină legile omenești cu legea lui Dumnezeu, în sensul ca primele să servească pe cea de-a doua; de exemplu: statul va pedepsi atențatele la unitatea credinței. F. Augustin nu este un jurist, dar el întemeiază o eră nouă în istoria dreptului.

Cap. II. De la Augustin la Toma de Aquino.

Pentru istoria dreptului este important de subliniat că elita juridică savantă a Evului Mediu timpuriu s-a format în orbita doctrinei augustiniene. Dar din secolul al XII-lea influența lui scade. Biserica romană a păstrat textele juridice latine, iar papa Nicolae I recomandă utilizarea lor. Unele compilații juridice romane trec în evul mediu drept opere ale împăraților creștini. În secolele al XII-lea și al XIII-lea studiile de teologie și de filozofie iau mare avînt în lumea creștină occidentală, prin statornicirea celor șapte arte liberale și a metodei scolastice, de care se folosește și Gratian. Acesta pune dreptul roman în situația de a servi la interpretarea textelor de drept bisericesc. Dar dreptul își face loc studiul operelor lui Aristotel și noțiunea de natură.

Cap. III Doctrina despre drept a lui Toma de Aquino.

Sf. Toma are un tratat despre legi în *Summa* sa teologică. Ce aduce el nou în lumea juridică? Juriștii secolului al XIII-lea erau încă sub influența augustinismului. Dreptul canonic revendica o competență universală; biruitoare rămîne ideea că singurul drept este cel scos din Evanghelie. Dar, în practică, dreptul creștin nu răspunde nevoilor sociale. O teologie și o filozofie nouă trebuia să justifice schimbarea dreptului, printr-o jurisprudență și o legislație nouă. Sf. Toma restaurează filozofia care altădată fondase autoritatea dreptului roman și o pune în legătură cu tradiția creștină. Autorul expune doctrina Sf. Toma cu privire la dreptul natural și la geneza lui. Dreptul natural vine din cercetarea, pe calea observației, a naturii și scopurilor omului, cum a învățat și Aristotel dar Sf. Toma îl confirmă cu date scripturistice. El are ca complement *legile pozitive*. În continuare, autorul arată că «principala contribuție a Sf. Toma la dreptul medieval este ajutorul adus renașterii instituțiilor antice» arătînd care sînt fundamentele teoretice ale instituțiilor; în dreptul public, filozofia Sf.

Toma a pregătit recucerirea autonomiei Statului față de Biserică, restaurind o teorie profană a autorității (p. 140). Arta juridică, distinctă de teologie regăsește — datorită Sf. Toma — existența sa separată. Dar aceasta nu este o piedică, pentru ca, ocazional, Sf. Scriptură și credința să-și exercite influența. Scopurile naturale ale societății sînt subordonate mîntuirii, care este supranaturală. Iar mersul Bisericii către mîntuire are regulile sale, dreptul său intern care uneori se reîntilnește cu dreptul statului. Sistemul juridic tomist nu este o pură reproducere a sistemului juridic antic; el poartă în germen dreptul modern, pentru că experiența creștină l-a dotat cu o dimensiune în plus, cea a libertăților individuale.

În concluzie, doctrina Sf. Toma a servit nevoile societății din timpul său, reînviind metoda și izvoarele dreptului antic. Sf. Toma reconstruiește temeliiile unei ordine temporale autonome, fără a sacrifica scopurile spirituale ale omului. El a fost combătut în chestiunea încrederii sale în inteligența naturală a omului, pentru adeziunea sa la dreptul natural al păgînilor, iar unele teze ale sale au fost condamnate în 1277.

Franciscanismul și dreptul (Anul școlar 1962—63).

Acestor teze, scolastica franciscană încearcă a le substitui o nouă teorie a dreptului cu Scott și Occam. Aceștia se separă de tradiția clasică a dreptului natural și pregătesc filozofia juridică modernă reprezentată de Hobbes, Spinoza, Pufendorf, Locke și alții care pot fi grupați în reprezentanți ai dreptului natural modern și ai pozitivismului juridic. Din punct de vedere filozofic aceștia poate că nu prezintă un progres, ci doar o importanță istorică (p. 148).

Dreptul modern are unele trăsături caracteristice: a) *Laicitatea* — știința dreptului natural face abstracție de Dumnezeu și de credință și pune în loc rațiunea. În acest timp face excepție doctrina despre drept a lui Luther, Bossuet, ș.a. Totuși, marii filozofi ai dreptului în secolul al XVII-lea, Suarez, Grotius, Locke, Pufendorf, rămîn teologi. b) *Individualismul* este prezent peste tot în lumea modernă. Filozofia cunoașterii dă ca obiect al cunoașterii individul, punct de plecare al oricărei doctrine. Descartes deduce sistemul său din evidența subiectivă a propriei sale existențe. Hobbes, Locke sau Spinoza reconstruiesc universul social pornind de la om, de la starea de natură. Mai atenuată, școala dreptului natural pornește în construcțiile sale de la «natura omului» luat individual, nu de la cetate, sau grupuri sociale cum o făcea dreptul natural clasic.

Pozitivismul juridic este corolarul tezei contractului social și al stării de natură anarhică: dacă individul este liber în starea de natură și dacă natura nu reglementează raporturile sociale, nu poate exista drept decît așezat de stat.

Elementul primordial al sistemului de drept este de acum noțiunea de drept subiectiv, prelungită în teoria contractului social, așa cum le întîlnim la Wolff, Kant, Rousseau. Acesta este rezultatul la care ajung modernii prin exercițiul rațiunii lor, degajată de dogme sau de experiență (p. 153).

Particularitățile specifice ale gândirii juridice moderne își au adevărata lor origine în scolastică medievală: laicitatea, respectul pentru rațiunea profană vin de la școala Sf. Toma, iar individualismul, pozitivismul juridic, conceptul de drept subiectiv vin din scolastica franciscană a secolului al XIV-lea, mai ales din nominalismul lui Occam (p. 154).

Autorul consacră o bună parte a cursului său precursorilor medievali ai gândirii juridice moderne. Secolul al XVI-lea îi pare de mai mică importanță și de aceea se va ocupa de marii filozofi ai dreptului din secolul al XVII-lea: Hobbes, Spinoza și

Locke. Astfel, prin unirea laicismului juridic, a individualismului, a utilitarismului și uneori a raționalismului, gândirea juridică modernă capătă forma ei deplină.

În capitolul *Izvoarele seolastice medievale ale cugetării juridice moderne* autorul revine la Sf. Toma (p. 159—175), aruncă o privire asupra școlii franciscane și a filozofiei lui Duns Scoll (p. 176—198) și Occam (199—272) cu teoria sa despre dreptul subiectiv.

În partea a III-a, *Secolul al XVI-lea, autorii religioși* (cursul anului 1963—1964), găsim o amplă privire asupra Reformei protestante și a celei catolice (p. 273—396). Luther și Calvin, de Vitoria sau Suarez, ca de altfel Montaigne, Erasm, T. More nu sînt filozofi de talia celor din secolele al XIII-lea și al XIV-lea și nici oameni preocupați de chestiuni de drept. Dar concepțiile lor de ansamblu asupra lumii s-au repercutat asupra juriștilor vremii. Luther are atitudini arhaizante, atașat de F. Augustin. Cu toate că este un om al lumii moderne, în ce privește doctrina despre drept el ține de evul mediu. Învingător în lupta cu papa, el devine mentorul unei mari mulțimi de credincioși. Datorită acestui lucru, autorul consideră că în istoria dreptului rolul teoriei lui Luther a fost major. El n-are propriu-zis o doctrină despre drept. Acesta este o prelungire implicită a teologiei lui, prin intermediul căreia a sădit în sufletul german germenul unui tip original de pozitivism juridic fondat pe credința religioasă. Dreptul lui se rezumă în cultul autorității, în apologia ascultării și a disciplinei (p. 307).

Calvin, francez de origine, este un laic care vine cu o nouă reformă; scrie *Instițuția religiei creștine* prin care inspiră constituția Genevei, legislația și morala ei, amestecîndu-se direct în guvernarea vieții profane. Concepția sa despre drept continuă pe cea a lui Luther. Grijă sa este să reglementeze conduita omenească după legi pozitive divine. În consecință, găsim la el aceeași trăsătură caracteristică, ca și la Luther: distrugerea dreptului conceput în felul lui Aristotel, al Romei și al Bisericii catolice. Prin Calvin, în istoria filozofiei dreptului, Reforma apare ca o continuare a efortului lui Occam și a școlii sale. Ea neglijează savanta teorie a dreptului creată de filozofia greacă și avînd grija întoarcerii la izvoarele biblice nu se mai ocupă de justiția socială și de drept. Acestea au fost de altfel căile care au dus la pozitivismul modern (p. 337).

Filozofia juridică a Reformei catolice se manifestă mai ales în Spania prin restaurarea tomismului și întoarcerea la dreptul natural cu Francisc de Vitoria și Francis Suarez.

Cursul ținut în anii 1964—1965 desfășoară tema *Umanismul și dreptul* (p. 397—551). Părăsind domeniul literaturii religioase autorul se ocupă de literatura profană a Renașterii și de jurisprudența umanistă reprezentată de Bodin, Hotman, Connan, Doneau, Althusius și alții. În această parte a cursului, subiectul de studiu istoric este trecerea de la filozofia juridică a lui Aristotel la pozitivismul de astăzi, părăsirea dreptului natural de către opinia europeană, cu alte cuvinte formarea gândirii juridice moderne. În această ordine de idei, autorul se ocupă mai întii de renașterea filozofilor greci (filozofia umanismului, alegerea izvoarelor: Platon — Aristotel, primatul izvoarelor elenistice, aportul major al umanismului, stoicismul și dreptul natural, stoicismul ciceronian și izvoarele de drept, stoicismul și conținutul dreptului, renașterea scepticismului și epicureismului). Autorul subliniază, aici, că partea cea mai nouă în aportul școlii umaniste la construcția gândirii juridice moderne vine din neostoicism. La lumina stoicismului se explică transformările care lasă urmele lor durabile asupra structurii dreptului modern, ca și falsa imagine ce se va forma de atunci asupra dreptului roman.

Apoi autorul trece la tratarea «Jurisprudenței umaniste», subliniind contribuțiile umanismului la știința juridică modernă, teoria izvoarelor, structura exterioară a dreptului (tendența de a constitui sisteme), conținutul dreptului (aparitia dreptului subiectiv). Dreptul subiectiv s-a maturizat lent în sinul scolasticii franciscane, nominaliste, și negatoare a dreptului natural, cu origini creștine augustinieni. Originile lui sînt la Cicero; dreptul vine din subiect ca o consecință a legii morale inerente subiectului, este născut odată cu acesta. Morala stoică poruncește omului să se conserve, să-și procure hrană, adăpost și îmbrăcăminte, să se apere în caz de nevoie și să perpetueze specia. Acestei serii de datorii îi corespund *drepturi*, permisiuni date de natură de a efectua în mod liber aceste *acte*, aceste drepturi naturale subiective ale indivizilor. Sarcina juriștilor va consta în întocmirea catalogului acestor drepturi și de a descrie conținutul lor.

Cursul anului școlar 1965—1966 este dedicat unor filozofi de la începutul secolului al XVII-lea: Fr. Bacon, Pascal, Descartes, (p. 552—579), apoi primelor sisteme ale naționalismului juridic (Althasius și Grotius) (p. 380—634) și, în sfîrșit, lui T. Hobbes și întemeierii pozitivismului juridic. Toate acestea însă merită o privire mai largă, care depășește cadrul limitat al acestei prezentări.

Filozofii moderni citați nu alcătuiesc teorii ale dreptului, deoarece țin să construiască viziuni generale asupra lumii, făcînd abstracție de fenomenele juridice. Dar, pornind de la ei, vor interveni filozofii dreptului modern. Grotius este fondatorul raționalismului juridic apusean. Pufendorf și succesorii, Leibniz însuș, sînt, urmași ai lui Grotius.

Înainte de a urmări istoria fructificării raționalismului juridic în dreptul Europei Apusene, autorul se îndreaptă spre filozofia engleză, în care s-a încercat o altă cale de rezolvare a problemelor pe care cultura modernă le pune dreptului, din care vor ieși noi teorii ce se vor reintîlni în doctrina școlii constituite după Grotius.

* * *

Cursurile d-lui Villey, privitoare la istoria filozofiei dreptului, îmbrățișează un domeniu foarte vast și atât de complex, încît este și firesc ca ele să nu fi putut îmbrățișa decît unele aspecte ale istoriei gîndirii juridice, dar nici acestea dintre cele mai reprezentative.

Printr-un determinism oarecum inevitabil, faptul că autorul s-a format în cadrul exclusiv al culturii occidentale, a determinat îngustarea cîmpului său de cercetări aproape numai la contribuția filozofilor, juriștilor, sociologilor și teologilor apuseni la dezvoltarea gîndirii juridice.

Deși nu se putea trece peste contribuția lui Platon și Aristotel, la formarea și la progresul filozofiei juridice, totuși chiar și prezentarea acestora se face exclusiv după scrieri și interpretări occidentale. Cît despre ceilalți filozofi antici, greci și romani, ca și despre juriștii care au făurit sistemul dreptului roman și l-au temeluit în cadrul unei gîndiri filozofice și politice foarte cuprinzătoare, aceștia sînt în cel mai bun caz amintiți nominal, fără a se arăta nimic din aportul esențial la închegarea filozofiei juridice pe care l-au adus personalități de însemnătate lui Gaius, Ulpianus și Cicero.

De asemenea, lipsește cu desăvîrșire aportul scriitorilor creștini dintre care să menționăm pe Origen, pe Clement Alexandrinul, pe Chiril al Alexandriei, pe Sf. Vasile cel Mare, pe Sf. Ioan Gură de Aur, iar dintre apuseni, măcar pe Sf. Ambrozie al Mila-

nului, pentru a ne da seama de ce aport însemnat al gândirii creștine — care era în același timp și gândire filozofică, sociologică, juridică și politică — s-a lipsit autorul la întocmirea cursurilor sale.

Este adevărat că pe F. Augustin îl analizează, punind în lumină cu multă măiestrie și stăruință mai ales aspectele care convin unei anumite părți din lumea occidentală de azi, din gândirea juridică a acestui mare scriitor bisericesc. Se amintește însă numai în treacăt substanța cea mai autentică a gândirii lui juridice, în care se pledează, pe bază de analiză științifică și cu folosirea unei logici stringente, problemele de bază ale filozofiei juridice: caracterul social și schimbător al dreptului, conținutul lui nejust în materie de proprietate, de relații sociale, de contracte etc. Căci după cum se știe, dintre marii scriitori creștini de limbă latină, F. Augustin și Sf. Ambrozie au supus unei critici foarte amănunțite și competente principiile și normele fundamentale ale dreptului pozitiv din vremea lor (sec. IV—V), precum și încercarea de justificare filozofică a acestora, scoțind la iveală nelemeinicia acestora, nu numai cu raportare la învățătura creștină, ci și cu raportare la orice gândire sănătoasă care cuprinde fenomenul juridic în ansamblul său și nu se rezumă doar la un oarecare aspect al vieții juridice. Amândoi arată că proprietatea particulară nelimitată se înlemeiază pe fapt, așa cum spune de altfel și Sf. Vasile cel Mare. Ca urmare, și ei pledează pentru o nouă reglementare a proprietății, la baza căreia așează cu ponderea care i se cuvine proporțional, proprietatea comună, socotind cu bună dreptate că proprietatea individuală nelimitată este generatoarea tuturor nedreptăților și asupririlor consacrate apoi prin diverse principii și norme juridice, care dau expresie dreptului nedrept sau injust.

O altă remarcă în legătură cu problemele capitale ale filozofiei dreptului, pe care nu o putem evita, este aceea că din cursurile autorului lipsește o înfățișare clară și cuprinzătoare a teoriei dreptului natural și aceasta tocmai datorită trecerii cu vederea a gândirii juridice a Sf. Părinți. Căci într-adevăr, modul în care înfățișează această teorie unii gândiri de mai târziu între care și Toma d'Aquino, de care autorul se ocupă foarte pe larg nu se încadrează decît parțial în gândirea creștină și tot numai parțial și în cea științifică cu caracter juridic și filozofic profan, pe cînd modul în care o înfățișează Sf. Părinți este mult mai aproape de gândirea științifică, juridică și filozofică și nu lasă nimic de dorit din punct de vedere al învățaturii creștine. În această privință se poate preciza că numai gândirea lor nu și a lui Toma d'Aquino, face distincția cuvenită, ireproșabilă atît din punct de vedere științific, cît și din punctul de vedere al credinței creștine, între ceea ce reprezintă îndreptățirile naturale sau postulatele juridice ale dreptului natural și între ceea ce reprezintă însuși dreptul pozitiv, concretizat fie în legi, fie în obiceiul juridic.

Legile și obiceiurile juridice nu dau decît o satisfacție parțială și foarte variată, pe scara dezvoltării orînduirilor sociale și de stat, postulatelor juridice naturale sau îndreptățirilor naturale ale oamenilor. Iar modul și cuantumul în care sînt aduse la expresie și asigurate prin formule juridice îndreptățirile naturale ale oamenilor sînt atît de deosebite de la o orînduire socială la alta, încît este evident că ceea ce determină progresul în această materie, este numai progresul social, chiar dacă în sprijinul lui mai intervin și alți factori, care niciodată nu pot dobîndi însemnătatea lui.

În epoca noastră teoria dreptului natural apare cu un conținut atît de retrograd încît pare incredibilă elaborarea și punerea în circulație a unor idei atît de fanteziste ca acelea cărora ea le dă expresie. Diferitelor forme pe care le îmbracă această teorie nu li se poate opune nimic mai valabil din orice punct de vedere, fie juridic, filozof-

fic, sociologic sau teologic decît gîndirea Sfinților Părinți din care rezultă în mod clar inexistența unui drept natural în sens propriu, juridic.

Păreră contrară a lui Toma d'Aquino și mai ales modul în care ea este prezentată de așa-zii neotomiști, o ceată întreagă de consumatori și reproducători ai unor teorii defuncte, formulate sau cuprinse doar embrionar în scrierile lui Toma d'Aquino, nu mai trezește nici un interes deosebit, nu mai poate fi validată și nici înviată.

În strînsă legătură cu teoria dreptului natural, se dezbate astăzi cu multă aprindere problema libertății, apoi aceea a drepturilor și a îndatoririlor fundamentale sau de bază ale oamenilor.

Deși înscrise în diverse documente, proclamate sau numai enunțate, pretutindeni în lume, acestea nu pot avea nici același conținut și nici același înțeles pe întreaga întindere a planetei noastre, și anume tocmai pentru motivul că ele nu sînt expresia drepturilor naturale care nu există în formă de norme juridice, ci sînt expresia orînduirilor sociale atît de variate, în care viețuiesc oamenii de la un capăt la altul al pămîntului.

Este adevărat că năzuința după libertate ține de natura omului, dar nu este mai puțin adevărat că beneficierea de libertate este strict condiționată de condițiile obiective date în fiecare orînduire socială.

De altfel, nici nu este de imaginat ca oamenii aflați în stare de nedezvoltare sub toate raporturile să aibă aceeași idee despre libertate, pe care o au semenii lor mai înaintați, sau mai precis nu este cu puțință să ne imaginăm că cei din orînduirea sclavagistă ar avea sau ar fi putut avea aceeași idee despre libertate pe care o au cei din orînduirea burgheză și mai ales cei din orînduirea socialistă.

Pe de altă parte, gradul de dezvoltare a conștiinței omenești este acela care dă un sens și un conținut precis ideii de libertate și care în același timp contribuie în mod efectiv la asigurarea libertății corespunzătoare stării de dezvoltare a fiecărei societăți. Fără de libertate este evident că nu se poate vorbi nici de drepturi și nici de îndatoriri, așa încît libertatea constituie în sens propriu condiția de bază a oricărui drept și a oricărei îndatoriri, precum și climatul indispensabil pentru exercitarea drepturilor și pentru îndeplinirea îndatoririlor. Fără libertate nu pot exista nici drepturi și nici îndatoriri și se poate spune în modul cel mai întemeiat că fără de libertate, orice drept nu este altceva decît o etichetă juridică.

Prin urmare, atunci cînd se vorbește de drepturi și de îndatoriri, este evident că nu se poate vorbi în sens propriu decît de acele drepturi și îndatoriri pentru care libertatea oferă o condiție tot atît de indispensabilă precum este aceea pe care o constituie aerul pentru viața omenească.

Nici în lumina teoriei tomiste a dreptului natural, nici în aceea a pragmatismului juridic sau a vreunei alte teorii pentru care autorul manifestă simpatie pînă la adeziune, nu se pot lămuri în mod acceptabil din punct de vedere științific sau din punctul de vedere al bunului simț al logicii celei mai elementare, nici unele dintre problemele fundamentale ale gîndirii juridice, ale teoriei generale a dreptului și nici ale aplicării practice sau a soluționării practice a implicațiilor lor.

Încercarea cu totul remarcabilă, pe care o face autorul, de a pătrunde în desiușul încercărilor filozofice, spre a lămuri fenomenul juridic în sine și apoi aspectele lui fundamentale, deschide un drum nou în cultura juridică europeană și în cîmpul de cercetări al juriștilor apuseni, cărora măcar în mod indirect li se înfățișează lacunele gîndirii și cercetării lor juridice, datorită ignorării gîndirii juridice a filozofilor, juriștilor și teologilor antici și, ceea ce este și mai surprinzător, chiar a gîndirii juridice a

făuritorilor sistemului dreptului roman, care au elaborat și o foarte vastă și complexă filozofie juridică, din ele cărei elemente este destul de redutabil numărul celor care au supraviețuit pînă azi.

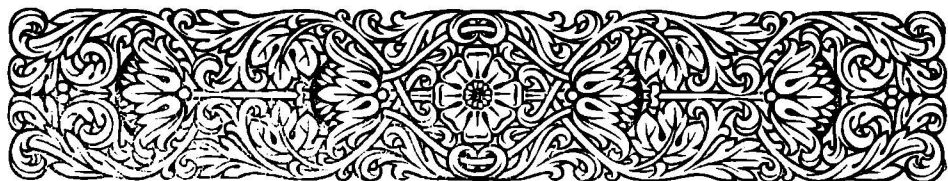
În ansamblu, cursul de istorie a filozofiei dreptului, de M. Villey, desfășurat în decurs de cinci ani, oferă cu maximum de claritate și informație la zi o viziune largă a istoriei doctrinelor de filozofia dreptului cu intenția de a *iniția* pe cititori în acest domeniu. Afirmatiile autorului în legătură cu dreptul subiectiv (p. 542 sq) se puteau completa cu considerații privitoare la noțiunea de *îndreptățire* naturală umană.

Precum se știe, îndreptățirile naturale sînt condiționate de dezvoltarea socială. De exemplu, dreptul sclavașt nu le va da decît o satisfacție redusă. Treptat, dreptul fiecărei orînduiri oferă satisfacții mai cuprinzătoare acestor îndreptățiri. Această concluzie va reieși, desigur, la sfîrșitul acestui curs extrem de interesant, deși epocile prezentate de autor ofereau cadrul necesar unei prime abordări.

În ce privește dreptul creștin, autorul îi acordă o deosebită atenție, trecînd peste Sf. Părinți din Răsărit poate în baza motivării făcută încă de la început: teologia este un domeniu străin lumii universitare franceze și, în plus, lipsesc manuale corespunzătoare de «istoria teologiei». Autorul citează în cursul său tratate de dogmatică, spiritualitate și istoria Bisericii creștine la care s-ar fi putut adăuga cele de patrologie și însăși opera Sfinților Părinți. În lumea catolică, ca și în cea protestantă, pozițiile teologice ocupă un loc foarte important în dezbaterile de filozofia dreptului contemporan (p. 11). Fără îndoială, asemenea preocupări există și în cercurile filozofilor, juriștilor și teologilor Bisericii Ortodoxe.

Traducere și prezentare

de Pr. Prof. LIVIU STAN și Pr. Prof. ANATOLIE ZAREA

DOCUMENTARE

BISERICA VOIEVODULUI NICOLAE ALEXANDRU DIN CÎMPULUNG MUSCEL (a. 1352-1633)

LACAȘ DE CURTE SAU MÎNĂSTIRE

Una dintre cele mai vechi și importante așezări religioase din țara noastră, cea atribuită începînd din secolul al XVI-lea lui «Negru Vodă» din Cîmpulung-Muscel, a cunoscut numeroase prefaceri, care au îndepărtat-o de aspectul original. Începînd cu biserica mare, de două ori dărîmată pînă la temelie și rezidită, totul a cunoscut altîi trecerea vremii pașnice, dar care și-a lăsat urmele firești, precum și a unor distrugerii nimicitoare. Dar din aceste încercări au reușit să ajungă pînă la noi unele vestigii, care ne permit, coroborate cu unele știri, să reconstituim în prezent etapele mari ale acestei importante așezări. Prețuită și îngrijită de voievozii Țării Românești, care își căutau aci leagănul dinastiei, menționată în *Cronica despre Radu de la Afumați* din 1525, așezarea pe care ne propunem să o studiem a fost mereu în atenția curții, a ierarhilor bisericii și călătorilor.

Desigur, există o serie de probleme, și nu dintre cele mai puțin importante, pe care nici lucrarea de față nu izbuteste să le dezlege, cum ar fi de pildă, localizarea curții voievodale din Cîmpulung. De fapt, majoritatea acestor probleme, insolubile din perspectiva rezultatelor cercelărilor efectuate pînă în prezent, vor fi dezlegate de către arheologi, cărora lucrarea de față își propune, printre altele, să pună la îndemînă materialul care se cunoaște pînă în prezent.

Trebuie să recunoaștem că, pentru timpurile mai vechi, nici știrile relative la locașul care ne preocupă nu sînt prea numeroase. Viața primei biserici poate fi urmărită în linii foarte mari, dedusă de cele mai multe ori nu din știri directe, ci din hotărîri de judecală, pomelnice, inscripții. Săpăturile arheologice din biserică, inițiate de V. Drăghiceanu întî 27 august — 7 octombrie 1924, nu au fost consemnate decît foarte tîrziu și cu totul nemulțumitor, încît trăsăturile mai importate ale ctitoriei voievodului Nicolae Alexandru au fost reconstituite cu destulă greutate. În schimb, știrile despre mînăstirea lui Matei Basarab (construită în 1633—1635), din interiorul incinței și din afara ei sînt abundente. Importanța artistică și culturală a celei de-a treia biserici (cea mai nouă, din 1834) este evident mai redusă. Iată motivul pentru care am renunțat la prezentarea critică a izvoarelor, trecînd direct la expunerea problemelor legate de biserica voievodului Nicolae Alexandru. Pentru sistematizarea materialului, vom prezenta în ordine probleme de arheologie și arhitectură, mormintele, pictura, obiectele liturgice etc. Dacă biserica a aparținut unei mînăstiri sau curții domnești, este o întrebare la care vom încerca să răspundem în studiul care va apare în numărul următor al revistei. Biserica lui Matei Basarab, precum și cea înălțată în 1832—1834, sînt cunoscute din studii anterioare.

PROBLEME DE ARHEOLOGIE ȘI ARHITECTURA

Cu prilejul săpăturilor arheologice întreprinse întî 27 august și 7 octombrie 1924, care au durat prin urmare ceva mai mult de o lună, V. Drăghiceanu a scos la iveală unele substrucții ale primei biserici, cea construită de către voievodul Nicolae

Alexandru, ridicându-se și un releveu. Releveul a fost publicat de către N. Ghica-Budești în anul 1927¹, dar rezultatul săpăturilor, mai curind unele note sumare, completate cu amintiri nesigure, au apărut de-abia în anul 1964². Notele și cele câteva fotografii ale lui V. Drăghiceanu (mărturiile ale unor săpături rudimentare, cu caracter de sondaj) arată că, în mod sigur, nu a existat pe același loc o biserică anterioară — ortodoxă sau catolică — monumentul dărâmat în 1633 fiind cel original. Cel mai timpuriu nivel de călcare găsit în urma săpăturilor lui V. Drăghiceanu, la 2,00 m adâncime față de actualul nivel³ — cu cărămizile pavimentare «așezate oblic față de axul bisericii, înclinate spre stînga în jumătatea de nord a bisericii și spre dreapta în jumătatea de sud»⁴ — aparține bisericii din secolul al XIV-lea, cea care apare în releveul publicat de N. Ghica-Budești în 1927. V. Drăghiceanu arată că pardoseala originală se afla și în caja scării, avînd deasupra, în mijloc, urme din stîlpul pătrat pe care se sprijineau desigur treptele în melc, ceea ce vădește că această caje (legată de nivelul superior al pronaosului și de galeriile laterale) a fost construită odată cu biserica: «Săpîndu-se în interiorul turnului scării se dă de două pardosele, ca și în restul bisericii; vechea pardoseală din vremea lui Basarab și cea de-a doua, din vremea lui Matei Basarab, iar stîlpul pătrat din mijlocul (turnului) este zidit peste primul paviment al bisericii»⁵. Totodată V. Drăghiceanu consemnează faptul că deasupra substrucției de bolovani — care lega stîlpii bisericii între ei și de zidurile bisericii (ca și la biserica Sfîntul Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș) — «cărămizile pardoselei se găsesc deranjate»⁶, adăugînd că face excepție substrucția dintre stîlpii nordici de mijloc și de est, unde «lipsește pavimentul cu totul, dar în jurul ei (acestei substrucții — P. C.) există pavimentul obișnuit al bisericii: cărămizi așezate oblic»⁷. Prin urmare, cea mai veche pardoseală a bisericii se află legată organic de temelia, vădînd prima fază a construcției, cea originală. După cum putem constata în fotografia de la p. 298 din studiul lui V. Drăghiceanu (Mormîntul lui Dan logofătul, aflat la întretărirea zidului de vest al bisericii cu turnul clopotniței — în realitate caja scării pentru galeriile de la nivelul superior. — P. C. — și cu pardoseala bisericii lui Basarab voievod»⁸), care arată piatra de mormînt «în situ», așezată în 1604, și din însăși relatarea sa «Sub aceste morminte se dă de o piatră de mormînt așezată peste prima pardoseală a bisericii lui Basarab Vodă (6 pe plan)»⁹, deducem că același vechi paviment (cu unele reparații, mai cu seamă cele pe care V. Drăghiceanu le amintește ca existînd în dreptul unor pietre de mormînt scoase afară din biserică și înlocuite cu un strat de cărămizi)¹⁰ s-a menținut din secolul al XIV-lea, cînd a fost construită biserica, pînă în 1633. Prin urmare, pavimentul și temeliile originare ale bisericii, aflate la o adîncime de 2,00 m față de actualul nivel, s-au păstrat pînă în 1633. După cum vom vedea, pavimentul unei construcții aflate pe locul actualei «case egumenești», se afla la o adîncime asemănătoare de 2,10—2,20 m. Continuitatea bisericii din secolul al XIV-lea poate fi dovedită și prin tabloul votiv original care s-a menținut pînă la dărîmarea bisericii.

1. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia*, Partea întâia ..., în *B.C.M.I.*, anul 1927, fasc. 53—54: text p. 6, plan 1, fig. 1. Planul a fost ridicat de către V. Drăghiceanu, în urma săpăturilor de la 27 august — 7 octombrie 1924. Un rezumat al unei comunicări a lui V. Drăghiceanu despre aceste săpături în *II-e congrès international des études byzantines*, Belgrad, 11—16 avrîl, 1927, p. 12.

2. Virgil Drăghiceanu, *Despre minăstirea Cîmpulung Un document inedit: jurnatul săpăturilor făcute de Comisia monumentelor Istorice în 1924*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 284—335.

3. *Ibidem*, p. 296 și 316. Vezi și considerațiile despre substrucțiile bisericii «Negru Vodă. la V. Drăghiceanu, *În legătură cu biserica Domnească de la Argeș*, în «Mitropolia Olteniciei», XII (1955), nr. 10—12, p. 506.

4. *Ibidem*, *Despre minăstirea Cîmpulung...*, p. 318; vezi și fotografia «Pavimentul bisericii lui Basarab voievod», de la p. 303.

5. *Ibidem*, p. 318.

6. *Ibidem*, p. 320; *idem*, *În legătură cu biserica Domnească de la Argeș ...*, p. 537

7. *Idem*, *Despre minăstirea Cîmpulung...*, p. 320.

8. *Ibidem*, p. 298.

9. *Ibidem*, p. 318; vezi și p. 285, precum și releveul de la p. 298. «Mormintele găsite în Cîmpulung». 10. *Ibidem*, p. 320.

În legătură cu temeliele bisericii din secolul al XIV-lea, găsite la săpăturile din 1924, V. Drăghiceanu arată că «Aceste substrucții (pe care sînt așezați stîlpii bisericii) alcătuiesc o platformă și servesc la reparizarea egală a marelui greutate a boltilor pe toată suprafața bisericii, împiedicînd scufundarea stîlpilor. Pentru a asigura lasarea materialului în timpul lucrului s-au armat aceste substrucții cu niște groase grinzi de stejar de 30 cm. care putrezind, au lăsat loc gol ca un canal prin zidăria stîlpilor. Din această cauză s-a slăbit baza stîlpului de S.V., ceea ce a avut ca rezultat căderea boltilor bisericii»¹¹. Anterior, el descriese configurația acestor substrucții: «...tîlpilea acestei biserici constă din două substrucții de bolovani, cari se întindeau în lungul bisericii, din peretele vestic pînă în stîlpul altarului spre est, sub bazele celor patru stîlpi centrali. Alte două substrucții se întindeau de la nord spre sud, sub bazele aceluiași patru stîlpi, încrucișindu-se cu substrucțiile longitudinale»¹². Prăbușirea bisericii din secolul al XIV-lea ar fi fost provocată de «același gol pe care l-a lăsat, putrezind, grinda substrucției care trecea pe sub baza stîlpului de sud-vest», același care s-a dărîmat «în 1826, cînd s-a prăbușit toată biserica»¹³, dar nu argumentează această afirmație.

După V. Drăghiceanu, Matei Basarab «a rezidit din nou strămoșeasca biserică... în întregime după vechiul plan bazilical»¹⁴. Dacă privim releveul altarului ridicat cu prilejul săpăturilor sale, constatăm însă o nepotrivire cu relatările catagrafiilor de la începutul secolului al XIX-lea. Într-adevăr, aceasta menționează¹⁵ două turle pe altar, fără ferestre (decî care nu comunicau cu altarul) dar care aveau în vîrf cruci de fier, legate cu lanțuri, ceea ce presupune neapărat ziduri de oarecare grosime. Din releveul primelor două biserici — care prezintă altarul poligonal la exterior, identic cu cel pe care îl constatăm la cea de-a treia biserică, cea actuală — nu vedem cele două patrate în care s-ar fi putut înscrie arcele celor două turle. Este legitimă presupunerea noastră că zidurile de nord și sud ale bisericii din secolul al XIV-lea și ale celei din 1633—1635 (înălțată pe aceleași temelii), se prelungeau către est, pentru a forma încăperile proscomidiei și diaconiconului. Din păcate, catagrafiile de la începutul secolului al XIX-lea nu pomenesc de încăperi ale proscomidiei și diaconiconului, deoarece — foarte probabil — în biserica lui Matei Basarab arcade mari le legau de altar și naos, ele neconstituind încăperi separate. Rămîne ca viitoarele investigații arheologice să determine riguros fazele de construcție din această parte a bisericii.

În privința pronaosului bisericii din secolul al XIV-lea și al bisericii lui Matei Basarab, pe care V. Drăghiceanu îl consideră primul nivel al unei clopotnițe, existentă la ambele monumente¹⁶, trebuie să arătăm că această clopotniță nu a putut ființa în realitate: la prima biserică deasupra pronaosului se afla fie o tribună, fie un pod, din care se putea trece în cele două galerii sau pseudogalerii laterale, iar la cea a lui Matei Basarab nu exista nivelul doi, după cum ne îndreptățează catagrafiile de la începutul secolului al XIX-lea. Această din urmă biserică prezenta o turleă către vest, dar înălțată deasupra pridvorului — după cum vom vedea — ale cărui arcade fuseseră zidite. Astfel stînd lucrurile, presupunem că acea caje a scării din pronaos, în care V. Drăghiceanu a găsit urme și din pardoseala bisericii lui Matei Basarab, a fost reconstruită pentru adăpostirea unei simple scări de lemn care ducea la pod (pardoseala bisericii din secolul al XIV-lea păstra urmele unui stîlp de zid median, după cum am văzut).

De altfel, dimensiunile pronaosului dreptunghiular, ca și grosimea zidurilor lui, care nu depășește pe cea a zidurilor restului bisericii, fac puțin probabil, atît în prima, cît și în cea de-a doua fază de construcție, existența unei clopotnițe la nivelul doi. Este motivul pentru care egumenul Meletie a construit turnul-clopotniță al incintei în anul 1647.

Naosul bisericii de care ne ocupăm era despărțit, după Gr. Ionescu, «după modelul majorității bisericilor romane din Transilvania, în trei nave, prin intermediul a două șiruri de stîlpi. Peste navele laterale, care erau pe jumătate mai înguste decît

11. *Ibidem*.

12. *Idem*, *În legătură cu biserica Domnească de la Argeș...*, p. 556.

13. *Ibidem*.

14. *Idem*, *Despre Minăstirea Cîmpulung...*, p. 285.

15. Vezi nota 43.

16. V. Drăghiceanu, *Despre Minăstirea Cîmpulung...*, p. 306.

nava mediană, existau tribune sau, mai degrabă, pseudotribune, la care se ajungea printr-o scară în spirală, ce se găsea în colțul dinspre nord-vest al pronaosului¹⁷.

Existența tribunelor laterale este confirmată și de calificativul de «inaltă» pe care cronicarul lui Radu de la Afumați din 1525 îl dă bisericii cîmpulungene¹⁸, deși în realitate cea din Argeș era mai înaltă (și mai mare).

Analogia propusă de Gr. Ionescu între biserica din Cîmpulung și cea închinată Sfintului Nicolae din Rădăuți¹⁹, zidită probabil în vremea lui Bogdan I (1359—1365), se impune cu atât mai mult, cu cât la cele două bazilici romanice, cu altare construite după planuri diferite (unul cu trei încăperi, celălalt cu una singură), remarcăm și elemente caracteristice stilului gotic. Astfel, la biserica din Rădăuți, constatăm «navele laterale, înguste și joase..., acoperite fragmentar, travee cu travee, cu bolți semicilindrice ușor frunte»²⁰, apoi «muchiile din piatră fățuită, soclul proeminent și contraforții»²¹. Putem deduce că și la bazilica din Cîmpulung au existat elemente gotice, din faptul că o serie de blocuri de piatră fățuită, care încadrau o deschidere în arc frînt de la biserica din secolul al XIV-lea, au fost reutilizate în actualul parament al altarului, pe latura estică. Deoarece știm că ferestrele din epoca Matei Basarab au fost dreptunghiulare, ca și ușile, sîntem siguri că fragmentele la care ne referim au aparținut primei biserici. Aceste noi asemănări între bisericile din Cîmpulung și Rădăuți (elemente stilistice gotice la o structură romanică), vădese dată mai mult că monumentul de care ne ocupăm nu a putut fi cu mult anterior mijlocului secolului al XIV-lea.

MORMINTE ȘI PIETRE FUNERARE

Un monument important pentru trecutul Țării Românești este piatra de mormint a voievodului Nicolae Alexandru din biserica de care ne ocupăm. Ea se prezintă ca un paralelipiped din piatră de Albești, cu dimensiunile 1,05 × 0,94 × 0,14 m, care are pe fața superioară o inscripție încadrată de un chenar ornamental. Tradusă în românește, inscripția sună astfel: «În luna noiembrie 16 zile a răposat marele și singur stăpînitor domn Io Nicolae Alexandru Voievod, fiul marelui Basarab, în anul 6873 (1364) indictionul 3. Veșnica lui pomenire»²².

Damian P. Bogdan²³ a arătat că datarea pietrei de mormint de către I. Minea care pe considerente de titulatură (господарь în loc de господаринь, cum apare la succesorul său Vladislav și la Mircea cel Bătrîn) — așeza monumentul după domnia lui Vlad Călușarul (1482—1499) este neîntemeiată, deoarece ambele coexistă în Țara Românească, este adevărat, cu frecvența ultimului. E. Virtosu²⁴ arată, de asemenea, că un titlu identic cu cel de pe piatra de mormint («marele voievod») i se dă lui Nicolae Alexandru în 1359, într-un act încheiat de sinodul Patriarhiei din Constantinopol și într-o scrisoare trimisă acestuia de către patriarh. Remarcăm faptul că dispoziția inscripției pe suprafața pietrei și forma lexicală, cu mențiunea lunii la început și a anului la sfîrșit, poate fi găsită la piatra funerară a lui Pîrvu Craiovescu din 1530, de la minăstirea Bistrița²⁵.

În ceea ce privește numele dublu Nicolae (nume creștin) și Alexandru (voievodal), el se mai găsește în documentul din 13 noiembrie 1618, legat însă de evocarea pietrei de mormint, ceea ce ne îndreptățește să credem că în document se afla numai

17. Gr. Ionescu, *Istoria arhitecturii în România*, I, București 1963, p. 118—119.

18. Pavel Chihaia, *Cine a fost «Negru Vodă», întemeietor de cetăți și alături de biserică*, în *Pagini de veche artă românească*, I (1970), p. 160.

19. Gr. Ionescu, *op. cit.*, nota 1, p. 119.

20. *Ibidem*, p. 122.

21. *Istoria artelor plastice în România*, I, București, 1968, p. 181.

22. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României...*, fasc. 1, București, 1905, p. 132. Pentru diferite lecturi ale inscripției, E. Lăzărescu, *Despre relațiile lui Nicolae Alexandru Voievod cu ungarul*, în «Revista istorică», XXXII (1946), nr. 11—12, nota 2, p. 115 și nota 8, p. 117.

23. Damian P. Bogdan, *În chestiunea autenticității inscripției funerare a voievodului muntean Nicolae Alexandru Basarab*, în «Revista istorică română», III (1933), p. 270—271; *ibidem*, II (1932), p. 415—417; *ibidem* III (1933), p. 395—396.

24. Emil Virtosu, *Titulatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova*, București, 1960, p. 114—115.

25. A. I. Odobescu, *Antichități eclesiastice*, în «Buletinul Instrucțiunii Publice», I (1865—1866), p. 138.

numele voievodal Alexandru, cum se obișnuia (asociat cu numele de Nicolae pentru a întări documentul prin referința la piatra de mormânt); lângă portretul de la schitul Celățeni, unde a fost copiat din biserica «Negru Vodă» a lui Matei Basarab din Cimpulungul apropiat (portretul aparținând în realitate lui Alexandru II Mircea²⁶, zugrăvit în biserica lui Neagoe cu inscripția «Alexandru». Zugrăvii lui Matei Basarab au adăugat numele Nicolae, ca să corespundă lui Nicolae Alexandru, pe care îl încetățenise tradiția pietrei de mormânt și a hrisoavelor de la începutul secolului al XVII-lea); în pomelnicul bisericii Sfântul Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, unde apăreau numele voievozilor «Basarab, Nicolae, Alexandru, Mihail, Nicolae, Alexandru, Marghita doamna, Gavril etc., o combinație între pomelnicul minăstirii Cimpulung²⁸ (unde constatăm pe «Basarab, Marghita dna, Nicolae, Alexandru, Maria, Radu, Vladislav» etc.) și *Cronica Țării Românești* (cu succesiunea «Radu Negru, Mihail, Alexandru, Dan, Mircea»...). Prezența doamnei Marghita în pomelnicul Cimpulungului²⁹, a lui Radu Negru și a strămoșilor lui Matei Basarab vădește că el a fost alcătuit la începutul bisericii lui Matei Basarab: prin urmare, și pomelnicul de la Curtea de Argeș este ulterior acestei epoci.

Tot cu numele dublu Nicolae Alexandru apare fiul lui Basarab într-unul din cele trei testamente ale lui Hariton, egumenul minăstirii Cutlumuș. Acesta scrie despre «voievodul Nicolae Alexandru», tatăl domnului «Ioan Vladislav voievod»³⁰.

Așadar, numele de botez al lui Nicolae Alexandru se afla pe piatra sa de mormânt din biserica cimpulungeană, într-un document al minăstirii Cutlumuș, și, cel mult, evocat de hramul bisericii din Argeș, tirnosită și de fiul său Vladislav I, care va reprezenta pe tatăl său defunct în pronaosul locașului.

În schimb, numele de Alexandru se găsește în corespondența sa cu Patriarhia din Constantinopol³¹, lângă portretul votiv din biserica lui Neagoe (transpus în biserica cimpulungeană), foarte probabil în hrisovul din 1351/52, în calendarul («cancionalle») din acest an, al minăstirii Sfânta Elisabeta din Cimpulung³², precum și pe piatra de mormânt a fiului său, voievodul Voislav din Curtea de Argeș.

De fapt, numele duble erau obișnuite în epocă. Const. Jireček arată că, în Serbia secolului al XIV-lea, găsim alături de nume tradiționale creștine, cognomene populare slave (de pildă Vasile zis Dragoș, Gheorghe zis Radoslav etc.)³³. Să nu uităm că în aceeași epocă, fiul lui Șișman poartă primul nume creștin și al doilea popular: Fruzin-Vladislav³⁴. Există deci obiceiul ca, la numele creștin, de botez, să se adauge un cognomen, care în exemplele de mai sus sint de rezonanță laică.

Aceeași semnificație vădesc și cele două nume ale lui Nicolae Alexandru, unde primul este creștin, iar celălalt un nume de prestigiu laic. N. Iorga³⁵ a arătat că acest Alexandru nu a fost inspirat de numele sfântului creștin, ci de împăratul Alexandru Makedon, de la care îl preluase și noul țar de Tirnovo, Alexandru, rudă a lui Basarab. B. P. Hasdeu citează un pasaj semnificativ din *Letopiseșul* lui Gr. Ureche, din care deducem că un voievod putea căpăta, pe lângă numele creștinesc, unul voie-

26. Pavel Chihaiă, *Portrele votive din biserica voievodului Nicolae Alexandru din Cimpulung Muscel* (în ms.).

27. Vezi N. Iorga, *Pomelnicul de la Curtea de Argeș*, în «Revista istorică», VI (1920), p. 179.

28. V. Draghicănu, *Curtea domnească din Argeș*, în «Bul. Com. Mon. Istorică», X—XVI (1917—1923), p. 25.

29. *Ibidem*.

30. P. Lemerle, *Actes de Kullumus*, Edition diplomatique ' Texte, Paris, 1945, p. 113 și 118.

31. *Hurmuzaki*, XIV 1, p. 4.

32. Șt. Olteanu, *Cu privire la data morții lui Nicolae Alexandru Basarab*, în «Studii», tom. XXI (1968), nr. 3, p. 523—526.

33. Const. Jireček, *Staat und Gesellschaft im Mittelalterlichen Serbien*, Dritter Teil, Wien, 1914, p. 29.

34. P. Nikov, *Die türkische Eroberung Bulgariens und das Schicksal der letzten Sismariden*, în *Mitteilungen der Historischen Gesellschaft zu Sofia*, nr. 7—8 (1928), p. 90.

35. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. 3. București, 1937, p. 213; idem, *Condițiile de politică generală în care s-au întemeiat bisericile românești în veacurile XIV—XV*, în «Analele Acad. Rom., Mem. Sect. Ist., s. 2, t. XXXV (1912—1913), p. 388.

voidal, precum și o poreclă: «Ci sfătuindu-se boierii pribegi carii era acolo, ca să nu fie fără cap, au rădicat domnu pre Petrea Stolnicul, în Terebulea și i-au pus nume Alexandru vodă, pe carile l-au poreclit Lăpușneanul...»³⁶.

Autenticitatea pietrei de mormint a voievodului Nicolae Alexandru poate fi dedusă considerând nu numai inscripția, ci și aspectul stilistic al pietrei. Într-adevăr, s-a afirmat că micimea pietrei ar indica o reînnoimare și că, prin urmare, atît mormîntul, cît și această piatră, ar fi mai tîrziu decît anul 1364. Dar forma pătrată și dimensiunile reduse ale monumentului în raport cu mărimea firească a unui mormînt nu înseamnă neapărat o reînnoimare. Piatra de mormint pe care o aștern boierii Craiovești peste rămășițele lui Vladislav II în biserica mînăstirii Dealul, cu prilejul reconstruirii acesteia, la cîteva decenii de la moartea voievodului este mică, dar tot astfel se prezintă și piatra funerară originală a lui Vlăduț, fiul lui Vlad Călugărul și predecesorul lui Neagoe Basarab, din aceeași biserică³⁷. Forme asemănătoare sînt obișnuite în Serbia, la jumătatea secolului al XIV-lea, și ele se mențin și în secolul următor. Pe o astfel de piatră de mormint constatăm un ornament asemănător cu cel de pe piatra lui Nicolae Alexandru, adică un vrej sinuoș cu flori în trei petale între trei sepale³⁸. Un alt ornament, cu aceeași schemă compozițională — flori compuse din trei sepale, de asemenea anguloase (dar fără sepale) — găsim la ancadramentul de piatră al porții meridionale din biserica de la Lesnovo³⁹ (1341), lucrată în tehnica meplat, fără modelaj sau cizeluri, tehnică în care a fost realizată și piatra lui Nicolae Alexandru. În sfîrșit, o strînsă analogie poate fi stabilită între monumentul de care ne ocupăm și piatra funerară din 1362 a pivnicerului împăratului Uros, de la Daliciv⁴⁰ (R.S.F. Iugoslavia). Forma pietrei, dispoziția textului, ductul literelor, sînt asemănătoare la aceste monumente sculptate cam în aceeași vreme.

Deși mormîntul lui Nicolae Alexandru este menționat în hrisovul bisericii datat la 13 noiembrie 1618, apoi în hrisoavele mînăstirii lui Matei Basarab⁴¹, nu ni se

36. Gr. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei* (ed. P. P. Panaitescu), București, 1958, p. 170. Pentru această problemă, vezi și Emil Virtosu, *Titulatura domnilor și asocierea la domnie ...*, p. 67—69, și nota 1, p. 68.

37. Desene după pietrele de mormint la N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii ...*, Paralela întâia, pl. LXIV, fig. nr. 4 și 5.

38. Vezi S. Bezlagic, *Les «Stěcák» de Duvanjsko Polje, în Starinar, Belgrad, VII—VIII (1956—1957)*, p. 375—396 și îndeosebi pentru forma pietrei, fig. 2 (piatră de mormint ornamentată în necropola Karsula la Duvno); pentru motivul ornamental, identic cu cel de pe piatra mormîntului lui Nicolae Alexandru, fig. 24 (Iatrua sudică a monumentului nr. 2 la Saroljije).

39. Gabriel Millet, *L'ancien art serbe, Les églises*, Paris, 1919, p. 146, fig. 165.

40. Bojislav Ivanovici, *Црква ватанец в Starinar, Belgrad, 1959, fig. 12, p. 338.*

41. La 13 noiembrie 1618, în Firgoviște, voievodul Gavril Movilă confirmă bisericii dania moșiei Bădești, făcută de «răposatul Io Nicolae Voievod, feciorul bătrînului răposatului Io Basarab voievod, nepotul răposatului Negru Kadu voievod, care este prîstăvit și îngropat trupul lui în această sîntă biserică» (*Documente din istoria României, în continuare D.I.R.*, XVII, B, vol. III, p. 261). La 15 ianuarie 1614 Matei Basarab dăruiește un hrisov mînăstirii Cîmpulung pentru moșia Bădești și muntele Preoteșele «pentru că este încă dinainte vreme din zilele răposatului Neculae Alexandru Voievod care-le este îngropat în sf. mînăstire și a fost dat domnia lui cel sat Bădești ...» (*Diblioteca Academiei rom. 1418, f. 107 rv.*). În 1659 Paul de Alep menționează că patriarhul Macarie «ieși după liturghie în veșmintul său preoțesc să se roage peste mormintele cîitorilor mînăstirii...» (Paul de Alep, *The travels of Macarius, patriarch of Antioch*, ed. F. C. Bellour, II, London, 1836, p. 329). La 15 septembrie 1654, în Cîmpulung, 24 de boieri jurători dau carte de judecată mînăstirii Cîmpulung, pentru ca satul Groșani să fie al mînăstirii «pentru că a fost dat de pomană, ca și Bădeștii, de răposatul Necula Alexandru Voievod, unde-i zac oasele în sf. mînăstire, vă leat 6873 (1364)» (D. Băjan, *Documente de la Arhivele Siciului*, București, 1908, p. 21). La 30 octombrie 1654, în București, Constantin Șerban voievod, întărește stăpînirea mînăstirii peste satul Groșani «pentru că acest sat Groșani cu rumâni l-a fost dat sf. mînăstirii Cîmpulung și l-a miluit bătrînul răposat Necula Alexandru, ctitorul și mînăstirii unde-i zac oasele în vechea biserică, de la mersul anilor pînă la anul 6673 (1364) ... pentru că acest sat Groșani cu rumîni au fost de moșie, de strămoșie, den descălecat, al sf. biserici dat de pomană ca și Bădeștii de răposatul Alexandru Vodă, unde-i zac oasele în sf. mînăstire vă leat 6873 (1364)» (*ibidem*, p. 18). La 27 martie 1665, în București, Radu Leon hotărăște să fie date mînăstirii cîmpulungene două sate, anume

arată locul din biserică unde se afla așezată piatra de mormânt. Nu știm unde anume fusese ea încastrată în pardoseala bisericii din secolul al XIV-lea și ne imaginăm că, o dată cu zidirea bisericii lui Matei Basarab, a fost deranjată de la locul inițial, mai cu seamă că pardoseala acestei biserici s-a ridicat cu 1 m față de cea veche, după cum arată V. Drăghiceanu. Presupunem însă că în biserică înălțată în prima jumătate a secolului al XVII-lea, meșterii au reșezat piatra în apropierea locului inițial. Despre acest de-al doilea loc al pietrei ni s-a păstrat o știre în *Cronologia Tabelară*, scrisă între c. 1746—1764, care în dreptul anului 6860 (1351/52) menționează numele lui «Nicolae Basarab cel dintii, sin Alexandru voievod, feciorul Negrului voievod Basarab, carele adeverează hrisovul... ca să fie sf. mănăstiri moșia Bădești și... pisanina de la piatra mormântului Mării Sale din mănăstirea Cîmpulung ce este dinaintea jățului igumenescu scrisă slavonește»⁴².

Bădeștii și Groșanii «pentru că au fost date și miluite ... de Necula Alexandru Voievod, cărula îi zac fericitele oase și acum într-acest sfînt loc, încă de mai înainte vreme de cînd au fost cursul anilor 6873» (1364) (*Ibidem*, p. 30). La 18 noiembrie 1670, Antonie Voievod dă un hrisov minăstirii pentru moșia Bădești și Domnești, pentru că «a fost bătrînă și dreaptă ocină ... din zilele răposatului Necula Alexandru Voievod. carele este îngropat în sf. mănăstire» (Bibl. Academiei, ms. rom. 1448, f. 116).

În hrisovul din 20 aprilie 1714 din București, al lui Ștefan Cantacuzino, se hotărăște stăpinirea minăstirii peste satul Bădești, pentru că acest sat «a fost închinat de răposatul Neculae Alexandru, feciorul răposatului Basarab Voievod, nepotul Negrului Radului Vodă, ce le sînt trupurile lor îngropate la această sf. mănăstire» (D. Băjan, *op. cit.*, p. 36). Această mențiune publicată trunchiat, a putut părea unor istorici dovadă că la începutul secolului al XVIII-lea se mai găsea în biserică piatra de mormînt a lui Basarab. Împotriva acestei presupunerii se pot ridica următoarele obiecțiuni:

a) O comparație cu pasajul corespunzător din documentul lui Gavril Movilă din 1618, ne incredințează că genealogia este copiată din acest document. O comparație a celor două documente arată de asemenea că pisarul Angelache, fiul lui Mihai Logofăt, din Trgoviște, cel care a scris actul, a transpus pasaje întregi din documentul scris în 1618.

b) Înțelesul propoziției este oă și legendarul «Negru Vodă» se găsește îngropat în biserică. Aceeași confuzie, ca și la mențiunea despre o «carte bătrînă și o sf. icoană ce iaste și acum în sf. mănăstire, în Cîmpulung». «Icoana» era un pomelnic din secolul al XVII-lea.

c) Argumentul «exsilentio» poate fi luat în considerare, avînd în vedere relațiile numeroase despre mormîntul lui Nicolae Alexandru, înainte și după 20 aprilie 1714.

d) La o examinare a manuscrisului, constatăm că cele două propoziții care compun fraza citată mai sus, sînt despărțite prin semne de cenzură. Înainte de începutul celei de-a doua propoziții «ce le sînt trupurile lor» etc., remarcăm o ștersătură a pergamentului (din piele de vițel), care a deteriorat litera din rîndul superior, în vreme ce două litere din rîndul inferior au fost scrise peste această ștersătură. Aceasta înseamnă că modificarea a fost făcută înainte de a se termina rîndul. Ea constă din contragerea unui cuvînt compus din trei-palru litere, într-unul singur «Ce», care păstrează aceeași finală «e» (în restul documentului, distanța dintre majusculă și litera următoare este cam de două litere. În cazul de față, majuscula «C» și litera «e» sînt alăturate. Se distinge de altfel și un virf de bară de la majusculă, scrisă cu cerneala roșie (ca și cea adăugată și ștersă ulterior). Este foarte probabil că, inițial, pisarul a scris «care» pentru singular apoi a revenit, scriind «ce» pentru plural. Această ezitare indică de asemenea puțina femineicie a celor scrise. Pisarul a dedus, poate, mormîntul lui Basarab, după inscripția de pe piatra de mormînt a lui Nicolae Alexandru, citită superficial, așa cum au citit călătorii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea («Nicolae al lui Alexandru»).

La 4 martie 1803, epistatul minăstirii cîmpulungene scrie o poruncă domnească pentru moșia Groșani care «este dată danle sf. mănăstiri de ctitorii cei dintii de la leat 6873, ce sînt ani 434...» (Bibl. Academiei, ms. rom. 1448, f. 305). La 30 august 1803, în hotărînicia cu anafora și întărire domnească, aceeași mențiune (*ibidem*, f. 307).

42. *Cronologia Tabelară* (Ia N. Iorga. Operele lui Const. Cantacuzino, București, 1901: pentru datarea acestei lucrări, vezi Aurora Ilieș, *Autorul Cronologiei Tabelare, în Omagiu lui P. Constantinescu-Iași*, București, 1968, p. 354) are mențiunea în dreptul datei 6.860 (1351/52) că «Nicolae Voievod Basarab cel dintii, sin Alexandru Voievod Basarab, feciorul Negrului Voievod Basarab, carele adeverează hrisovul lui Nicolae Voievod — ca să fie sf. mănăstiri Cîmpulungului moșia Bădești și mai adeverează și pisanina de la piatra mormîntului mării sale din mănăstirea Cîmpulung, ce este dinaintea jățului igumenescu, scrisă slovenește».

Acest «jeț egumenesc» este menționat de catagrafiile dintre anii 1795 și 1823 drept «jețul vlădicesc»⁴³. În biserica Sfântul Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, care prezintă de asemenea un naos cu patru stâlpi, «scaunele arhieresti» se găsesc «în dreapta bisericii <înspre sud — P.C.> în dreptul stîlpului bisericii»⁴⁴ acolo unde se pomenea ctitorul (respectiv Vladislav I) deși piatra de mormint a acestuia fusese deplasată de acolo de mai bine de un secol.

În biserica actuală, «jețul arhieresc» este așezat în continuarea piciorului de zid sud-vestic pe care se sprijină arcele de susținere a turlei, dincolo de extremitatea acestui picior de zid. Această dispoziție a jețului este firească, deoarece în fața piciorului de zid sud-vestic se află cel sud-estic, care maschează altarul pentru cel așezat în dreptul lui.

Deducem așadar că, în biserica lui Matei Basarab, *piatra de mormint a voievodului Nicolae* s-a aflat în continuarea laturii estice a stîlpului sud-vestic, care sprijinea arcele de susținere ale turlei, deci în dreptul mormintului marcat de V. Drăghiceanu cu nr. 1.

Presupunerea, întemeiată de știrea pe care o găsim în *Cronologia Tabelară*, că piatra voievodului Nicolae Alexandru se afla deasupra mormintului marcat de V. Drăghiceanu cu nr. 1, este încurajată și de dispoziția originală a pietrei în actuala biserică, construită între 1628 și 1832, piatră aflindu-se în prezent pe un pedestal de beton, lipit de latura nordică a piciorului de zid sud-vestic al turlei.

Știm că în timpul lucrărilor de reconstrucție (1828—1832), monumentul funerar al lui Nicolae Alexandru a fost deplasat de la locul lui și așezat o vreme lângă clopotniță, cum aflăm dintr-o interesantă catagrafie din 1831⁴⁵. Totodată, se pare că osemintele ctitorilor au fost transportate la mănăstirea Aninoasa. Tradiția a reținut că «osemintele Basarabilor au fost scoase din morminte cu prilejul închiderii bisericii, între 1819—1825 și strămutate la mănăstirea Aninoasa, metoc al mănăstirii Cîmpulung»⁴⁶.

Piatra funerară a fost reîncadrată în noul paviment al bisericii din 1832 — înălțat cu 1 m față de cel anterior și cu 2 m față de cel din secolul al XIV-lea — unde o remarcă în 1840 I. A. Vaillant⁴⁷, iar în 1860 I. Pappazoglu⁴⁸, care o descrie încercînd să îi traducă inscripția. După acest an, piatra dispăre din biserica cîmpulungeană. Ea este zadarnic căutată de D. Butculescu în septembrie 1876 (ceea ce vădește că transportarea ei a avut loc între 1860 și septembrie 1876) și găsită, în mod neașteptat, de acesta, în naosul bisericii Vieroși, la 14 martie 1883: «În acest prețios

În 1746, mitropolitul Neofil, relatănd despre biserica «Negru Vodă» arată că «tot acolo este îngropat și Nicolae Alexandru voievodul care s-au pristăvitu la lētu ... (*Metropolitul Ungro-Vlahiei Neofil I*, în «Biserica Ortodoxă Română», III (1876), nr. 5, p. 177). Banul Mihai Cantacuzino arată și el în *Istoria Țării Românești*, scrisă în 1776 (traducere după textul grecesc al ediției critice de Alex. Ellan, în pregătire), că «Nicolae vodă, fiul lui Alexandru vodă, după moarte s-a înmormintat la mănăstirea Cîmpulungului, unde piatra de mormint are inscripția cu anul 1366». Știrea a fost preluată de frații Tunuși (*Istoria politică și geografică a Țării Românești...*, Viena, 1774, tr. G. Sion, p. 128), de către Dionisie Fotino (*Istoria generală a Daciei*, tr. Venera Tulliu, ms. la Institutul de istorie «N. Iorga»); de Johann Christian Engel (*Geschichte des Ungarischen Reiches*, Halle, 1804, p. 97) și de G. Șincai (*Chronica românilor*, I, 1886, p. 522).

43. Catagrafia din 25 decembrie 1795 la Arh. St. Buc., Fond. Mitrop. Țării Românești CDVII/47, f. 30 (Inv. Ion Șucu, 8629); vezi și CDVII/3 (Inv. Ion Șucu, 8633) «I <Jă>vlădicesc, săpat cu două trepte de marmore»; catagrafia din 1809 la Bibl. Academiei, ms. rom. 720, f. 228 V; catagrafia din 1810, *ibidem*, f. 259 V; catagrafia din 1823, *ibidem*, f. 302 V.

44. V. Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeș...*, p. 44 și 149.

45. Redactată din porunca generalului Pavel Nicolaevici Kiseleff. Manuscrisul înregistrat după informația lui Ion Șucu, la Arh. St. Buc., secția Administrative noi, nr. 1451/1831, se găsește în prezent la Arh. St. Pitești.

46. V. Drăghiceanu, *Despre mănăstirea Cîmpulung...*, p. 316: «După o comunicare ce mi-a făcut-o regretatul D. Răjan, despre o tradiție păstrată de călugării mănăstirilor Aninoasa, osemintele Basarabilor au fost scoase din morminte cu prilejul închiderii bisericii, între 1819—1825, și strămutate la mănăstirea Aninoasa, metoc al mănăstirii Cîmpulung».

47. I. A. Vaillant, *La Roumanie*, vol. III, Paris, 1844, p. 371.

48. D. Pappazoglu vede la 5 august 1860 «I piatră mormintală înăuntru bisericii cuadrată sculptat frumos în limba slavonă «Marele și singur stăpînitor» etc. (Arh. St. Buc., ms. 730, f. 49).

și scump lăcaș se află mai multe pietre mormintale, între cari și aceea pe care o citai mai sus»⁴⁹. Cîțiva ani mai târziu, în 1887, Gr. Tocilescu își asumă, la rîndul său, această descoperire: «La Vieroși, pe pardoseala bisericii se află nouă pietre tombale cu inscripții slavone și române. Din acestea cea mai interesantă... este piatra de pe mormintul lui Nicolae Vodă Basarabu din anul 1362»⁵⁰ (sic!).

Nu știm exact ceea ce a determinat transportarea pietrei din biserica cîmpulungeană la Vieroși. Este posibil ca în vremea lucrărilor de construcție din 1819—1831, osemintele Basarabilor să nu fi fost transportate la Aninoasa, ci la Vieroși și ulterior să fi fost adusă și piatra de mormint. O altă cauză a deplasării pietrei poate fi secularizarea averilor minăstirești din 1867, după care s-a considerat că acest monument nu mai poate folosi ca dovadă a existenței ctitorului Nicolae Alexandru, eminentul hrisovului care întărea proprietatea moșiei Bădești.

Probabil că piatra funerară de care ne ocupăm este adusă de la Vieroși — împreună cu unele odoare de la această minăstire⁵¹ — în 1888, deoarece în august 1889, Gr. Tocilescu arată că «...această piatră se păstrează în interiorul bisericii (nartex), la dreapta intrării, sub jețul regal, fiind așezată pe un postament»⁵². Faptul este confirmat de V. Drăghiceanu, care reproduce o informație de la «bătrînul orășean Nae Rizeanu», primar al Cîmpulungului prin 1885⁵³, după care «piatra... se afla mai înainte la nivelul pardoselii și a fost ridicată pe postament de ultimul egumen Chesarie»⁵⁴. După moartea din 1873 a lui Ioanichie Evantias, ultimul egumen, biserica de care ne ocupăm a fost condusă de ajutorul său, preotul Chesarie ecleziarhul⁵⁵. (Minăstirea fusese desființată din 1867, de la secularizare)⁵⁶. Se confirmă prin urmare faptul că în 1888 preotul Chesarie a așezat piatra readusă de la Vieroși pe un postament și că înainte de «răpirea» ei se afla încastată în pardoseală, desigur *îngă* postament. Acest postament a fost găsit de V. Drăghiceanu la săpăturile arheologice din 1924 și el se compunea dintr-un paralelipiped de zidire sprijinit în consolă pe baza fostului stîlp sud-vestic al naosului, așa cum putem vedea și în cele două fotografii⁵⁷ și cum ne încredințează autorul: piatra este «așezată chiar pe stîlpul bisericii de la capul mormintelor»⁵⁸ (este vorba de baza stîlpului sud-vestic din naos). Aflăm totodată că «pe acest postament se află și jețurile domnești»⁵⁹, vecinătate pe care o subliniază și Gr. Tocilescu la scurtă vreme după aducerea pietrei de la minăstirea Vieroși.

Deducem, prin urmare că și în biserica anterioară, cea a lui Matei Basarab, piatra funerară a voievodului Nicolae Alexandru se afla încastată în pardoseală în fața stîlpului sud-vestic. În biserica actuală, construită în 1828—1832, ea este reasezată în apropierea aceluiași loc, în pardoseală care este cu 1 m mai ridicată decît cea a locașului anterior și cu 2 m față de biserica din secolul al XIV-lea. După popasul de la minăstirea Vieroși, ea este încastată alături de locul inițial, pe o platformă construită pe baza aceluiași stîlp sud-vestic. Ulterior, a fost așezată în dreptul piciorului de zid sud-vestic de susținere a turlei, acolo unde se află și în prezent, îndepărtată decît de locul original.

49. Dimitrie C. Butculescu, *Piatra mormintolă a lui Ioan Nicolae Basarab din 1364*, în «Coooperatorul român», I (1883), nr. 1 (1 martie), p. 2.

50. Gr. Tocilescu, *Raporturi asupra ctitorov mănăstiri, schituri și biserici din țară*, București, 1887, p. 116; idem, *Manual de istoria românilor*, București, 1900, p. 139.

51. G. Moisescu, *Odoarele mănăstirii Negru Vodă din Cîmpulung*, în «Buna Vestire», I (1922), nr. 5, p. 15; «Două omofoare de la egumenul Samoil dela mănăstirea Vieroși .... o cărje arhierescă, o mitră și un engolpion ... s-au ridicat de acolo în anul 1888 și s-au depus spre păstrare în lada mănăstirii Cîmpulung». Biserica minăstirii trece la 1884 în sarcina comunei Vieroși (*Marele dicționar geografic*, V (1902), p. 743).

52. Gr. Tocilescu, *Raportul domnului ... în România, Organ liberal-conservator*, VI (1889), nr. 185, 28 și 29 august.

53. C. Esarcu, *O scrisoare*, în «Analele arhitecturii», II (1891), Scrisoare din 1885 «Actualul primar al Cîmpulungului, d. Rizeanu».

54. V. Drăghiceanu, *Despre minăstirea Cîmpulung...*, p. 316.

55. Preot Ioan Răuțescu, *Cîmpulung-Muscel, monografie istorică*, Cîmpulung, 1941, p. 117.

56. *Ibidem*.

57. V. Drăghiceanu, *Despre minăstirea Cîmpulung ...*, foto p. 291 și p. 295.

58. *Ibidem*, p. 316. 59. *Ibidem*.

Dacă considerăm planul mormintelor publicat de către V. Drăghiceanu în 1964⁶⁰, ar reieși că piatra de care ne ocupăm s-a aflat deasupra mormintului nr. 1, mai cu seamă că peste mormintul nr. 2 s-a săpat mormintul nr. 1 din biserica lui Matei Basarab, atribuit — vom vedea pe ce teme — lui Pară Paharnicul. Dar casetele care marchează amplasarea mormintelor nr. 1, 2 și 1 (aparținând, după V. Drăghiceanu, respectiv voievozilor Basarab, Nicolae Alexandru și Pară Paharnicul), nu corespund cu poziția acestor morminte, așa cum ne apar în fotografii. Într-adevăr, în cele două fotografii publicate de V. Drăghiceanu⁶¹, se pot distinge trei morminte situate la trei nivele diferite: primul, așezat la sudul stîlpului sud-vestic — și nu în fața lui — avînd latura vestică în continuarea laturii vestice a stîlpului, cel de al doilea, în fața stîlpului, la un nivel cu cîtiva centimetri mai ridicat (ceea ce nu înseamnă că ele nu au putut fi contemporane), și ultimul, întinzîndu-se aproximativ peste 1/4 din lățimea mormintului din fața stîlpului (nu în întregime), la un nivel mult mai ridicat decît acesta. Toate trei par a fi avut cavouri de zid, dar numai viitoare săpături vor preciza acest lucru.

Prin urmare, în biserica lui Matei Basarab, piatra funerară a voievodului Nicolae Alexandru nu s-a putut afla deasupra mormintului nr. 2, acesta fiind parțial acoperit de mormintul atribuit lui Pară Paharnicul, ci foarte probabil pe mormintul nr. 1, de la nord-estul stîlpului sud-vestic.

Așa cum am arătat mai sus, probabil, piatra funerară a voievodului Nicolae Alexandru se afla așezată peste mormintul consemnat de V. Drăghiceanu cu nr. 1.

Deoarece în biserica Sfîntul Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș mormintul cel mai vechi, al ctitorului Vladislav I, se află dispus între cei doi stîlpi sudici de susținere a turlei, bănuim că și în biserica voievodului Nicolae Alexandru din Cîmpulung-Muscel mormintul cel mai vechi este cel notat cu nr. 2, dispus între aceiași stîlpi sudici. Ne explicăm astfel de ce mormintul mai nou, nr. 1, prezenta deasupra piatra lui Nicolae Alexandru, iar peste cel mai vechi s-a construit cavoul lui Pară Paharnicul.

Din cele expuse mai sus, putem avansa presupunerea, încurajați și de dania pe care o face în 1351/1352, în anul morții tatălui său Basarab, voievodul Nicolae Alexandru, că în caseta notată 1 de către V. Drăghiceanu s-a aflat mormintul lui Basarab, distrus oricum la reînălțarea bisericii din 1633—1635, peste care se va construi cavoul lui Pară Paharnicul.

V. Drăghiceanu consideră că cele două morminte «ale Basarabilor»⁶² din biserica cîmpulungeană, «se găsesc complet sfărîmate din pricina lucrărilor executate cu prilejul întăririi cu grinzi de stejar a stîlpului bisericii, care începuse a ceda sub greutatea bolților»⁶³ și că inventarul lor se reducea la «fărămituri de oase, dinți, falange și cîteva vertebre»⁶⁴. Mormintele au fost profanate în 1611 de către soldații lui Gabriel Bathory — așa cum vom vedea⁶⁵ — apoi, mai tîrziu, între 1828—1832, osemintele au fost transportate la mînăstirea Aninoasa, de unde nu știm dacă au mai revenit în Cîmpulung.

În afară de cele două morminte de lângă stîlpul sud-vestic, V. Drăghiceanu mai găsește sub pardoseala bisericii din secolul al XIV-lea încă trei morminte în năos, numerotate 3, 4 și 5, precum și unul în pronaos, numerotat 6.

În mormintul nr. 3 «între stîlpii dinspre nord», V. Drăghiceanu consemnează «O grămadă de bolovani spre cap. Se găsesc: o rotulă, cîteva oscioare și o coastă, fiare de la coșciug și un inelaș de aur cu o piatră de rubin, de femeie sau copil, care împreună cu acul au fost depuse în colecțiile Comisiei Monumentelor Istorice»⁶⁶. Mormintul numerotat nr. 4, la nord-vest de stîlpul nord-estic de susținere a turlei, este descris astfel: «Spre capul mormintului se găsește o grămadă de bolovani aruncați neregular, cîteva oscioare și urme din brățărilor de coșciug. La fund s-a dat de un fragment din falca de sus; femururile corect așezate, dar spre cap s-a mai găsit un al treilea femur; un craniu lat, căruia îi lipsea fața; o mică broderie de fir de aur și un ac de aur, de găteală pentru femei, asemănător cu cele ale doamnei Neaga (pe care le-am găsit în săpăturile de la Buda, care însă erau de alamă și mai lungi ca

60. *Ibidem*, p. 288.61. *Ibidem*, p. 291 și 295.62. *Ibidem*, p. 316 și fig. de la p. 288.63. *Ibidem*, p. 316.64. *Ibidem*.

65. Vezi p. 314.

66. V. Drăghiceanu, *Despre Mînăstirea Cîmpulung...*, p. 320.

cel găsit în acest mormint)... s-a găsit și o monedă de argint ungurească...»⁶⁷ care s-a pierdut⁶⁸.

În sfârșit, în cel de-al treilea mormint nordic (nr. 5) se găsesc numai «două metacarpuri»⁶⁹.

Indicația din legenda planului mormintelor din biserica cîmpulungeană «mormintele copiilor» voievozilor Basarab și Nicolae Alexandru⁷⁰, este neverosimilă, mai cu seamă în lumina analogiei stabilite chiar de către V. Drăghiceanu între acul de aur din mormintul nr. 4, cu o piesă asemănătoare de la sfîrșitul secolului al XVI-lea. De altfel, din *Jurnal*, nu reiese că osemintele ar fi aparținut unor copii⁷¹. Oricum, datarea mormintelor din secolul al XVI-lea, desigur înainte de criza survenită în 1532, cînd bisericii i se înstrăinează moșia Bădești, deci în primul sfert al acestui secol, ni se impune. Cei înmormîntați în naosul unei biserici domnești, de prestigiul celei din Cîmpulung, nu puteau aparține decît înaltei boierimi. Iată de ce credem că sintem îndreptățiți să bănuim că aceștia au fost femei sau copii din familia Craioveștilor, cei care stăpînesc satul Celățeni în această epocă⁷² și care dăruiesc bisericii o cădelniță de argint⁷³.

Un singur mormint din biserica din secolul al XIV-lea este precis databil, cel găsit în pronaos, la sudul căjei scării, acoperit de o frumoasă piatră de mormint, cu ornamente geometrice, a cărei inscripție sună astfel în românește: «A răposat robul lui Dumnezeu jupan Danul logofăt, fiul jupanului Dragomir din Bazău, în zilele binecinstitorului Io Radul voievod, luna iulie 3 zile, în anul 7112»⁷⁴ (1604), deci în vremea domniei lui Radu Șerban. Dar sub această piatră funerară găsită «in situ» nu s-a descoperit «nici urmă de oseminte»⁷⁵. În vecinătate însă, săpăturile au dat la iveală «un inel-pecete de alamă, cu o imitație de inscripție și cu o imagine a Sfîntului Ioan Botezătorul». Mormintul «era făcut din bolovani și bine boltit»⁷⁶.

Din relatările lui V. Drăghiceanu ar reieși prin urmare că, în naosul bisericii de care ne ocupăm, nu s-au îngropat decît personaje voievodale (Nicolae Alexandru și foarte probabil Basarab) sau rude domnești (probabil copii din familia Craioveștilor, atunci cînd pe tron se afla Neagoe Basarab). La începutul secolului al XVII-lea, cînd biserica pierduse considerabil din prestigiul său, boierul Dan Logofăt își găsește locul de veci în pronaos, nu în naos, ceea ce vădește că s-a menținut totuși tradiția unei necropole rezervate curții, ca și la biserica Sfîntul Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, unde epitropii mai noi s-au îngropat în pronaos. Este interesant faptul că naosul rămîne rezervat familiei voievodale și după ce biserica pierde moșia Bădești: mormintele de enoriași, în secolul al XVI-lea, sînt săpate la sudul «casei egumenești» (care desigur în vremea aceea purta altă denumire) și numai boierul Dan Logofăt își găsește, la începutul secolului al XVII-lea, locul de veci în biserică, însă în pronaos.

INVENTAR DIN BISERICA SECOLULUI AL XIV-LEA

Din inventarul liturgic al bisericii din secolul al XIV-lea nu ni s-a mai păstrat nimic. Pomelnicul minăstirii, scris în vremea lui Matei Basarab, consemnează în dreptul numelui boierului Barbul (Craiovescu) banul pe care Matei Basarab îl privește ca cel mai îndepărtat strămoș al său dania unei cădelnițe: «Acesta făcut-a cădelnița de argint, cu cheltuiala dumnealui»⁷⁷. Am văzut cum această danie se leagă de prezența Craioveștilor la moșia Celățeni de lângă Cîmpulung și ea ne explică în mai mare

67. *Ibidem*.

68. Investigațiile efectuate de către Octavian Iliescu, șeful Cabinetului de stampe al Bibliotecii Academiei nu au dus la niciun rezultat.

69. V. Drăghiceanu, *Despre Minăstirea Cîmpulung...*, p. 320. 70. *Ibidem*, p. 288.

71. *Ibidem*, p. 320: «un ac de aur, de găteală pentru femei... un ineluş de aur cu o piatră de rubin, de femeie sau copil...».

72. Pavel Chihaiia, *Celatea și schitul lui «Negru Vodă» de la Celățeni-Muscel*, în «Glasul Bisericii», XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 127.

73. Vezi p. 313.

74. V. Drăghiceanu, *Despre Minăstirea Cîmpulung...*, p. 318. Un Dan din Zorileștii Buzăului apare martor (*D.I.R.*, B, V, nr. 436).

75. V. Drăghiceanu, *Despre Minăstirea Cîmpulung...*, p. 318. 76. *Ibidem*.

77. Ioan Răușescu, *Cîmpulung-Muscel...*, p. 130.

măsură inițiativă lui Matei Basarab, îndată după suirea sa pe tron, de a rezidi vechea biserică a lui «Negru Vodă».

În listele de obiecte, întocmite în secolul al XIX-lea și mai târziu, nu întâlnim decât trei icoane împărătești, zugrăvite la 1611, pe care le consemnează I. Pappazoglu⁷⁸. Această știre laconică ne este totuși prețioasă, deoarece ne permite să deducem că ostile profanatoare ale lui Gabriel Bathory, care desigur au trecut și prin Cîmpulung, coborînd dinspre Brașov, au devastat și biserica de care ne ocupăm, după care icoanele au trebuit refăcute. Probabil, cu acest prilej au fost profanate, pentru înția oară, mormintele ctitorilor din secolul al XIV-lea, ale căror oseminte au fost mutate în prima jumătate a secolului al XIX-lea la mănăstirea Aninoasa.

Un alt obiect interesant din prima biserică dispărută sub zidurile locașului lui Matei Basarab va fi fost desigur pomelnicul de lemn al acesteia. Din documentul datat 13 noiembrie 1618, aflăm că la judecățile dintre biserica din Cîmpulung și urmașii boierilor Boloșin și Dolofan, care se succed între 1616 și 1618, pentru moșia Bădești, preoții produc ca dovadă, pe lângă piatra de mormînt a voievodului Nicolae Alexandru și hrisovul celuiiași voievod din 6850 (1351/52), o icoană a Maicii Domnului «unde erau toate milele sfintei biserici scrise de răposatul Nicolae Alexandru voievod; și întru acea icoană era și satul Bădești, cu toate hotarele lui, ca să fie sfintei biserici Domnești»⁷⁹. Această «icoană» a fost desigur transcripția pentru proscomidie a hrisovului de danie, deci un pomelnic care trebuia să amintească preoților de obligațiile lor față de ctitorul bisericii, cel care îi făcuse dani. Desigur că la proscomidie, la «sf. jertfelnic», trebuia să existe numele ctitorului consemnat pe «o icoană», adică o tăbliță sau un triptic de lemn, cu imaginea sfîntului de hram, zugrăvită în partea superioară (astfel cum arăta, de pildă, pomelnicul mînăstirii Brădet, alcătuit la jumătatea secolului al XVII-lea⁸⁰ și nu hrisovul de danie sau de ctitorie, păstrat într-altă parte. Avem dovada că asemenea «icoane» erau obișnuite în epoca domniei lui Nicolae Alexandru. Dintr-o scrisoare din 1372 a mitropolitului Țării Românești Hariton, aflăm, de pildă, că mînăstirea Cutlumuș urma să-și pomenească pe donatori «scriindu-i... în sf. proscomidie... și cîntîndu-le ca unor ctitori»⁸¹.

Consemnarea în pomelnic se făcea după importanța daniei și într-o anumită ordine⁸², după o înțelegere prealabilă între preot și donator. Astfel, aflăm dintr-un document al mînăstirii Cozia, datat 2 ianuarie 1450, că logofătul Cazan dăruiește «un loc de chilie... și s-au întocmit cu egumenul popa chir Iosif, ca să scrie în pomelnicul mînăstirii mai întâi pe jupan Radul, părintele lor și apoi pe mama lor, jupanita Stana și pe Cazan logofăt și fratele lui, Radul și pe fratele lor răposat, Sahac»⁸³. Familia logofătului era desigur mai numeroasă, dar la înțelegerea dintre preoți și donator, s-a limitat numărul celor ce urmau să fie pomeniți. În general, se consemnau în pomelnic rudele foarte apropiate, părinții și copiii. Într-un hrisov din 1487—1492 Vlad Călugărul roagă pe egumenul mînăstirii Filotei de la Athos, pe preoți și pe călugări «să scrieți în pomelnicul sfintei proscomidii pe părinții noștri: Io Vlad voievod și maica mea monahia Eupraxia și eu Io Vlad voievod și copiii noștri Io Radul voievod și Vladul și Mircea...»⁸⁴. În sfîrșit, tot Vlad Călugărul dăruiește la 4 februarie 1488 mînăstirii Govora satul Hința «pentru veșnica pomenire a sfîntărașoșilor părinți ai domniei mele și domniei mele și adormitului Iiu al domniei mele, Io Vlad voievod, ca să fie în pomelnicul acelei sfînte mănăstiri în vecii vecilor»⁸⁵. Există în biserici un «pomelnic mare» pentru pomeniri deosebite și altul obișnuit. Monahia Irosina care dăruiește în 1571 un sălaș de țigani bisericii Mitropoliei din Tirgoviște, «au scris la... marele pomelnic șase suflete...»⁸⁶, iar jupînul Cristian scrie la pomelnicul același biserici — nu se precizează dacă în cel mare sau cel mic — în același an, 24 de suflete⁸⁷.

78. Arh. St. Buc., Ms. 739, f. 25: «trei icoane împărătești vechi, cu un desen foarte frumos

79. Documentul din 13 noiembrie 1618 (*D.I.R.*, XVII, B, III, p. 266).

80. Vezi V. Brătulescu, *Documente. Pomelnicul schitului Brădet de pe apa Vlăsului*, în «Mitropolia Olteniei». XI (1959), nr. 5—6, p. 364 sq.

81. *D.I.R.*, XIII, XIV, XV B, nr. 19, p. 27.

82. Gh. Cronț, *Dreptul de ctitorie în Țara Românească și Moldova*, în «Studii și materiale de istorie medie», IV (1960), p. 82.

83. *Documenta romaniae historica* (în continuare *D.R.H.*), B, I, nr. 101, p. 176—177.

84. *D.R.H.*, B, I, nr. 202, p. 323—326. 85. *D.R.H.*, B, I, nr. 210, p. 335—336.

86. *D.I.R.*, B, IV, nr. 5, p. 4. 87. *Ibidem*, nr. 11, p. 12.

Ni s-a păstrat în fosta biserică a mitropoliei Sfântul Nicolae din Rădăuți, un pomelnic (conținând dania unui singur voievod), asemănător «icoanei» amintite în hrisovul din 13 noiembrie 1618. Acest pomelnic din 1514, așezat lângă proscomidie, este însă săpat în piatră și încastrat în zid. Inscripția amintește că Bogdan cel Orb a dăruit 800 de guldeni de aur pentru «sănătatea sa și pentru mîntuirea sufletului său»⁸⁸ și enumeră slujbele care vor trebui să i se facă, atît în timpul vieții, cît și după moarte. În aceeași zi (8 decembrie 1514), voievodul dăruiește hrisoave cu conținut asemănător minăstirii Dobrovăț⁸⁹, mitropoliei Romanului⁹⁰, mitropoliei din Suceava⁹¹, minăstirii Moldovița⁹², minăstirii Putna⁹³. Aceasta vădește că pe pomelnicul de lemn sau piatră de la proscomidie se consemna conținutul hrisovului de danie — așa cum pe icoana de la proscomidia bisericii Cîmpulungene «era toate milele sf. biserici scrise de răposatul Nicolae Alexandru Voievod; și întru acea icoană era și satul Bădești cu toate hotarele lui, ca să fie sf. biserici domnești»⁹⁴ — lucru cu totul firesc, dacă ne gândim că hrisoavele, prețioase dovezi ale proprietăților, nu puteau fi desfăcute la fiecare pomenire de la proscomidie, unde o icoană cu inscripție mai lizibilă și mai la îndemînă urma să amintească numele ctitorului.

Din analogiile de mai sus, deducem în primul rînd că pomelnicul de care ne ocupăm, existent încă în 1618 în biserica din Cîmpulung, data din anul 1351/52, el apărînd în același moment cu hrisovul care consemna, după cum ne încredințează actul din 1618, aceleași danii și, în primul rînd, moșia Bădești. Dar ce determină aceste danii, efectuate pentru pomenire? Desigur moartea tatălui său, survenită în 1351/52.

Hrisoavele trecute în revistă mai sus consemnează — după o formulă prestabilită — că pomenile se fac întîi pentru părinți, apoi pentru donatori și, în sfîrșit, pentru copiii lor. Unele au în vedere un deces recent, ca de pildă hrisovul din 4 februarie 1483, unde este evocat «adormitul fiu al domniei mele»⁹⁵. Altele se referă chiar la mormîntul celui decedat, ca actul pe care Radu Prasnaglava, fiul lui Mircea cel Bătrîn, îl dăruiește la 1 iunie 1421 minăstirii Cozia, și în care se precizează că voievodul a făcut daniile, «ca să fie de ocină și de ohabă mănăstirii Nucet, mormîntul părintelui meu și spre veșnica lui pomenire»⁹⁶, sau documentul din 4 aprilie 1579, în care Mihnea Turcicul arată că a făcut danii minăstirii Sf. Troițe din București «unde zac osemintele răposatului și preamîlostivului părinte al domniei mele, Io Alexandru voievod, ca să fie călugărilor de hrană și părinților veșnică pomenire»⁹⁷.

Prin urmare, sîntem îndreptățiți să bănuim că hrisovul și pomelnicul dăruite bisericii din Cîmpulung de către voievodul Nicolae Alexandru vor fi fost în legătură cu moartea lui Basarab în Cîmpulung și cu mormîntul acestuia din biserică.

Analizînd documentul din 13 noiembrie 1618, constatăm că, în pasajul în care se invocă documentul din 1351/52, se precizează și motivele pentru care Nicolae Alexandru a dăruit bisericii acest sat «apoi Nicolae Alexandru voievod au fost dat și au fost milui pre sf. bisericii din Cîmpulung cu satul Bădești ca să fie sf. biserică a domniei mele a lui Gavriil Movilă, găsîm la începutul documentului <«am dăruit... acest hrisov... bisericii domniei mele» — P. C.> spre întărire, iară preoților și părinților din cliros spre hrană, iar domniei sale și părinților domniei sale veșnică pomenire». La rîndul său, voievodul Gavriil Movilă mărturisește că a întărit daniile lui Nicolae Alexandru «sf. biserici ca să-i fie de baștină și ohabnic și părinților de cliros de trebuință, iar celor mai denainte răposați ctitori pomenire... vă rog pe voi care veți urma în urma noastră domni... să inoîți și să întăriți această pomană...»⁹⁸. Un

88. *D.I.R.*, C, XVI, 1, nr. 97, p. 97. Cf. E. A. Kozak, *Die Inschriften aus der Bukovina*, Viena, 1903, p. 111. 89. *Ibidem*, nr. 85, p. 89.

90. *Ibidem*, nr. 91, p. 90.

91. *Ibidem*, nr. 86, p. 90.

92. *Ibidem*, nr. 88, p. 91.

93. *Ibidem*, nr. 89, p. 92.

94. Vezi nota 79.

95. Vezi nota 79.

96. *D.R.H.*, B, 1, nr. 48, p. 95—98.

97. *D.I.R.*, B, XVI, IV, nr. 375, p. 371.

98. Vezi nota 79.

conținut asemănător găsim și în documentul lui Matei Basarab din 15 ianuarie 1644 «Nicolae Alexandru au dat domnia lui acest sat Bădești la sf. mănăstire ce scrie mai sus pentru pomană»⁹⁹.

Ar reieși prin urmare că hrisovul din 1351/52 se referea la danii statornicite loc-mai pentru pomenirea lui Basarab. O formulare asemănătoare poate fi găsită în hrisovul contemporan, din luna septembrie 1369, pe care Vladislav I îl dăruiește mînăstirii Cutlumuș «...pentru traiul și ușurarea fraților care locuiesc și vor locui <în mănăstire — P. IC.>... făcînd astfel pomană părinților domniei mele și mie, acum și în viața ce va urma».

Dar această formulare se menține pînă în secolul al XVII-lea și chiar mai tîrziu. Găsim și în alte hrisoave ale lui Gavril Movilă (10 septembrie 1618¹⁰⁰, 8 decembrie 1618¹⁰¹, 11 decembrie 1618¹⁰², 8 ianuarie 1619¹⁰³ etc.) pasaje asemănătoare. El dăruiește la 10 septembrie mînăstirii Rîncăciov «270 bolovani de sare de la Ocnele Mari și vinăriciul din Pitești... ca să fie sf. loc de întărire și dumnezeieștilor călugărițe de hrană și trebuință, iar domniei mele și părinților domniei mele veșnică pomenire»¹⁰⁴.

Conchidem așadar că pomelnicul și hrisovul din 1351/52 au fost dăruite în urma morții lui Basarab, pentru pomenirea lui. Este foarte probabil ca ele să se fi legat și de morîntul întemeietorului dinastiei Țării Românești, aflat în biserica cîmpulungeană.

PAVEL CHIHAIA

99. Arh. St. Buc., Fond m-rea Cîmpulung, Pachet VII/1. Original.

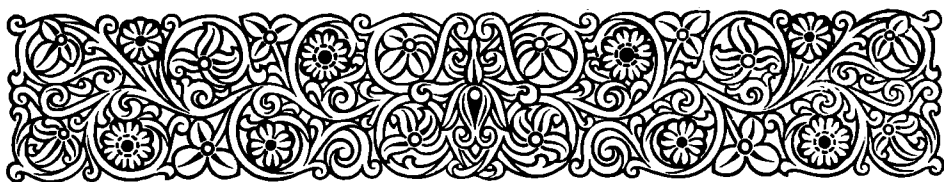
100. *D.I.R.*, B, XVII, III, nr. 218, p. 243.

101. *Ibidem*, nr. 243, p. 273.

102. *Ibidem*, nr. 244, p. 276.

103. *Ibidem*, nr. 258, p. 290.

104. *Ibidem*, nr. 217, p. 242.

BISERICA „AȘEZĂMINTUL DOMNIȚA BĂLAȘA“ DIN BUCUREȘTI

Biserica Domnița Bălașa, cu parcul inconjurător, ocupă un spațiu dreptunghiular de aproximativ 1 ha, mărginit la apus de Calea Rahovei (în dreptul Tribunalului Municipiului București), la miazănoapte de planșeul de beton ce acoperă azi Dîmbovița pe această porțiune a cursului său, la miazăzi și la răsărit de complexul Spitalului Brîncovenesc. Acest teren făcea parte mai demult din *Mahalaua Prundului*, care se întindea între Podul Calicilor (Calea Rahovei de astăzi) de o parte, Dealul Mitropoliei și Palatul Brîncoveanu de la poalele acestui deal de altă parte¹. Mahalaua Prundului cuprindea două clădiri mai însemnate: în primul rînd, *biserica Sf. Nicolae din Prund*, așezată la sud-est de actuala biserică Domnița Bălașa, pe terenul Spitalului Brîncovenesc de astăzi. Zidită în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea de un oarecare schimonah Teofan și închinată în anul 1782 Mitropoliei, biserica Sfîntul Nicolae din Prund a fost dărimată în anul 1898 pentru satisfacerea nevoilor de extindere a Spitalului Brîncovenesc². Cea de-a doua clădire cu caracter obștesc, atestată prin numeroase acte din veacurile XVIII—XIX³, era Baia Mitropoliei, care se afla pe locul actualului parc al bisericii Domnița Bălașa, înspre Dîmbovița⁴. În rest, mahalaua era ocupată, în prima jumătate a veacului al XVIII-lea, de Livada Domnească, care va fi inclusă în parte, prin danii succesive, în terenul soților Lambrino, precum și de diferite case și terenuri particulare. În urma edificării bisericii Domnița Bălașa, mahalaua Prundului se va scinda în două. Astfel, *Catagrafia bisericilor bucureștene din 1810* menționează separat «mahalaua Doamnei Bălașa», cu 23 de case și 193 de suflete, și «mahalaua Prundului», cu 29 de case și 214 suflete⁵. După construirea Spitalului Brîncovenesc, numărul populației din mahalaua Domnița Bălașa va scădea la 8 familii în 1845 și la 15 familii în 1853⁶.

În mahalaua Prundului își aveau casele Manolache Lambrino și domnița Bălașa, ctitorii Așezămîntului de care ne ocupăm. În foaia de zestre din 30 octombrie

1. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 333.

2. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, 1961, p. 292. Cu banii rezultați din expropriere a fost ridicată biserica Sf. Nicolae-Vlădică de pe B-dul G. Coșbuc, George D. Florescu, *Din Vechiul București*, București, 1935, p. 38).

3. Încă în anul 1825 se mai vorbește de «Baia de lingă Doamna Bălașa» pentru care Mitropolia avea pricină cu arendașul ei, cofetarul Hristodulo (Arh. St. București, *Mitropolia București*, CCXXVIII/12).

4. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 133, 362; E. și I. Virtosu, *Așezămîntele Brîncovenesti. O sută de ani de la înființare, 1839—1938*, București, 1938, p. 26.

5. Al. Lapedatu, *Catagrafia bisericilor bucureștene la 1810*, București, 1908, p. 30—31.

6. Protoieria Plășii de Sus, *Catagrafia clerului în 1845* (și respectiv 1853).

1708 a domniței Bălașa, părintele acesteia, Constantin vodă Brîncoveanu, a inclus, printre numeroase alte bunuri, și «casăle din București ce am cumpărat de la feciorii Cernicăi armașul, cu pîmniță de piatră, cu locul, talere 1100»⁷, care case se aflau în mahalaua Prundului, după cum se specifică în actul de cumpărare de la moștenitorii lui Cernica Știrbei⁸. O altă casă, cumpărată de Constantin Brîncoveanu în aceeași zi (3 noiembrie 1708)⁹ și care — după cum reiese din acte anterioare — era situată «lîngă Bae», a revenit desigur tot domniței Bălașa. Cu vremea, acest nucleu inițial va fi mărit considerabil printr-o succesiune de danii domnești și de cumpărături: astfel în 1817, Ioan Vodă Mavrocordat dăruiește lui Manolache Lambrino biv vel agă casele din mahalaua Prundului, «cu locul, cu curtea și cu grădina», ale lui Staico Bengescu, care «hainindu-se și pre sine lipsindu-se de casa lui», trecuse la austrieci¹⁰; în 1720, este rîndul lui Nicolae Mavrocordat de a dărui lui Manolache Lambrino vel clucer 10 stînjeni de loc din Livada Domnească «pre lîngă casa dumisale (...), pentru ca să-și mai lărgească curtea și grădina»¹¹; în 1729, Lambrino cumpără o casă «care iaste făcută pă locul domnesc, lîngă Leamnăria domnească»¹²; în 1739, Ioan și Radu Bengescu vind lui Manolache Lambrino pe 150 de taleri, casele lor aflate «alătura lîngă casele dumnealui biv vel ban»¹³. Ni se pare evident că, făcînd aceste cumpărături și primînd aceste danii, Manolache Lambrino urmărea metodic constituirea unui amplasament potrivit unor construcții de proporții însemnate, a căror idee va fi încolțit în mintea lui cu mult înainte de împlinirea lor. De altfel, o ultimă danie de 3½ stînjeni este făcută de Mihail Racoviță voievod la 28 februarie 1742 cu scopul bine precizat ca beneficiarul «să-și mai lărgească grădina, de vreme ce într-acea grădină s-au îndemnat dumnealui de zidește o biserică de piatră pentru vecinică pomenire»¹⁴.

Înainte însă de a ne ocupa de aceste ctitorii, se cuvine să aducem unele succinte date biografice privind pe ctitorii ei, pe Manolache banul și pe domnița Bălașa.

Ctitorii. — Domnița Bălașa era a șasca fiică și al nouălea copil al lui Constantin Vodă Brîncoveanu (1688—1714) și al Maricăi Doamna care, după cum este știut, au avut între anii 1676 și 1702 unsprezece copii (patru fii și șapte fiice). Ea s-a născut «pe la anul 1693»¹⁵. Cit privește pe soțul domniței Bălașa, cronicarul oficial al lui Constantin Brîncoveanu îl descrie ca pe «un fecior de boieriu țarigrădean, anume Manolache, fiind cuparul Mării Sale și de mică vîrstă crescut în casă (...), chivernisit la minte și cu toate podoabele firești, alît cu ceale din lăuntru cît și cu ceale din afară împodobit...»¹⁶. În alte cuvinte, persoana aleasă de soțul domniței Bălașa de domnul țării era un tânăr fanariot cu un fizic plăcut și alese calități morale și intelectuale, crescut de mic copil în casa lui Constantin Brîncoveanu. Tatăl lui Manolache, Andronic Rangabe, a ocupat înalte funcțiuni în cadrul Patriarhiei ecumenice: mare retor al bisericii (1687), mare eclesiarh (1694), mare hartofilax (1708—1714)¹⁷; el a murit în anul 1717 la Tarigrad. Numele de Lambrino sub care este cunoscut soțul domniței Bălașa este o poreclă, arînd probabil că el s-a născut în zilele sau în preajma sfîntelor zile de Paști¹⁸. Mama lui Manolache Lambrino a fost Elena, fiica domnului Moldovei Antonie Ruset (1675—1678) ceea ce explică faptul că tânărul fanariot a fost crescut de mic copil în țările române, unde pășise de tânăr pe calea onorurilor.

7. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 9. 8. *Ibidem*, p. 10. 9. *Ibidem*, p. 10.

10. *Ibidem*, p. 17. 11. *Ibidem*, p. 20. 12. *Ibidem*, p. 29. 13. *Ibidem*, p. 46.

14. *Ibidem*, p. 89.

15. Radu vel logofăt Greceanu, *Viața lui Constandin vodă Brîncoveanu*, editată de St. Greceanu, București, 1906, p. 315. 16. *Ibidem*, p. 184.

17. Din însemnările genealogice ale lui Em. Hagi Moscu.

18. Forma Lambrino, de la neogreacă *λαμπρή* este întîlnită documentar în Moldova (vezi N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, p. 93), în cazul de față explicîndu-se prin obfrșia moldovenească a mamei lui Manolache Rangabe-Lambrino.

Cronicarul arată că «au început nunta la octombrie 26 zile și la octombrie 31 zile s-au sfârșit, cununându-l cinstitul și prea înțeleptul boiarului Constantin Cantacuzino biv vel stolnic, însă epitrop fiind pus despre partea sfințitului părintelui Patriarhului Ierusalimului chir Hrisant, carele împlîndu-se Sfinției Sale a merge la Sfințul Mormint la Ierusalim, așa Sfinția Sa au socotit, fiind în mare prieteșug cu pomenitul cinstitul boiaru, de l-au rugat și l-au poftit prin scrisoare ca despre partea Sfinției Sale, cum s-au zis, să cunune...»¹⁹: de unde reiese că, avînd în vedere atît strînsele sale legături cu Constantin Brîncoveanu și cu Cantacuzinii, cit și înaltele funcțiuni bisericești ale hartofilaxului Andronic Rangabe, Patriarhul Ierusalimului Hrisant Notara a primit să fie naș tinerei perechi, însă neputîndu-se deplasa din cauza obligațiilor profesionale, l-a delegat pe stolnicul Constanlin Cantacuzino să-l reprezinte. «Și așa cu mare cinste și pompă i-au cununat, fiind multă adunare la această nuntă, atît de boierii țării cît și de altă prostime și cliros bisericesc, arhieriei i proci». Slujba cununiei a fost oficiată de Gherasim, patriarhul Alexandriei. Nu lipsea nici marele hartofilax, adus de la Țarigrad cu rădvan domnesc²⁰: o nuntă ca în povești, ce a ținut șase zile și la care se aflau adunați reprezentanții cei mai străluciți ai marii boierimi și ai înaltului cler din București ca și din Fanar.

În zilele acelea, la 20 octombrie 1708, fu redactată și foaia de zestre a domniței Bălașa care, în afară de casele din București mai sus menționate, de casele din Tîrgoviște, de bogatul trusou personal al domniței de 15 ani, de «așternutul» și de «rîndurile mesei», de trăsuri, cai, vite, țigani, cuprindea și moșiile aducătoare de venituri de la Crovu, Copăcel, Mătăsaru și Necșești, precum și viile de la Gorgan (îngă Pițești), de pe Valea lui Voivod (de îngă Tîrgoviște) și de la Schei (județul Saac)²¹ — nume pe care le vom întîlni peste cîteva decenii printre posesiunile Așezămîntului Domniței Bălașa.

Viața tinerei perechi decurge în tihnă, împărțită între casele bucureștene din mahalaua Prundului, între reședința din Tîrgoviște unde se duceau desigur cînd era curtea acolo, și între casele «pe temelie de piatră» ce-și făcuse în 1731—1732 Manolache Lambrino pe noua sa moșie din Furduești — Ciurnenicul²² (pe teritoriul actualei comune Popești-Leordeni de îngă București). În 1711, Manolache Lambrino este numit vel agă, deschizîndu-i-se perspectivele unei frumoase cariere publice. Sosește însă ziua fatală de 24 martie 1714, care odată cu maziirea domnului a adus nenorocirea sau moartea asupra întregului său neam. Manolache Lambrino și domnița Bălașa au bătut și ei din paharul amarăciunii. Abia sosiseră la Constantinopol, cu puțin înainte de maziire, trimiși de Constantin Brîncoveanu cu daruri frumoase, ca să aducă cu mare pompă pe fiica lui Antioh Cantemir, promisă fratelui și cumnatului lor Radu²³. Acolo — arată după trecerea urgiei un hrisov al lui Ioan Vodă Mavrocordat din 1717 — «mai naintea tuturor au căzut în urgie și închisori împărătești, deci luîndu-le împărăția tot ce au avut, i-au lăsat la mare sărăcie și lipsă; și sosindu socru-său la Țarigradu (...), l-au adus și pe aga Manolache cu soția dumnealui Doamna Bălașa, împreună cu ceilalți gineri, cu toții într-o închisoare fiindu pînă ce pre răposatul Constantin vodă și pre coconii lui i-au tăiat împărăția. Iar pre doamna lui și pre ceilalți gineri, și împreună și pre aga Manolache cu soția dumnealui Doamna Bălașa, i-au trimis la izgoană»²⁴. Mai departe, Ioan Mavrocordat arată cum, «cu multe rugăciuni și mijlocire», i-a scos pe toți din surghiun și cu ocazia alegerii sale ca domn i-a adus cu el în țară. Acum, «văzînd că din toți ceilalți (gineri) ai lui Constandin Vodă, mai sus pomenitul agă Manolache iaste prădat și mai scăpătat întru toate, fiindu și mai striin, ca să nu rămîie mîhnit», îl scutește de toate dările către domnie²⁵. Cu doi ani mai tîrziu, Nicolae Mavrocordat, revenit pe tron după eliberarea sa din captivitatea sibiană și moartea fratelui său Ion Vodă, îi dăruiește lui Manolache Lambrino moșiile Filipeștii de Pădure, Mărul și Moreni (Jud. Prahova) și Găujani (Jud. Vlașca), foste ale lui Toma spătarul Cantacuzino și confiscate de domnie după ce acesta «se

19. Radu vel logofăt Greceanu, *op. cit.*, p. 185.

20. *Ibidem*, p. 194.

21. *Ibidem*, p. 305—309 și E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 7—9.

22. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 30—33.

23. Ștefan Ionescu și Panait I. Panait, *Constandin vodă Brîncoveanu*, București, 1969, p. 277.

24. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 14.

25. *Ibidem*.

hainise» în anul 1711²⁶. Și aceste moșii vor fi cuprinse, alături de moșile de zestre ale domniței Bălașa, în actul de înzestrare a primei ctitorii a lui Manolache Lambrino și a domniței Bălașa. Sub Nicolae Mavrocordat (1715—1716, 1719—1730) — acest domn luminat, bun gospodar și împăciuitoar — precum și sub succesorii săi, Mihai Racoviță, Constantin Mavrocordat și Grigore Ghica, Manolache Lambrino va ajunge la cele mai înalte dregătorii: mare clucer (1719—1722), mare paharnic (1723—1724), din nou mare clucer (1725—1728), mare logofăt (1731—1732) și, în sfârșit, mare ban al Olteniei (1734—1735 și 1741).

O însemnare de mină pe o carte ne informează că «iunie 16 leat 7253 (1745) au răposat dumnealui Manolache Lambrino vel ban, duminecă în vremea liturghiei»²⁷. Cu un an mai înainte, el ridicase împreună cu domnița Bălașa prima biserică de pe locurile lor din București, rămasă ulterior paraclis. Domnița Bălașa îi va supraviețui șaptea ani, murind la 2 mai 1752, tot un an după săvârșirea bisericii ridicată de dînsa singură pe aceste locuri. Piatra de mormînt originală, din marmoră artistic sculptată, are — cuprins între două steme, una a Țării Românești, cea de a doua de fantezie, poate o stemă personală a domniței Bălașa — următorul epitaf, scris cu caractere în relief de 32 mm în cîmpul central dreptunghiular cu colțurile teșite²⁸:

Domnița c(e)-a răposat
Supt piatra-aceasta s-au îngropat.
Bălașa au fost numită,
Cu neam mare-mpodobită,
Băsărăbească chemată
Și din-ceput luminată.
Fost-au soție cinslită
Lui Manolache gătită,
Lambrino ce s-au numit
Și-n rang de ban a murit.

Iar această mănăstire
O au zidit cu dorire,
În care să prăznuiește,
Neîncetat să cinstește
A Domnului Înălțare
Întru pomenire mare,
Dumnezeu s-c odihnească,
Cu dreptii să locuiască.
Leat 7260 maiu 2.

Osemintele domniței Bălașa odihnesc în nișa din partea dreaptă (de miazăzi) a actualei biserici, fiind acoperite de un frumos monument sculptat, asupra căruia ne vom opri în capitolul consacrat descrierii bisericii.

Ctitoria lui Manolache Lambrino și a domniței Bălașa din 1744.— Din rivna dumnezeiască, dar și pentru că, din voia lui Dumnezeu, n-au avut parte de moștenitori²⁹, Manolache Lambrino și domnița Bălașa au hotărît să facă o biserică pe locurile lor din București și să-i lase cea mai mare parte din averea lor. După cum am arătat mai sus, la 28 februarie construcția era începută (poate încă din anul precedent). Ea a luat sfârșit în anul 1744, de cînd datează pisania ce avea următorul text:

«Această sîntă și dumnezeiască biserică în care să numește și să prăznuiește hramul Sîntului Botezu al Domnului Dumnezeu și Mintuitorului nostru Iisus Hristos, este zidită din temelie și înrumusețată precum să vede de dumnealui Manolache Lambrino vel banu i de soția dumnealui, măriia sa Doamna Bălașa Brîncoveanca, pentru a dumnealor veșnică pomenire. Leatu 7252»³⁰.

Cu un an mai tîrziu, la 1 aprilie 1745, ctitorii își desăvîrșesc lucrarea printr-un «apozemînt» în care ei arată motivele care i-au îndemnat și bunurile cu care înzestrează biserica³¹: casele din mahalaua Prundului «cu toată curtea lor și cu grădina unde iaste și zidită biserica»; o pivniță de piatră lingă Curtea Domnească, cu loc de nouă prăvălii; moșiile Furduești, Ciurnenicul și Gurbănești (Jud. Ilfov), Săvești (Jud. Dimbovița) Fundeni (Jud. Saac), Mătăsari (Vlașca); diferite vie, țigani; în sfârșit moșiile foste ale lui Toma Cantacuzino, deja menționate. Actul este semnat de «Manolache Lambrino biv vel ban», de «Domnița Bălașa Brîncoveanca», precum și de

26. *Ibidem*, p. 17—18. Vezi și banul Mihal Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. N. Iorga, București, 1902, p. 357.

27. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 78.

28. Lespedea funerară a domniței Bălașa se află astăzi în depozitul Muzeului de istorie a Municipiului București din Calea Victoriei, nr. 150.

29. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 90.

30. *Ibidem*, p. 89. 31. *Ibidem*, p. 90—91.

Prima biserică «Doamna Balasa», Zimta in anul 1745

<https://biblioteca.digitala.ro/> | <https://biblioon.ro>

Tabloul votiv înfățișând pe Domnița Bălașa cu părinții săi, ținând în brațe macheta celei de a doua biserici «Domnița Bălașa», zidită în anul 1751 (pictură din anul 1885)

mitropolitul Neofit și de numeroși boieri în frunte cu marele vornic și cu marele ban; el este întărit de domnul țării, Constantin Mavrocordat, la aceeași dată de 1 aprilie 1745. Importanță este precizarea care motivează dania moșiilor foste cantacuzinești prin nevoia de a «birui cheltuiala care să va face (...) și cu școlari», căci ea a pus baza școlii de la Domnița Bălașa, care a funcționat alături de biserică poate chiar din momentul zidirii primului locaș (asupra acestei probleme ne vom opri mai îndelung în capitoul consacrat școlii Domnița Bălașa). Avînd în vedere importanța acestui document, care constituie adevăratul «act de naștere» al Așezămîntului Domnița Bălașa, îl reproducem în întregime ca anexă prezentei lucrări³². Zestrea bisericii «Botezul Domnului» a fost completată în același an 1745 cu partea aferentă ctitorilor din dobinzile banilor depuși altădată de Constantin Brîncoveanu la vistieria din Viena³³, precum și cu moșia Săcuenii (Jud. Ilfov), de care ctitorii și-au adus aminte «acum mai pe urmă» (acesta este singurul act nesemnat în persoană de Manolache Lambrino, fiindu-i «mina dreaptă prinsă de boala podagrii», cu o lună înainte de moarte³⁴). Daniile făcute bisericii sînt întărite și de diata întocmită de Manolache Lambrino și de domnița Bălașa tot în anul 1745³⁵, prin care aceștia mai fac diferite legături rudelor și unor servitori devotați.

Biserica «Botezul Domnului» era așezată la aproximativ 30 m nord-est de actualul locaș. După zidirea bisericii înălțarea Domnului de către domnița Bălașa, ea devine paraclis rezervat familiei. Paraclisul, ca și biserica mare și celelalte clădiri din curtea edificiului, a fost grav avariat de marele cutremur din 11 ianuarie 1838. Totuși, după unele consolidări, s-a putut sluji în el în tot timpul refacerii de către marea băneasă Safta Brîncoveanu a bisericii celei mari, adică de la 1838 pînă la 1842³⁶. Paraclisul a fost dărîmat în 1871³⁷, locul altarului fiind marcat de o piatră comemorativă pusă în 1883.

Înfișșarea bisericii ridicată de Manolache Lambrino și de domnița Bălașa în 1774 ne este cunoscută printr-o fotografie veche (fig. 1) și este foarte interesantă. Este, într-adevăr, singurul exemplar cunoscut în țara noastră, la epoca respectivă, a unui edificiu religios de tip net apusean: cu o navă centrală și două colaterale mai joase, fără turlă. Nici un text, nici un indiciu nu ne aduc vreo precizare în această problemă, încît trebuie să ne mulțumim cu ipoteza că, în dorința de a ridica un locaș de arhitectură aleasă și care să iasă din comun, ctitorii au făcut apel la un arhitect apusean și că acesta a clădit un edificiu în stilul cu care era deprins.

Ctitoria domniței Bălașa din 1752.— Rămăasă văduvă în anul 1745 și cuprinsă de o mare rîvnă pentru noi faceri de bine, domnița Bălașa a cugetat să ridice pe înlînssele ei locuri din București o biserică mai mare și mai în măsură decît prima să satisfacă nevoile enoriașilor, precum și ale așezămîntului pe care-l întocmise, locașul zidit împreună cu iubitul ei soț urmînd să fie rezervat, ca paraclis, uzului ei personal și al casei sale. Construcția bisericii era terminată în anul 1750, după cum reiese din contractul încheiat la 2 august 1750 cu tîmplarul Dimitrie Gheorghiu, care se angajează să facă «o tîmplă nouă, sculpată de sus pînă jos (...) pentru minăstirea ce se alîă în curtea prea luminăției sale³⁸ (domnița Bălașa n.n.); el se îndatorează să lucreze tîmplă «cu alîă griji și măiestrie», încît s-o facă «mai bună și mai frumoasă decît tîmpla sfîntei minăstiri Sărindar»³⁹. Prețul lucrării a fost stabilit la 400 taleri.

De asemenea, la 12 noiembrie 1750, Andrei zugravul din Craiova se întocmește cu domnița Bălașa să zugrăvească «biserica Mării Sale care s-au făcut acum aici în București»⁴⁰. Lucrarea — care cuprindea «sfîntul altar, biserica (adică naosul), tînda (pronaosul), slomnul (přidvorul), toate acestea în interior, iar în exterior «hramul

32. Vezi anexa I.

33. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 91—92.34. *Ibidem*, p. 95—96.35. *Ibidem*, p. 93—95.36. O știre din 1839 precizează că «cheltuiala ce se arată la paraclis urmează fiindcă de cînd s-au dărîmat biserica, toată slujba să săvîrșește la paraclis, unde să adună și enoriași» (*Ibidem*, p. 189; vezi și *Ibidem*, p. 193).37. *Ibidem*, p. 240.38. *Ibidem*, p. 97.

39. Dezmembrată și risipită în mai multe biserici și muzee din țară, tîmpla dispărutei biserici Sărindar din București pare a fi fost cea mai desăvîrșită realizare a sculpturii în lemn brîncovenești.

40. *Ibidem*, p. 98.

dinaintea bisericii» — urma să fie executată în vara anului 1751, «cît să va putea mai înainte», iar ce va rămînea în vara anului următor, prețul lucrării fiind fixat la 500 taleri, plus întreținerea. Tot în luna noiembrie 1750 erau gata clopotele, clopotul cel mare de 250 kg și cel mic de 180 kg⁴¹. La 12 august 1751, tâmplarul Dimitrie Gheorghiu, care terminase timpla, încheie un contract pentru executarea tronului domnesc, a amvonului și a ușii bisericii, «cu tot felul de săpături cît se poate de artistice», precum și a stranelor; din sumele primite treptat și înscrise pe dosul actului, se vede că mobilatul bisericii s-a prelungit pînă în primăvara anului 1752. Biserica însă era gata încă din septembrie 1751, cînd a și fost sfințită. Atunci s-a redactat următoarea pisanie, păstrată în copie în fondul arhivistic al Așezămintelor Brîncovești⁴²:

«Întru slava unuia în Troiță slăvit Dumnezeu, ridicatu-s-au din temelie acest sînt și dumnezeiescu lăcașu, de Măria Sa domnița Bălașa, fiica răposatului Constantin Basarabu voevodu, întru pomenirea ei și a tot neamul, nerămîndu-i lii, unde și xenodohionu ua așezat a li, întrumusefîndu-se cu toată cheltuiala Mării Sale, precum se vede, orînduîndu-i a să prăznui hramul Înălțarea mare a Domnului Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristosu, cu blagoslovenia prea osîntîițului mitropolit chir Neofil Criteanu, ispravnicu fiindu Sandu logodîtu, săvîrșindu-se la ani dă la zidirea lumii, 7260, iar dă la Nașterea 1751, în luna lui septemvrie».

În privința înfățișării bisericii Înălțarea Domnului a domniței Bălașa, posedăm date puține. Singura ei imagine — dacă se poate spune — ce ni s-a păstrat este aceea care se vede pe tabloul ctitoricesc al actualei biserici, pictat în 1885, aproape o jumătate de veac după dărîmarea bisericii domniței Bălașa și după ce între timp fusese construită pe locul ei o a doua biserică, dărîmată și ea în anul 1881. În aceste condițiuni se înțelege că modelul de biserică prezentat de domnița Bălașa și de Constantin Brîncoveanu în pronaosul bisericii de astăzi nu poate constitui o reproducere cît de puțin fidelă a monumentului, după cum dovedește de altfel la prima vedere reprezentarea clopotniței peste altar, cu turnul de acces amplasat în colțul retragerii absidei!

Singurele date concrete pe care se poate pune temei sînt acelea ce rezultă din săpăturile arheologice executate în biserică și în jurul bisericii Domnița Bălașa în vara anului 1959. Asupra acestor date și asupra interpretării lor noi nu sîntem cu totul de acord. Totuși, luînd de bună cronologia relativă a zidurilor vechi cercelate cu ocazia mai sus-menționatei săpături, dar nu și datarea lor, se poate — credem — afirma că cea mai veche zidire descoperită prin săpăturile din 1959, la o adîncime de 2,66 m. sub actualul nivel al solului, nu este alta decît biserică din 1752 a domniței Bălașa (pe baza materialelor și a tehnicii de construcție, autorul săpăturilor datează cu probabilitate construcția la sfîrșitul veacului al XVI-lea — începutul veacului al XVII-lea)⁴³. Din această biserică s-a putut studia numai colțul de sud-vest, care depășește în exterior latura sudică a actualului edificiu, restul clădirii fiind acoperit de acesta. S-a constatat astfel că biserică domniței Bălașa avea ziduri groase de 1,02 m., că avea naos și pronaos despărțite printr-un zid mai îngust (0,75 m), că avea picturi pe zidul exterior dinspre apus al pronaosului, și că nu avea pridvor, ci un simplu pavaj de cărămizi în dreptul intrării. În sfîrșit, rezultă din măsurători că biserică avea aproximativ 10 m. lățime exterioară.

Am consemnat aceste date, prețioase pentru conturarea, dacă nu a înfățișării, cel puțin a dimensiunilor aproximative ale bisericii din 1751, cu o singură rezervă: noi credem că biserică a avut totuși pridvor, după cum este specificat clar în caietul de sarcini al zugravului Andrei, încheiat, amintim, la un timp cînd construcția bisericii era isprăvită; pavajul de cărămizi va fi aparținut acestui pridvor, iar urmele de pictură găsite de arheologi nu aparțin în realitate picturii exterioare a bisericii — care după contractul zugravului Andrei cuprindea numai icoana hramului, așezată bineînțeles cu mult deasupra nivelului săpăturilor — ci tot pridvorului.

Dar mai important decît zidirea bisericii însăși este, după părerea noastră alcătuirea așezămîntului pe care domnița Bălașa a înțeles să i-l dea acestuia. Căci dacă biserică domniței Bălașa, ca și aceea care a precedat-o și ca aceea care îi va urma, au fost doborîte — lucru material fiind doar — de cutremure, de inundații și de cufundările de teren, Așezămîntul Domnița Bălașa, prin înalte scopuri religioase și cari-

41. *Ibidem*, p. 98—99. 42. *Ibidem*, p. 100.

43. Gh. Cantacuzino, *Săpăturile arheologice din București. Cercetările din curtea bisericii Domnița Bălașa*, în «Materiale și cercetări arheologice», VIII (1962), p. 775.

labile care au stat la baza întemeierii sale, a supraviețuit vitregiei vremurilor. Înghesbat prin actul de înzestrare de la 1 aprilie 1745 a bisericii Botezul Domnului — care, după cum am mai amintit, prevedea și crearea unei școli —, Așezământul își vede conturându-i-se mai precis activitatea viitoare, prin formularea expresă în pisană bisericească înălțarea Domnului a unui «xenodohion», adică a unui azil pentru persoanele străine lipsite de mijloace. Credem că nu greșim afirmând că domnița Bălașa este, alături de soțul ei Manolache Lambrino, aceea care nu numai prin gândul ei bun, dar și prin spiritul ei de organizare, a întemeiat efectiv cele trei instituții care îi vor purta numele: biserica, școala și azilul. Ea nu a avut însă răgazul necesar pentru a definitiva în scris aceste întocmiri, căci — așa cum se arată în hrisovul domnesc care va căuta să suplinească această lipsă (și asupra căruia vom reveni) — «cuprinzându-o grabnică moarte, n-au apucat a le adeveri prin diată»⁴⁴.

După moartea domniței Bălașa, aflăm ocupându-se de treburile bisericii și de averile ei — chiar într-un act cu specificarea calității de episcop⁴⁵ — pe nepotul ei de frate Constantin Brîncoveanu, vâstarul Brîncovenesc scăpat ca prin minune din masacrul de la 15 august 1714. Dar și acesta moare în 1757, iar moștenitorii lui și ai neamului, Nicolae și Manolache Brîncoveanu, nu par a se fi îngrijit îndeaproape — cel puțin în primele timpuri, tineri fiind — de treburile Așezământului. Ei apar sporadic în actele Așezământului, de cele mai multe ori cu titlul de «ctitor» sau de «efori», iar treburile acestuia sînt conduse de «episcopii» numiți de ei: un «Sandu Blehan biv vel căpitan za lefecii, episcopul sfintei biserici», prin anii 1758—1764⁴⁶; un «logofăt Albul, episcopul sfintei minăstiri», în 1776—1778, concomitent cu un Atanasie ieromonahul⁴⁷; mitropolitul Partenie al Dîrstei, «otcîmnuitor minăstirii Domniței Bălașii», în anii 1784—1786⁴⁸; trei logofătul (ulterior pitarul) Dragomir, «vechiu om al casii dumnealor și multă vreme văfat de curte, pînă cînd s-au orînduit episcop minăstirii», prin 1792—1804⁴⁹; popa Hriso sau Hrisis, ecleziarh, «epistatul Doamnei Bălașa», în anii 1812—1817⁵⁰; chir Daniil, episcop sau epistat al bisericii Domnița Bălașa, în 1818—1820⁵¹; un Constantin Boteanu în 1823⁵²; în sfîrșit, să menționăm pe episcopii Manolache Serghiadi și Iancu Nedeianu, sub supravegherea cărora va fi ridicată în 1842 noua biserică a marelui bănesc Safta Brîncoveanu⁵³. Acești episcopi sau epistați, clerici sau oameni de curte ai Brîncovenilor, nu vor fi toți nici prea buni gospodari, nici întoldeauna corecți, ca Hriso ecleziarhul, care delapidază în anii lui de episcopie nu mai puțin de 12.938 taleri, fiind dat în judecată de marele ban Grigore Brîncoveanu și condamnat la restituirea sumei⁵⁴.

În aceste condiții, se înțelege că treburile Așezământului nu au decurs întoldeauna în mod sistematic, obligînd nu odată pe domni țării — pe considerentul că Domnița Bălașa este ctitorie «domnească» — să intervină pentru a îndrepta lucrurile și a reorganiza Așezământul. Textul cel mai explicit în această privință este hrisovul lui Alexandru Scarlat Ghica (1766—1768) din 1 noiembrie 1767 la care ne-am referit mai sus⁵⁵, prin care domnul țării — avînd în vedere și faptul că biserica domniței Bălașa a fost ridicată în timpul domniei bunicului său Grigore Ghica (a doua domnie, 1748—1752) — reglementează în mod amănunțit chipul cum are să se chivernisească pe viitor biserica Domnița Bălașa, după ce «au rămas sfînta minăstire lipsită de acea bună și plăcută lui Dumnezeu orînduială, și, neavînd nici o stare, mergea tot spre pagubă și stricăciune...». Textul este prea lung ca să-l putem reproduce în întregime. Avînd însă în vedere interesul excepțional al actului, precum și faptul că el reprezintă primul adevărat statut al Așezământului Domnița Bălașa, am redat în anexă părțile lui esențiale⁵⁶.

Ce se poate desprinde din prevederile hrisovului lui Alexandru Scarlat Ghica? În primul rînd, că domnița Bălașa a întemeiat «o sfîntă și dumnezeiască minăstire»,

44. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 117.

45. «...și la mina dumnealui Constantin Brîncoveanu vel logofăt, episcopul sfintei minăstiri ce iaste făcūl de măriia sa răpusata domnița Bălașa, în curtea mării sale aici în București» (act din 13 martie 1755, *ibidem*, p. 105).

46. *ibidem*, p. 106—112. Acest Sandu este probabil unul și același cu Sandu logofătul, menționat în pisană bisericească domniței Bălașa ca ispravnicul construcției.

47. *ibidem*, p. 119—130.

48. *ibidem*, p. 138—143.

49. *ibidem*, p. 157—161.

50. *ibidem*, p. 161—169.

51. *ibidem*, p. 171—173.

52. *ibidem*, p. 176.

53. *ibidem*, p. 183—192.

54. *ibidem*, p. 168—169.

55. Vezi mai sus paragraful I.

56. Vezi anexa II.

dar că aceasta va avea «preoți de mir, iar nu călugări» și nu va putea fi niciodată închinată. Am insistat asupra acestui punct, fiindcă în foarte numeroase texte ulterioare⁵⁷ biserica și Așezământul Domnița Bălașa sînt desemnate ca «mînăstire». Din contextul hrisovului din 1767 rezultă însă în mod evident că termenul trebuie înțeles în sensul cel mai larg, acela de instituție religioasă cu funcțiuni mai ample decît o biserică obișnuită, și nicidecum în sensul restrictiv în care este folosit astăzi. Faptul că se precizează că «mînăstirea» Domnița Bălașa va fi deservită numai de către preoți de mir, iar nu de călugări, nu lasă să subziste nici o îndoială în această privință. Apoi se confirmă că domnița Bălașa a vrut să alcătuiască un «xenodohion», adică un azil pentru străinii lipsiți de adăpost și de posibilități de întreținere care să șadă în «chilioare» unde să le fie și hrana asigurată. Se mai arată că va fi un «dascăl de învățătura cărții», școlarii socotii vrednici de a deveni preoți, putînd fi ajutați cu bani într-acest scop. Urmează dispoziții privind obligațiile preoților, precum și modul de constituire și de funcționare a Epitropiei Așezământului, alcătuită din Mitropolitul țării, din doi boieri aparținînd familiei ctitorilor, precum și din marele postelnic, în mod deosebit însărcinat cu supravegherea bunei funcționări a azilului. În partea finală, hrisovul înșiră bunurile așezământului precum și milele domnești de care beneficiază, încheind cu un groaznic blestem la adresa aceluia care s-ar arăta «răpitoriu de ceale închinete casei lui Dumnezeu». Hrisovul este semnat de domn și de boierii divanului.

Bunele intenții ale autorului acestui frumos hrisov nu vor fi rezolvate însă toate carentele, căci în înscrisul din 20 august 1778, prin care Anastasie ieromonahul primește funcția de epitrop al Așezământului, «se face cunoscut că sînta mînăstire a Doamnei Bălașa, nefiind bine ocîrmuită de către epitropii ei după vreme, a ajuns într-o stare nenorocită; pe care văzînd-o prea cinstiți ctitorii, atît dumnealui marele vornic Nicolae Brîncoveanu, cît și dumnealui marele logofăt Manolache Brîncoveanu, cei doi frați, că cu vremea nu merge deloc spre mai bine, poate și din neîngrijirea epitropilor, ceea ce nu puțină pagubă le pricinuia...»⁵⁸.

De asemenea, cu trei ani mai tîrziu, Alexandru Vodă Ipsilante — acest pasionat administrator — dă un mare hrisov pentru organizarea unui «orfanotrofion» (sau orfelinat), împărțit între «mînăstirile» Domnița Bălașa (băieți) și Antim (fete). Acest proiect nu va mai fi adus la îndeplinire, însă cu această ocazie Ipsilante nu lipsește a releva că, în ceea ce privește Domnița Bălașa, «a fericitilor ctitori orînduiala dintr-un început au fost a se hrăni copii și a se ținea școală cu dascăl într-acea mînăstire, pentru învățătura lor (...). Care orînduială nici într-un chip nu s-a păzit pînă acum, atît din întîmplările vremii cît și din neputerea de grijă»⁵⁹.

În anul 1821, moare Manolache Brîncoveanu (fratele său Nicolae murise fără a lăsa urmași, încă din 1804), iar Grigore Brîncoveanu, singurul fiu al primului și ultimul Brîncoveanu în linie bărbătească, moștenește, împreună cu o avere fabuloasă (avea peste 200 de moșii), și epitropia Așezământului Domnița Bălașa. Dacă la început, din in experiență, îl fură și pe el epitropii, în anii ce urmează marele ban Grigore Brîncoveanu dă dovadă de o mare rivnă pentru buna chivernisire a Așezământului. Cutremurul catastrofal din 26 octombrie 1802 pricinuisese mari distrugerii tuturor clădirilor de la Domnița Bălașa, epitropul de atunci arătînd că «au meremetisit biserica și alte cheltuieli, care cu datoriile le-au săvîrșit»⁶⁰. Dar această meremetiseală nu va fi fost suficientă, căci în 1831, după cum reiese din pieania istoriciei zidite în 1842 de Safta Brîncoveanu, marele ban a renovat toate încăperile de la Domnița Bălașa, făcînd și unele adăugiri. Marele ban Grigore Brîncoveanu moare la 26 aprilie 1832, lăsînd toate bunurile și ctitoriile neamului prospere și bine gospodărite, iar pe soția sa, marea băneasă Safta Brîncoveanu, născută Balș (prin urmare de obîrșie moldo-venească), moștenitoare și «epitropă» a întregii sale averi⁶¹.

57. Vezi de pildă Dionisie Folino, *Istoria generală a Daciei*, trad. de Gh. Sion, tom. III, București, 1859, p. 165; Tunusli, *Istoria politică și geografică a Țării Românești*, trad. de Gh. Sion, București, 1863, p. 178; precum și un mare număr, dacă nu chiar majoritatea documentelor din veacurile XVIII—XIX.

58. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 122—123.

59. *Ibidem*, p. 133.

60. *Ibidem*, p. 158.

61. Vezi diata lui Grigore Brîncoveanu din 17 iunie 1824, *ibidem*, p. 432—436.

Ctitoria mării băneşe Safta Brîncoveanu. — În timpul văduviei mării băneşe Safta Brîncoveanu, Aşezămîntul Domniţa Bălaşa a cunoscut o remarcabilă dezvoltare, ajungînd la deplina alcătuire a organizaţiei sale. Acest rezultat a fost obţinut cu prilejul întemeierii Spitalului Brîncovenesc şi a Aşezămîntelor Brîncovenesti, din voinţa marelui ban Grigore Brîncoveanu adusă la săvîrşire după moartea lui, prin munca chibzuită, tenace şi de toată abnegaţia a mării băneşe. Poate părea surprinzător că diata marelui ban nu cuprinde nici o dispoziţie în această privinţă, afară de recomandarea destul de vagă făcută soţiei sale ca, «stăpînă pe restul averii sale, să dispuie cum va voi, testînd şi miluind, pentru odihna sufletului amîndorura şi ajutorul şi mîngîierea fraţilor creştini săraci»⁶². Se pare însă că în cei opt ani scurşi între redactarea testamentului şi moartea sa, marele ban a conceput un plan de mari realizări filantropice, pe care le-a discutat desigur, poate chiar în amănuntele lui, cu soţia sa, dar pe care evenimentele de la sfîrşitul vieţii sale — tulburările stîrnite de mişcarea revoluţionară din 1821, războiul ruso-turc din 1828—1830 şi instituirea regimului Regulamentului Organic — nu i-au îngăduit să-l aducă la îndeplinire. Acest fapt este arătat clar în Testamentul ctitoricesc al mării băneşe Safta Brîncoveanu pentru întemeierea Spitalului Brîncovenesc şi a Aşezămîntelor Brîncovenesti din anul 1835⁶³, document de o importanţă capitală pentru istoria Aşezămîntului Domniţa Bălaşa, care se conduce şi în ziua de astăzi după prevederile lui, şi totodată o admirabilă pagină de gîndire creştină şi de exprimare românească, pe care îl reproducem în întregime în anexă prezentei lucrări⁶⁴.

După cum reiese din acest act, odată cu întemeierea Spitalului Brîncovenesc, ctitoria hotărăşte ca «ocîrmuirea acestor două aşezări brîncoveneşti, adică a spitalului şi a sfintei biserici, să fie supt o epitropie». Mai departe se precizează că această epitropie comună va fi ocîmuită de eforul celor două aşezăminte, care este de drept mitropolitul ţării, cu acordul «celor mai aleşi şi cu temere de Dumnezeu boeri ce se vor trage din neamul nostru şi al copiilor noştri». Conform acestor prevederi se cîrmuieşte şi astăzi Aşezămîntul Domniţa Bălaşa, după cum vom arăta la locul potrivit. Principiul autonomiei şi neamestecului celor două aşezăminte, dispunînd fiecare de averea, de bugetul şi de activitatea proprie, sub o conducere unitară, nu a fost pus niciodată în discuţie. În sensul acesta, vom cita două confirmări documentare datînd cîin anii imediat următorii întemeierii Aşezămîntelor: la 1 septembrie 1836 Spitalul Brîncovenesc, neavînd ieşire la Dîmboviţa, este obligat a lua cu embatic un loc de uliţă de la biserica Domniţa Bălaşa⁶⁵; pe de altă parte, în socoteala de venituri şi cheltuieli ale Spitalului Brîncovenesc pe anul 1840, în legătură cu leafa (de 500 lei lunar) a epitropului, se menţionează că «celălalt epitrop îşi primeşte leafa din veniturile bisericii Domniţii Bălaşii»⁶⁶. Datorită acestei despărţiri, de drept şi de fapt, a celor două instituţii, Aşezămîntul Bălaşa şi-a păstrat fiinţa şi patrimoniul, continuîndu-şi activitatea conform prevederilor ctitoricesci şi după preluarea Spitalului Brîncovenesc de către Stat.

Am arătat, în legătură cu paraclisul «Botezul Domnului», că groaznicul cutremur din luna ianuarie 1838 — cînd s-au crăpat zidurile şi au căzut turnurile a sute de biserici din ţară — nu a cruţat nici clădirile de la Domniţa Bălaşa, pe care marele ban abia le reparase cu şapte ani în urmă. Paraclisul a putut fi reparat şi redat provizoriu cultului; biserica mare însă, ctitoria domniţei Bălaşa, era prea grav avariata pentru a mai putea supravieţui, încît marea băneasă Safta Brîncoveanu — de abia terminată construcţia Spitalului — a hotărît deschiderea unui nou şantier pentru dărîmarea bisericii şi înlocuirea ei printr-un locaş mai mare. Construită pe acelaşi loc ca edificiul dărîmat, biserica Saftei Brîncoveanu, care a păstrat hramul acesteia — Înălţarea Domnului — avea următoarea pisanie, săpată cu caractere de 32—35 mm. excizate într-o piatră calcaroasă de 150 × 92 cm⁶⁷:

62. *Ibidem*, (sublinierea noastră).

63. *Ibidem*, p. 292—294. Publicat şi în broşură sub titlul *Actul de fundaţiune al Aşezămîntelor Brîncoveneşti*. Bucureşti, 1946.

64. Vezi anexa III.

65. Arh. St. Bucureşti, Ms 164, f. 146 v—147.

66. E. şi I. Virtosu, *op. cit.*, p. 369.

67. La ora cînd încheiem aceste rînduri, pisania din 1842 se află în curtea anexei din Cal. Victoria nr. 114 a Muzeului de istorie a Municipiului Bucureşti, alături de piatra de mormînt originală a domniţei Bălaşa. Ea urmează, conform aprobării forurilor competente, să fie transportată la biserica Domniţa Bălaşa şi încastată în zidul bisericii, pe latura de sud.

«Acest sînt și dumnezeesc lăcaș, în care să prăznuiește cea întru mîrire înălțare de la pămînt la ceruri a Mîntuitorului Nostru, s-au ridicat din temelie la anul 1751 de răposata domnița Bălașa, fiica lui Constandin vvd Basaraba Brîncoveanu, cu toate încăperile du pînprejur, orînduindu-le spre lăcuința săracilor celor fără adăpostire, la care au închinat toată starea sa și a soțului său banul Manolache Lambrino. Dar vremea, ce toate le învechește. aducînd la dărăpănare încăperile, strănepotă-său banul Grigorie Basaraba Brîncoveanu, odrasla cea din urmă în care s-au săvîrșit acest slăvil și vechiu neam al Basarabilor și al Brîncovenilor, le-au prenoit, adăogîndu-le, la anul 1831. Iar la anul 1838 ghenar întîmplîndu-se înricoșat cutremur care dărăpînd și sînta biserica, dumneaei băneasa Safta Brîncoveanu născută Balș, soția răposatului ban, ce au zidit Spitalul Brîncovenesc și i-au înzestrat din casa soțului dumisale, ca o stăpînă și eforă economisînd din veniturile acestii sfîntei biserici și jertfînd(u)-și și din ale dumneaei, au rădicat-o din temelie în locul celei vechi, mărînd-o și frumusețînd-o, spre pomenire vecinică, care s-au săvîrșit prin osîrdneca stăruire a episcopilor numitului spital și a sfîntei biserici, căminarul Manuil Serghiadî și stolnicul Ioan Nădăian, la anul Mîntuirii(i) 1842»⁶⁸.

Înfățișarea bisericii Saftei Brîncoveanu — cel de-al treilea edificiu religios ridicat pe aceste locuri — ne este cunoscută prin fotografia executată puțin timp înainte de dărîmarea ei în 1881 precum și prin constatările efectuate cu ocazia săpăturilor arheologice din vara anului 1959. Biserica era mai mare decît clădirea precedentă, ale cărei ziduri le dubla în exterior după demantelarea acestora pînă la un nivel aflat la 1,10 m sub solul de astăzi al curții. Zidurile noi alipite celor anterioare aveau o grosime excepțională — de 1,85—1,88 m. — ceea ce se explică «prin natura mlăștinoasă a subsolului și prin ridicarea peste pronaos a unei turle avînd probabil clopot»⁶⁹. Altf din planul reconstituit de autorul cercetărilor arheologice din 1959⁷⁰ cît și din fotografia bisericii, reiese că biserica — ale cărei dimensiuni erau de 13,10 × 21,50 m. — prezenta un plan dreptunghiular, cu naosul ușor supralărgit. Peste naos se ridica o turleă masivă și scundă cu 12 laturi. Biserica mai avea inițial și un turn-clopotniță peste pronaos, a cărui scară de acces, de 1,35 m., a fost descoperită cu ocazia săpăturilor. Această clopotniță s-a prăbușit la un moment dat, căci ea nu apare pe fotografie. O altă modificare suferită de biserica Saftei Brîncoveanu a fost adăugirea unui mic și inestetic pridvor, decorat cu încărcate elemente neo-gotice. S-ar putea ca forma ogivală a ferestrelor, precum și bosajele și plastica tot neo-gotică a fațadelor, să dateze tot de atunci.

Ca și pentru biserica domniței Bălașa, s-a păstrat contractul încheiat cu episcopul Iancu Nedeianu încă din primăvara anului 1838 pentru zugrăvirea bisericii⁷¹. Autorul picturii nu a fost altul decît vestitul Nicolae polcovnicul, autorul frumoaselor portrete de ctitori în ulei pe pînză din pronaosul bisericii din Popești-Leordeni, considerat pe drept cuvînt a fi fost «primul portretist în înțelesul occidental al cuvîntului»⁷² din țara noastră. În privința picturii polcovnicului Nicolae din Biserica Saftei Brîncoveanu, se știe — din textul sus-amintitului contract — că ea era executată «cu vopseli bune, alese, cu auru de cel bun Leopold, pe tencuială proaspătă, a la fresc» și că ea acoperea întreaga suprafață a pereților, «din cap pînă în cap și de jos pînă în vîrf amîndorura turlelor»⁷³ (sublinierea noastră). Preotul Grigore Musceleanu a descris în anul 1862 portretele de ctitori ale bisericii Domnița Bălașa, care înfățișau: în dreapta pe «Constandin Brîncoveanu voevod, domnița Bălașa, fiica sa, banul Manolache Lambrino, soțul său, doamna Marica a lui Constandin», iar în stînga pe «Banul Grigorie Basarab Brîncoveanu, Safta Brîncoveanu născută Balș, banul Manolache Brîncoveanu, Joița Brîncoveanu născută Sturza». Modelul bisericii era țînul de domnița Bălașa cu tatăl ei⁷⁴. Osebit de lucrarea polcovnicului Nicolae, un al doilea

68. Cf. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 192—193.

69. Gh. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 775.

70. *Ibidem*, p. 774.

71. *Ibidem*, p. 184—185.

72. Maria Goleșcu, *Un portretist de la începutul seacului al XIX-lea: zugravul Nicolae polcovnicul*, în «Artă și tehnică grafică», nr. 3/1938, p. 39.

73. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 184.

74. Pr. Grigorie Musceleanu, *Calendar antic pentru anul de la Christos 1862*, București, 1862, p. 79—80.

contract a fost încheiat în anul 1841 cu un oarecare «Scarlat poleitorul (...) pentru poleitul tâmplii(i) cu tonurile ei, a amvonului și a scaunului domnesc»⁷⁵.

Desigur că din inițiativa și sub directa priveghere a mării băneșe Safta Brîncoveanu, Școala și Azilul Domnița Bălașa au cunoscut și ele o nouă și frumoasă dezvoltare, după cum vom arăta mai în amănunt la capitolele respective.

Starea bisericii la sfîrșitul secolului al XIX-lea și pînă la restaurare.— Fiind zidită pe vechile temelii ale ctitoriei domniței Bălașa, deși cu ziduri de o grosime excepțională, biserica clădită de marea băneasă Safta Brîncoveanu s-a adevărat și mai puțin trăinică decît cea anterioară. Ea nu a durat într-adevăr decît pînă în anul 1881, cînd «constatîndu-se cîrparea zidurilor de la fundament pînă la învelitoare și urmezeala ce coprinse pereții din cauza inundațiilor Dimboviței din anii anteriori, precum și din cauza ridicării stradei laterale, întreaga clădire amenința cu căderea. Atunci, în urma examinării făcute de o comisiune de arhitecți, s-a recunoscut necesitatea dărîmării ei și a înlocuirii ei cu un nou edificiu religios construit din temelii»⁷⁶.

Biserica — actualul monument — a fost construită în anii 1881—1885, după dărîmarea ctitoriei Safta Brîncoveanu și nivelarea terenului rămas mai jos decît «noua cale a Rahovei»⁷⁷. Pentru ca noul locaș «să întrunească condițiuni de soliditate și de estetică în armonie cu înaltele sentimente ce trebuie să însufle un templu al sfintei și strămoșești noastre religie»⁷⁸, epitropia a încredințat lucrarea unui specialist consacrat, arhitectul Al. Orescu — autorul a numeroase clădiri din Capitală, printre care și Vechea Universitate — asistat de arhitectii Carol Benesch și Hartman. S-a luat și avizul renumitului arhitect francez André Lecomte du Nouÿ, care se afla pe atunci în țara noastră cu prilejul restaurării — pe drept cuvînt criticată — a bisericii episcopale din Curtea de Argeș.

De asemenea, la împodobirea bisericii au contribuit specialiști din cei mai renumiți, atît din țară cît și din străinătate. Astfel, pictura a fost executată de pictorii vienezi Kott și Rihofsky; ușile de intrare, tîmpla, jîlțurile și restul mobilierului sînt opera sculptorilor români Mihail și Petre Babic; crucile și bordurile aurite așezate pe turla s-au făcut în fabrica Gauthier Gagé din Paris (care aurise domul Invalizilor); marmorizarea interioară a stîlpilor și pereților s-a efectuat de frații Axerio, specialiști italieni stabiliți în Viena; vitraliile au fost executate la Mînchen, în renumita fabrică Zettler; icoana hramului de mozaic de pe frontonul bisericii a fost lucrată la Veneția de artistul Salviati; poleitul tîmplei, al jîlțurilor și al celorlalte ornamente ale bisericii a fost făcut de specialistul Frantz Ferdinand, din București; icoanele împărătești s-au imbrăcat în argint și candelarele s-au făcut de argintarul Teodor Filipov, din București, sfeșnicile împărătești și cele de la iconostase, precum și candelabrele așezate pe stîlpii bisericii, au fost executate cu foaie de argint și cu brățări poleite în aur după sistemul Christofle în atelierul Poussièlque-Roussand din Paris; monumentul de marmoră ridicat pe mormîntul ctitoriei este opera sculptorului român. I. Georgescu, iar acela al doamnei Zoe Brîncoveanu este opera sculptorului francez Jules Roulleau; pardoseala de marmoră a fost executată de sculptorul român Carol Storck, senior; tapitarea jîlțurilor și a dosului tîmplei a fost făcută de Olbrich, tapițer din București; veșmintele arhieresti și preoțesti au fost lucrate la Paris din stoffe de mătase și fir veritabil, comandate la Lyon de casa specială Limal-Boultron din Paris. Ulterior, a fost executat la Viena marele policandru în formă de cruce din naos, de mare valoare artistică, unic în felul său.

Cheltuielile construcției, inclusiv împodobirea interiorului și reînnoirea inventarului, s-au ridicat la 666.404 lei-aur, sumă imensă pentru vremea respectivă, echivalînd aproximativ cu întregul venit pe trei ani al Așezămîntului⁷⁹. Antecedentele și datele esențiale ale construcției de la sfîrșitul secolului trecut sînt rezumate în inscripția originală săpată în partea superioară a zidului estic al pridvorului, de o parte și alta a intrării: «Prima biserică, cu patronul Înălțarea, s-a fondat la anul 1751

75. E. și I. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 191—192.

76. *Sfințirea bisericii Domnița Bălașa săvîrșită în ziua de 29 septembrie*, București, 1885, p. 4.

77. G. Florescu, *Din vechiul București*, București, 1935, p. 38.

78. *Sfințirea bisericii Domnița Bălașa...*, *loc. cit.*

79. *Ibidem*, p. 5—6.

de domnița Bălașa, fiica lui Constantin Brîncoveanu. S-a reînnoit la anul 1831 de banul Grigorie Brîncoveanu. Și la 1838 dărîmîndu-se de cutremur, s-a reconstruit de Safta Brîncoveanu, fiind episcopi I. Nădăianu și M. Serghiad. Actuala biserică s-a construit din temelie la 1881 (...), elor fiind mitropolitul primat Calinic Miclescu, episcopi N. Bibescu și T. Văcărescu, prin a căror strălucire s-a terminat la 1885».

Asupra actualei înfățișări a bisericii vom reveni mai jos pe larg. Pentru a încheia prezentul capitol, vom reda impresia produsă de document asupra unui cunoscutor, citiva ani după ridicarea ei: «Această sfîntă biserică este cea mai strălucită din București. Ea împreună cu mărețele palaturi ce o înconjoară, precum marele spital Brîncovenesc, Școala și Azilul Domnița Bălașa, apoi în timpul verii strălucita și uimitoarea grădină de pomi și flori, împodobesc mult cu adevărat Bucureștii, capitala Țării Românești»⁸⁰. «Mărețele palaturi» despre care vorbește entuziasmul autor apar pe o fotografie executată chiar în anul 1885 (fig. 4): în stînga bisericii — neschimbată ca înfățișare — se vede o aripă a Spitalului Brîncovenesc, iar în dreapta, corpul de clădire în formă de «L» inversat care adăpostește Școala și Azilul Domnița Bălașa, edificat în 1871 — anul se poate citi pe fotografie — în locul clădirilor anterioare învechite. În această fază, statuia domniței Bălașa se afla în fața Școlii și Azilului, în dreapta bisericii.

Restaurarea bisericii sub arhipăstorirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. — Monumentul arhitectonic care se ridică maiestuos în unghiul alcătuit de Splaiul Unirii și Calea Rahovei, între Spitalul Brîncovenesc și Tribunalul Capitalei, formează o imagine atît de familiară locuitorilor din București și chiar din țară, încît ideea că el ar putea să nu fie este greu de conceput. Și totuși, puțin a lipsit ca acest lucru să se întîmple. Construcția impunătoare, ridicată cu multă grijă, cheltuială și rafinat simț artistic, între anii 1881—1885, prezenta, într-adevăr, un defect fundamental: ea se sprijinea tot pe vechii piloni din stejar care — din cauza canalizării Dîmboviței — au putrezit și s-au lăsat. Tasările produse au provocat mari crăpături în zid, de sus pînă jos, agravate și de marele cutremur din anul 1940. A urmat războiul și dificultățile materiale din anii postbelici, încît fisurile s-au mărit, punînd înșăși viața credincioșilor în primejdie. În 1954 s-a hotărît închiderea bisericii. Se impuneau măsuri urgente pentru salvarea edificiului de la prăbușire.

Cu înțelepciune și curaj, cu evlavie și respect pentru păstrarea valorilor străbune, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a inițiat, fără înlîzriere, operațiunile de studiu și sondaj în vederea restaurării acestui ales Așezămint bisericesc, reușind să-l preînnoiască (între 1959—1962), și să-l redea cultului și mai trainic și mai frumos, păstrîndu-i-se întru totul înfățișarea din 1885.

Starea de lucruri care a impus restaurarea și amănuntele în legătură cu executarea acesteia, sînt redată în inscripțiile săpate în marmură, fixate pe peretele pridvorului.

În stînga intrării: «Dintru început, zidurile acestei sfinte biserici, numită Domnița Bălașa și clădită pentru a treia oară între anii 1882—1885, au fost sprijinite pe grînzi și stîlpi de stejar, bătuți în locul unde, în trecut, era prundișul apelor Dîmboviței. Cu prilejul schimbării și adîncirii acestui rîu, temelie ei de lemn a rămas fără umezeală și cu vremea a putrezit. Zidurile i s-au lăsat și în multe părți au crăpat pe toată înălțimea lor. Cutremurul cel mare din 10 noiembrie 1940 a mărit și mai mult stricăciunile de pînă atunci, încît sfîntul locaș amenința cu prăbușirea. O astfel de stare primejduind viața credincioșilor veniți la rugă, el a fost închis în anul 1954».

În dreapta intrării: «După trecerea de cinci ani de la închidere, prin osîrdia și largul ajutor al Prea Fericitului Patriarh Justinian, Efor al Așezămintului Domnița Bălașa, și în mare parte cu cheltuiala Arhiepiscopiei Bucureștilor, s-a purces la reîn-

80. Pr. M. Dumitrescu, *Istoricul o 40 de biserici din România*, vol. I. București, 1899, p. 181.

**Portretul de ctitor al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian,
executat de pictorul Grigore Stoenescu, în anul 1962**

Actuala biserică «Domnica Bălașa», zidită în anul 1865 (vedere din anul zidirii)

noirea bisericii, turnându-i-se temelie nouă din beton armat, înlărindu-se zidurile, bolțile și turlele, spălându-i-se și pe alocurea completându-i-se zugrăveala și împodobindu-se pe dinăuntru și pe dinafară așa cum se vede. S-a început lucrul prefinoirii în anul 1959 și s-a sfârșit la 27 octombrie 1962, când s-a și tirnosit din nou de Prea Fericirii Patriarhii Justinian al României și Gherman al Serbiei, înconjuțați de un mare sobor de ierarhi și clerici, fiind epitropi testamentarii Constantin Gr. Brîncoveanu și Emanuil Haği Mosco, iar preot slujitor Alexandru Zaharescu».

În colțul dinspre sud al fațadei vestice: «Pentru consolidarea și restaurarea bisericii din anii 1959—1962, proiectul de consolidare s-a întocmit de acad. ing. Beleş Aurel, ing. Stănculescu Ion, ing. Beleş Ion. Executarea lucrărilor de consolidare și restaurare s-a făcut de ing. Popescu Gh. Dumitru, ajutat de Mihail Ignat, șef de șantier, Bizon Ion și Stoicovici, Geiswinkler H. dulgher. Restaurarea picturii s-a făcut de pictorul Stoenescu Grigore, ajutat de pictorul Iorgulescu Brînduș».

Descrierea bisericii. — Biserica este un edificiu impunător în stil neoromânesc avînd dimensiunile 28 m (32 m cu pridvorul) $\times$ 18 m. Planul are formă de cruce, marcată în față de pridvor, în spate de absida poligonală a altarului, iar lateral de două largi resalituri care cuprind absidele laterale ale naosului împreună cu cele 4 scări. Peste biserică se ridică 5 turle, toate octogonale: turla mare a Pantocratorului în centrul naosului și 4 turle mici la cele 4 colțuri ale naosului.

Accesul în biserică se face prin pridvorul deschis de pe latura vest, care are dimensiunile 8 $\times$ 4 m. Pridvorul are trei arcade frontale (cel din centru mai lat decît celelalte două) și două arcade laterale, sprijinite pe coloane cilindrice din piatră de Albești sculptată, cu largi capiteluri foarte bogat sculptate. Pridvorul este acoperit cu o boltă centrală semicilindrică și două bolți laterale «a vella», despărțite prin arce dublou. Balustrade din piatră traforată închid partea de jos a pridvorului pe laturile de sud și nord.

Pe laturile de sud și nord ale bisericii, în colțurile resaliturilor, se află patru intrări precedate de cîte un pridvorăș în chip de baldachin, în felul pridvorului principal, însă cu o singură arcadă. Aceste intrări se continuă prin cîte o scară ce dă acces la lojele amenajate deasupra naosului (4) și altarului (2). Scara de sud-est se continuă pînă la turla respectivă, care slujește de clopotniță; intrarea respectivă dă acces și în altar.

Biserica este luminată prin patru grupuri de cîte două ferestre mari împerecheate, în dreptul absidelor laterale și al pronaosului; trei ferestre simple, mai mici, luminează altarul; alte ferestre mai mici luminează cele patru scări, precum și nișele proscomidiei și diaconiconului.

Fațadele bisericii sînt de un mare rafinament, obținut atît prin jocul de culori al paramentului cît și prin plastica ornamentală. Paramentul se compune din benzi de cărămidă aparentă roșie și galbenă (comandată special la Budapesta), alternînd cu fișii de tencuială imitînd piatra de talie. Soclul este din piatră buciardată profilată.

Decorația exterioară cuprinde următoarele elemente principale: pridvorul și pridvorășele, bogat sculptate în piatră, cu motive florale și impletituri inspirate din ornamentica bisericii lui Neagoe Basarab din Curtea de Argeș; ancadramentele ferestrelor cu partea superioară arcuită, sprijinită pe false capiteluri din piatră sculptată; deasupra ferestrelor mari ale naosului, un cîmp de piatră traforată avînd în centru o rozetă din cărămizi dispuse radial și închise sus printr-un arc mare de cărămizi ce cuprinde cele două ferestre împerecheate; o răsufătoare mare închisă cu piatră traforată pe latura de vest, deasupra pridvorului, și răsufători similare mai mici deasu-

pra ferestrelor mici; icoana hramului, în mozaic, de pe fațada de vest a pridvorului; la partea superioară a zidurilor, sub cornișă, un rând de mici oncișe din cărămidă roșie având în timpanul lor câte un disc din piatră sculptată; o cornișă lată alcătuită dintr-un ciubuc îngust din piatră traforată, trei rânduri de zimți de cărămidă roșie și galbenă, un rând de cărămizi roșii așezate orizontal, o friză de piatră sculptată în chip de stalactite și o a doua friză de piatră sculptată în împletituri; cornișe asemănătoare, însă ceva mai simple, decorează turla mare și cele patru turle mici. Biserica este acoperită cu tablă de aramă.

Interiorul bisericii este grandios atât prin proporțiile lui cât și prin bogăția decorației. Naosul și pronaosul se deosebesc numai prin structura arhitectonică, ele fiind de fapt o singură încăpere împărțită în 4 travee. Prima travee, corespunzând pronosului, este acoperită cu o boltă «a vella» sprijinită către apus pe pilaștri angajați în zid și către răsărit pe stâlpi foarte proeminenți în interior; în partea dinspre apus a pronaosului se află cafasul metalic al corului, cu scări spirale la amândouă capetele. Cea de-a doua travee, mai îngustă, este cuprinsă între pilaștrii ce sprijină bolta pronaosului spre răsărit și cea a naosului spre apus; în fiecare perete lateral, în spațiul cuprins între pilaștri, este săpată câte o firidă rotunjită, deasupra căreia se află câte o lojă cu accesul din exterior, după cum s-a arătat mai sus; loja din partea de nord, la care se poate ajunge și printr-o ușă interioară, este prelungită către interiorul bisericii prin amvonul de unde se citește Sfinta Evanghelie. Cea de-a treia travee formează partea centrală a naosului, acoperită cu turla Pantocratorului și lărgită prin cele două abside laterale semicirculare; absidele sînt acoperite cu semicilote întrerupte jos prin partea superioară a ferestrelor. Urmează iar o travee mai îngustă, cuprinsă între pilaștrii dinspre răsărit ai naosului și cei dinspre apus ai altarului, identică în ceea ce privește structura cu cea de-a doua travee descrisă mai sus. Altarul, despărțit de naos prin tîmpla din lemn sculptat și poleit, este alcătuit din două travee: o travee dreptunghiulară mai lată, care cuprinde la extremitățile ei nișele proscomidiei și diaconiconului, iar deasupra acestora câte o lojă; apoi o parte absidală, rotunjită, în centrul căreia se află sfînta masă.

Pereții interiori ai bisericii sînt lucrați în imitație de marmoră, de culoare roșie și galbenă, iar sistemul de arce, pilaștri și stâlpi ce susțin bolțile tot în stuc marmorizat, însă de culoare gri-verde închis, cu ornamente aurite. Alte elemente ale decorației interioare a bisericii sînt sculpturile măiestrite ale tîmplei, amvonului și întregului mobilier; argintul icoanelor, candelelor, sfeșnicilor etc.; vitraliile, de un admirabil colorit, al ferestrelor mari; pardoseala din marmoră albă și neagră desenînd motive variate; în sfîrșit pictura.

Pictura, executată în ulei în stilul Neorenașterii caracteristic epocii, constă în mari compoziții, ce se detașează pe fondul sobru și rafinat al fundalului de simli-marmoră. Atît prin factură cît și prin iconografie, pictura se îndepărtează oarecum de cea tradițională din bisericile noastre, fiind vădit influențată de tendințele artei apusene ale epocii respective. Principalele scene înfățișate sînt: pe bolta altarului, Maica Domnului, tronînd cu Iisus în brațe; pe perețele hemiciclului, două reprezentări de dimensiuni mari ale proorocilor David și Solomon. În naos, pe cupola turlei, Iisus Hristos Pantocrator, înconjurat de 8 arhangheli; pe tambur, sub ferestre, alte figuri de îngeri despărțite prin stîlpii unui portic; în pandantivi, cei patru Evangheliști. În absida laterală sud, pe boltă, *Nașterea Domnului*; pe pereți, *Învierea* și *Pogorîrea Sfîntului Duh*. În absida laterală de nord, pe boltă, *Cîna cea de Taină*; pe pereți, *Floriile* și *Coborîrea de pe Cruce*. În pronaos, pe boltă, *Dumnezeu Tatăl*, avînd pe

piept pe Sfântul Duh în chip de porumbel, iar în colțurile boltii simbolurile celor 4 Evangheliști. Pe perețele dinspre apus, sînt înfățișați ctitorii Brîncoveni și anume: în stînga, Constantin Vodă Brîncoveanu ținînd modelul bisericii împreună cu domnița Bălașa, în spatele căreia se află Marica doamna, mama ctitorei. În dreapta, banul Manolache Brîncoveanu, banul Grigore Brîncoveanu și Safta Brîncoveanu, Zoe Brîncoveanu născută Sturdza. Pe pereții laterali ai pronaosului, cu ocazia ultimei restaurări, pictorul Grigore Stoenescu a executat patru izbutite portrete în ulei ale ctitorilor cei noi: pe perețele de sud, Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian, ctitorul renovării din 1959—1962, alături de Sfântul Calinic de la Cernica (canonizat sub păstoria Prea Fericirii Sale); pe perețele de nord, mitropolitul primat Calinic Miclescu, sub păstoria căruia biserica a fost ridicată în anii 1881—1885; alături, Sfântul Dimitrie Basarabov, adăugal ca hram secundar hramului vechi al înălțării.

Pictura din 1885 este în bună stare și, fără să fie de o valoare artistică deosebită, este de un colorit plăcut, imbinîndu-se în mod armonios cu interiorul totodată mareț și sobru al bisericii.

În biserica Domnița Bălașa se află două morminte: în nișa din dreapta (sud) a traveei dintre pronaos și naos odihnesc oasele domniței Bălașa, acoperite cu un frumos monument din marmoră albă, reprezentînd «Întristarea», opera sculptorului I. Georgescu; în nișa corespunzătoare din partea stîngă (nord) a bisericii se află monumentul principesei Zoe Brîncoveanu, fiica adoptivă a marelui ban Grigore Brîncoveanu, născută Mavrocordat, și soția domnitorului Gheorghe Bibescu, care este înfățișată în mărime naturală, susținută de un înger, avînd la picioarele sale o femeie ținînd în brațe un copilăș.

Prin despărțirea bisericii Domnița Bălașa de Spitalul Brîncovenesc și dărîmarea fostelor clădiri care se aflau odinioară în jurul ei — casa ctitorilor, paraclisul din 1744, școala și azilul — biserica se găsește astăzi înconjurată de o frumoasă grădină, împrejmuită cu gard înalt din fier înflorit, pe temelie de piatră. În această grădină se remarcă două monumente: 1) statuia în marmoră, pe soclu de piatră, a domniței Bălașa, lucrată în anul 1881 de sculptorul Carol Storck-senior. Fondatoarea bisericii este înfățișată în picioare, în mărime naturală, ținînd în mînă un pergament (actul de fundație a Așezămîntului), iar pe soclu sînt gravate numele moșiilor cu care ea a înzestrat biserica; 2) un mic monument de marmoră în formă de biserică (înfățișată convențional), ridicat în 1883 pentru a marca locul pe care se afla altarul paraclisului ridicat de Manolache Lambrino și de domnița Bălașa în 1744⁸¹. Pe soclu este sculptată icoana Botezului Domnului, hramul fostului paraclis.

Recapitulînd impresiile produse de cercetarea bisericii Domnița Bălașa, constatăm existența unui program în care înfîietatea a fost acordată mărêtei, obținută prin imbinarea armonioasă a formelor arhitectonice și a elementelor decorative tradiționale cu altele împrumutate din arta apuseană, toate excelînd prin calitatea materialului și perfecțiunea execuției. Dacă, prin asocierea rețetelor constructive bizantine și a elementelor decorative preluate prin mijlocirea bisericii lui Neagoe din arta Orientului, exteriorul capătă astfel o unitate de stil, a unui stil pe care — în lipsa unui termen mai potrivit — l-am numit «neoromânesc», în schimb interiorul bisericii, cu pictura inspirată direct de modelele apusene, cu cele două grupuri statuare, străine nu numai tradiției, dar chiar și prescripțiilor bisericii ortodoxe, cu vitraliile specifice catedrelor gotice, este mai compozit. În ultimă instanță, acest eclecticism poate fi definit ca însăși nota dominantă a bisericii — și totodată a unei epoci de împletire între arta

81. Inscripția menționează în mod cronol data «1730».

veche românească și arta modernă. Interesant mai este de notat că un dezvoltat spirit innoilor se face simțit încă din primele înjghebări ale Așezământului Domnița Bălașa, cînd Manolache Lambrino, construindu-și în anul 1744 paraclisul, edifică, pentru prima oară în țară, credem, un exemplar — desigur redus — de biserică cu trei nave și fronton, caracteristic arhitecturii religioase apusene. Despre ctitoria domniței Bălașa din 1751, în lipsa unor date cîtuși de puțin precise, nu ne putem pronunța. Ctitoria mării băneșe Safta Brîncoveanu de la 1842 se îndepărtează însă vădit și ea de tipul tradițional, mai ales după adăugirea pridvorului și a elementelor de fațadă de inspirație gotică. În sfîrșit, monumentul de un somptuos eclecticism de astăzi este expresia cea mai desăvîrșită a acestei tradiții inovatoare — și uneori mai puțin conformiste.

Odoare și cărți. — Din zestrea originală de odoare a bisericii a rămas foarte puțin: o cruce de lemn sculptat, îmbrăcată în argint aurit filigranat, cu inscripția «*Domnița Bălașa*» și o cutie de argint pentru cult, cu inscripția «*Domniț(a) Bălaș(a)*»⁸². Anterioară fondării bisericii Domnița Bălașa, însă tot brîncovenească, provenind din bogata zestre de odoare a mînăstirii Hurezi (tirnosită în anul 1692), este o prea frumoasă cruce de lemn sculptat, îmbrăcată în argint aurit, în parte filigranat, cu rubine și aplicații de email, avînd următoarea inscripție: «*Io Constandin B(asarab) voevod, cu doamna sa Maria și aceasta la a lor mînăstire au adaos, leat 7200*» (1692)⁸³. Tot din zestrea inițială a bisericii din 1751 se crede și pare a fi crucea Răstignirii de la altar, aflată astăzi în cancelaria Așezământului. Vom mai menționa o icoană ferecată în argint, aflată în altarul bisericii, înfățișînd pe Maica Domnului ținînd în brațe pe Iisus în picioare, a cărei pictură, foarte deteriorată, se poate data în secolul al XVIII-lea.

Din secolul al XIX-lea se află numeroase obiecte de preț, printre care vom menționa: o cădelniță de argint cu ornamente cizelate, cu inscripția: «*S-a dăruit de stolnicu Anca la biserica Domniței Bălașei, leat 1832 august 10. Ioan, Ana-Grigorio*» (sic) și *Sanda* (sic) *Brîncoveanu*»⁸⁴. Apoi, tot din vremea mării băneșe Safta, trei țavi de argint, cu bordura înfățișînd pe cei doisprezece apostoli (o tavă) și pe cîte șase apostoli (celelalte două); inscripția: «*Domnița Bălașa, anul 1837 ghenarie 11*». Mai menționăm frumosul epitaf brodat în fir de aur și argint pe catifea vișinie, expus în absida de nord a bisericii, precum și, expus în sinul de miazăzi al bisericii, ansamblul alcătuit din aer, acoperămint de potir și acoperămint de disc, adăugat bisericii cu prilejul retroinscrierii din 1885.

Din biblioteca Așezământului Domnița Bălașa, menționăm cîteva cărți de cult din secolul al XVIII-lea: un Triod grecesc tipărit la Tîrgoviște în 1709; colecția de Mineie grecești tipărită la Veneția în anii 1774—1784; *Omilii*, cu text românesc (București, 1775); *Paraclitiki*, grecesc (Veneția, 1800).

ȘCOALA «DOMNIȚA BĂLAȘA»

Încă din primele întocmiri ale lui Manolache Lambrino și ale domniței Bălașa din anul 1744, fusese prevăzută o școală ce avea să funcționeze în cadrul așezământului, alături de biserică «*Botezul Domnului*». Într-adevăr, în actul de înzestrare a bisericii din 1 aprilie 1745, după specificarea caselor, moșilor și a celorlalte bunuri — unele provenind din zestrea domniței Bălașa, altele «*de cumpărătoare*», dăruite din primul moment bisericii — se arată că, socotind că cele dăruite «*nu vor fi din destul a putea birui cheltuiala care să va face (...)* cu *dascăli și cu școlari* și a să chivernisi toți bine precum să cade...»⁸⁵, ctitorii mai adaugă la acele danii încă patru moșii cu casele, viile și rumânii respectivi⁸⁶.

82. Aceste două obiecte au fost datate «ca 1752», adică în jurul anului de zidire a bisericii, după grafic (cf. *Inscripțiile medievale ale României. Orașul București*, vol. I, București, 1905. p. 256. nr. 131—132).

83. *Ibidem*, p. 256. nr. 130.

84. Cei care contrasemnează, cu numele stîlcite de gravor, sînt marele ban și marea băneasă Grigorie și Safta Brîncoveanu.

85. E. și I. Virtosu, *op. cit.*, p. 90—91.

86. Este vorba de moșiile foste ale spătarului Toma Cantacuzino, dăruite lui Manolache Lambrino de către Nicolae Mavrocordat în anul 1719 (vezi mai sus, p. 319 și nota 26).

Nu cunoaştem nici un amănunt despre primii ani de funcţionare a şcolii, dar este de presupus că ea a luat efectiv fiinţă, dacă nu chiar odată cu zidirea bisericii «Botezul Domnului», cel puţin după preluarea de către domniţa Bălaşa — rămasă văduvă citeva luni numai după săvârşirea acestui locaş — a aşezămîntului. În hrisovul de reorganizare a acesteia din anul 1767, deja menţionat⁸⁷, se prevede că printre preoţii bisericii, unul să fie «dascăl de învăţătură cărţii, a învăţa (...) copiii, din carii (...), cînd vor ajunge în vîrsta căsătoriei şi să va alege vrednic de darul preoţiei, să se ajute cu talere...»⁸⁸. Era vorba desigur de un învăţămînt elementar, predat în limba română, ce nu avea nimic comun cu învăţămîntul superior, predat în limba greacă la celebra Şcoală Domnească de la mînăstirea Sf. Sava. Astfel de şcoli sînt atestate şi pe lîngă alte biserici, atît din Bucureşti cit şi din alte oraşe ale ţării. În cadrul lor s-au format nu numai generaţii succesive de preoţi, dar şi nenumăraţi logofeţi ai administraţiei domneşti, secretari particulari ai marilor boieri, într-un cuvînt majoritatea oamenilor cu carte ai vremii.

Şcoala de la Domniţa Bălaşa a cunoscut, fără îndoială, către sfîrşitul veacului al XVIII-lea — poate în urma reorganizării mai sus menţionate din 1767 — o aprecia-bilă dezvoltare, dispunînd şi de un local spaţios, deoarece în anul 1791, hotărînd noul domn Mihai Suţu⁸⁹ să-şi mute curtea în localul Şcolii Domneşti de la Sf. Sava, aceasta a fost transferată la Domniţa Bălaşa⁹⁰. Numai biblioteca, neîncăpînd în noul local, a fost dusă la şcoala «slavonească» de la Sf. Gheorghe Vechi. S-a spus că în urma acestei mutări, şcoala elinească se contopise întrucitva cu şcoala organizată la biserica Domniţa Bălaşa⁹¹. Noi am inclina totuşi să credem că cele două şcoli şi-au păstrat fiecare fiinţa şi specificul propriu, deoarece englezul F. D. Clarke, care a vizitat ţara noastră în primăvara anului 1802, a notat următoarele: «Există o şcoală publică unde se predă greaca veche sau, cum se spune de obicei, literară; şi altă şcoală, numită Doamna Bălaşa, unde tinerii învaţă latina, franceza, italiana, germana şi limba valahă»⁹². Aşadar, alături de «Academia» grecească, unde se predă în continuare limba şi literatura greacă veche, filozofia neoaristoteliceană, retorica, metafizica şi ştiinţele exacte⁹³, se menţinea şi învăţămîntul în limba română predată în şcoala de la Domniţa Bălaşa. Cit priveşte studiul latinei şi al limbilor moderne, bănuim că Clarke a făcut o confuzie, atribuind şcolii de la Domniţa Bălaşa discipline care în realitate erau predate tot în cadrul şcolii greceşti. Anii în care a funcţionat în localul de pe cheiul Dimboviţei au constituit pentru şcoala grecească o perioadă de mare strălucire, sub direcţia vestitului Lambru Fotiade, alături de care sînt menţionaţi ca dascăli, în anul 1767, Constantin «filosoful», al treilea dascăl Gheorghe şi latinistul (probabil român din Ardeal) Dragnea⁹⁴.

Cutremurul cel mare de la 26 octombrie 1802 a produs, după cum am mai arătat, grave avarii tuturor clădirilor de la Domniţa Bălaşa. În ceea ce priveşte localul şcolii, un raport din 19 iulie 1803 arată că «dărăpănîndu-se casele cele mari (probabil fosta locuinţă a cliitorilor, n.n.) unde şădea dascălii, au rămas numai într-o odaie ce este jos aşezată pe pămînt, unde nu numai că dascălii nu pot şădea şi paradosi⁹⁵, dar sînt şi ocenici şezători la şcoale (...) şi cu stricarea caselor au rămas pe afară. Acum fiind vară, să nevoesc cum pot de petrec, iar la iarnă nu mai rămîne mijloc nici de dascăli, nici de ocenicii cei streini...»⁹⁶. Autorii raportului — mitropolitul Dositei şi boierul «vel vornic al obştirilor» — îl îndatorează pe episcopul Aşezămîntului să «dreagă»

87. Vezi p. 323 şi nota 56.

88. E. şi I. Virtosu, *op. cit.*, p. 117—118.

89. A doua domnie, 1791—1793.

90. V. A. Urechia, *Istoria Şcoalelor de la 1800 la 1864*, vol. I, Bucureşti, 1892, p. 66—67.

91. *Ibidem*, p. 84.

92. E. D. Clarke, *Travels in various countries of Europe. Asia and Africa*, ed. a 4-a, London, 1818, vol. VIII, p. 270.

93. Pentru amănunte privind învăţămîntul predat la Academile greceşti din Țările Române, vezi ampla lucrare a cercetătoarei Ariadna Camaritano-Cioran, *Academile domneşti din Bucureşti şi Iaşi*, Bucureşti, 1971.

94. N. Iorga, *Istoria învăţămîntului românesc*, Bucureşti, 1928, p. 119.

95. A paradosi — a preda cursurile.

96. Arh. St. Buc., Mitropolia Bucureşti, CDIX/66 şi E. şi I. Virtosu, *op. cit.*, p. 158—159.

localul școlii, dar acesta arată că nu are posibilitatea s-o facă, deoarece a trebuit să repare, împrumutându-se de bani, biserica și celelalte clădiri. În această situație, mitropolitul Dositei propune mutarea școlii grecești în «metohul ce-l avem în oraș, lângă biserica ce se numește a Măgureanului», mutare ce va avea loc în toamna aceluiași an 1803 după ce se repară noul local. Desigur că episcopii Așezământului Domnița Bălașa, care se vor fi văzut fără părere de rău scăpați de încurcătura pricinuită de prezența școlii grecești, au reparat, dacă nu «casele cele mari», cel puțin chiliile din jurul bisericii în care școala românească de la Domnița Bălașa a putut funcționa mai departe.

Om de o cultură alcată și mare promotor al culturii în Țara Românească în cursul primelor trei decenii ale veacului al XIX-lea⁹⁷, marele ban Grigore Brîncoveanu nu a putut să nu se îngrijească în mod deosebit de școala înființată de strămoșii săi. Și într-adevăr, o statistică a școlilor private din București din anul 1833, posteroară numai cu un an morții marelui ban, arată că școala Domnița Bălașa se află în fruntea celor 28 de instituții de învățămînt particular din capitală, cu un număr de 65 de elevi; se precizează că învățămîntul este predat în limba română și că de școală se îngrijește marea băneasă Safta Brîncoveanu⁹⁸.

Potrivit scopurilor filantropice — care au stat întotdeauna la baza Așezământului Domnița Bălașa — și spre deosebire de mai toate celelalte școli particulare din București, școala Domnița Bălașa era gratuită. Acest fapt este confirmat de o listă din 1836 a școlilor private bucureștene, în care este specificat că din acestea doar două sînt fără plată, «una la biserica Colței, ținută cu cheltuiala spitalului acestei biserici, și alta la biserica Doamnei Bălașa, ținută de dumnezeii băneasa Brîncoveanca, iar celelalte sînt cu plată»⁹⁹.

Cu toată dezvoltarea pe care a cunoscut-o sub nemijlocita priveghere a marelui ban Grigore Brîncoveanu și apoi a Saftei Brîncoveanu, școala Domnița Bălașa își păstrează caracterul de școală primară. De altfel, regulamentul întocmit de Eforia școlilor în 1853—1854 pentru școlile particulare de fete și de băieți prevedea că numai studiile primare pot fi efectuate în acestea, învățămîntul secundar fiind predat exclusiv — pentru București — la colegiul Sf. Sava¹⁰⁰. În același an, într-o listă a «școalelor ținute pe la biserici», printre cele 13 școli menționate aflăm și școala «din curtea bisericii Doamna Bălașa», avînd ca dascăl pe un oarecare George Georghescu¹⁰¹.

Amănunte despre funcționarea școlii Domnița Bălașa în cea de-a doua jumătate a veacului trecut aflăm în numeroasele raporturi ale inspectorilor sau revizorilor școlari păstrate în arhivele Așezământului cu începere din anul 1871. Astfel, în raportul său către Ministerul Culelor din 3 noiembrie 1873, revizorul școlar Bălțeanu, consemnînd «rezultatul obținut de la Școala Primară a Bisericii Domnița Bălașa, unde învățămîntul se dă gratis» (sublinierea noastră), arată că «această școală are patru clase primare complete, urmează programa ministerială, plus științele naturale, fizica etc. și are un singur institutor, preotul Ioan (...). Localul școlii este cam insuficient, dar onor. Episcopie a Bisericii Domniții Bălașa, cu ocaziunea distribuțiunii premiilor, mi-a promis solemn că în toamna aceasta se va termina noul local de școală și că

97. Marele ban Grigore Brîncoveanu a fost președinte al «Societății filologice greco-dacice» care a funcționat în anii 1810—1812 (Nestor Camariano, *Sur l'activité de la «Société littéraire gréco-dacique de Bucarest, 1810—1812»*, în «Revue des études sud-est européennes», VI (1969), nr. 1); el a fost, de asemenea, efor al școlilor în cea mai mare parte a domniei bogate în realizări culturale a lui Ioan Vodă Caragea, 1812—1818 (cf. V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, vol. X A. București, 1900, p. 335—382, iar în 1828 a făcut parte din Societatea Filarmonică creată de Dinicu Golescu și alții. El aderase la Eterie în anul 1820 (C. C. Giurescu, *L'Hélarie et les Roumains*, în «Revue Roumaine d'Histoire», serie tipar), Marele ban Grigore Brîncoveanu a tradus din latină în greacă *Elementa philosophiae rationalis et moralis* ale lui Johann Gottlieb Heinemann și a redactat o prescurtare a *Logicii* lui Vulgaris, cu comentariile profesorului său Lambros Phitiades (Ariadna Camariano-Cioran, *op. cit.*).

98. V. A. Urechia, *Istoria Școalelor...*, vol. I, p. 240. Din cele 28 de școli menționate, în 12 învățămîntul este predat în limba română, în 9 în limba greacă, în 1 în limba română și greacă, în 2 în limba greacă și franceză, iar 4 sînt pensioane franceze.

99. V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. IV, București, 1901, p. 363.

100. V. A. Urechia, *op. cit.*, vol. III, București, 1894, p. 102.

101. *Ibidem*, p. 103.

va mai adăoga încă un institutor. Pentru mine, ași dori să găsesc cit mai multe școli ca aceea de la Domnița Bălașa și ca aceea de la Orfelinatul Pantelimon»¹⁰². Preotul Ioan despre care este vorba este părintele Ioan Ionescu Mirodot, care a reușit să predea singur toate materiile la cele patru clase, obținând excelente rezultate, timp de 12 ani (1864—1875). El va ajunge episcop de Roman în anii 1895—1896¹⁰³.

În anul 1875 școala trece în rîndul școlilor publice din cauza vechimii sale¹⁰⁴. Profesor rămîne mai departe părintele I. Ionescu Mirodot, ajutat din anul 1876 de un al doilea dascăl, C. Patriciu. Tot în anul 1875 se termină construcția noului local de școală și se procedează la completarea mobilierului¹⁰⁵. Dintr-o situație școlară din 1877 rezultă că școala numără 77 de elevi, din care 18 au rămas repetenți¹⁰⁶. Preotul I. Ionescu Mirodot este atestat ca profesor și director al școlii pentru ultima oară în anul 1884, fiind înlocuit de diaconul — ulterior preot — Antonie Protopopescu¹⁰⁷. În anul 1885, școala număra 150 de elevi și apare pe o fotografie din acel an în spatele bisericii¹⁰⁸. În anul 1896, aflăm pentru prima dată o organizare a școlii cu cite un profesor de fiecare clasă: clasa I-a, preotul F. Cretescu; clasa II-a, preotul N. Cesașrescu; clasa III-a, preotul A. Protopopescu; clasa IV-a, institutorul I. Beiu (deci 3 clerici și un laic), directorul școlii este preotul A. Protopopescu¹⁰⁹.

La școala Domnița Bălașa, organizată în patru clase după cum am arătat, se preda tot învățămîntul cerut de programa statului, dar pe lângă acesta și muzica vocală bisericească, gimnastica și «noțiuni de științe naturale, avînd pe lângă toate acestea și zestrea unui bogat și prețios material intuitiv, așa cum puține școli aveau pe atunci. Școala era în totul organizată după modelul școalelor primare ale statului, cu aceleași obligații la înscriere și absolență, cu examene și premii, avînd dreptul de a elibera certificate de absolvire, valabile și echivalente cu ale statului, acesta păstrînd dreptul de control, sub formă de vizite, inspecții, disciplină»¹¹⁰.

În anii 1894—1895 s-a proiectat înființarea unei școli pentru copii orbi la Domnița Bălașa, școală pentru care au fost găsite și fonduri și personal, dar pentru motive ce nu sînt cunoscute, școala de orbi, ce urma să se deschidă în toamna anului 1895, nu a mai luat ființă¹¹¹.

În iunie 1898, considerînd că «învățămîntul românesc era acum bine inzestrat cu școli, personal și direcție unită, așa încît efortul individual nu mai avea aceeași semnificație și nu mai umplea un gol pe care nimeni altul nu l-ar fi putut umple»¹¹². Așezămîntul Domnița Bălașa, din proprie inițiativă, a desființat școala, în locul ei organizîndu-se farmacia Spitalului Brîncovenesc.

AZILUL «DOMNIȚA BĂLAȘA»

Atît pisania bisericii din 1752 cit și hrisovul lui Alexandru Scarlat Ghica din 1 noiembrie 1767 arată că Domnița Bălașa avusese intenția ca în jurul bisericii sale «să fie xenodohion», adică un azil pentru oameni străini și săraci, care «să șază întru această sfințită minăstire, în chilioare, și să aibă și hrana vieții lor de mănăstire». Cu-prinzînd-o însă «grabnică moarte», aceste proiecte «n-au apucat a le adeveri prin diiată și au rămas sfințita mănăstire lipsită de acea bună și plăcută lui Dumnezeu orânduială», pe care caută s-o instituie amintitul hrisov¹¹³. Credem că cele arătate în hrisovul lui Alexandru Ghica trebuie interpretate în sensul că, în urma morții domniței — întimplate la abia un an după zidirea bisericii — nimic din ceea ce plănuse nu era organizat. Desigur însă că, încă de la început, chiliile zidite în jurul bisericii adăpseaua femeii sărace beneficiînd de toată întreținerea, încît tradiția care leagă direct înființarea Azilului Domnița Bălașa de ctitora Așezămîntului trebuie crezută și respectată.

Despre funcționarea Azilului în veacul al XVIII-lea, datele documentare lipsesc cu desăvîrșire. Primele informații precise apar de-abia în secolul al XIX-lea, în vremea marii bănese Safta Brîncoveanu, această strașnică organizatoare. Astfel, Conдика de venituri și cheltuieli a bisericii Domnița Bălașa pentru anul 1839 cuprinde un capi-

102. E. și I. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 213.

103. *Ibidem*, p. 255; cf. N. Iorga, *Istoria bisericii românești*, București, 1930, vol. II, p. 334.

104. *Ibidem*, p. 215.

105. *Ibidem*, p. 216—218.

106. *Ibidem*, p. 221—223.

107. *Ibidem*, p. 246.

108. Vezi p. 328 și fig. 4.

109. E. și I. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 253—255.

110. *Ibidem*, p. XIV.

111. *Ibidem*, p. 248—249.

112. *Ibidem*, p. XV.

113. Vezi anexa II.

tol cu titlul *LeŃile văduvilor, după foaia Intocmită și iscălită de dumneaei ctitoră*, din care reiese că Azilul adăpostea la acea dată un număr de 40 de femei, care primeau un ajutor lunar variind între 20 și 50 lei de persoană, afară de «merciul de jimblă», adică de pîine¹¹⁴. Cu 20 de ani mai tîrziu, la ianuarie 1859, aflăm o nouă listă a «văduvelor ce sînt ajutate de Așezămintele Brîncovenesți»¹¹⁵. Acestea însă sînt trecute cu adresele lor din București și sînt extrem de numeroase — peste 200 — încît este vorba de un ajutor extern care se adăuga aceluia acordat pensionarelor Azilului.

În anii 1871—1875 s-a clădit pentru azil, alături de noua școală, un spațios și elegant local, care în anul 1885 adăpostea 65 de femei bătrîne¹¹⁶.

Cu vremea, asistatele bătrîne au trecut în grija statului, iar localul fostului Azil a fost dat în folosința familiilor salariaților Așezămîntului pînă în 1961, cînd — pe baza unui contract de comodat — localul a fost preluat în folosința de Spitalul Brîncovenesc pentru secția «Maternitate» pe timp de 56 ani, Spitalul repartizînd Așezămîntului — pentru cancelarie — un apartament cu 7 camere în imobilul Nirscher din Calea Răhovei nr. 3, pe durata contractului de comodat menționat.

Sarcinile educative și filantropice instituite de domnița Bălașa și aduse la deplină lor acțiune de marea băneasă Safta Brîncoveanu fiind preluate pe parcursul vremii de Stat, așa cum s-a arătat mai sus, iar Spitalul Brîncovenesc etatizîndu-se în anul 1951, activitatea Așezămîntului Domnița Bălașa se limitează astăzi la buna întreținere a bisericii, care-i poartă numele. Aceasta implicînd cheltuieli ce depășesc cu mult posibilitățile unei parohii obișnuite, poate fi îndeplinită cu ajutorul veniturii celor cîteva legate, rămase Așezămîntului și date în folosința Spitalului «Gh. Marinescu» din București, conform temei nr. 617/1969; 11889/1969.

În prezent, Așezămîntul «Domnița Bălașa» este condus de o Epitropie, după prevederile ctitoricești, avînd ca Prim Efor de drept pe Prea Fericitul Părinte Justinian — Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, reprezentat, ca delegat, de P. C. Pr. Mihail Marinescu, consilier mitropolitan, parohul bisericii, iar ca epitropi testamentari — descendenți din familia Brîncoveanu: Emanoil Hagi Mosco și Radu Crețeanu.

Slujitorii bisericii astăzi sînt: Preotul Mihail C. Marinescu — paroh; Pr. Pavel Zuzu — ajutor; Constantin Diaconescu și Mihai Nuță — diaconi.

Biserica «Domnița Bălașa» îndeplinește — ca și biserica Sf. Spiridon-Nou — și funcția de Paraclis Patriarhal, fiind deseori onorată, în această calitate, de prezența și de slujirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, precum și a PP. SS. Arhieriei-Vicarij Patriarhali, cu prilejul marilor sărbători religioase, precum și a primirii unor Înalți reprezentanți ai Bisericilor de peste hotare, în vizită oficială în țara noastră.

Acest fapt care înalță frumusețea slujbelor oficiale aci într-un cadru solemn și de veche tradiție, susținut de renumita formație corală a bisericii¹¹⁷, explică aprecierea de care se bucură biserica «Domnița Bălașa» în fața celor ce o cercetează, măiestria arhitectonică împlinindu-se armonic cu sublimitatea atmosferei spirituale.

Pr. MIHAIL MARINESCU
EMANUIL HAGI MOSCO
RADU CREȚEANU

ANEXA I

1745/7253, Aprilie 1

Manolache Lambrino și soția sa, Domnița Bălașa Brîncoveanu, Inzestrează biserica zidită de ei în București, dîndu-i casele din București, și moșiile: Furduești, Ciu-

114. E. și I. Vîrtosu, *cp. cit.*, p. 185—187.

115. *Ibidem*, p. 203—207.

116. *Sfințirea bisericii Domnița Bălașa...*, p. 3.

117. Corul bisericii, înființat în anul 1868 de prof. Alexandru Podoleanu, a împlinit la «Duminica Ortodoxiei», anul acesta, 103 ani de activitate neîntreruptă, fiind condus de dirijori vestiți ca: *Alexandru Podoleanu* (1968—1885); *Constantin Bărcănescu* (1885—1891); *Dumitru Teodorescu* (1891—1921); *Eduard Wachmann* (1891—1909); *D. G. Kiriac* (1909—1921); *Simion Niculescu* (1928) — și pînă astăzi — ajutat în ultimul an de *Maestrul Ștefan Mureșanu*. (Pentru o mai amplă documentare vezi articolul: Traian Ghica, *Corul bisericii «Domnița Bălașa»*, în «Biserica Ortodoxă Română», 1939, nr. 1—2).

mernic, Gurbănești (Ilfov), Săvești (Dimbovița), Fundeni (Saac), Mătăsari, Găujani (Vlașca), Filipeștii-de-Pădure, Mărul și Morenii (Prahova), precum și vii, țigani și rumâni.

Io Constandin Nicolae Voevod, Bojliu Milostliu Gspodaru Zemli Vlahiscoe.

De vreme ce cinstit și credincios boiariul domniei meale, dumnealui Manolache Lambrino biv vel ban, împreună cu a dumisale soție Domnița Balașa, den răvnă dumnezeiască fiind îndemnați, au dat danie aceștii sfinte bisearici toate acestea ce coprind într-această carte, ca să-i fie de întărire și de chiverniseală, pentru a dumnealor și a tot neamul dumnealor vecinică pomenire, am adăvărat și am întărit și domnia mea acest așăzământ, cu pecetea și cu iscălitura domniei meale, ca să să păzească nestrămutat.

Mesița Aprilie 1 dni, leat 7253

Io Costandin Voevoda

Tot creștinul are datorie nelăgăduită a să nevoi mai mult spre ceale sufletești, decât spre ceale lumești. Pentrucă toate ale aceștii lumi sînt trecătoare și vreamelnice, și toate ca umbra trec, și ca o haină să învechesc, și nici unile statornice nu rămîn; iar lucrurile ceale sufletești și plăcute lui Dumnezeu rămîn stătătoare, și cei ce să nevoesc spre acelea își câștigă vecinică pomenire și nume nemuritor.

Drept aceia, dar, și noi, robii slăpinului Hristos și Dumnezeului a toată făptura, Manolache Lambrino biv vel ban, împreună cu prea iubita mea soție Domnița Balașa Brâncoveanca, fiica răposatului și deapurarea pomenitului Constandin Vodă Brâncoveanul, de vreme ce, din voia lui Dumnezeu, n-am avut parte a ne rămâne copii de trupul nostru, ca să fie moștenitori, după noi, agonisitorul noastre, den dumnezeiască răvnă îndemnându-ne, luat-am pre Dumnezeu într-ajutor, și am zidit sfânta și dumnezeiască biserică den casile noastre de aici den Orașul Bucureștilor, den Mahalaoa Prundului, întru care să cinstește și să prăznueste hramul sfântului Botez al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Care sfântă biserică den temelie înălțându-o, și cu toate podoabele câte să cuvine, înfrumusețându-o, și cu odăjdii de cinsto și cu alte sfinte bisearicești vase înpodobindu-o, dentru ale noastre amindurora, atăta dentru ale meale drepte agonisiri, cât și soția mea Domnița Balașa, dentru ale sale părintești zeastri, o am și inzestrat-o, dându-i danie lucruri mișcătoare și nemiscătoare, care aici într-această carte arată pre anume:

Casile noastre den București den Mahalaoa Prundului, cu toată curtea lor și cu grădina, unde iaste și bisearica zidită; o pimniță de piatră, la Poarta cea mare den jos, denaintea Curtii Domnești, cu loc de noao prăvălii, care sînt in rânduiala primnii, de merg in sus până drept Pușcărie. Moșia Furdueștii ot sud Elhfov, tot hotarul de cumpărătoare cu casele de piatră, cu biserică de piatră, și cu vie, pogoane...; moșia care să chiamă Ciurnericul, de lângă Furduești, de cumpărătoare, cu bălțile după Dămboviță; moșia Gurbăneștii ot sud Elhfov, de zeastre și de cumpărătoare, tot hotarul cu hăleșteul după apa Mostiștii și cu moara; moșia Săveștii ot sud Dămboviță, tot hotarul, de cumpărătoare și de zestre, și cu trei roate de moară in apa Dămboviții; moșia Fundenii ot sud Saac, tot hotarul de cumpărătoare; moșia Mătăsării ot sud Vlașca, tot hotarul de zeastre.

Viile lucrătoare: viile den Dealul Șcheilor ot sud Saac, de zeastre, pogoane...; viia den Dealul Budureștilor ot sud Saac, in doao locuri, care și noao ne iaste dată danie de răposatul Pană Negoescul vel logofăt, pogoane...; viia den Dealul Sârbeanilor ot sud Saac, de cumpărătoare, pogoane...; dupre cum pentru toate acestea scriu și adeverează zapisile ceale bătrâne de cumpărătoare i de zeastre și cărțile de hotărncie. Din țigani de zeastre și de cumpărătoare, cu țigăncile lor și cu feciorii lor, dupre foaia noastră cea iscălită care să va da.

Numai care afierosiri și daniile câte mai sus sânt pomenite, cu toate acestea socotind că ceale ce am dat și am afierosit sfinte bisearici nu vor fi den destul a putea birui cheltuiala care să va face cu arhijereu, cu efimerii, cu cântăreți, cu dascăli, și cu școlari, și a să chivernisi toți bine precum să cade, după orânduiala ce să va face prin buna învățătură a măriei sale domnului nostru Ioan Constandin Neculae Voevod, am socotit de am mai adaos danie sfintei bisearici moșia Filipeștii-de-Pădure ot sud

Prahova, însă partea Tomii spătariul, casile cu viile și cu toți rumîinii de acolo, partea Tomii spătariul.

Așijderea și moșia Găojanii ot sud Vlașca, cu rumîinii, iar partea Tomii spătariul, și țiganii care s-au adus de la Filipești, aicea la București, pentru trebuința casii. Care aceste mai sus numite părți ce au fost ale Tomii spătariul, le-am avut și noi date și miluite de prea fericitul și vreadnecul de pomenire măriiia sa răposatul domnul Neculae Alexandru Voevod, nu numai ca să le stăpănim noi în viața noastră, căt vom trăi, ci și după petrecaniia noastră, să rămie moștenire copiilor și nepoților și tot neamului nostru, dupre cum pre larg coprinde intru al măriiie sale cinstit hrisov. Așijderea, în urmă, după petrecaniia măriiie sale mai sus pomenitului domnu Neculae Vodă, dăruind domnul Dumnezeu cu domniia țării pre măriiia sa domnul nostru Constandin Neculae Voevod, măriiia sa încă au întărit aceste mili și daruri asupra noastră, cu al măriiie sale luminat hrisov, urmînd și măriiia sa hrisovului răposatului părintelui măriiie sale. Și până în zioa de astăz avându-le noi supt stăpănirea noastră, cu bună pace, și socotînd ca să să îndestuleze sfânt lăcașul acesta, pentru mai bună chiverniseală a cheltuielii ce arată mai sus, știind pre măriiia sa domnul nostru Constandin Neculae Voevod că iaste fierbinte răvnitor asupra tuturor facerilor de bine și a învățaturii pămănteanilor și a streinilor, mai mult cu știrea și voia măriiie sale, am dat și am închinat la acest sfânt lăcaș și aceste mai sus scrise părți ale Tomii spătariul, căte coprind într-amăndoao luminate hrisoavele domnești, ca să le stăpănească sfînta această bisearică, prin chiverniseala epitropilor noștri care să vor rânduî și după vreamei vor fi purtători de grijă, cu bună pace, atîta de către tot neamul nostru, căt și de către tot neamul Tomii spătariul.

Și de vreame ce aceste părți de moșie, și alte căte mai sus sânt numite că au fost ale Tomii spătariul, ne sânt date și miluite de măriiia lor, cu toată învoeșată inema noastră lăsăm ca să să pomenească pururea și todeauna, la sfîntele ierurghii, numele măriielor sale necontenit, tocma ca unor adevărați ctitori, împreună cu noi și cu Toma spătariul. Și pentru mai adevărată credință iscălindu-ne, ne-am pus și pecețile.

Aprilie 1 dni, leat 7253.

(L. S.) Manolache Lambrino biv vel ban.

Domnița Bălașa Brâncoveanca.

Neofit Mitropolitul Ungrovlahiei.

Iordache Crețulescul vel dvornic.

Grigorie Greceanul vel ban, mărturie.

Antonache biv vel ban.

Barbul Văcărescul vel logofăt.

Costandin Brâncoveanu vel clucer, mărturie.

Radul Comăneanul vel paharnic.

Șerban Căndescul biv vel paharnic, mărturie.

Iane vel vistier, mărturie.

Dima vel comis, mărturie.

Costandin Năsturel biv vel vistier, mărturie.

Fiera Breazoiianul biv vel vistier, mărturie.

Andronachi Palada biv vel clucer, mărturie.

Părvul Cantacozino biv vel stolnic, mărturie.

Toma Guliano biv vel stolnic, mărturie.

Dumitrașco Racoviță vel medelnicer, martur.

Constandin Căndescul vtori logofăt, procitoh.

Scrisă de Mihai logofăt și trecută la condică.

După E. și I. Vîrtosu. *Așezămintele brîncoveștii. O sută de ani de la înființare* (1838—1938). București, 1938, p. 90—91.

ANEXA II

1767, Noemvrie 1.

Alexandru Ghica Voevod reglementează chipul cum are să se conducă pe viitor Biserica Domnița Bălașa.

Io Alexandru Ghica Voevod, Bojileu Milostliu Gospodar Vlahiscol.

«(...) fiindcă aici în orașul domniei mele. Bucureștii, din răvnă dumnezeiască fostu-s-au îndemnat răposata Domnița Bălașa, fiica răposatului Costandin Vodă Brâncoveanul, de au zidit și au înălțat din temelie o sfântă și dumnezeiască mănăstire, unde să cinsteaște și să prăznuiască hramul Înălțarea domnului Dumnezeu și măntuitorului nostru Iisus Hristos, la leat..., pe vremea ce domnia aici în țară răposatul întru fericire moșul domniei mele, Grigorie Ghica Voevod. Și după săvârșirea acestii sfinte mănăstiri, înfrumusețându-o cu toate ceale trebuincioase pentru dumnezeieștile slujbe, după cum să văd, fost-au având gînd foarte bun și plăcut lui Dumnezeu, ca să o pue și la bună orânduială, înzestrându-o cu toată periusia casii dumneaei, și, ca una ce din dumnezeiască orânduială nu-i rămănea fii moștenitori, vrea, prin mijlocirea bunei întocmiri a acestii mănăstiri, să-și câștige vecinică pomenire; și voise ca să fie xenodohion, adică lăcaș priimitoriu de streini nemearnici și ticăloși, carii n-au unde să se umbrească, și umblă lipsiți de hrana lor, să șază întru această sfântă mănăstire, în chilioare, și să aibă și hrana vieții lor din mănăstire; și fie și un dascăl ca să învețe... de copii, din carii, cel ce s-ar aleage a fi vreadnic de darul preoției, să să ajutoreaze, cu cheltuială din mănăstire, la căsătoria lui și la luarea darului preoției; și aibă a da pe tot anul la un arhiereu talere... i o bute de vin, ca să slujească în toate sămbetele și la sfintele praznice, să pomească pre ctitori. Care aceastea, cuprinzându-o grabnică moarte, n-au apucat a le adeveri prin diată, și au rămas sfânta mănăstire lipsită de acea bună și plăcută lui Dumnezeu orânduială, și, neavînd nici o stare, mergea tot spre pagubă și stricăciune, necăutându-să moșiile, părăginindu-să viile, și altele, încât, mai cu zăbavă, putea și la mai rea stare să vie.

Pentru care, domnia mea, aflînd de această nici un fel de orânduială a mănăstirii, (...) am hotărât domnia (mea): întii, precum și mai sus s-au zis, după scopul acei fericite ctitore, să fie epitropi purtători de grijă mănăstirii, și preoți de mir, iar nu călugări, și să fie închinată, avînd purtarea de grijă numai de xenodohion, pentru cei carii, neavînd pâinea din toate zilele, mai ales unii carii nici pot a cere milostenie, să șază în chilii, cărora să aibă epitropul purtarea de grijă pentru hrana vieții lor, în vremea ernii să le dea și leamne de foc.

(...) Care și pentru această socoteală hotărăm domnia (mea) a fi alți 4 epitropi purtători de grijă mai mari: prea sfinția sa părintele mitropolitu țării, și din boiarii ctitori, unul din Crețulești și unul din Brâncoveani, și, despre partea Curtii, dumnealui vel postelnic, carele să va întâmpla după vremi a fi; pentru că prea sfinția sa părintele mitropolit are datorie, ca un lucru ce iaste pentru folosul sufletului, și-i va fi și bucurie, păzindu-să un lucru bun ca cesta în țară; cum și dumnealor boiarilor ce sânt din neamul ctitorilor, văzând necontenita pomenire ce să face pentru sufletele neamului dumnealor iar dumnealui vel postelnic, socotind domnia mea că această dregătorie să află pururea la boiari de cîste și cu credință domnului, să ocrotească a nu intra, prin rigeale, la xenodohion, oameni ce nu li să cuvine, neavînd atîta trebuință de hrana vieții, și acei ce sânt lipsiți cu adevărat să rămăe a nu putea încăpea; nici a intra la mănăstire niscariva oameni șireți, carii, sau în viața lor sau după moartea lor, să aducă pricină de pagubă mănăstirii. Pentru aceasta, ca o datorie să-i fie, celuia ce să va afla în dregătoria aceasta a vel postelniciei, să aibă această purtare de grijă. Cite patru, în toți anii, la luna Ghenarie, să ia socoteala epitropului, cum s-au zis mai sus, și adevărindu-să aceale catașișă de socoteală de câte patru epitropi, un catașișă să să dea la Mitropolie, întru păstrare, și altul să să dea epitropului. Și când să va întâmpla moarte epitropului, sau vre o neputință a nu mai putea sluji, atunci iarăși, prin aleagerea sfinției sale părintelui mitropolit și a celorlalți trei boiari, să să facă aleagere a pune alt epitrop, pre carele, arătându-l la domn, așa să-l așaze la mănăstire. (...) Deci, orânduind domnia mea epitropi purtători de grijă pentru aleagerea epitropului și pentru socoteala mănăstirii pe fieșicare an, precum s-au zis mai sus, pe prea sfinția sa părintele mitropolit chir Grigorie, și din ctitor

pe dumnealui Costandin Crețulescul biv vel ban, i pe dumnealui..., i pe dumnealui Ianachie vel postelnic, s-au ales și s-au așazăt și epitrop mănăstirii Sandul Blehan biv vel căpitan za lefecii, fiind cercat și adevérit de credincios, având și știință de veniturile acestii sfinte case, carele a avea urmare i s-au poruncit pentru toate câte să cuprind intru acest domnesc hrisov.

(.....)

Drept aceaia, dar, a fi păzită această bună orânduială și a să urma la toate, și a avea milele și daniile a-i fi statornice, am întărit hrisovul acesta cu însăși credința domniei (meale) Alexandru Ghica Voevod, și cu credința prea iubitului domniei (meale) fiu, Grigorie Voevod, rugând și pre alți intru Hristos frați domni, cari de la domnul Dumnezeu să vor învrednici domni, să întărească această bună orânduială și cu hrisoavele domniilor sale, ca și ale domniilor sale așezământuri să fie în urmă de alții în seamă linate și la Dumnezeu priimite. Dar și din ceilalți, nimeni pre vremi să nu să arate cu nici un fel de înpotriviri smintitoare acestii bune orânduiei, cu vre o lăcomie, sau pentru zavistia, temându-să de ochiul cel neadormit al dreptului judecător, carele, nesuferind înstreinare celor afierosite casii sfinții sale, poate și acum să trimiță asupra casii lui ceale ce atuncea au poezit asupra capului lui Ahar, răpitoriului de ceale închinat casii lui Dumnezeu. Și mărturii : pan Ianache Hrisoculeul vel ban ; pan Dumitrașco Racoviță vel dvornic de țara de sus ; pan Nicolae Dudescu vel dvornic de țara de jos ; pan Dimitrache Ghica vel spatar ; pan Părvul Cantacozino vel logofăt ; pan Badea Știrbei vel vistiier ; pan Ianachie vel postelnic ; pan Ianache Văcărescu vel cliucer ; pan Nicolae Știrbei vel paharnic ; pan Ianachi Muruz vel comis ; pan Iordache Caragea vel stolnic ; pan Alexandru Greceanu vel sârdar ; ispravnic, pan Părvul Cantacozino vel logofăt.

S-au scris în anul dintâi al domniei domnii meale, leat 1767, Noemvrie 1 dni, de Popa Floru dascal slovenesc.

Io Alexandru Ghica Voevod

Părvul Cantacozino vel logofăt, procitoh.

Ibidem, p. 117—119.

ANEXA III

1835, Octomvrie.

Testamentul clitoricesc întocmit de băneasa Safta Brincoveanu pentru întemeierea Spitalului Brincovenesc și a Așezămintelor Brincovenesti.

Răposatul intru fericire prea iubitul meu soț, banul Grigorie Basaraba Brăncoveanu, prin diiată scrisă, iscălită, pecetluită cu însuși a sa mână și adevérită cu mărturii, i întărită cu alt înscris, asemenea scris și iscălit de însuși, după vre o cățiva ani, lăsându-mă desăvirșită stăpână și epitroapă pă tot avutul său, nemișcător, de sineși mișcător și mișcător, orânduiește să-l stăpănescu în toată viața mea și să-l în-trebuințez cu deplină putere.

Intfi, în cliro/nomie pravilnică nepoatei noastre Zoiță, ce, în lipsă de fii firești, am făcut-o amândoi fiică a noastră dă suflet, prin toate cerutele pravilnice formalități, în care clironomie pravilnică, ce-i voiu lăsa prin diiată ce voiu face, povățuește să să coprinză și zestrea ce i să va da.

Și al doilea, intru căutarea sufletelor noastre și ale părinților noștrii, împărțind milostenii, făcând danii cu îndăstulare pentru mîngierea celor în lipsă și sărăcie frați creștini, hărăzind și legatarisind precum cugetul meu mă va povățui, fără a fi datoare a da cuivași cuvânt, socoteală sau supunere.

Pă acest temeiu, dar, vrând să ummez fără abalere bunei voiințe și cugetării sale, și să împlinescu cu prisos ceiace orânduiește pentru suflet, și lotdeodată întălegând că ceiace zice mai sus să fac, adică danii cu îndestulare, pentru mîngierea celor în sărăcie frați creștini, însămnează ceia ce știu că însuși cugeta să facă, și turburările vremi nu l-au ertat :

Am hotărât să săvărșescu însumi, cu mare dorință a sufletului și răvnă creștinească, ceiace cugeta răposatul, și am pus în lucrare zidirea unui Spital supl numire de Brincovenesc, pe locurile ce am cumpărat alături a clitoriceasca noastră sfântă biserică a răposatii Domniți Bălași Brăncovenici (...).

Spitalul acesta să va ocărnuî în toată vremea dă doi epitropi, oameni cinstiți, cu destoinicie și cu frica lui Dumnezeu, carii vor avea asupra-le și epitropia pomenei citoricești noastre sfintei biserici, ce s-au preînnoit întru toate și s-au înfrumusețat cu toată cheltuiala răposatului soțului meu, în anul cel după urmă a vieții sale, cu adăogiri de odăi pă-nprejur, pentru adăpostirea săracilor, precum să vede.

Fiindcă această sfântă biserică dintru-ncput au fost supt îngrijirea casii noastre, fără încontenire, și totdeauna s-au ocărnuît de epitrop ales și orânduit numai de familia noastră, și niciodată n-au intrat în rândul mănăstirilor; căci răposata Domnița Bălașa Brâncoveanca, zidind în chear curtea casii sale această sfântă biserică, și înzestrându-o-ă, au lăsat-o supt îngrijirea celor ce să vor trage din neamul ei, a să ocărnuî de epitrop mirean iar nu călugăr, cu îndatorire a să păzi biserica, cu toată podoba și orânduiala cuviincioasă și cu toate împrejmuirile ei, în bună stare, a să lăcui odăile după-nprejur, totdeauna, de pomană, numai dă oameni întru adevăr să-raci, străini, ticăloși și fără adăpostire, carii să să și ajute și să să caute la scăpătăciunea lor, pă cât venitul va erta, și a i să face pomeniri cu arhieru, în toată curgearea anului, care arhieru să-și aibă plată hotorâtă pe an.

Pe acest, dar, temeiu, orânduiescu și eu acum, precum am zis, ca epitropi spitalului să aibă și epitropia sfintii biserici, și totdeauna ocărnuirea acestor dooă așăzări brâncovenești, adică a spitalului și asfintii biserici, să fie supt o epitropie. Vor îngriji însă acești epitropi cu mare răvnă și sărguintă, atât pentru a să păzi moșiile acestor așăzări și a să îmbunătăți cu clădiri, spre sporire și venit, cât și pentru cele din lăuntru iconomii, adică ale spitalului: cu a alege și a orânduî, prin știința și conglăsuirea eforii, dohtori cu învățătură și știință, gerahî iscusiti, iconom cinstit și vrednic, secretar credincios și dăstoinic, și alți poslușitori căți trebuința va cere; iar ale biserici iconomii: cu a păzi nestrămutat și fără abatere toate cele mai sus arătate citoricești întoomiri ale răposati domniți, și încă cu adăogire, precum s-au păzit până acum, și a așăza la biserică preoți cucernici și duhovnec cuvios, cu îndatorire a împini toate duhovniceștile datorii cătră bolnavi spitalului, în toată vremea.

Acești epitropi să vor alege și să vor orânduî pururea de eforia acestui spital, care eforie să încredințează pentru totdeauna celui după vremi mitropolit al țării, cu știința și conglăsuirea celor mai aleși și cu temere de Dumnezeu boeri ce să vor trage din neamul nostru și a copiilor noștri, și cu întărire domnească. Eforul, ca un părinte obștecu, va priveghea totdeauna cu dorință și răvnă creștinească pentru această așăzare, fiind întocmită pentru folosul obștii, și va lua adeseori seama epitropilor, cercelând, cel puțin odată pe lună, prin vedere, de să păzește buna orânduială în spital, și de să caute odăi bolnavi cu dorire și silință. Iar odată într-un an, în zi hotărâtă, a-lunându-să cu părinți episcopi ai țării, cu cei mai aleși boeri din neamul nostru și din celelalte blagorodnice neamuri pămîntenești, și cu vreo câțiva din cei mai aleși neguțători, în sala spitalului dă adunare, va cerceta cu toți socotelile de venit și cheltuieli, atât ale spitalului cit și ale sfintii biserici, care socoteli vor fi totdeauna deosebite, și numai la vre o neapărată trebuință să vor ajuta aceste dooă case una cu alta; iar după ce vor cerceta aceste socoteli, le vor și iscăli (...)

Nici eforul, nici epitropi, nici stăpînirea, nici niminea din neamul nostru, să nu fie volnic să înstrăineze vre o moșie sau parte măcar dintr-ânsele, sau vre un acaret, nici din cele mai sus însămnate, nici din ale sfintii biserici, nici cu schimb — fie de înzecit folos, nici cu vre un alt mijloc, ci vor rămînea aceste moșii în veci nestrămutate de la spital și dă la sfânta biserică, fiind date danie pentru pomenirea în veci a sufletelor noastre și a părinților, moșilor și strămoșilor noștri; iar la împotrivă, și cel ce va străina și cel ce va priimi să adauge la avutul său vre una dintr-acestea, să fie dăpărlat de fața lui Hristos și socotit în veci dă hrăpitor celor sfinte.

De accia, și va avea drept, veri cine din neamul nostru și din ceilalți boeri temători dă Dumnezeu, când vor înțelege că se face o lucrare ca aceasta, să o poprească, căci toți sint datori a ocroti drepturile acestui spital, fiind o așăzare întocmită pentru folosul obștii.

Aceșta, cu mare dorință a sufletului și răvnă creștinească, scriu, întocmesc, și hărăzesc, după slobodă voe ce-m este dată prin diata soțului meu.

Drept aceia, și am dat acest testament al meu citoricesc, în orașul București-lor, la anul de la Hristos 1835, Octomvrie..., iscălit cu însuși mîna mea, pecetluit cu pecetea familii noastre a Brîncovenilor, ca să fie acestui Spital, ce din temelie l-am zidit supt numire de Brîncovenesc, și să-i slujască, în tot locul și în toată vremea, de întărire și nestrămutată păzire celor coprinse într-ânsul,

Ταῦτα ἰδία μου βουλῆ καὶ ἀπαραβιάστῳ διαθέσει ἀποφασίζουσα, ὑπαγορεύουσα καὶ ἐκθέτουσα, ἰδιοχείρως ὑπογράφω.

Σαῦτα Μπραγκοβάνκα μπανέσσα, γεννημένη Μπάλα, βεβαίῳ τὰ ἄνωθεν.

Acest ctitoricesc testament, că este inchipuit și scris după chear voința și povățuirea dumneaei bănei Safta Brîncoveană, iscălit cu însuși mina dumneaei și pecetluitu cu pecetea familiei dumisale, mărturisim prin iscăliturile noastre.

† Neofit Râmnic.

† Ilarion Argeș.

† Chesarie Buzău.

† Ioanichie Stratonichia.

Logofeția Mare a Dreptății

După cererea ce, prin jalbă către măriia sa prea înălțatul nostru domn Alexandru Dimitriu Ghica Voevod, au făcut dumneaei băneasa Safta Brîncoveană, a să întări acest testament, și după luminată porunca mării sale, trimițindu-să în cercetarea Tribunalului de Comerțu al Ilfovului, au venit raport de la 9 ale următorii, supt no. 18, coprinzător că este pravilnic acest har ce face dumneaei băneasa, Spitalului Brîncovenesc. Pe acest temeiu, adeverează logofeția acest ctitoricesc testament, trecându-să după orânduială și în condică.

Alexandru Filipescu

1836, Ghenarie 10.

Secția al 2-lea, masa al 2-lea, No. 1

Șeful secșii, Sărdar Ghiorgi Poenaru

Ibidem, p. 292—294.

UN MANUSCRIS DE CANCELARIE LA MÎNĂSTIREA GLAVACIOC

Semnalat cu alt prilej¹, exemplarul despre care va fi iarăși vorba este de factură mijlocie — 0,21 m. × 0,17 m. × 002 m., în octo, confecționat din coale satinat indigene, marcate cu filigrane de tot felul², însăilate pe nervuri de în, scoarțe de carton învelite cu hîrtie marmurată și piele, măcinate de vreme, purtînd două cheotori marginale netrebnice din mătase cenușie cu titlul de pe eticheta romboidală a primei copertine șters prin deasă folosire.

Cuprinsul manuscrisului — ff. 4—17, 41—55 — consemnează rezumativ, rapoarte, adrese, jălbi, cercetări și porunci trimise în paralel din și în cancelaria³ mînăstirii, lucrări expediate cu sau fără alăturări ori semnături de primire ale altor hîrtii de dată mai tirzie — ff. 55 v. 57 — iar pe cele libere — 17 v. 36 recto, 58—83 — s-au însemnat nume omenești de pomenire de prin așezări depărtate și vecine ori alte date mărunte, restul foilor fiind nimicite.

Titlul părții a doua a condicii — f. 41 — confirmă data, locul și autenticitatea documentului unde se spune: *Anul 1844. Ghenarie. Registru de intrarea hîrtilor pî acest an ce sî însemnează mai sus al cancelariei slintii monastirii Glavaciogul, iar cifrele arabe de pe colțul superior al foilor, ca și însemnarea de pe verso-ul ultimei file arată că această condică coprinde file optzeci și trei. Spațiile paginale s-au părțit cu sau fără linie în cite trei și patru rubrici unde s-au consemnat după note*

1. Vezi: Pr. I. Diaconescu, *Școala candidaților de proefie din mînăstirea Glavacioc*, în «Glasul Bisericii». XIX (1960), nr. 7-8, p. 664, n. 19; idem, *Icoane vechi, manuscrise și pietre de morminte la mînăstirea Glavacioc* în «Glasul Bisericii». XX (1961), nr. 7-8, p. 665-666.

2. Stema veche a Țării Românești, inițialele fabricii K.I.N.S., globul pămîntesc în emlsfere, brațul unei miini deschise, torța aprinsă ori numere cardinale de control —3, 8—. Hîrtia a fost fabricată înainte de 1837 după cum arată data unui pomelnic — 1837 mai 26 — al unuia Dumitru ot Țărtalpa (Talpa) sud Vlașca scris pe o foaie volantă similară ca factură de fabricație, desime și culoare, aflătoare printre filele exemplarului, iar existența a două fabrici de hîrtie sînt semnalate încă din vremea domnitorului Al. Ipsilante (1774-1782, 1796-1797); una pe apa Colcintinei la Fundeni în proprietatea visticierului Dumitrașcu Racoviță, iar cealaltă pe moșia Bătiștei-Prahova a schitului Turbași. (Vezi. V. A. Urechia, *Istoria Școalelor 1800-1864*, București, 1892, tom. III, p. 41).

3. Profilată în partea de nord a mînăstirii pe temelile incintei de la 1704 în fața căreia se vedeau odinioară casele boltite, magazia (brutăria), chiliile monahale și casa brîncovenească a fost zidită de către Eforia Școalelor Naționale între anii 1800-1844 cu materiale recuperate din vechile zidiri prăbușite la marele cutremur din ianuarie 1838, cărămidă de apă nouă — 0,29 m. x 0,06 m., var și nisip aspru din albia Dimbovicului vecin, acoperită pe vremuri cu scaun de lemnărie bărduită, uluci și șindrii din pădurile locale, streășină înlocuită cu cornișă lărgită decorată în ciubuce, purtînd jghiaburi și burlane, tencuită interior și exterior, pardosită cu scinduri de brad, anticamera, odaia de primire și lucru a egumenului unite cu sala cea mare de pe pivnița boltită și turnul clopotniței.

cronologice ³ bis, numărul, luna, ziua și cuprinsul celor 92 hirtii ieșite, luna, ziua, numărul mesei și numărul celor 68 hirtii intrate, paginile 4—16, 41—54 v., 83 v. — fiind scrise cu cerneală în culoare castanie de către aceeași mână ⁴, iar pp. 16, 17, 55 v. 57 de către alte mâini. Fluentea textului, caligrafia caracterelor româno-cirilice continue și etajate, echilibrul și proporția părților groase și subțiri, oblicitatea, închiderea și deschiderea dintre slove, rinduri și cuvinte, prezența accentului, virgulei, punctului simplu și dublu, tangența și rarele prescurtări verbale, folosirea unor slavonisme ⁵ întâlnite în cancelaria vechilor divane, calitatea materialului — hirtia, pana și cerneala — vădesc, ca și aiurea, nu numai valoarea documentară istorică a manuscrisului, dar și rolul apreciabil al grămăticilor — scriitori domnești, mânăstirești și boierești — în prezentarea materială a vechiului nostru scris-logic și expresiv, neîntrecut chiar de cel evoluat și înveșmîntat în noile forme de mai târziu. Pe de altă parte, analiza documentului vizează și unele elemente informative cu privire la activizarea sarcinilor înscrise în directivele regulamentare organice (1832—1857) ce angajau domeniile feudale, între care și cele mânăstirești, în extinderea și dezvoltarea relațiilor administrative economice și chiar culturale ale vremii. Într-adevăr, vădind preocupări comune și de colaborare cu ocîrmuirea politică și bisericească, egumenia reformase serviciul său de cancelarie ⁵ bis așezată în noile zidiri ⁶ dotată cu cele tre-

3 bis. Cele trei file folosite ca înfățură la verso-ul primei copertine și pe care se citesc anii 1840, 1841, 1842, 1843, numele adresanților și semnături de primire ca și mențiunea din catalogul mânăstirii de la 1862 dovedesc existența unor condiții similare de pe anii amintiți ale căror caiete se vor fi pierdut poate cu prilejul legatului exemplarului. (Vezi Arhivele Statului, București, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dos. 924/1862).

4. Elementele grafice similare cu cele din textul manuscrisului aparținînd celor două semănături de pe verso-ul primei copertine identifică numele grămăticului Ion Popescu — omul mânăstirii care la 9 decembrie 1843 era trimis ca vechil de către egumenul Ierotei la hotărnicia moșiei Murta-Dolj a mânăstirii înlocuită de către frații Oteteleşani, iar în toamna anului 1851 se afla angajat în aceeași slujbă la mânăstirea Sadova, primind plată de 1314 lei parale 20 de la arhimandritul Dionisie încredințat de către protosinghelul Ierotei de la Glavacioc. Mai întîlnim la 1850 ca grămătic al mânăstirii pe Ioan Nicolaidis, la 1853 pe I. Dumitrescu, la 1857—1860 pe Mihail Grigorescu, la 1861 pe Ieromonahul Irinarh, iar la 1862 pe Ștefan Mihiescu. (Vezi: Arh. St. Buc., Leg. treb. bis., dos. 986/1843, f. 14; Mânăstirea Sadova, doc. 4/1851; Obșt. Control, dos. 1252/1850, dos. 683/1853, dos. 1367/1857; Bunuri publice, dos. 1062/1960; Minist. Cult. și Instr., dos. 875/1862; Bibl. Ac. Rom., S.R., mss. 3965, 3966).

5. Bez = afară de; biv = fost; clucer = dregător ce supraveghea aprovizionarea cămării domnești, a zeciuiei din grîne cuvenite domniei sau mierei și untului ce se vindeau neguțătorilor olomani; dela = dosar; ipac = asemenea; olnoșanie = raport oficial; pitar = slujbaș domnesc ce procura piinea pentru domnie și slujitorii, iar mai târziu se îngrijea de carele, trăsurile și caii domnești; polcovnic = colonel, odinioară; serdar = comandant al cavaleriei; rang de boierie atînd asupra carele și balaheții, după hato primito de la vlaherie, urmînd a te împărți prin luare de chilanță și a da seamă; sin = fiu; sinel = act, document; sprăcș = informație scrisă, adeverință; sud = județ; vechil = mandatar, om de încredere; vel = mare; vichile = delegație scrisă (impulernicire), de a reprezenta pe cineva în interese de identificare și posesie de proprietăți.

5 bis Ca și în sate, funcția cancelariei (biroului) era împlinită de către unul sau doi grămălici (logofeți), ceea ce justifică simbria lor anuală pentru treapăd, întrelinere pe teren ori facere de jălbi locuitorilor ascriviți. (Comp. C. A. Stoide: *Dregătorii saletor românești din țara Birsei* în «Studii și materiale de istorie», II, Buc., 1957, p. 110—313).

6. În *Jurnalul Eforiei Școlilor Naționale* de la 10 mai 1840 se arăta că s-a chibzuit ca pentru clădirea mânăstirii Glavaciocului și încăperile de acolo să se însărcineze d(umnealul) Vilacroz (sic) arhitectul statului ca să facă plan cu deviz de cheltuiala ce are să meargă la această clădire și să i se plătească 30 galbeni împărătești. Primindu-se tot atunci de la numitul arhitect, planul dimpreună cu devizul cerut pentru mânăstirea Glavaciocului se scria pitarului K. Cernovodeanu să răspundă lei 945 ce se vor scădea din rezerva mânăstirii. (Cf. Arh. St. Buc., Obștescul Control, dos. 1539/1840, f. 148).

Complexul fostei mănăstiri Clavnic — vedere de ansamblu din nord-vest

buitoare și slujbași încercați, întocmind lucrări zilnice în pricini felurite. În arhiva dintr-acea vreme, ca și în dosarele de mai târziu, se întâlnesc catagrafiile⁷ întocmite cu prilejul recensămintelor septenale cerute de către vistierie, vizînd numărul și starea birnicilor, liste cu cei scutiți cu pecetluțuri ori strămutați⁸ în scopul abolirii scutelniceii, dosare relative la reparații, lefuri și simbrii, mușteniri, datorii, mezatarii⁹ și contracte¹⁰, condici trecute sub snur¹¹ cu zapise de cumpărări, vinzări și schimburi¹², planuri și cărți de hotărnicii, îndreptate pe sate și moșii cu nume de locuri, semne vechi și vetre dispărute¹³, catastifuri cu poporanii ce aveau pogoane¹⁴ de vii măsurate în pricini de împrejurări și prigoniri, catagrafiile pe vătășii¹⁵ cu numărul sălașelor, meșteșugul și birul robilor¹⁶ locali ori strămutați, evidențe cu cele dinlăuntru

7. Se întocmeau pe sate și plăși de către divanul sătesc, arătîndu-se numirea moșiei și mînăstirii, numele clăcașilor (rumînilor) cu sînul și porecla lor, soția, fii și fice, vîrste, suma pogoanelor de clacă ce are luate după regulamente de la proprietar cu felurimea semănăturilor — grîu, porumb, mel, orz, ovăz — a animalelor, albinelor și pomilor, suma de loc ce prisosește, numele celor scutiți de bir — văduve, dorobanți, nevoinici, diaconi, preoți, țicovnici sau cei decedați (Vezi: Arh. St. Buc., *Catagrafiile de populație din Țara Românească — birnici și scutiți — pe anul 1838, periodul al doilea, dos. 67*).

8. În veacul al XII-lea cînd se ajunsese nu numai la legarea țăranelor de pămînt, ci și la dreptul stăpînului asupra persoanei fizice a vecinului care putea fi mutat după bunul plac de pe pămîntul ce-i era dat în folosință pe pămîntul vecinului strămutat într-altă parte, fenomenul se repetă în veacul al XVI-lea, agravîndu-se în sec. al XVIII-lea și chiar în cel următor (n.n.). (Vezi: N. Corivan v. I. Grămadă, *Gospodăria feudală în Moldova*, în «Studii și materiale de istorie medie», 1962, vol. V, p. 259, 260).

9. Vinzarea bunului sau venitului prin licitație publică, aparținînd uneia sau mai multor persoane.

10. Descori contactele, mai ales cele de arendări, erau însoțite de acte semnate de către chezași, adeveriți ca buni platnici. (Cf. Arh. St. Buc., Ministerul Cult. și Instr. Publ., *Dosar 6053/1938*).

11. Vezi Arh. St. Buc., *Mss. 223*.

12. Vezi Arh. St. Buc., Minist. Cult. și Instr. Publ., *dosar 924/1862*, ff. 7—8.

13. Amănunțita descriere a hotarelor de sate sau sîlște, datorite de către domnie trezesc bănuiala că la cancelaria domnească ar fi existat însemnări privind fondul funciar al Statului, iar la 1780, actele de proprietate ale pămîntului se înscriau în *condicile judefene* special înfînțate. Această măsură precum și ridicarea de planuri a moșilor au prilejuit înghițirea cu repeziciune a micilor parcele de către marșii proprietate. Pentru completarea bugetului său, țărînimea se îndrepta spre alte ramuri de producție, îndeosebi spre meșteșuguri în Țările Române. (Vezi: «Studii și referate privind istoria României», 1954, partea I, p. 821).

14. Pogonul este o măsură ce o întâlnim exclusiv în Țara Românească aplicată la vii, iar mai târziu și la alte pămînturi, indicînd la origine locul cit este arat într-o zi, adică atît cit pot fi mînați din urmă boii pe timp de o zi de lucru. El corespunde măsurii de pămînt veche, în germană Joch (jug) cit pot fi mînați într-o zi boii înjuțați. După indicațiile regulamentare organice, mărimea pogonului era de 6 prăjini (11,82 m. — 12,02 m.) în lățime și 24 prăjini în lungime (283,68 m. — 288,45 m.), folosindu-se sînjenul lui Șerban Vodă sau Constantin Vodă (Brincoveanu) (n.n.). (Vezi și la P. Panaitescu: *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, București 1964, p. 173).

15. În 1836 pe cele 15 domenii ale mînăstirilor se aflau șezătoare din vremuri străvechi trei vătășii supravegheate de către un *epistol* (căpitan) dintre care 130 sălașe (soț și soție) pe vatra mînăstirilor cu doi vătăfi, 35 sălașe la moșia Cernătești — cătunul Rachlerilor — sud Saac (Prakhova), 25 familii la Nebuna (Velea) sud Vlașca, iar 21 sălașe la Obislav (Fundu-Părului) de pe apa Neajlovului, unii exercitînd felurite meșteșuguri: lemnari, rotari, fierari, dogari, rogojinari, croitori, cismari, coțocari, lăutari, toboșari, cobzari, vizitii, cîrdași, bucătari, circiumari, pădurari, coțari (tăbăcari), ispravnici, găinari. (Comp. Arh. St. Buc. Minist. Cult. și Instr., *dosar 6725/1837*, l. 65; Arh. St. Giurgiu, Subcirc. plășii Izvoru, *dos. 6420/1835*, f. 145 și urm.).

16. Robia exista în toată Europa medievală, mai ales în cea răsăriteană dar într-o măsură mai redusă ca în antichitate. Țiganii erau robi mai mult ca servitorii și meseriași și numărul lor era foarte mare încă de la începutul principatului muntean. Numele de *Afigani*, forma

și de afară ale casei (rezervei)¹⁷ minăstirii, avizări pentru dregeri de mori pe ape, pive, poverne și zăgazuri, drumuri mari¹⁸, poduri¹⁸ bis, hanuri, magazii de rezervă, odăi, fintini și puțuri cu apă departe¹⁹ de prin țarini²⁰ și hotare ori porunci pentru facere de case și bordeie²¹ în vetre noi date la linie²², școli prin sate²³ pentru fii de

grecească ce se da în documentele muntene ale vremii, apoi numărul cel mare de țigani din Serbia medievală, faptul că și țiganii din Ardeal erau spre nord, unde sînt oprîți și robîți la o epocă ce nu poate fi anterioară veacului al XIV-lea, cînd se răspîndesc în peninsula Balcanică. Limba țiganilor din România arată și ea trecerea lor anterioară prin țări de limbă grecească. Prezența acestor robi valoroși era o bogăție pretutindeni și probabil că încă din vremea lui Mircea cel Bătrîn erau întrebuițați ca principali muncitori la scoaterea sării din ocne. (Vezi: P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, Iară an și loc, p. 80).

17. În afară de dîjmă, minăstirile cultivau cu muncă gratuită și rezerva lor din care scoteau diferite produse constituind venitul (din «plugul minăstirii»). (Vezi: N. Corivan și I. Grămadă, *op. cit.*, p. 263).

18. După indicațiile art. 1 al regulamentului organic cu privire la prestații sociale se preciza că tot săteanul, fără osebire, va lucra pentru facerea drumurilor, 6 zile pe an cu carul și cu boii sau numai cu mîinile cel ce nu va avea vite. (Cf. *Reg. Org.*, ed. Buc. 1847, p. 22).

18 bis. Intr-un catafalg de cite poduri și podușce se aflau în plasa Izvor din sud. Vlașca, în 1833 se arăta că pe vatra minăstirii se construiseră sau reparaseră opt poduri din pari, babe, urși, tălpi și podea de stejar, dintre care unul în dreptul minăstirii (32 m. × 2 m.) clădit de călugărul, altul pe apa Dimbovicului (44 m. × 2 m.) din drumul mare al Slatinii și Bucureștilor, altul (puntea domnească) peste heleșteul cel mare în țigănie (66 m. × 2 m.), construit de popa Ivan și țiganii minăstirii, alte două peste apa Glavaoc din drumurile ce duceau în valea Teleormanului (Zlotești, Tătăraști, Izvor) și Valea Dobromirului (Negreni) Ciocănești, altul peste Valea Drăghiei de lingă Dimbovic făcut de Ispas uncheașul cu cetașii lui, altul în pădurea din lunca Glavaoc în drumul mocanilor (cirezarilor) înjugîndu-se cu drumul olacului (poștei) și al Frăsinetului ce ducea la Giurgiu, clădit de Enache mocanu cu cetașii săi, iar altul (30 m. × 2 m.) în susul minăstirii. (Comp. Arh. St. Giurgiu Subcîrm, plășii Izvor, *Dos. 6740-6748/1833*, ff. 15 v.-16 v.).

19. O listă de ispașa lemnelor din pădurea Homu și Branștea, de pe vatra minăstirii, întocmită la sfîrșitul anului 1845 de către jurații satului și țiganii pădurarii, arăta, între altele, că se tălaseră 62 de copaci pentru facerea celor 15 puțuri de pe moșla casei (minăstirii), adăugîndu-se celor 12 puțuri și fintini cu ghizduri și apă bună, construite de mai înainte vreme. (Comp. Arh. St. Buc., Casa Pădurilor, *Dos. 10511:46*; Arh. St. Pitești subcîrm. plășii Găleșești, *Dosar 9486-8495/1834*, p. 98).

20. Locuri îngrădite pe care se cultivau odinioară grîne și pe care se clădeau clăile de păloase ce se treclrau și dîjmuala. Era un moment al muncii în comun a agricultorilor din sate, ca și scoaterea plugurilor — lucrări conduse de statul sau bătrînii satului. (Vezi: P. Panaitescu, *Obștea în Țara Românească și Moldova*, Buc. 1964, p. 99).

21. Răsfrîndu-se, românii care locuiau la șes și-au văzut femelle silite să-și facă, pe lingă case, și adăposturi răcoroase unde umbra și umiditatea ce domneau în bordeie (argele) dădeau firelor de tort o duritate care permitea ca pînza să se țese bine fără a se rupe vreun fir, cum s-ar fi întîmplat afară, în aer uscat. (Vezi: Gh. Giuglea, *Elemente vechi grecești în limba română; Daco-Romania*, 1948, vol. X, p. 409).

22. Pe temelul punerii la cale a poruncii sfatului domnesc din 1837, toți locuitorii satelor erau îndalorați să pună în lucrare «ieșirea pe linie a caselor lor», proprietarii fiind datori a le da lemnele trebuincioase din pădurea moșiei pe care locuiesc, făcîndu-se numai decît liste de clăcași locuitori, de cîtațimea lor și felurimea materialelor (Comp. Arh. St. Buc., Departamentul log. treburilor bisericesti, *Dosar 6678/1837*).

23. Prin apelul din 1838 al Eforiei Școalelor Naționale — fondatoarea învățămîntului și educației publice — se cerea Sfintei Mitropolii, Sfintelor Episcopii și egumenilor minăstirilor românești și grecești, ca în unire cu ocîrmuirile locale județene să hotărască clădirea încăperilor de școli prin toate satele, recomandîndu-se recrutarea cadrelor de învățămînt dintre fectorii de profeți sau cîntăreți, cu îndalorirea de a învăța copiii satelor citirea, scrierea, cele dintîi operații aritmetice, catehismul și cîntarea, de la 1 noiembrie pînă la sfîrșitul lunii mai, ca în celelalte luni să se îndeletnicească sprc ajutor la lucrările agricole. Urmind aceleași porunci și la jalba locuitorilor satului Fierbinți de pe vatra minăstirii, Eforia acordase ajutoare materiale și bănești și după multe cheltuieli ce mai făcuseră și locuitorii, școala se isprăvise, urmînd a se completa cele 90 de geamuri și semicercurile trebuincioase. În 1848, instrucția comunală număra

clăcași și megieși, școala de candidați²⁴ și casa pentru adăpostirea bolnavilor din complexul ctitoriei²⁴ bis. În consolidarea relațiilor dintre stăpîni, robi și aserviții ce afectau vechile privilegii, ca și în scopul potențării procesului de producție — marfă și bani—, fenomen caracteristic veacului al XIX-lea, unele adrese semnaleză insti-luirea privoritorilor (zapciilor) și îndeplinitorilor drepturilor și foloaselor locuitorilor de pe domeniile depărtate și vecine, ce arbitrau cu sprijinul aleșilor caselor (diva-nuri) de obște, vornici (pircălabi), cutieri și logofeți (scriitori), plîngeri și abateri sem-nalate în relațiile de proprietate și muncă, iar răpirile, asupririle, jafurile și nedrep-tele luări, comise de către arendași ce pricinuiau instabilitatea demografică rurală și chiar spargerea satelor, erau înlăturate prin rezoluțiile egumeniei — ff. 6, 10 v.

De asemenea, în căutarea intereselor moșiilor afectate Eforiei Școalelor Naționale prin jurnalul din 1838 se orînduise *iconomul ampoloaiat*²⁵ cu șederea la mînăstire, numit și la ctitoriile paharnicului Obedeauu²⁶ de la Craiova și jupanului Ionașcu Cupețu²⁷ de la Slatina ce avea să cerceteze anual domeniile, să întocmească liste șnuruite și plicuri (înștiințări) pentru robii ce se vor găsi cu rea stăpînire, să folo-sească pe cei scutiți la trebuințele administrației, să vegheze paza pădurilor și pur-lările arendașilor de pe domenii, să meremetisească și să întrețină școlile ctitorite prin orașe și sate. Din alte date cuprinse în document, ca și în alte izvoare, aflăm că hrisoavele domnești cu întăriri de proprietăți, închinări, scutiri, planuri, hotărnicii, venituri și cheltuieli, se păstrau în arhivele logofeției trebilor bisericești, Eforiei Școalelor, cancelariei Mitropoliei și obștescului control, eliberîndu-se celor intere-sați, copii adevărate ori dosare numerotate în pricini felurite (ff. 12—13, 44, v., 52—53 v). Divizarea proprietății, identificarea și stîlpirea — frecvente în perioada destrămării feudale — afectau apreciabil veniturile mînăstirii, reclamînd aduceri de

2039 școli la sate, care, fiind închise la acea epocă din pricina holerii și revoluției, au fost re-deschise în 1850 și 1857 și întreținute de către sate cu cîte 2 piaștri de flecare familie, pe fie-care an. (Vezi Arh. St. Buc., Minist. Cult. și Instr. Publ., *Dosar 6050/1838*, ff. 12, 20; *Dosar 2704/1841*; Bibl. Acad. R.S.R., *Mss.* 722, p. 101; D. A. Sturza și C. Goleșcu Varticu: *Acte și do-cumente relative la istoria renașterii României*, ed. Buc. 1816, partea a II-a, vol. VI, p. 648; *Reg. Org. ed. cit.*, art. 3, p. 656). 24. Vezi *Nota 1*.

24 bis. Arh. St. Buc., Minist. Cult. și Instr. Publ., *Dosar 4440/1856*, f. 238; *Buletin, gazetă oficială 1850*, nr. 99, f. 392.

25. Cel trei efori: Al. Filipescu, Barbu Știrbel și P. Poenaru, avlaseră numirea lui Gh. Moisiadă, slujbaş conștințios, imputernicit prin înscris de chezășie, urmînd «a plîni numitul cu scumpătate și credință datoritiile slujbei, puzîndu-se de orice abuz și rea purtare». La 24 de-cembrie 1842, locuința și avutul său fuseseră jefuite de către robii mînăstirii, iar în acțiunea de apărare a făptașilor, prilejuită de cercetările subcîrmurii se asociaseră și egumenul Danil protosinghelul sub cuvînt că, potrivit vechiului obicei, jefuitorul trebuia să-și aile dreptul sau nedreptul de la egumete. (Cf. Arh. St. Buc., Vornicia, *Dosar 1110/1842*).

26. Așezată în mahalaua cu același nume, între cele două bariere ale Severinului și Brestei, vechea ctitorie a fost fondată la anul 1748 de către marele paharnic și consilier imperial Constantin Obedeauu, fost cămăcăm al Olteniei (1740), în chiliile căreia a funcționat prima școală romă-nească din Craiova, iar mai apoi avariată de cutremur, în 1838, a fost reparată cu lipsă de pietate înspăimîntătoare» (Cf. Gh. M. Dumitrescu, *Din istoria Craiovei*, Arhivele Olteniei V, 24, p. 99—100; A. Vincenz, *Din trecutul Craiovei*, Arhivele Olteniei, V, 27, p. 324).

27. A fost zldită la 1782 de către «cupețu Ionașcu sin Ion Sirbu Osmanin C. Bășeanu și Jupanul Martin Mircescu», reparată mai tirziu la anii 1834, 1843; iar la 1873 s-a rezidit de către Slat, zugrăvindu-se de către pictorul Gh. Taltarescu și tirnosîndu-se la 1877. Inzestrată prin cumpărătoare de moșii — Salcia și Bășești — (sud Neleorman și Olt) și vil la Sopot (Slatina), veniturile au fost folosite de către Eforia Școalelor căreia îi fuseseră testate la întreținerea bisericii și întinilor din oraș ca și la funcționarea școlii românești din Slatina, plătindu-se în în 1806 cîte 920 taleri pe an, simbrile dascălilor, în 1830 lei 1350, iar profesorului Alexe, 376,90 lei. (Vezi Gh. Poboran, *Istoricul orașului Slatina*, fără an, p. 153, 154).

ingineri și bojeri hotarnci, vechilii cu cărți de stăpîniri și martori vecinași, hrană și alte cheltuieli, ori înfățișări judiciare pe la ocoale de județe, cu mărginiri de soroace îndelungate. Lipsa retribuției juste a mîinii de lucru pricinuia deseori nesupunerea, răzvrătirea²⁸ și fuga în campaniile agro-viticole sezoniere, cînd arendașii creditau plata muncii în contul birului²⁹, sau egumenia porunca zăpciilor «să ridice robii minăstirii dupe unde li vor găsi cu nedreaptă stăpînire și să-i statornicească la locul lor». (f. 51). *Rumînia*³⁰ desființată de către domnie în urmă cu un secol nu dispăruse, practicîndu-se prin liberă voință înscrisă în zapise (f. 51), ori răscumpărîndu-se după vechiul obicei «cap pentru cap, prin învoielii bănești, întinderi de pămînt ori prin diata stăpînului». Birul³¹ robilor era strîns cu catastihuri pe soroace de cîte doi ani prin vălăfii de sălașe centralizîndu-se la vistieria țării. Răspunderea lefurilor și simbrilor ca și contractele de arendări³² domeniiale cu producătorii din afara obștii se încheiau pe ani fiscali începători la 23 aprilie (ff. 6—42), iar în scopul promovării veniturilor, jurnalul cîrmuirii politice și bisericești din iarna anului 1844 aviza că și egumeniile puteau credita plata arenzii veniturilor unora, sau tuturora domeniilor (f. 14 v). Frecvențele vînzări de vii³³ de pe moșia Cernăteștilor (Valea Călugărească)

28. Formă superioară de combaterea intensificării exploatarei ce apare tot mai des în anul imediat anterior răscoalei de la 1921. (Vezi S. Columbeanu, *Caracterul exploatarei feudale a țărănimii în deceniile anterioare răscoalei lui T. Vladimirescu (1700—1820)*; rev. «Studii» XIV, 1961, Buc., p. 577).

29. În 1837, 125 sălașe de robi din cele 235 de pe domeniile minăstirii erau îndatorate cu facerea de cărămidă în contul birului, această practică întîlnindu-se pînă la 1847 și 1856 cînd au fost sloboziți cei ce aparțineau Bisericii fără indemnitate, iar cei al proprietarilor particulari contra sumei de 10 ducați fără distincție de sex și vîrstă. (Comp. Arh. St. Buc., Minist. Cult și Instr. Publ., *Dosar 67251/37*; D. A. Sturza și C. Goleșcu Vartic, *op. cit.*, vol. VI, p. 664).

30. Din pricina exodului în țările străine a țărănilor aserșii și pentru a se împiedica depopularea țării la 5 aug. 1746, domnitorul C. Mavrocordat (1730; 1731—1733; 1735—1741; 1744—1748; 1761—1763) întărea hotărîrea slobozirii și răscumpărării rumînilor atît de către obștea bisericească, cît și de către toți boierii țării. Între cei ce semnau actul epocal era și Mitropolitul Neofit Cretanul (1736—1754) despre care se spune că a jertlat de rumînic, fără vreo plată de răscumpărare pe toți sătenii de pe domeniile Mitropoliei. Dar o domnie vremelnică cu ușa întredeschisă spre necunoscutul maxilei nu putea să împroprietărească pe țărani și pentru libertatea desăvîrșită mai trebuia de luptat. (Vezi I. Minea, *Reforma lui C. Mavrocordat*, Iași 1927, p. 143).

31. Nevoia de bani în acțiuni militare, zidirea minăstirilor, ajutoarele acordate cîtorilor de la Athos determina domnia să nu facă nici o concesie nici chiar sfințicilor săi pe toată perioada statului feudal. Din totdeauna, boierii cît și minăstirile recurg la această dajdie teritorială (bir) după pămînt, iar nu după cap ce-l strîngeau de la slujitori, țărani liberi ori aserșii și de la lîrguri. Ia început prin slugile minăstirești, sau boierești, iar mai tîrziu prin birari — indicii de centralizare a statului. (Comp. D. Mioc, *Originea și funcțiile birului în Țara Românească*, în rev. «Studii și materiale de istorie medie», p. 641—662; Idem, *Studii și mat. de istorie medie*, 1967, vol. II, p. 50—116).

32. În perioada de destrămare feudală din Țările Române, stăpînii de pămînt arendau domeniile fie obștii clăcașilor fie unei persoane străine de obște posesoare de capital. Arendarea a fost determinată de transformările ivite în societate și-n deosebii de relațiile-marfă și bani, ca și prin lipsa inițiativei și adaptării domeniului, cerințelor pieței preferîndu-se a se obține sume bănești fără efort și riscul vreunei întreprinderi. Deseori stăpînii de moșii preferau arendașul intermediar de teama emancipării clăcașilor — aceștia neacordînd atenție la paza hotarelor ce puteau fi încălcate de către vecini. Arendarea către producătorii direcți crează premise ale modului de producție capitalist în agricultură — legătura micii producții cu piața fiind mult intensificată, iar vechile relații feudale se înlocuiesc cu cele contractuale-capitaliste, favorizate de către dezvoltarea economiei de măruri și circulației bănești. (Vezi Ioana Constantinescu, *Arenda pe baza dreptului de promisiis în țara românească*, în «Studii», 1965, 5, p. 1039—1056).

33. Cumpărate după obiceiul vechi, mai ales de către neguțătorii locali de vinuri, în 1690, pogoanele de vii răzorite de-a lungul din drum și pînă în drum se vindeau cu cîte 27 taleri (Comp. Arh. St. Buc., *M-rea Gluacioc XXXIV, Doc. 60(690)*).

sud Saac ³³ bis pricinuite de către nedreptele luări de vinărici și impozite severe frînau producția și comercializarea viticolă, egumenia răscumpărînd deseori cu tocmeală prețurile lor după vechiul obicei. (ff. 52—53 v.).

Circulația călătorilor și transportul vitelor: cai, porci, cornute mari și mici, a carelor cu mărfuri de tot felul ³⁴: sare, pește, seu, cerviși, unt, pastramă, lînă, ceară, miere, lutun, cărbuni (mangal), fier, uluci și cherestele ori zahereli necesare mahalagiilor de prin orașe și țirguri, exportului din schelele carpato-dunărene ³⁴ bis sau magaziiilor mișcătoare împărătești ³⁵ prilejuite de către acțiuni militare vremelnice erau asigurate, ca și aiurea, prin întreținerea rețelei drumurilor mari de pămînt spre Peninsula balcanică și Transilvania, clădirea hanurilor, puțurilor și bordeielor de poștă ori dregerii podurilor mari și mici ³⁵ bis de către obștea cetașilor liberi și clăcași sau robilor de pe domenii (f. 51 v.). Alte știri mai amintesc toponimice duble, triple și cvatrinle ³⁶, nume și patronimice de proprietari divaniți ³⁶ bis, ori cu ranguri felurite, arendași de moșii, ingineri și boieri hotarnici ³⁷, ajutorarea locuitorilor calamitați (f. 4), vizita lui Gheorghe Bibescu voevod (1842 — 14 iunie 1848), tirnosirea mînăstirii rezidite (f. 8 v.), existența și funcționarea ³⁸ școlii de candidați pentru hirotonii grab-

33 bis. A fost desființat la 1 ianuarie 1815, suprafața fiind încorporată în mare parte la județul Prahova. (Comp. C. C. Giurescu, *Harța stolnicului Cantacuzino*, în «Rev. Ist. Rom.», 1943, p. 13).

34. Din totdeauna marile mînăstiri scoteau ciștiguri din circulația mărfurilor spre peninsula balcanică, sau spre Transilvania, fie încasînd o parte din veniturile vămilor, fie participînd direct la negoț și obținînd în plus și scutiri de taxe din partea domnel. (Comp. Dinu C. Giurescu, *Relațiile economice ale Țării Românești cu țările peninsulei balcanice din sec. al XIV-lea pînă la mijlocul sec. al XVI-lea*, în «Romano-Slavica» XI, 1965, p. 192).

34 bis. Înainte de anul 1828, cantitatea cumpărăturilor pentru seralul imperial era enormă, aproape jumătate din întreaga producție a țării plătită din vistierile principatelor în contul haraciului. Mărfurile aduse din vreme de către neguțătorii locali și țărani — uneori siliți de către zapcii — erau alese și încărcate în corăbiile imperiale. După 1828—1829 comerțul devenînd liber, neguțătorii turci (șialepii) fură siliți să ofere prețuri de întrocere cu ale celor europeni. (Vezi N. Iorga, *Istoria industriilor românești*, Buc. 1927, p. 153, 154).

35. Amintite în documentele interne din 1697 erau suportate de către obștea liberă și clăcași fiind destinate transportului de zahereli în localitățile și în afara țării mai ales pe vremea confruntărilor militare ruso-otomane, alcătuite din care cu cite patru boi, înscorțate, învelite și însoțite de chirigii (pahoții) avînd la care topoare, sredele și cuțitoea, iar cel ce vor face carul să dea simbrile chirigului cite un taler de locuitor. (Vezi D. C. Giurescu, *Analefterul (Condică de porunci a vistieriei lui C. Brincoveanu)*, în «Studii și materiale de istorie medie», 1962, vol. V, p. 416, 458—469).

35 bis. Din primul deceniu al perioadei regulamentare (1831—1857), ocfrmultrile Județene puneau strașnică irdaterire divanurilor satești să dreagă drumurile și podurile din și în afara așezărilor, îndeosebi pentru cărătorii de sare, spre a nu li se întimpla vreo împiedicare. (Vezi Arh. St. Pitești, subcirc. plășii Găleşti, *Dosar 5911—5970/1837*).

36. Făgețel (Cosăști): Cernătești (Valea Călugărească), Obislav, Fundu-Păruului (Crov); Nebuna (Valea) (Bulbucata); Călugăreni (Coțofenești, Crucea de piatră), (Brăniștari).

36 bis. Ion Costescu vel vistiernic; Grigorié Otetelișanu mare paharnic; Teodor Paladi serdarul; Constandin Florescu serdarul; Petrache Pereț stolnicul; Alexandru Viltara mare logofăt și halman, Iancu Greceanu fost clucer, Scarlat Chirculescu pitarul.

37. Costandin Cărpineșanul; Gh. Stravolca; Gr. Otetelișanu; Ioan Predetici, Ioan Zefchidi; Teodor Paladi.

38. Așa cum s-a arătat cu ani în urmă, școala a funcționat între anii 1844—1852, iar corespondența rezumativă cunoscută a fost inclusă din totdeauna în evidența cancelariei mînăstirii Glavacioc, iar nu cum se crede, într-aceea a școlii de grămățici a seminarului din chilia de la Antim. (Vezi nota 1, *op. cit.*; Arhim. Gr. Urișescu, *Ierolei dascădul*, «Gl. Bisericii» XXIX 1—2, 1970, p. 67).

nice³⁹ — sporită între anii 1849 — 12 mai 1851⁴⁰ cu dascăl nou și efective de școlari de la seminarul sfintei Mitropolii, durata cursurilor — plata întreținerii localului și profesorului, dovezi de urmare și atestare a cunoștințelor și purtătorilor absolvenților, *recomandări* și cereri de hirotonisiri (ff. 16 v. 17), paza statutului mănăstiresc prin întocmirea evidenței scrise a personalului cu numele fraților și părinților ce locuiesc în chinovie, neprimirea călugărilor străini fără știrea și înscrisa voie a episcopilor exparhiați — (ff. 51, 52) ori împărțirea și denumirea protopopiatelor⁴¹ după numele și locul de reședință al plășilor sau al celor 17 județe ale țării.

ANEXA I (ff. 4—17)

No luna, ziua

- 16 febr. 16 De la igumenia sfi(n)ti monastiri Glavaciog către D(umnealui) Enache Murgulescu orînduitul privitor și îndeplinitor drepturilor și folosurilor lăcuitorilor, robilor ce să află pã moșia Cernătești din sud Saac.
- 17 — Către ocîrmuirea județului Vlașca atingător de facerea catagrafiei obștești încunoștințîndu-să, că s-au primit adresa ei cu exemplarul împreună.
- 18 mart. 2 Către prea o Sfințitul mitropolit al țării românești chir Neofit, răspuns la porunca cu no 2825; împreună cu lei 320 spre ajutor nenorociților lăcuitori din orașul Ploești ale căror case și averi s-au făcut pradă focului.
- 19 — 28 Către ocîrmuirea județului Argeș, răspuns că s-au primit adresa ei cu no _____ împreună cu exemplarul pentru faceera cataografiilor satelor ce să află pã moșia Vatra Glavaciogului⁴² și făcîndu-să catagrafii întocmai cu exemplaru să trimite înapoi.
- 20 — 28 Asemenea către ocîrmuirea județului Vlașca.
- 21 — 4 Raport către cinst(itul) Departament al Credinței alăturîndu-să reclamația nenorociților lăcuitori din satul Fîntînele sud Românești proprietatea acestii sfinte monastiri, atingătoare de nedreptățile, răpirile și asuprele ce li s-au făcut de arendașul Grigorie Balamuc.
- 22 — —
- 23 mart. 14 Către d. Enache Murgulescu, răspuns că s-au primit raportul dumisale cu no: 1: atingător de defăimările ce să lucrează de către cinstita supcîrmuire locală și de d(umnea)lui arendaș împotriva drepturilor bieților lăcuitori ce se află pe moșia Cernătești. Pentru care se va face cele de cuvîntă.

39. A se vedea: *Regulamentul Organic*, ed. cit., p. 605—606.

40. În scopul popularizării școlii de candidați deschișă oficial în toamna anului 1844 ca și în continua promovare a învățămîntului teologic, motivat de evenimentele întîmplate în 1848, egumenul Ierotei, în unire cu ocîrmuirea sfintei Mitropolii aduse pe lîngă noi efective școlare ale Seminarului din București și alt dascăl cu înaltă pregătire teologică în persoana ierodiconului Inocenție Chiulescu, viitorul director și profesor al Seminarului Central (12 mai 1851; 1857—30 ian. 1864), egumen arhimandrit la mînăstirea Dealu (dintre vii) (22 iunie 1868—19 iulie 1868), mai apoi vicar la Episcopia Rîmnîcului (19 iulie 1868—23 ianuarie 1873) și episcop al Buzăului (24 ian. 1873—13 noiem. 1893). (Vezi Pr. Gabriel Cocora, *Episcopul Inocenție al Buzăului*, în rev. «Glasul Bisericii» XXI, 7—8, 1962, p. 707—723; Arh. St. Buc., Minist. Cult. și Instr. Publ., Dosar 578/1861; Arh. Gr. Urieșcu, *op. cit.*, p. 66—67).

41. Supraveghînd purtarea preoților și paza bisericeștii orînduleii ca și în vremea mai veche, numărul de protopopi (horepiscopi) era mărginit la cel al județelor. (Comp. Arh. St. Buc., *Buletin — gazeta oficială*, 1833, nr. 10, p. 82; *Ibidem*, Mss. 29, f. 130).

42. După cartea de hotărnicie și planul întocmite de către paharnicul Gr. Oletelișanu în 1838, măsura 23.585.883 m². (Cf. Arh. St. Buc., *Jud. Vlașca, Hotărnicii*, 27, p. 156).

- 24 mart. 14 Către arendașu moșii Velea cu alăturată poruncă a cinstului departament al Credinții atingătoare de dregerea zăgazul(ui) și fusul morii și poruncă către pădurar să i să dea lemnele cele mai groase.
- 25 mart. 15 Raport către cinst. departament al Credinței cu alăturat raport al omului mănăstiri orînduit la moșia Cernătești spre apărarea drepturilor casii, a robilor și celorlalți lăcuiitori acești moșii sper a-l lua în băgare de seamă și face cele de cuviință.
- 26 21 Către același departament cu alăturat(a) reclamație a lăcuiitorilor după moșia Cernătești atingătoare de jafurile și nedreptele luări de către d(umnealui) Dimitrie Mimi arendașul acei moșii, rugându-să a să face cele de cuviință.
- 27 Adresul d(lui) Mihalache arendașul moșii Velea din sud Vlașca răs-punzînd la adresul egumeniei cu nr. 24 dela 14 martie că zăgazu s-au stricat de întîmplare ne prevăzută și să ridice de asupra-i îndato-rirea dregerii.
- 28 mart. 22 Raport către Cinst. departament al Credinței răspuns la porunca cu no. 557 atingătoare de stricarea zăgazului morii de pe moșia Velea trimițîndu-se răspunsul ce au dat arendașul acei moșii într-această pricină.
- 29 -- 28 Adres către arendașul moșii Crucea de piatră încunostiințîndu-i-să că trei patru lăcuiitori ce au mai rămas pă acea moșie au venit cu jalbă în scris la această egumenie plîngîndu-să de asupririle ce le face sfătuindu-l să se părăsească de unele ca acestea, ca să nu se întinză plîngerea lor mai departe.
- 30 apr. 5 Raport către cinst. departament al credinții: că mergînd însuș egu-menul aceștii monastiri la moșia Valea sau Nebuna și cercetînd sta-rea morii și altor acareturi le-au găsit întru cea mai proastă dără-pănare.
- 31 — 7 Raport către prea o sfinția sa părintele mitropolitul că peste câteva zile să apropie sffntul Gheorghe cînd urmează să răspundă lefile și simbrile slujbașilor aceștii monastiri pentru anul viitor care să sffr-șeste la 23 apr(ilie) anul 1845, rugîndu-să a porunci d(umnealui) ca-sier al Casei Centrale să sloboază cheltuielile.
- 32 — 11 Către prez(identul) judecătorii de Vlașca răspuns la adresul cu no 398 că sorocul pricinii de judecată ce are această monastire cu dlui Nicolae Sichiliotul s-au mutat la aprilie 4, răspunzîndu-i-să că obștescul avocat al monastirilor, tot postul Paștelui s-au aflat la Mehedinți și acum să află la Călărași tot în pricinile monastirilor și întorcîndu-să să va zori a veni spre înfățișare.
- 33 — 25 Raport către cinst. departament al Credinței făcîndu-i-să cunoscut că c(instita) prezidenție a judecătoriei județului Dâmbovița prin adres. cu no. 1164 din 4 martie trecut pofteste să trimită om la citirea hotărniciei moșii Șotînga. Și fiind trebuincioase documenturile moșii Făgetelu sud Dîmbovița să face poftire a să trimite.
- 34 — Asemenea să trimită documentele atingătoare de moșia Cupele, fiind trebuincioase la hotărnicia ce este a să face la învecinata moșie Corbi a d(umnea)lui m(arele) logofăt Manolache Băleanu.
- 35 — Asemenea către cinst. departament să adevereze doaă copii după doaă hirtii atingătoare de hotărnicia moșii Făgetenii din sud Dăm-bovița.
- 36 mai 10 Către d. vel vis(iernic) Ioan Costescu avocatul prin care i să trimite în original oțnoșenia d. prez. judecătoriei Vlașca spre a vedea soro-cirea mărginită la cinci ionie spre înfățișare cu d. Grigorie Bălăceanul pentru moșia Crucea de piatră.
- 37 — 11 Către judecătoria Dâmboviții împreună cu log(o)ff(ătul) Nicolae, omul aceștii monastiri a vedea cartea de hotărnicie în pricina morii Șo-tînga ce se învecinește cu Făgetelu.

- 38 — 14 Poruncă către vâtaf Anghel să meargă la satul Nebuna sud Vlașca să stăruiască asupra vâtafului Ioniță să înlănească banii catagrafiilor țiganilor și să-l pornească aici negreșit.
- 39 — 19 Către cinstitul departament al credinței.
- 40 — 24 Către vâtafu și aleșii satului Nebuna să înlănească banii căpitații țiganilor și să-i trămită cît mai curînd.
- 41 — 26 Către arendașul moșii Cupele.
- 42 ionie 5 Către arendașul moșii Fundu Părului cu o jalbă a Dumitrii văduvii dieconesii de acolo să o scutească de erbăritu vitelor.
- 43 — 15 Raport către cinst. depart. al credinței trimițîndu-să lei 5115 p(a)r(ale) 15: în 2273 1/2 sfañtîhi din birul țiganilor Glavaciogului pã anul 1843.
- 44 — 20 Raport către prea o sfințitul arhiepiscop și mitropolit a toată țara rumânească chir Neofit cerînd dezlegare ca la 29 iunie să dea voe să sfințească biserica monastirii Glavaciogul din sud Vlașca.
- 45 — Raport din partea părintelui Ierotei profesorul candidaților de preoție cere să i se sloboază leafă hotărîită.
- 46 — Către Alecu Berlescul prin care i să lasă Ioniță țiganul brutaru a-i mai sluji pină la sfîntul Dimitrie.
- 47 iolie 6 Răspuns la adresa cinst. prezidenții județului Saac cu no. 4172 îndreplat către Departamentul credinței.
- 48 — Asemenea încunoștiințîndu-să să urmeze precum au încunoștiințat prin adresa cu no. 67 anul 1843 de chemvrie 17.
- 49 Raport către cist. departament al credinței cerîndu-să să trimită hrîsovul cu Alexandru Vodă cu leat 7077 ionie 7 pentru viile dintr-a-ceastă moșie Cernătești în copie și adevărit după orînduială.
- 50 — 5 Raport către cist. departament al credinței răspuns la porunca de supt no 1659: cerînd dezlegare de unde să se ia bani pentru ridicarea boerului judecător și ducerea la moșia Fundu Părului spre cercetarea pricinii popririi banilor de către casa răposatului Nicolae Nica.
- 51 — 10 Asemenea către același departament răspuns la sprafca cu no 1390 pentru moșia Siliștea i Virtoapele ca să va face urmare întocmai.
- 52 avg. 4 Către preotul Ivan ⁴³ prin care i să trimite 20 icoșari noi pentru hrana noi pentru hrana inginerului și hotarnic al moșii Siliștea și Virtoapele.
- 53 iolie 28 Raport la cist. departament al credinței cerîndu-să să dea dezlegare pentru hrana și alte chetlueli ce să urmează la hotărnicia moșilor Siliștea și Virtoapele ale mănăstirii Glavaciogul.
- 54 — Către preotul Ivan poruncîndu-i-să să stăruiască la hotărnicia ce s-au zis.
- 55 avg. 9 Raport către cist. departament al credinței cerîndu-să să trimită copii adevărite după 5 hrîsoave ale moșii Velea sau Nebuna din sud Vlașca.
- 56 avg. 10 Raport către cinst. departament al credinței cerîndu-să să trimită dela cu no 185 pentru moșia Velea din județul Vlașca.

43. A fost preot al satului și mînăstirii între anii 1840—1860 după ce împlinise slujba de logofăt și țircovnic, urmînd în locul popii Dumitru, trecut în vîrsta bătrîneților de 85 ani. (Vezi Arh. St. Giurgiu, Subciic. plășii Izvor, Dosar 4928—4930/1836, 755—800/1840).

- 57 — 11 Jalba lui Ioan sin Stancu din satul Nebuna sud Vlașca arătînd că de către un Grigorie Ioan lăucitor de acolo i s-au luat în sălnicie un loc de arătură, care jalbă cu rezoluție în dos s-au îndreptat către arendaș să-i facă indestulare la dreptul ce va avea.
- 58 avg. 13 Poruncă din partea egumenii către d(lui) Dumitrache Mimi arendașul moșii Cernătești coprinzătoare că ori cîți țigani îi va ști fără case și fără bordei și vor cere lemne din pădure să le dea, făcînd listă de cîtățimea lor potrivit cu trebuința ce va urma.
- 59 — Jalba lui Din sin Mara țigancă din Cernătești arătînd că i s-au luat o vacă de către un Dima țigan tot de acolo, care cu rezoluție s-au îndreptat către zapciul lor, Dumnealui Enache Murgulescu.
- 60 avg. 14 Oțnoșănie către d. marele paharnic Grigorie Otetelișanu hotarnicul mînăstirii Glavaciogul poftindu-l să trimită sineturile și hîrtiile atin-gătoare de moșia Velea i Nebuna și să arate și pricina pentru care nu s-au isprăvit hotărnicia ei.
- 61 — 17 Raport către cinst. departament al credinții prin care i să cere a ne trimite Condica cea veche cu documenturile ma(nă)stirii Glavaciogul ⁴⁴.
- 62 — 18 Poruncă către arendașul moșii Fundu Părului să sloboază : 8 grinzi : 4 legături : 12 căpriori, nuele și pari lui Ivan a lui Zaharia și lui Oprea asemenea țigani.
- 63 — 22 Către marea logofetie a bisericestilor cerindu-se niște hîrtii și do-cumenturi atin-gătoare de moșiile sfintii monastiri Glavaciogul din sud Vlașca.
- 64 — 25 Vichilet din partea egumeniei sfintii mă(n)ăstiri Glavaciogul la mîna d : pocovnicului (sic) Mihalache arendașul moșii Velea sau Nebuna orinduindu-să a fi fală la hotărnicie.
- 65 avg. 25 Oțnoșănie către d. sardar Teodor Paladi hotarnic și inginer dîndu-să în cunoștință, vechilu orinduit și pă d(lui) Zefchid hotarnic din partea mînăstirii.
- 66 — Către cinstita suplcirmuire a plășii Izvorului din sud Vlașca, răspuns la no 2501 că s-au primit hotărnicescu convert cu no 165.
- 67 octv. 10 Raport către prea o sfințitul arhiepiscop și mitropolit a toată țara rumânească trâmîindu-să listă de toți părinții și frații cîți să află în ma(nă)stirea Glavaciogului după porunca cu no 2364.
- 68 — Asemenea ca să hirotonisească pă Artemie monahul diacon pentru aciastă mănăstire.
- 69 — 27 Raport către prea o sfințitul mitropolit al țării rumânești pentru un părinte monah anume Galaction călugărit la schitul Dălhăuți sud Focșani, voind a să primi la mă(nă)stirea Glavaciogul.
- 70 — 30 Raport către cinst. departament al credinții răspuns la porunca cu no 2260 făcîndu-să cunoscut că planul moșii Răscăeți nu să găsește.
- 71 noemb. 7 Raport către Eforia Școalelor naționale prin care i se face cerere a trimite planul i hotărnicia moșii Răscăeți ⁴⁵ a m(ănă)stirii Glavaciogul i alte sineturi ce să vor mai aflînd în cancelaria sa.

44. Era legată cu piele verde, trecută sub șnur și cu sigiliu domnesc după care s-au extras copii ce alcătuiesc condica legată în carton și piele subscrisă de către comisia documentală și Petrace Poenaru eforul școalelor naționale, aflătoare în Arhivele Statului, București, sub cola *Mss. 223*. (*Ibidem*, Minist. Cult. și Instr. Publ. *Dosar 924/1862*).

45. Vizează străvechiul domeniu al Sumărineștilor de pe Jirnov, amintit astăzi de pădurea Mălineasca de lângă Vișina. De-a lungul vremii, Mălineștii, despărțiți, ca și Vișina, de către moșia Crînguri a mînăstirilor prin bălțile și matca Jirnovului, se va contopi prin strămutare cu cele două așezări veche (Vezi Arh. St. Buc., *Mss. 223*, p. 23).

- 72 — Poruncă deschisă către ico(no)mul sfintei mănăstiri Glavaciogul prin care i se poruncește ca luind în băgare de seamă porunca sfintii mitropolii cu no. 3219 adresată către egumenul aceștii mănăstiri și unindu-să cu proestosul trimis de sfinta mitropolie să pue în lucrare toate cele poruncite acele persoane însemnate și să se păzească cu cea mai mare strășnicie orinduindu-să unul din vătăși asupra lor; să vor sili a stărui la slujbele bisericii să vor întrebuița la ascultarea treburilor mănăstirii, li să va da locuință în sala cea mare.
- 73 — —
- 74 noemb. 2 Oțnoșănie către cinstita prezedenție a judecătoriei de Saac răspuns la adresa ei cu no 6271 cerindu-să a să prefacă zapisul vnzării vii Catincăi a lui H(ris)t(ea) Mihalache pă numele mănăstirii. Ipac către aceeași poftindu-o să întărească. zapisul pă numele d. Enache Murgulescu pentru via ce o cumpără în 100 galbeni împărătești dela Mihalache Anghelovici.
- 75 — —
- 76 — Către d. Enache Murgulescul arendașul moșii Cernătești să ridice țigania mănăstirii Glavaciogul după unde îi vor găsi și să-i statornicească în locul lor.
- 77 — 20 Adeverire la învoiala țiganilor fugiți ce le-au dat bani de și-au plătit birul ca să-i lucreze viile.
- 78 — Raport către sfinta mitropolie să sloboază lei 300 ai lemnului pentru încălzirea odăilor candidaților și a învățătorului lor pă anul următor.
- 79 — Asemenea către sfinta mitropolie să sloboază legile slujbașilor monastirii Glavaciogul și cheltuielilor pă șase luni socotite dela trecutul octombrie anul următor înainte.
- 80 decv. 1 Raport către cinst. departament al credinții cu alăturat în copie după adresa cu no 40 a sârdarului Cos(tan)d(i)n Florescul clenul (sic) judecătoriei Saac cerindu-să a să porunci ce trebuie să facă cu ce cheltuială trebuie să meargă omul ce să va orindui cu măsurătoarea po-goanelor de vie dela Cernătești.
- 81 — 4 Raport către cinstitul departament al credinței, răspuns la adresa cu no 3018 făcându-i-să cunoscut că s-au răspuns judecătoriei de Saac în pricina vii Catincăi lui H(ris)t(ea) Mihalache Hristul din oraș Ploiești.
- 82 — 7 Raport la prea o sfintitul mitropolit al Ungrovlahiei încunoștiintându-i-să că acei noă preoți însemnați în porunca cu no 3219 s-au adus la mă(n)stirea Glavaciogul unde făcându-și canonul hotărât li s-au dat drumul la casele lor.
- 83 — 9 Oțnoșănie către sârdarul Cos(tan)din Florescul clenul judecătoriei Saac răspuns la adresa sa cu no 40 dîndu-i-să în cunoștință, că s-au orinduit d; Enache Murgulescu la măsurătoarea viilor din Dealu Cernătești.
- 84 decv. 9 Poruncă către d. Enache Murgulescul epistatul moșii Cernăteștilor cu copie după catastihul tuturor viilor din Dealu Cernătești. Și după porunca cinstitutului departament al credinții cu nr. 3076 ca să stăruiască la măsurătoarea viilor după proprietatea mănăstirii Glavaciogul.
- 85 — 12 Oțnoșănie către cinstita prezedenție a judecătoriei județului Saac spre răspuns la adresa ei de supt no 4170,6799:7519 în pricină de vnzări de vii din Dealu Cernăteștilor.
- 86 — Raport la cinstitul departament al credinței cu răspuns către judecătoria județului Saac cu no. 85 spre răspuns la oțnoșănia de sub no 4170, 6799 și 7519 în pricină de vnzări de vii din Cernătești.

- 87 — Raport către cinstitul departament al credinței cu care însotește jalba lui Ioniță isprăvnicelul rob al sfintei m(ănăstiri) Glavaciog(u)l din sat Obislavul în pricina unor porci ai săi ce i s-au hrăpit de arendașul moșii Crovu⁴⁶ din sud Vlașca.
- 88 — 13 Răspuns la oțnoșănia c(înstitei) Cîrmuirii de Ilfovu cu no 8487 prin care ne cerea dovadă de urmarea în școală a candidatului Gheorghe sîn p(opa) Ioan din sat Gherghița Ungureni.
- 89 — 17 Raport cătr(e) ssfinta Mitropolie alăturat cu atestatul de subt no 155 prin care recomandază la mila prea o sfintitului pe candidatul Gheorghe preot Busioc din sat Valea Rumineștilor sud Muscel spre a să înainta la înaltul dar al preoției.
- 90 — 17 Raport către sfinta Mitropolie prin care să face cerere de a să slobozi lei una mie cîncisute leafa profesorală pentru învățăturile candidaților preoți pe cinci luni: avg(us)it, sept(em)br(i)e, octombrie, noembrie și dechembrie.
- 91 — 19 Asemenea către sf(î)nta Mi(tro)poli(e) prin care i se face rugăciune de a să lăsa pã seama monast(i)rii moșia Fundu Părului în loc de vatra (Glavaciocului).
- 92 — Asemenea către sfinta Mitropolie poftorind rugăciunea din raport cu no 4 ianuarie 3 anul următor spre a răminea pã seama monastirii viea cu toată împrejurimea ei după moșia Cernătești din sud Saac.

ANEXA II (ff. 41—55)

«Anul 1844 ghenarie. Registru de intrarea hîrtilor pã acest an ce să însemnează mai sus al canțelariei sfintei monastiri Glavaciogul» 1844 luna Ghenarie.

Luna	No zioa	mesei	No hîrtiei	Text
Ghenar	2	1	1701	Porunca cînstitului Departament al credinței pentru mărirea hîrtiei ce are a-i sluji în viitor drept format întru scrierea de raporturile ce să lucrează în canțelarie după modelul alăturat.
.		2	4813	Aceluiași departament trimițînd alăturata adresă judecătoriei județului Vlașca cu no 5521 atîngător de prigonirea dintre această m(ănăstire) cu arendașul moșii Crucea de piatră ⁴⁷ pentru nestăpînirea arenzii după contract, poftînd a să da deslușirile cuvinčioase avocatului D(umnealui) vistier Ioan Costescu al m(ănăstirii) a merge spre înfățișare.
ghenar	15	3	178	Porunca Sfintei Mitropolii a țării românești trimițînd format de mărirea hîrtii la lucrările du prin canțelarii de obște, cît și gradul grosimei delilor spre a să păzi a lui uniformitate.
—	22	4	132	Porunca cinst. departament al Credinții cu alăturate două copii după raportul ocîrmuirii de Vlașca cu no 166 în alăturare cu copie după înscrisul ce au dat lăcuițori ai satelor Călugăreni și Uzunu, atîngător de călcarea și tăierea pădurii după moșia Călugăreni.
—	29	5	187	Aceluiaș departament răspuns la raportul cu No 9 atîngător de stricarea popritei păduri dela moșia Făgetelu din sud Dâmbovița.

46. Obislav (Fundu Părului). Era așezat pe lunclle Neajlovului și Argeșului, avînd mori și plve, în vecinătatea căruia trecea marile drum domnesc al Mîrcii Vodă și Brîncoveanului ce ducea spre Olt, Strehală și Mehedinți.

47. Călugăreni (Coțofenești), (Brăniștari), domeniu închinat mînăstirii de către Mircea cel Bătrîn (1386—1418) așezat în vecinătatea istoriceii așezări de pe apa Neajlovului unde Mihai Viteazul (1593—25 nov. 1600), repurtă glorioasa victorie antiotomană (1595).

- 6 268 Porunca cinst(itolui) departament al credinței trimițind sorocirea cu no 398 dela prezedenția judecătoreia județului Vlașca pã lângã raportul cu no 399 : primitã în pricina dintre M(ănãstire) cu N. Sechiliotul arendașul moșii Velea sau Nebuna, prin care mârghinește sorocul infãțișãrii aceștii pricini la 4 : aprilie viitor.
- feb. 12 12 292 Aceluiași departament prin care dã în cunoștință cã arenduirea tuturor moșiilor dupã jurnalul încheiat de cãtre sfinta mitropolie cu acel departament și întãrirea stãpînirii s-au hotãrit a sã face pã un an numai dela 23 apr(ilie) viitor, tot cu prețul ce au fost, fãcînd întrebare de primește M(ănãstirea) arenduirea acelor venituri pã acel an asupra.
- 24 8 408 Porunca cinst(itolui) departament al credinței rãspunde la raportul cu n. 15 atingãtor de lãsarea pe seama mănãstirei a vii din Dealu Cernãteștilor dupã moșia acești mã(nã)stiri, fãcînd cunoscut cã dacã va voi de a primi acea moșie pã seama mã(nã)stirii cu care împreunã sã dã și acea vie dînd tot prețul ce au fost și pînã acum, apoi atunci poate a sã lua acea vie fãrã a mijloci vreo pagubã.
- 24 9 409 Asemenea spre rãspuns la raport cu no 14 atingãtor de nepri-mirea asupra a arenzilor tuturor moșii(lor) acești monastiri cu prețurile vechi de cit numai a moșii Fundul Pãrului cu preț mai scãzut, zicînd cã nu sã poate cã are pagubã.
- mart. 2 10 bez Adresul arendașului moșii Nebuna din județul Vlașca proprietatea acești sfinte monastiri încunoștiînd cã din venirea apii s-au stricat zãgazul și din zi în zi întinzîndu-se apa amerințã dãrãpãnarea și morii rugîndu-se a se lua mãsuri.
- 6 11 1164 Prez(identia) judecãtorii județului Dimbovițã încunoștiînd cã Cinstita obșteasca epitropie pe lingã adresul cu no 40 : din 15 ghen(a)r lt încheiat au îndreptat cartea de hotãrnicie a moșii Șotînga dintr-acel județ poftînd ca la 12 mai sã trimitã vechil a o vedea și a-și arãta ori mulțumirea sau nemulțumirea pã dînsa.
- mart. 8 12 564 Sprafca cinst(itolui) departament al credinții prin care trimite delile mănãstirii Glavaciogul cu nr. 134 din anul 1837 no 193 anul 1838 și no 261 din lt 1841 primite prin sprafca canțelariei cinst. obștesc control cu no 80.
- 10 13 597 Porunca cinst(itolui) departament al credinții rãspuns la raportul cu no 22 pe lingã care s-au gãsit alãturat raportul arendașului moșii Valea sau Nebuna din județul Vlașca, atingãtoare de stricarea zãgazului morii de pe acea moșie poruncînd cã acea stricare privește pe seama arendașului a sã drege cu a sa cheltuiãlã fiind din neîngrijire.
- 13 13 22 Ioan Predetici pentru pregãtirea sineturilor și orice alte dovezi de hotarã va avea moșia Cupole din județul Vlașca proprietatea acești monastiri ce sã învecinește cu moșia Corbi și alte numiri de hotarã sã dã dupã leguire sorocul dintii la 20 ale viitorului martie.
- 17 15 2 Enache Murgulescu înștiințeazã cã toate acareturile dupã moșia Cernãtești sã aflã unile dintrînsele dãrãpãnate cu totul și pentru condiția cãrãmizii cã nu este datã în contract arendașului și o sumã de loc în lunca Rachierului, o sutã de gropi fãcute și moșia spartã.
- mai 2 16 4 Cos(tan)din : Cãrpineșeanu hotarnicul moșii Schitul Greci pofteste ca la 29 ale viitorului martie sã se trimitã vechil cu toate

sineturile atingătoare de moșia Timpeni a acesti monastiri căci atunci sint sorociti de al doilea toți vecinii răzeși.

- 17 — Popa Ivan preotul sfintei monastiri trimite doă cității una cu no 72 și no 4 pentru hotărnicile învecinatelor moșii Cupele și Timpeni.
- 18 72 Ioan Predetici hotarnicu moșii Corbi poștește pă mă(năs)tire să trimită vechil cu sineturile moșii Cupele din Vlașca la 25 mai.
- 19 1066 Logofetia bisericească trimite sineturile cerute prin raportul cu no 33, 34 însemnate în alăturata listă în număr de opt bucăți care după săvîrșirea trebuinții să se întoarcă înapoi.
- 6 20 1088 Asemenea poruncește să se strîngă birul țiganilor sfintei monastiri Glavaciogul pe anul 1843 și 1844 și să se trimită printracel departament, Casei Centrale.
- mai 8 21 — Scrisoarea d(umnealui) Gheorghie îngrijitorul moșii Vatra monastirii Glavaciogul răspunde la adresul igumeniei dela 4 ale următoare pentru toate cele ce i-au scris le-au adus la îndeplinire.
- 8 22 1827 Prez. judecătorii județului Vlașca stolnicu Petrache Peret⁴⁸ poftind ca la 5 ale viitorului ionie să trimită vechil spre înfățișare în pricina de judecată cu Grigorie Bălăceanu arendașu moșii Crucea de piatră după încunoștiințarea ce s-au mai făcut prin adresul cu no 5221 anul încetat.
- 30 23 1364 Sprafca departamentului credinții prin care trimite cuviosului igumen al mănăstirii Glavaciogul în original sorocirea cu no 94 a d(umnealui) Ioan Zefchidi hotarnicul moșiiilor mănăstirilor sf. mormint ca la 15 iulie să se afle față cu documentele învecinate moșii acestii mă(năs)stiri Siliștea.
- 31 24 3 Raportul d. Ianache Murgulescu îngrijitorul moșii Cernătești din sud Saac cerind să se dea voe să taie lemne den pădurea oprită pentru facerea caselor din satu Plopu a 4 flăcăi.
- ionie 5 25 1390 Sprafca cancelariei cinstului departament al credinții prin care poștește pă cuviosul igumen al M. Glavaciogul ca la 16 ale viitorului iolie să afle om din partea mănăstirii cu documentele la hotărnicia ce este să să facă moșii Siliștea și Virtoapele din sud Ilfov, (Teleorman n.n.).
- 26 — Jalba Dimitrii văduvii dieconesi din Uliești după moșia Fundu Părului dată către sfint(a) mitropolie cerind să fie apărată de erbăritul vitelor de unde s-au primit cu rezoluție în dos coprinzătoare a face cuviincioasa îndestulare la dreptatea ce va avea.
- iolie 4 27 1658 Porunca departamentului credinții prin care trimite în original adresul prezedenții judecătorii J(udețului) Saac cu nr. 4170 atingătoare de vînzare în drept lei 800 ce face Chivul sin Nițul unii vii a sa ce o are pă proprietatea aceei monastiri Glavaciogul poftind a îndeplini cererea.
- 28 173 Raport d(umnealui) Teodor Paladi hotarnic și inginer prin care dă în cunoștință întia chemare ca până la 20 iolie să se pregătească cu sineturile moșii Nebuna ce să învecinește cu Clejani a d.lui m(arele) log(ofăt) Alexandru Vilara la care este orînduit hotarnic să aleagă hotarale.
- iolie 5 29 1659 Porunca cinst. departament al credinții cu alăturat în copie raport al avocatului mănăstiresc no 5 să ia în băgare de seamă la ce stă pricina dintre această mănăstire cu casa răposatului Nicolae Nica pentru oprirea unei sume de bani din aren-

48. Stăpînea satul și moșia de la Stoenești-Vlașca (Vezi Arh. St. Buc. Vornicia, *Dosar 1944/1833*).

da moșii Fundu Părului a acestii mănăstiri poruncind să ia un boer judecător din ai cinst(itului) înalt divan și să meargă în fața locului.

- 4 30 324 Oțnoșănia biv clucerului Iancu Greceanu hotarnic moșii Brăniștari ce-i zice și Călugăreni din sud Vlașca ce să învecinește cu moșia Crucea de piatră a monastirii Glavaciogul făcînd înțitiia chemare la 20 iolie să se pregătească sineturile pentru hotară.
- 11 31 1853 Porunca prea o sfințitului mitropolit făcînd repetire la porunca prea o sfinției sale cu 2406 din anul trecut 1843 avgt atin-gătoare de să păzește întru toate întocmai copriinderea statu-lui mănăstiresc ca să fie toți oamenii în ființă și de li să plă-tește lefile pă deplin.
- 12 32 1739 Porunca cinstiului Departament al credinței prin care trimite copie după hrisovul Domnului Alexandru Vodă cu lt. 7077 (1569) ionie 6 ce s-au cerut prin raportul cu no. 49.
- 18 33 120 Oțnoșănia d. hotarnic moșii Siliștii și Virtoapele proprietăți ale sfintii monastiri Glavaciogul cerînd cele trebuincioase la hotărnicia ce le face spre răspuns la adresul cu no.
- avgt. 4 34 1923 Porunca cinstiului departament al credinții răspuns la rapor-tul cu no 53 atingător de hrana domnului hotarnic al moșiilor Siliștea și Virtoapele ale acei mănăstiri, poruncînd ca pentru cita chelluială va merge în trebuința hotărniciei să va rapor-tui departamentului a să întoarce.
- 5 35 203 Adresul d. Teodor Paladi hotarnicul moșii Clejani și Căzănești din sud Vlașca ale dlui mareluș logofăt Alexandru Vilara⁴⁹ cu care să învecinește și moșia Velea sau Nebuna făcînd a doua chemare la 20 ale următorului.
- avgt. 13 36 2008 Porunca departamentului Credinței prin care trimite dela cu no 185 cerută prin raportul cu no 56.
- 15 37 2081 Porunca sfintii mitropolii și departament al credinții porun-cește să se afle egumenul la mă(n)stire fiindcă o să vie măriia sa vodă acolo.
- 15 38 3252 Prezedentul judecătorii Prahova poștește ca la 6 sep(tem)b(rie) să se trimiță vechil la judecătorie spre a lua în cunoștință hotărnicia făcută moșii Vereasca de jos a dumnialu(i) dohto-rului Dimitrie Sichelarie ce despre răsărit să hotărăște cu moșia Valea Călugărească.
- 18 39 165 Țitația (sic) d. pitarului G. Chirculescul prin care mărginește al doilea soroc la 4 ale lui septembrie să se înființeze sinetu-riile și orice alte dovezi va avea de hotară moșia Coșăști din județul Dâmbovița proprietatea sfintei monastiri Glavaciogul din sud Vlașca ce să învecinește cu moșia Căpriorul din sud Dâmbovița.
- 40 2501 Suptcîrmuirea plășii Izvorului din sud. Vlașca cu alăturata țitația de mai sus sub nr. 165.
- 20 41 2101 Departamentul credinții după raportul egumeniei de supt no trimite copii adeverate după documentele moșii Velea aceștii mănăstiri Glavaciogul în număr de doaă.
- 27 42 2573 Suptcîrmuirea plășii Izvorului din sud Vlașca cu alăturat ho-tărnicesc convert⁵⁰ cu no 136 atingător de moșia Coșăști a m. Glavaciogului a pregăti sineturile.

⁴⁹. Mare vornic și om politic între 1812—1818 avea domenii și la Bucșani-Vlașca (Vezi O. Gh. Lecca, *Dicț. ist. arh. și geografic al României*, Buc. 1837, p. 379; *Arh. St. Buc., Vornicla, Dosar 1944/1833*).

⁵⁰. Ordin, poruncă oficială.

avgt.	27	43	136	Pitarul Scarlat G. Chirculescu hotarnicul moșii Mărgineni răzașă cu moșia Cosăștii ⁵¹ mănăstirii Glavaciogul dând cea dinții sorocire ca până la sfârșitul lunii lui Iolie să pregătească sineturile ce va avea.
—	27	44	2597	Supcîrmuirea Izvorului cu alăturat hotărnicesc convert cu no 14 pentru moșia Fintinelile.
—	28	45	2598	Aceiaș supcîrmuire cu alăturat convert cu no 3252.
—		46	2608	Aceiaș subcîrmuire cu alăturat convert supt nr. 156 a lui Gheorghie Stravolca hotarnic și inginer.
septb.	14	47	2364	Porunca prea o sfințitului arhiepiscop și mitropolit a toată țara rumănească poruncind să nu mai primească călugări în mănăstire fără știrea și înscrisă voe dela sfînta mitropolie.
—	28	48	—	Înscrisul lui Ioniță sin Radul Căpătîna după moșia Siliștea prin care să făgădueste că va rămînea pentru totdeauna lăcuiitor clăcaș pă acea moșie.
—	49		2216	Sprafca Cațelarii cinstitului departament al Credinții prin care trimite patru bucăți sineturi atingătoare de moșia Velea sau Nebuna din sud Vlașca.
—	50		144	Bivclucer Iancu Greceanu hotarnic cere ca la 20 oct(om)br(ie) să fie om din partea mă(n)sîtirii față de hotărnicia moșii Călugăreni.
—	29	51	2260	Porunca cinstitei logofetii a credinții prin care trimite cinci bucăți sineturi atingătoare de moșia Vișina ⁵² ce este în pricină de judecată cu moșnenii Vișineni.
—	52		2322	Aceiaș cinstit departament prin care alătură raportul subcîrmuirii plășii Podgorii cu no 1168 în cuprindere că trei poduri ce cad pă proprietatea mănăstirii Glavaciogul — Cernătești — pă care urdină comunicație călătorilor fiind drum mare să află în proastă stare și cu totul dărăpănate și urmează a să prefaca din nou, poruncește logofetia să se cerceteze să se poruncească cită citățime de materialuri și ce felurime cere trebuința inapoid și adresul.
noenb.	3	53	2695	Sprafca cinstitului departament a trebilor bisericesti trimițînd adresul cinstitei judecătorii județului Saac cu no 6761 atingător de vinzarea unii vii după pămîntul mănăstirii de către Caținca soția lui Hristea Mihalache din orașul Ploești ca să dea răspuns de este mușterie mănăstirea a răscumpăra sau nu.
—	6	54	2705	Asemenea a acelaiaș departament răspun(s) dela raportul cu no 70 pentru planul moșii Răscăeștilor să se ia înțelegere cu cancelaria cinstitei eforii a școalelor.
noenb.	7	55	5091	Otnoșănia cinstitei prezedenții a judecătorii Vlașca face chemare la 20 noembrie să se trimită la judecătorie vechil formăluit să asculte cartea de hotărnicie a moșii Velea și să dea înscris de mulțumire sau nemulțumire.
—	11	56	2775	Porunca cinstitului departament al credinții prin care trimite otnoșănia prezedenții judecătorii Saac cu no 6799 pentru vinzarea unii vii cu ale ei împrejmuirii ce au Gheorghie sin Mușat și Ioniță frate său pă pămîntul mă(n)sîtirii Glavaciogul, către un preot Anton în lei 2250 să dea răspuns de este mușterie sau nu.
—	14	57	3341	Otnoșănia supcîrmuirii plășii Izvorului prin care cer răspuns la hirtiiile de subt no 156 14 și 3252.

51. Făgețeluceni în sud Dimbovița unde odinioară era deschisă cu embatic o sticlărie și circiumă de către Iancu ovreiu (Vezi Arh. St. Buc., *Mănăstirea Glavacioc*, XXXIV/99).

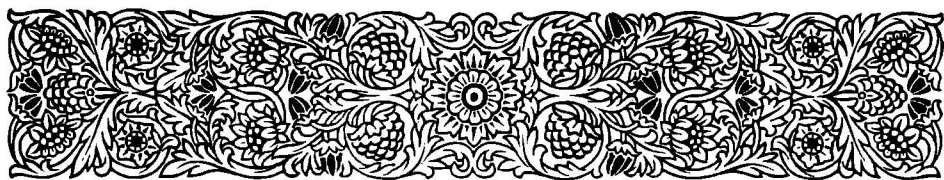
52. Crîngari aflătoare peste Mălinești și Vișina în valea Jirnovului limitată de către drumul Mircii Vodă (Comp. Arh. St. Buc., Mss. 223, p. 23).

- 17 58 3174 Porunca prea o sfințitului mitropolit răspunde la raportul de subț no 68 pentru călugărașul Galacion dela schitul Dalhăuș poruncind să se ție în m(ănăstire) până să primească răspunsu(l) episcopului Buzău de este cu știre.
- 17 59 3219 Porunca prea o sfințitului mitropolit prin care trimite spre canon la sfința mănăstire Glavaciogul nouă preoți din sud Vlașca pentru resupunerea la poruncile protopopului⁵³ plășii Izvorului după raportul său cu no 66.
- 60 2900 Porunca cinstitului departament al credinții cere să se dea ajutor unei cocoane văduvă și scăpătată dela mănăstire pentru măritișul unei fete a dumisale.
- Decb. 2 61 3018 Porunca cinstitului Departament al credinței cu alăturat aderes subț nr. 7358 a judecătorii Saac poftorire la adresa aceiaș cu no 6761 din 27 octombrie pentru vânzarea vii, Catincăi soția lui H(riș)(ea) Mihalache după proprietatea mănăstirii.
- 62 5454 Oțnoșănia Cinstitei Judecătorii a județului Vlașca prin care zice că de vreme ce la sorocul pus prin adresa cu no 5091 nu s-au văzut vechil ca să asculte hotărnicia moșii Velea sau Bulbucata puind al doilea soroc la 13 ghenarie lt. 1845.
- decb. 2 63 3231 Porunca sfinței mitropolii prin care cere a să trimite Artemie⁵⁴ monahul de a să inapoia la mănăstirea Căldărușani la metania sa.
- 64 1058 Oțnoșănia Eforiei Școalelor răspunzind la adresa cu no 71 : zice că la eforie nu să mai află sineturi nici alte documente decit o condică care o și trimite.
- 65 40 Oțnoșănia d(umnealui) sârdarului Constantin Florescul clerul judecătorii Saac care cere a să trimite din partea mănăstirii un om intr-adins cu un catașih de toate viile, pogoanele ce are fieșcare poporan prin așezămint cu mănăstirea pe moșia Cernătești fiind a le face măsurătoare.
- 7 66 3076 Porunca cinstitului departament al credinții, răspuns la raportul egumeniei cu no 60 poruncind ca să trimită negreșit un asemenea om însoțit de catașihul cerut spre cuvenita din parte lucrare și cheltuială ce va urma, țiid socoteală să se facă cunoscut a să răspunde.
- 10 67 3108 Porunca cinstitului Departament al Credinții prin care trimite în original oțnoșănia prezedenții judecătorii județului Saac cu no 7519 în pricina unii vii a Maricăi soția răposatului Neagul Cojocarul din Ploești ce o are în dealu Valea Călugărească pă proprietatea aceștii mănăstiri Glavaciogul și o vinde lui Ilie H. Vilcan poftind a i să da răspuns cuviincios.
- 68 7519 Oțnoșănia prezedenției judecătorii județului Saac încunoștiințind că Maria soția răposatului Neagul Cojocarul din orașul Ploești vinde o vie a sa din dealu Valea Călugărească pă proprietatea mănăstirii Glavacioc și de este mușterie să trimită bani, iar de nu să dea răspuns spre adevierea zapisului.

Pr. ILIE GH. DIACONESCU

53. În 1836 protopopul Ion al plășii Izvoru din sud. Vlașca trebuia să achite 1010 taleri, darea a 101 liude preoți din protopoplat (Comp. V. A Urechia, *op. cit.*, p. 358).

54. A fost cîntăreț al Bisericii după cum arată autograful său: «Artemie monahu cîntăreț în dreapta» (Vezi Bibl. paroh. Glavacioc, *Viețile Sfinților*, ed. Buc. 1835. I. 247 v).

În vremea arhipăstoririi
Prea Fericitului Părinte Patriarh
Justinian

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTEI MITROPOLITANE „GLASUL BISERICII“

Cuvînt înalțe

În multimea și varietatea preocupărilor și realizărilor Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian un loc important l-a ocupat și continuă să-l ocupe activitatea publicistică bisericească și religioasă desfășurată în condiții optime și pe baze noi, realiste, sub îndrumarea, supravegherea și personala purtare de grijă a Prea Fericirii Sale.

Din această ramură a vieții culturale a Bisericii noastre, revistele bisericești reprezintă, pe drept cuvînt, adevărate focare de cultură teologică și, în același timp, un vast și prețios tezaur al vieții, activității și teologiei Bisericii Ortodoxe Române, în toate coordonatele ei și pe linia majoră a misiunii sale apostolice, — de care nu numai noi, ci și posteritatea teologică se va mindri și se va folosi din plin, în orice împrejurare.

Evident, că ne gîndim, cînd spunem aceasta, nu numai la calitatea publicațiilor, ci și la cantitatea lor, extinsă pe o perioadă de peste 20 de ani de arhipăstorie a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Cu această convingere și avînd în vedere interesul major al preoțimii noastre și al teologilor de a fi continui la curent cu problemele vieții contemporane, precum și dorința lor îndreptățită de a putea folosi mai ușor, mai repede și după nevoie, materialul ce-l cuprind aceste reviste — am procedat la alcătuirea prezentei lucrări.

*

În ce privește modul de prezentare, facem următoarele precizări de rigoare:

Lucrarea se rezumă numai la revista Mitropoliei Ungrovlahiei «Glasul Bisericii», al cărei președinte al comitetului de redacție este Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, și mai întîi pe pericada anilor 1948—1949 inclusiv.

Dat fiind caracterul enciclopedic al materialului teologic cuprins în această revistă, ca și modul dispersat al publicării lui pe articole, teme, subiecte etc., am considerat potrivit și foarte practic, — pentru facilitatea cercetării, cunoașterii și

studierii acestui material — sistemul de a-l înfățișa în forma unui ghid bibliografic, pe teme și probleme, în ordine alfabetică.

Fiecare lucrare menționată va fi prezentată cu autorul, titlul și cuprinsul ei pe scurt, afară de cazurile în care însuși titlul va reprezenta cuprinsul sau în cazul repetărilor și asemănărilor de conținut.

Ordinea înșiruirii publicațiilor va fi în raport cu elucidarea problemei, temei sau a subiectului formulat, și numai parțial cea cronologică a tipăririi lor.

Ținând seama și de întinderea sau spațiul mare care îl presupune prezenta lucrare, și ca atare, de imposibilitatea de a fi publicată integral, vom recurge la tipărirea ei fragmentar, dar continuu — număr de număr — la aceeași revistă mitropolită «Glasul Bisericii».

Preconizăm și o rubrică «Anexe» în final, în care vom înfățișa, după aceeași tehnică de lucru, restul de publicații, în anii următori, 1970—1973, care vor împlini astfel o perioadă de 25 de ani de arhipăstorire ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

În sfârșit, vom face și un «index alfabetic», la această lucrare, în convingerea că așa își va atinge mai bine scopul său îndoit: de a demonstra veridic meritul deosebit ce-l are Prea Fericirea Sa și în această direcție a vieții culturale a Bisericii Ortodoxe Române contemporane, precum și de a fi de un mare și real folos unui cerc cât mai larg de clerici și teologi.

A

AGAPĂ (Masă frățescă)

Ioan V. Covercă, *Învățătura celor doisprezece Apostoli și însemnătatea ei pentru conștiința canonică ortodoxă: ...Legătura dintre Taina Sfintei Euharistii și «agapcele» sau mesele frățești...* («Glasul Bisericii», XIX (1960), nr. 9—10, p. 760)¹.

ALMANAHURI ORTODOXE ROMÂNEȘTI DE PESTE HOTARE

(Insemnări sumare)

Gheorghe Alexe, *Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena, pe anul 1962*: (G.B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 625—626).

(Același autor), *Almanahul parohiei... pe anul 1963*: (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 384—386).

(Același autor), *Almanahul parohiei... pe anul 1964*: (G.B., XXIII (1964), nr. 3—4, p. 383—384).

(Același autor), *Almanahul parohiei... pe anul 1965*: (G.B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 395—396).

(Același autor), *Almanahul parohiei... pe anul 1966*: (G.B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 568—569).

Ioan F. Stănculescu, «*Almanah-1968*»: («Recenzie» la acest almanah) (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 765—768).

1. În prezenta lucrare folosim următoarele prescurtări: Glasul Bisericii = G.B.; — Revista citată = Rev. cit.; — Diacon = Diac.; — Arhidiacon = Arhid.; — Preot = Pr.; — Arhimandrit = Arhim.; — Magistrand = Magistr.; — Doctorand = Drd.; — Doctor = Dr.; — Lector = Lect.; — Asistent = Asist.; — Conferențiar = Conf.; — Profesor = Prof.; — Traducere românească = Trad. rom.

ALTRUISM (Dăruire de sine, dezinteresată, în favoarea altora)

Pr. Prof. Ene Braniște, *La Duminica a XXVI-a după Rusalii* (predică): Despre altruism... (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1157—1161).

ANGELOLOGIE (Despre îngeri)

Pr. Ioan Gh. Chirvasie, *Invățătura despre sfinții îngeri în cărțile de slujbă ale Bisericii Ortodoxe*: Considerații generale. Crearea, numărul, firea, ierarhia și lucrarea îngerilor. Îngeri păzitori. Îngeri căzuți (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 572—584).

M. Bădiuteanu, *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Krutički, despre lucrarea sfinților îngeri*: Temeiurile credinței creștine (biblice și tradiționale) în sfinții îngeri. Despre lucrarea lor în viața credincioșilor (G.B., XIX (1960), nr. 1—2, p. 106—112).

Pr. I. M. Stoian, *La Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*: Despre soborul mai marilor Voievozi, Mihail și Gavriil și al tuturor puterilor cerești celor fără de trupuri (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1152—1157).

Pr. Drd. Nișcoveanu Mircea, *Doctrina Sfântului Grigore de Nisa, în Comentariul său «La Fericiri*: ... Despre îngerii răi... (G.B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 503—504).

ANTROPOLOGIE

Magistr. Popescu Dumitru, *Problema «Chipului» din om după Sfântul Grigorie de Nisa*: Natura Chipului; natura trupului; proprietățile chipului în starea lui originală; liberul arbitru; asexualitatea; chipul după cădere; restaurarea chipului în Iisus Hristos (G.B., XX (1961), nr. 3—4, p. 338—351).

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Cugetări morale și religioase. — Spicuri din literatura franceză*: ...Ce este omul (după filozoful Blaise Pascal, 1623—1662). Despre suflet (oratorul Bossuet, 1627—1704) ... Nașterea omului (Voltaire, 1694—1778). ...Ce este omul, ce este viața (Lamartine, 1790—1860; — Casimir Delavigne, 1793—1843); Despre suflet; ce este omul, locul omului în viață (Lacordaire, 1802—1861; — Gustave Le Bon, 1841—1931); valoarea vieții (François Mauriac) ... (G.B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 455, 456, 457, 458, 459).

ANUL BISERICESC (liturgic)

Pr. Prof. Ene Braniște, *Anul bisericesc (liturgic) și subdiviziunile lui*: Timpul și subdiviziunile lui ca mijloc de comemorare a iconomiei (istoriei sfințe) mântuirii. Ziua liturgică. Săptămâna liturgică. Luna ca subdiviziune a anului bisericesc. Anul bisericesc și cele trei mari perioade ale sale: Triodul, Penticostarul și Octoiul (G.B., XXI (1962), nr. 11—12, p. 1087—1096).

N. Dinu, *Invățămintele Triodului*: (G.B., XX (1961), nr. 11—12, p. 1067—1072).

Diac. George Dincă, *Orățiile domnești la lăsatul secolui de brînză*: Obiceiul iertăciunii, din ziua lăsatului sec de brînză, intrat în tradiția religioasă la poporul român și la curțile domnești, de altă dată (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 428—435).

Pr. Alexandru Delcea, *Liturgia Darurilor mai înainte sfințite și îndrumări tipiconale din timpul Triodului*: ... Explicații și îndrumări tipiconale în legătură cu sărbătorile din timpul perioadei Triodului (G.B., XXIV (1965), nr. 7—8, p. 623—633).

Diac., P. I. David, *La începutul anului bisericesc*: 1 septembrie — importanța lui liturgică (G.B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 933—937).

Pr. Prof. Ene Braniște, *Îndrumări tipiconale și liturgice pentru anul 1955*: Perioada Triodului (G.B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 219—225).

Pr. Il. Dionisie, *Svetilnă («Cămara Ta, Mîntuitorule...»)* (versuri): În Vinerea Sfintelor Patimi (G.B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 259—260).

APOSTOLAT

Pr. Ioan Mircea, *Cinstirea Sfinților Apostoli Petru și Pavel în Ortodoxie în lumina apostolicității Bisericii* (Cu prilejul comemorării a 1900 de ani de la moartea lor martirică): ... Harisma apostolatului... (G.B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 468—470).

APOSTOLAT SOCIAL

Pr. D. Cristescu, *Patriarhul apostolatului social*: (G.B., VII (1948), nr. 7—8, p. 46—48).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Rolul social și misionar al Bisericii Ortodoxe Române în lumina pastoralelor și cuvântărilor Înalț Prea Sfințitului Patriarh Justinian*: (G.B., IX (1950), nr. 6, p. 34—43).

Diac. Gheorghe I. Moisescu, *Înalț Prea Sfințitul Patriarh Justinian ctitor de viață nouă în Biserica Ortodoxă Română*: Noul apostolat la care a fost chemată preoțimea... (G.B., IX (1950), nr. 6, p. 60—71).

Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Apostolat social (vol. IV). Pilde și îndemnuri în lupta pentru pace*: («Recenzie», de Pr. Olimp N. Căciulă) (G.B., XI (1952), nr. 8—10, p. 451—467).

Pr. Prof. Liviu Stan, *Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române: Apostolat social, vol. V: — Pentru pacea a toată lumea*: («Recenzie»), (G. B., XIV (1955), nr. 7—8, p. 447—451).

APOSTOLII DOMNULUI

I. — DATE GENERALE

Prof. O. Bucevschi, *Ucenicii Mîntuitorului*: Noțiunea de ucenic și aplicarea ei în Vechiul și Noul Testament. Cine sînt ucenicii Mîntuitorului. Caracterizări generale despre Sfinții Apostoli (G.B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1061—1066).

2. — BIOGRAFIA SFINȚILOR APOSTOLI

Sfinții Apostoli Petru și Pavel

Diac. Prof. O. Bucevschi, *Doi Apostoli — Iuda și Petru*: ... Profilul sufletesc al Sfințului Apostol Petru (G.B., XV (1956), nr. 3—4, p. 151—152).

Const. Bărbulescu, *Chipul Sîntului Apostol Petru în Evanghelie*: Profilul spiritual al acestui Sfinț Apostol («Recenzie») (G.B., XX (1961), nr. 11—12, p. 1134—1135).

B. A. Alexandru, *Cetăți și locașuri pauline*: ...Din activitatea misionară a Sfințului Apostol Pavel... (G.B., XIX (1959), nr. 9—10, p. 801—810).

Pr. Olimp Căciulă, *A cunoscut Iosif Flavius pe Sîntul Apostol Pavel?*: Sfințul Apostol Pavel, contemporan al lui Iosif Flavius. Pavel recunoscut după 25 ani, în templu, de contemporanii lui. Analiza textului din Iosif Flavius privitor la călătoria lui la Roma (G.R., XX (1961), nr. 1—2, p. 95—111).

Pr. Gh. Tilea, *Evocări ale Antiohiei de demult*: ... Însemnări și precizări sumare în legătură cu activitatea misionară a Sfinților Apostoli Petru și Pavel în Antiohia... (G.B., X (1951), nr. 8—9, p. 36—40).

B. A. Alexandru, *Casa de lîngă Mare (Jope, Cezareea, Arimateea)*: ...Din activitatea misionară a Sfinților Apostoli Petru și Pavel în Jope, Cezareea și Arimateea... (G.B., XXI (1962), nr. 7—8, p. 689—700).

Pr. Ioan Mircea, *Sfinții Apostoli Petru și Pavel după documente vechi și noi*: Date și precizări referitoare la viața și activitatea misionară a Sfinților Apostoli Petru și Pavel, după Noul Testament și alte documente competente, de pînă la noi. Martirajul acestor doi mari apostoli. Istoria sfințelor lor moaște (G.B., XXV (1966), nr. 9—10, p. 821—830).

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Sfinții Apostoli Petru și Pavel în lumina sobornicității Bisericii*: Date și precizări din viața și activitatea misionară a celor doi apostoli. Relațiile dintre ei în cadrul misiunii creștine și al vieții bisericești — normative și pentru creștinătatea zilelor noastre (cu exemplificări din Faptele Apostolilor, din cele 14 epistole pauline și cele două epistole sobornicești ale Sfințului Apostol Petru) (G.B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 452—465).

Fericitul Teodoret al Cirului, *Explicarea celor 14 epistole ale Sîntului Apostol Pavel*: Considerații generale. Tilcuirea Epistolei către Romani (Trad. rom., de Pr. Olimp N. Căciulă) (G.B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 302—311).

Pr. Ioan Mircea, *Cinstirea Sfinților Apostoli Petru și Pavel în Ortodoxie în lumina apostolicității și sobornicității Bisericii. (Cu prilejul Comemorării a 1900 de ani de la moartea lor martirică)*: Personalitatea și activitatea misionară a celor doi apostoli. Învățătura lor despre harisma apostolatului și a episcopatului despre succesiunea apostolică și despre unitatea în sobor, rămase moștenire Bisericii creștine.

Poziția celor doi apostoli în rindul celorlalți apostoli. Interpretări greșite în decursul istoriei și urmările lor (G.B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 466—486).

(Aatorul nesemnat), *Judecarea Apostolului Pavel și legăturile sale cu autoritatea română*: («Recenzie») (G.B., XIX (1966), nr. 9—10, p. 855—856).

Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan

Pr. I. Pănoiu, *Sfântul Apostol Ioan*: Despre Sfântul Ioan Ucenicul și Sfântul Ioan Botezătorul — paralelism. Sfântul Ioan, ucenicul Mântuitorului Hristos. Sfântul Ioan și Biserica din Ierusalim. Apostolul Ioan în Efes și în insula Patmos. Ultimii ani ai Apostolului Ioan (G.B., XXI (1962), nr. 3—4, p. 250—266).

A. Meni, «*Fiul tunelului*»: Figura și opera Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan («Recenzie») (G.B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 196—199).

Sfântul Apostol Toma

Pr. Prof. D. Stăniloae, *La Duminica Tomei*: Despre firea și credința Apostolului Toma (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 501—505).

Prof. O. Bucevschi, *Ucenicii Mântuitorului*: (G.B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1066—1071).

Pr. Al. N. Constantinescu, *Date recente asupra Bisericii creștine din India*: ... Date despre viața și activitatea misionară a Sfântului Apostol Toma în India... (G.B., XIX (1960), nr. 9—10, p. 845—846).

Pr. Al. N. Constantinescu, *Contribuții la istoria Bisericii creștine din India (Malabar)*: ...Insemnări sumare din viața și activitatea misionară a Sfântului Apostol Toma în India (G.B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 153).

Sfântul Apostol Andrei

Stelian Metzulescu, *Crucea Sfântului Apostol Andrei, simbol heraldic*: (G.B., XIX (1960), nr. 11—12, p. 1023—1041).

Apostolul Iuda

Diac. Prof. O. Bucevschi, *Doi apostoli: Iuda și Petru*: Despre profilul sufletesc și credința lui Iuda... (G.B., XV (1956), nr. 3—4, p. 150—151, 152).

(Aatorul nesemnat), *Despre Iuda*: («Revisia Revistelor») (G.B., XVII (1958), nr. 5, p. 517).

ARHEOLOGIE

I. DESCOPERIRI ARHEOLOGICE PESTE HOTARE

Palestina (Israel + Iordania)

a) Marea Moartă (Qumran):

Iancu Marcovici, *Manuscrisele de la Marea Moartă*: Opinii internaționale despre descoperirile de la Marea Moartă. Cum au fost descoperite manuscrisele; data și locul descoperirii, cercetări ulterioare; drumul manuscriselor descoperite; identificarea, datarea și conținutul lor. Opinii despre existența și a altor manuscrise în peștera respectivă (G.B., XV (1957), nr. 10—11, p. 736—754).

B. A. Alexandru, *La «Mahadet Haila», locul scufundării*: Despre așezarea Qumran și descoperirile de acolo (G.B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 84).

Pr. At. Negoită, *Cum se interpreta Scriptura acum 2000 de ani. Comentariul eseian la profeția lui Habacuc*: Cine a scris manuscrisele de la Qumran și cui aparțineau ele după scriere? Ce se poate spune cu oarecare precizie, despre comunitatea de la Qumran? Comentariu la Cartea Habacuc, cap. I și II (G.B., XX (1961) nr. 3—4, p. 308—320).

Pr. Ath. Negoită, *Dascălul dreptății din Manuscrisele de la Qumran*: Considerații generale despre descoperirea sularilor de la Marea Moartă... (G.B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 473—477).

(Autorul nesemnat), *Despre manuscrisele de la Marea Moartă: Importanța lor în domeniul religiei creștine* (G. B., XVII (1958), nr. 9, p. 914—915).

(Autorul nesemnat), *Manuscrisele din jurul Mării Moarte: Descoperirile de la Marea Moartă: cuprinsul și importanța lor pentru religia creștină* (G. B., XVII (1958), nr. 11, p. 1123).

Pr. Sabin Verzan, *Cîteva probleme ale teologiei qumranite și creștinismul primar*: (G. B., XIX (1960), nr. 1—2, p. 66—78).

Pr. Ath. Negoită, *Problema învierii din morți în manuscrisele de la Qumran și în literatura rabinică mai timpurie*: (G. B., XXI (1962), nr. 3—4, p. 267—279).

Pr. Ath. Negoită, *Manuscrisele de la Qumran și originea creștinismului*: (G. B., XXI (1962), nr. 7—8, p. 678—688).

I. D. Amusin, *Manuscrisele de la Marea Moartă: («Recenzie», de Ath. Negoită)* (G.B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 970—971).

Nötscher F., *Verchristliche Typen urchristlichen Amter? Tipuri precreștine pentru slujitorii Bisericii creștine primare? Episkopos und Mebagger*: («Recenzie», de Ath. Negoită) (G. B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 973—974).

N. Șt. Schiwaroff, *Manuscrisele de la Qumran*: («Recenzie», de N. N.) (G. B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 163—164).

b) În alte localități palestinieni:

Al. A. Botez, *Cercetări și cercetători în arheologia Țării Sfinte*: (G.B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 116—122).

Pr. Ath. Negoită, *Săpăturile arheologice din Palestina*: (G. B., XXIII (1964), nr. 11—12, p. 1073—1098).

c) În restul Orientului:

Siegfried Petwig, *Călătorie prin orașe dispărute. (O incursiune în domeniul arheologiei)*: (G.B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 393—395).

d) În Creta:

Pr. Ath. Negoită, *Inscripțiile minoice și descifrarea lor; Istoricul descoperirilor. Descifrarea scrierii minoice* (G.B., XXI (1962), nr. 1—2, p. 124—135).

e) În Asia și America:

Siegfried Petwig, *Călătorie prin orașe dispărute. (O incursiune în domeniul arheologiei)*: (G.B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 395—398).

f) În Bulgaria:

Const. Bărbulescu, *Mozaicuri vechi descoperite în Bulgaria*: («Revista Revistelor») (G.B., XX (1961), nr. 11—12, p. 1138—1139).

g) În Roma:

(Autorul nesemnat), *Săpăturile arheologice în aria așezămintelor bisericesti*: (G. B., XIX (1960), nr. 3—4, p. 333—341).

II. DESCOPERIRI ARHEOLOGICE DIN ȚARA

(Autorul nesemnat), *Descoperiri arheologice pe țărmul Mării Negre*: În Mangalia și Istria («Revista Revistelor») (G. B., XIX (1960), nr. 7—8, p. 667—668).

(Autorul nesemnat), *Talismane gnostice din secolul III din Transilvania*: (G. B., XIX (1960), nr. 7—8, p. 670—671).

Pr. Prof. I. Rămureanu, *Insemnări cu prilejul unei vizite la localitățile istorice din Scythia Minor*: Descoperirile cu caracter creștin de la Tomis-Constanța, din fostele cetăți Tropaeum și Histria (G. B., XX (1961), nr. 3—4, p. 326, 327—328, 332—333).

Petre Diaconu, *Un cimitir creștin din secolul al IV-lea, descoperit la Mangalia*: (G. B., XXIII (1964), nr. 7—8, p. 712—723).

† Tit Simedrea, *Cel mai vechi document arheologic creștin, găsit pe teritoriul țării noastre*: (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 719—720).

E. Condurache, *Histria*: («Recenzie», de Pr. Prof. N. Neaga) (G. B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 175).

(Autorul nesemnat), *Săpături și cercetări arheologice, în incintele bisericilor*: («Revista Revistelor») (G. B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 402—404).

D. Tudor, *Droboța: Actualul Turnu Severin* («Recenzie», de N. Neaga) (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 379—380).

Radu Florescu, *Capidava*: («Recenzie», de N. Neaga) (G. B., XXIV (1965), nr. 5—6, p. 562—563).

Ioan F. Stănculescu, *Cercetări arheologice în București*: («Revista Revistelor») (G. B., XXIV (1965), nr. 11—12, p. 1200—1208).

{Autorul nesemnat}, *Săpături arheologice în aria așezămintelor bisericești*: («Recenzie») (G. B., XIX (1960), nr. 3—4, p. 333—339).

A. Rădulescu, *Monumente romano-bizantine din sectorul de vest al cetății Tomis*: («Recenzie», de M. G. Popescu) (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 572—574).

A. Aricescu, V. Barbu, N. Gaster, Gh. Poenaru-Bordea și A. Rădulescu, *Noi monumente epigrafice din Scythia Minor*: («Notă bibliografică», de Pr. Conf. Al. I. Ciurea) (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 669).

D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticii*: («Recenzie», de I. S.) (G. B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 164—172).

Radu Florescu, *Ghid arheologic al Dobrogei*: («Recenzie», de Pr. Ion St. Cristache) (G. B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1347—1356).

ARIANISMUL

Pr. Ilie Negoită, *Unele aspecte ale arianismului după condamnarea lui la Niceea* (325): (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 567—571).

ARTE GRAFICE

I. — ALFABETUL ȘI SCRIEREA SLAVA

{Autorul nesemnat}, *Aniversarea a 1100 de ani de la crearea alfabetului și scrierii slave*: (G.B., XXII (1963), nr. 7—8, p. 802—803).

{Autorul nesemnat}, *Date noi despre scrierea slavă*: («Revista Revistelor») (G.B., XVII (1959), nr. 7—12, p. 727—728).

II. — ALFABETUL ȘI SCRIEREA ROMANEASCA

Diac. George Dincă, *Inceput de slovă în Țările Române*: Unde, cum, când și în ce condiții au învățat strămoșii noștri să scrie și să citească (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 711—718).

Consl. Bărbulescu, *Inceputurile scrisului românesc*: («Revista Revistelor») (G.B., XX (1961), nr. 1—2, p. 178—180).

P. P. Panaitescu, *Inceputurile scrisului în limba română*: («Recenzie», de Dumitru Gh. Radu) (G. B., XXI (1962), nr. 1—2, p. 177—187).

{Autorul nesemnat}, *Noi contribuții cu privire la începuturile scrisului în limba română*: («Revista Revistelor») (G. B., XXII (1963), nr. 11—12, p. 1093—1095).

P. P. Panaitescu, *Inceputurile și biruința scrisului în limba română*: («Recenzie», de Matei Cazacu) (G. B., XXIV (1965), nr. 9—10, p. 1189—1196).

III. — CRIPTOGRAFIA ROMANEASCA

(Scrierea secretă românească)

Emil Vîrtosu, *Din criptografia românească*: («Recenzie», de Prof. Vctor Brătulescu) (G.B., XXVI (1957), nr. 1—2, p. 183—184).

IV. — TIPARUL

1. Tiparul românesc

Horia Malei, *Cartea, un călător milenar*: ...Descoperirea tiparului de către Gutenberg... Tiparul în Țările Române... («Recenzie», de Gabriel Popescu) (G.B., XXIV (1965), nr. 1—2, p. 173—176).

D. B., *Tiparul... românesc din secolele XVI—XVII*: («Revista Revistelor») (G. B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 323—324).

Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești*: ...Tiparul în Țările Românești... («Recenzie», de N. Stănculescu) (G. B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 221—231).

Stelian Metzulescu, *Monograme și analogii în grafica tipăriturilor din secolele al XVI-lea și al XVII-lea* : (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 532—554).

2. Tipar străin

Virgil Molin, «*Venise, bercean de l'imprimerie glagolitique et cyrillique*» : Despre tiparul glagolitic și cel cirilic («*Recenzie*», de Ioan F. Stănculescu) (G.B., XXVI (1967), nr. 11—12, p. 1199—1200).

D. B., *Tiparul rusesc... din secolele XVI—XVII* : («*Revista Revistelor*») (G. B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 323—324).

Const. Bărbulescu, *Secolul de aur al tiparului* : Tiparul în Polonia («*Revista Revistelor*») (G. B., XX (1961), nr. 11—12, p. 1141—1142).

V. — TIPOGRAFII ROMÂNEȘTI DIN TRECUT

Dan Simonescu, *Tîrgoviștea, centru cultural tipografic (1508—1830)* : (G.B., (1960), nr. 9, p. 829—844).

Aurel I. Gheorghiu, *Tîrgoviștea în trecutul culturii românești* : ...Tiparul tîrgoviștean... (G. B., XIX (1960), nr. 5—6, p. 481—482).

Virgil Molin, *Despre diaconul Coresi. — La 400 de ani de la începutul activității de la Brașov și de la tipărirea primei cărți românești* : (G.B., XVIII (1959), nr. 7—12, p. 633—656).

Pr. Ioan Ionescu, *Întiul deceniu cultural al primei tipografii din Episcopia Buzdului, 1691—1701* : (G. B., XVI (1957), nr. 6—7, p. 445—446).

Daniela Bratu, *Tipografiile de la Buzău* : (G. B., XVIII (1959), nr. 8, p. 727—739).

Pr. G. Cocora, *Alte știri referitoare la tipografia Episcopiei Buzăului* : (G. B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 125—137).

Barbu Teodorescu, *Completări și rectificări la bibliografia românească veche* : ...Există la 1829 o tipografie în Craiova?... (G. B., XIX (1960), nr. 11—12, p. 1060).

VI. — TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MIȘIUNE ORTODOXĂ

Gh. Maior, *Cartea și tiparul bisericesc* : Despre sectorul de Editură și Tipografie al Institutului Biblic și de Mișione Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române — criterii și obiective (G.B., VIII (1949), nr. 5—6, p. 61—64).

S. D., *Zece ani de slujire arhierescă* : ...Tipografia Institutului Biblic... (G. B., XVII (1958), nr. 6—7, p. 655).

VII. — TIPOGRAFII ROMÂNI VESTIȚI DIN TRECUT

(Autorul nesemnat), *Asociația internațională de studii sud-est europene. Știri noi despre Macarie și legăturile de artă și cultură medievală în Balcani* ; (G.B., XXII (1963), nr. 7—8, p. 818—826).

C. Bărbulescu, *Despre Macarie și Liturghierul slavon* : («*Revista Revistelor*») (G. B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 250—259).

Virgil Molin, *Despre diaconul Coresi. — La 400 de ani de la începutul activității de la Brașov și de la tipărirea primei cărți românești* : (G. B., XVIII (1959), nr. 7—12 p. 633—656).

Virgil Molin, *Unde a învățat Antim Ivireanul meșteșugul de «typaric»* : (G. B., XXV (1966), nr. 9—10, p. 839—844).

(Autorul nesemnat), *Activitatea tipografică a lui Mihail Ștefan în Gruzia* : Mihail Ștefan a fost cel mai bun ucenic al lui Antim Ivireanul (G. B., XVIII (1959), nr. 5—6, p. 507).

ARTA LITERARĂ

I. — LIMBA SLAVONĂ LA STRĂMOȘII NOȘTRI

(Autorul nesemnat), *Slavona bisericească din secolele XIV—XVII* : («*Revista Revistelor*») (G.B., XIX (1960), nr. 7—8, p. 668—669).

«*Romanoslavica*»: (vol. I—III/1958): Studii privind limba slavă, în cadrul istoriei culturii noastre vechi («*Recenzie*», de C.B.) (G.B., XIX (1960), nr. 1—2, p. 144—147).
 (Autorul nesemnăat), *Congresul internațional de slavistică de la Moscova în limba română*: («*Revista Revistelor*») (G. B., XVIII (1959), nr. 1—2 p. 184).

II. — LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Acad. Al. Rosetti, *Limba română în secolele al XII-lea — al XVI-lea*: («*Recenzie*», de C.B.) (G.B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 165—167).

(Autorul nesemnăat), *Limba de sud a formării limbii românești*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XIX (1960), nr. 9—10, p. 861).

Seidel Eugen, *Elemente sintactice slave în limba română*: («*Recenzie*», de C.B.) (G.B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 170—172).

Dimitrie Eustatievici Brașoveanu, *Gramatica românească, 1757. — Prima gramatică a limbii române*: («*Recenzie*», de N. Stănculescu) (G.B., XXVII (1969), nr. 11—12, p. 1337—1340).

Mario Ruffini, *L'opera della Chiesa Ortodossa Romana nella creazione della lingua letteraria nazionale*: Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la formarea limbii române literare, prin procesul de înlocuire, treptată, a cărților de cult în limbile slavonă și greacă, cu cele tipărite în limba română («*Recenzie*», de Paraschiv V. Ion) (G.B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 172—181).

Virgil Molin, *La un secol de la începuturile eliminării chirilice din tiparul cărților bisericești*: (G. B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 61—71).

T. G. Bulat, *Un secol de la introducerea deplină a limbii române în Biserica Ortodoxă din Principatele Române (1863—1963)*: (G.B., XXII (1963), nr. 9—10, 902—912).

Protos. Gr. Băbuș, *Limbile liturgice: ...Limba română* (G.B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 371—376).

G. B., *De la Varlaam la Sadoveanu. — Studii despre limba și stilul scriitorilor*: Limba, mijloc expresiv al valorilor de proză și poezie românească («*Recenzie*») (G.B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 176—178).

(Autorul nesemnăat), *Limba literară a Părintelui Gala Galaction*: («*Revista Revistelor*») (G. B., XVII (1958), nr. 3, p. 293—294).

Pr. Horia Constantinescu, *Rolul preotului în cultivarea limbii literare*: (G. B., XXIII (1964), nr. 3—4, p. 361—366).

*

Horia Matei, *Cartea unui călător milenar*: Momentele principale din istoria cărții și aceste de interes deosebit pentru cultura universală, pentru cultura românească și cea bisericească. Știința despre carte și cartea în zilele noastre («*Recenzie*», de Gabriel Popescu) (G.B., XXIV (1965), nr. 1—2, p. 173—176).

Pr. Prof. Ene Braniște, *Gînduri și însemnări despre carte și citit*: (G.B., XV (1956), nr. 12, p. 725—732).

Ioan F. Stănculescu, *Literatura română veche*: De la începuturi pînă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea («*Recenzie*») (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 386—393).

Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești*: («*Recenzie*», de N. Stănculescu) (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 221—231).

Alexandru Duțu, *Explorări în istoria literaturii române*: («*Recenzie*», de C. Bărbulescu) (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1340—1342).

Al. Alexianu, *Din vechea literatură românească epigrafică. — Versul de inscripție murală, lapidară, iconară, pe țesături și lucruri bisericești*: (G.B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 856—878).

Boris Cazacu, *Pagini de limbă și literatură română veche*: («*Recenzie*», de Ioan F. Stănculescu) (G.B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 967—971).

Al. Piru, *Literatura română premodernă*: («*Recenzie*», de Ioan F. Stănculescu) (G.B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 971—973).

Dan Simonescu, *Puncte de vedere pentru aprecierea literaturii române religioase medievale*: (G.B., XVII (1958), nr. 4, p. 344—353).

D. B., *Despre vechea literatură creștină*: («*Recenzie*») (G.B., XVII (1958), nr. 9, p. 906—908).

Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*: («*Recenzie*»), de C. Bărbulescu) (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1265—1268).

1. *Manuscrise*

- Barbu Teodorescu, *Cartea românească înainte de apariția tiparului (sec. X—XVI)*: (G.B., XVIII (1959), nr. 7—12, p. 620—632).
- Daniela Bratu, *Un manuscris liturgic din secolul XI*: (G.B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 325—329).
- (Autorul nesemnat), «*Manuscrise slave în bibliotecile din țara noastră*»: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXIII (1964), nr. 11—12, p. 1095).
- (Autorul nesemnat), *Noi concluzii rezultând din studiul manuscriselor slavo-române din secolul al XV-lea*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 988—992).
- (Autorul nesemnat), *Vechi manuscrise...: Manuscrise slave și slavo-române din secolele XV—XVIII* («*Revista Revistelor*») (G.B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 649—650).
- (Autorul nesemnat), *Manuscrise religioase slavo-române la mănăstirea Rila*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XVII (1958), nr. 4, p. 396—397).
- (Autorul nesemnat), *Manuscrise, cărți vechi, bibliofilie*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 172—175).
- (Autorul nesemnat), *O copie necunoscută a cronicilor moldovenești*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 171—172).
- (Autorul nesemnat), *Un manuscris «Apostolul» din secolul al XVII-lea*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXIII (1964), nr. 11—12, p. 1095—1096).
- (Autorul nesemnat), *Un manuscris românesc. Liturghier din Transilvania de la începutul secolului al XVIII-lea*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 626—627).
- A. Sacerdoțeanu, *Noi documente de cultură românească veche... O însemnare din 1759 despre circulația manuscriselor...* (G.B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 107—108).
- (Autorul nesemnat), *Manuscrise grecești din arhive străine, relative la istoria și vechea cultură a românilor*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXI (1962), nr. 1—2, p. 191—193).

2. *Tipărituri*

- Daniela Bărbulescu, *Contribuții la bibliografia românească veche*: (G.B., XXI (1962), nr. 3—4, p. 372—403).
- Barbu Teodorescu, *Completări și rectificări la bibliografia românească veche*: (G.B., XIX (1960), nr. 11—12, p. 1042—1065).
- Demény, *Noi contribuții la activitatea tipografică a lui Lavrentie*: («*Recenzie*», de C. Bărbulescu) (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 739—740).
- (Autorul nesemnat), *Studii de istorie și cultură medievală românească*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXII (1963), nr. 7—8, p. 814—818).
- (Autorul nesemnat), *O traducere din secolul al XV-lea a cărții «Floarea darurilor*»: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 401—402).
- Const. Bărbulescu, *Tetraevanghelul românesc (1493) din Bavaria*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XX (1961), nr. 1—2, p. 181).
- (Autorul nesemnat), *Tipărituri românești în limba slavonă în Biblioteca Națională din Sofia*: («*Revista Revistelor*») (G.B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 201—202).
- Pr. Ilie Gh. Diaconescu, *Triodul penticostar slavon al căpitanului Cîrstea de la Tîrgoviște*: (G.B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 245—249).
- C. Bărbulescu, *Despre Macarie și Liturghierul slavon*: Prima carte apărută în țara noastră (G.B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 250—259).
- Pr. Virgil Godeanu, *Cu privire la Liturghierul slavonesc al ieromonahului Macarie*: (G.B., XVII, (1958), nr. 6—7, p. 597—600).
- Barbu Teodorescu, *Circulația vechii cărți bisericești de București (1508—1830)*: (G.B., XX (1961), nr. 9—10, p. 879—921).
- Maria Rădulescu, *Originalul slav al «Evangeliei cu învățătură» a diaconului Coresi*: (G.B., XIX (1960), nr. 3—4, p. 339—341).
- Virgil Molin, *Despre diaconul Coresi. — La 400 de ani de la începutul activității de la Brașov și de la tipărirea primei cărți românești*: (G.B., XVIII (1959), nr. 7—12, p. 633—656).
- (Autorul nesemnat), *Primul Liturghier românesc și viața culturală a Brașovului în secolul al XVI-lea*: (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 396—399).

- (Autorul nesemnat), *Tetraevanghelul lui Coresi și Evangheliarul din Londra*: («Revista Revistelor») (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 208—211).
- (Autorul nesemnat), *Tetraevangheliarul de la Sibiu, tipărit în 1546*: («Revista Revistelor») (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 203—205).
- (Autorul nesemnat), *Prima carte românească tipărită*: («Revista Revistelor») (G.B., XIX (1960), nr. 7—8, p. 671—672).
- (Autorul nesemnat), *Prima carte tipărită în limba română*: («Revista Revistelor») (G.B., XXIV (1965), nr. 9—10, p. 934—935).
- (Autorul nesemnat), *Originalele slavo-ruse și primele cărți românești*: («Revista Revistelor») (G.B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 169—171).
- (Autorul nesemnat), *Manuscrise, cărți vechi, bibliofilie*: («Revista Revistelor») (G.B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 172—175).
- Barbu Teodorescu, *Psaltirea. Insemnări bibliografice*: (G.B., XX (1961), nr. 5—6, p. 496—527).
- (Autorul nesemnat), *«Psaltirea scheiană» în contextul vechii culturi românești*: («Revista Revistelor») (G.B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 983—984).
- (Autorul nesemnat), *Tipărituri românești vechi necunoscute*: («Revista Revistelor») (G.B., XXIV (1965), nr. 1—2, p. 181—183).
- Daniela Bratu, *Cărți vechi românești, la Biblioteca Patriarhiei Române*: (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 397—404).
- Pr. G. Hâncu, *Cartea românească veche în Biblioteca «V. A. Ureche»*: («Recenzie», de Dinu A. Dumitrescu) (G. B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1159—1161).
- Prof. Dimitrie Gh. Ionescu, *Cartea românească și vechi biblioteci în orașul și județul Buzău: 1431—1700*: Cărți românești tipărite în orașul și județul Buzău în acea perioadă de timp... (G.B., XXVIII (1969), nr. 7—8, p. 835).
- C. Bărbulescu, *Trei studii noi despre învățăturile lui Neagoe Basarab*: (G.B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 397—404).
- Alexandru Mareș, *Un octoih românesc din secolul al XVI-lea?*: («Recenzie», de N. Stănculescu) (G.B., XXVIII (1969), nr. 7—8, p. 939—940).
- Prof. Victor Brădulescu, *Insemnări din cărți vechi*: (G. B., XVIII (1959), nr. 5—6, p. 419—430).
- Lucian Predescu, *Contribuții la două opere bisericesti: Palia de la Orăștie (1582) și Leviticul de la Bălgărad (1650)* (G.B., XXVIII (1969), nr. 7—8, p. 803—808).
- Gh. Crivăț, *Pravila de la Govora din 1640*: («Recenzie», de Ioan V. Covercă) (G.B., XX (1961), nr. 11—12, p. 1125—1128).
- Ioan V. Covercă, *Carte românească de învățătură, 1646*: («Recenzie») (G.B., XXI (1962), nr. 9—10, p. 996—999).
- G. F. Tepelea, *Predosloviile Noului Testament de la Bălgărad (1648)*: («Revista Revistelor») (G. B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 984—986).
- I. V. Covercă, *Indreptarea Legii, 1652*: («Recenzie») (G. B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 170—175).
- Pr. Mihail Bulacu, *Cartea Românească de învățătură a marelui Varlaam, mitropolitul Moldovei*: (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 908—920).
- Chțu I. Viorel, *Insemnătatea Cazaniei lui Varlaam*: (G. B., XIX (1960), nr. 9—10, p. 771—786).
- Petre V. Haneș, *Un tricentenar Milescu. Cartea cu întrebări (1691—1961)*: (G.B., XXI (1962), nr. 1—2, p. 74—96).
- Const. Bărbulescu, *Un cronograf român ilustrat din secolul al XVIII-lea*: («Revista Revistelor») (G.B., XX (1961), nr. 11—12, p. 1142—1143).
- Matilda Caragiu — Marioțeanu, *Liturghierul aromănesc*: Scris la sfârșitul secolului al XVIII-lea («Recenzie», de Hristea Firșcrotu) (G.B., XXI (1963), nr. 5—6, p. 585—586).
- Ion C. Chițimia și Dan Simonescu, *Cărți populare în literatura românească, vol. I*: («Recenzie», de N. Neaga) (G.B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 165—166).
- (Autorul nesemnat), *O ediție necunoscută a cărții populare «Alexandria»*: («Revista Revistelor») (G.B., XXIV (1965), nr. 1—2, p. 179—181).
- Daniela Bărbulescu, *Mineiele de la Neamț (1830—1832)*: (G. B., XXI (1962), nr. 11—12, p. 1142—1160).
- Pr. Gabriel Cocora, *Cîteva precizări și adăugiri cu privire la începuturile periodicele bisericesti*: Editura și tipărirea primei gazete bisericesti: «Vestitorul Bisericesc» (7 ian. 1839) (G. B., XIX (1960), nr. 3—4, p. 215—228).

A. Sacerdoteanu, *Noi documente de cultură românească veche*: ...Citeva broșuri rare și vechi (G. B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 108—111).

A. V. Mișulin, «Spartacus»: («Recenzie», de Pr. Al. Petcu) (G. B., XII (1953), nr. 9—10, p. 597—599).

Drd. Schiopu Iulian, *Publicații mai importante din domeniul liturgicilor în literatura teologică românească din secolul al XIX-lea*: Explicări liturgice, originale și traduceri. Manuale de Liturgică, de Tipic. Articole și studii mai importante, cu caracter monografic, despre diferite probleme din domeniul liturgicilor, apărute în volume sau în revistele bisericești din secolul trecut (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 163—176).

IV. — MARI CARTURARI ROMANI DIN TRECUT

1. Clerici

a) Din Țara Românească

— *Mitropoliți ai Ungrovlahiei.*

Pr. Horia Constantinescu, *Ierarhi și opere religioase*: ...Antim Ivireanul (1708—1716)... (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 250—252).

Pr. Gabriel Cocora, *Note din cărți și despre cărți*: ... («Recenzie» la studiul lui Mihnea Gheorghiu, «Mitropolitul Antim Ivireanul din placheta «Versuri»... (G. B., XVI (1957), nr. 8—9, p. 595—597).

Prof. Aurelian Sacerdoteanu, «Capete de poruncă», de Antim Ivireanul: (G.B., XXV (1966), nr. 9—10, p. 831—838).

Aurelian Sacerdoteanu, *Antim Ivireanul, arhivist, bibliotecar și topograf*: (G.B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 862—890; — XXIII (1964), nr. 3—4 p. 223—244).

(Autorul nesemnat), *Un cronograf, ilustrat, atribuit mitropolitului Antim Ivireanul*: (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 211—215).

Pr. Horia Constantinescu, *Preocupări sociale în scrisul lui... Antim Ivireanul..*: (G. B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 893—900).

(Autorul nesemnat), *Službe festive în amintirea mitropolitului Antim Ivireanul — Snagov, Țirgoviste*: (G. B., XXV (1966), nr. 9—10, p. 908—916).

(Autorul nesemnat), *Comemorarea lui Antim Ivireanul*: (Rev. cit., p. 917—918).

Arhim. Lucian Florea, *Aspecte din viața și activitatea mitropolitului Mitrofan al Ungrovlahiei (1716—1719)*: (G.B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 275—282).

Diac. George Dincă, *Figuri de ierarhi și preoți în trecutul Bisericii Ortodoxe Române*: Mitropolitul Neofit I (1738—1753)... (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 164—165).

Iancu Anastasescu, *Date noi despre fericitul întru pomenire, marele ierarh Dositei Filitti, mitropolit al Ungrovlahiei, 1793—1810*: (G.B., XXVIII (1968), nr. 9—10, p. 1019—1028).

Pr. Horia Constantinescu, *Ierarhi și opere religioase*: ...Dionisie Lupu, mitropolitul Țării Românești (1819—1822) (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 253).

— *Episcopi de Buzău.*

T. G. Bulat, *Un mare episcop al Buzăului din secolul XVII. — Serafim Slătineanu (1648—21 martie 1668)*: (G.B., XX (1961), nr. 1—2, p. 157—161).

Pr. Gabriel Cocora, *Episcopul Dionisie Romano și Academia Română. — Auto-didact*: G. B., XV (1956), nr. 8—9, p. 483—486).

(Autorul nesemnat), *O sută de ani de la moartea episcopului Filotei al Buzăului (16 august 1860—16 august 1960)*: (G. B., XX (1961), nr. 1—2, p. 136—156).

— *Episcopi ai Rîmnicului și Argeșului.*

Pr. Horia Constantinescu, *Ierarhi și opere religioase*: ...Episcopii Ilarion (1820—1821; 1828—1845) și Grigorie Rîmniceanu (1823—1828); Episcopul Chesarie Rîmniceanu, al Rîmnicului (1780—1792)... (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 252—254, 254—255).

— *Monahi.*

Arhim. Atanasie Gladcovschi, *Monahi cronicali din Minăstirea Cernica. — Protosinghelul Naum Rîmniceanu*: (G.B., XVI (1957), nr. 4—5, p. 247—256).

Ioan F. Stănculescu, *Două sute de ani de la nașterea protosinghelului Naum Rîmniceanu*: (G. B., XXIII (1964), nr. 11—12, p. 1171—1179).

Arhim. Atanasie Gladcovschi *Monahi cronicari din Sf. Mânăstire Cernica*: Căsan Cernicanul (G.B., XVII (1958), nr. 8, p. 740—748).

Pr. Gabriel Cocoră, *Arhimandritul Veniamin Catulescu, orator*: Figură de cărturar din secolul al XIX-lea (1816—1890) (G.B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 423—441).

b) Din Moldova

— *Mitropoliți ai Moldovei.*

Horia Constantinescu, *Ierarhi și opere religioase*: Varlaam, mitropolitul Moldovei (1632—1653)... (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 242—247).

Pr. Horia Constantinescu, *Preocupări sociale în scrisul lui Varlaam...*: (G.B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 891—893).

Prof. Nela Stănculescu, *Mitropolitul Dosoftei, 275 de ani de la moartea sa*: (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1193—1197).

Pr. Gabriel Cocora, *Note din cărți și despre cărți*: («Recenzie», la studiul lui V. Kernbach, «Un poet uitat, Dosoftei»...) (G.B., XVI (1957), nr. 8—9, p. 592—595).

Pr. Horia Constantinescu, *Ierarhi și opere religioase*: ..Mitropolitul Dosoftei al Moldovei (1671—1686)... (G. B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 248—250).

Pr. Horia Constantinescu, *Preocupări sociale în scrisul lui... Dosoftei*: (G. B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 900—901).

Diac. George Dincă, *Figuri de ierarhi și preoți în trecutul Bisericii Ortodoxe Române*: ...Mitropolitul Dosoftei... (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 165).

Diac. George Dincă, *Figuri de ierarhi și preoți în trecutul Bisericii Ortodoxe Române*: ...Mitropolitul Veniamin Costachi (1803—1808 și 1812—1842)... (*Ibidem*).

— *Episcopi de Roman.*

Diac. George Dincă, *Figuri de ierarhi și preoți în trecutul Bisericii Ortodoxe Române*: ...Episcopul Melchisedec al Romanului... (*Rev. cit.*, p. 166—167).

Diac. George Dincă, *75 de ani de la moartea episcopului Melchisedec*: (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 487—494).

c) Din Transilvania

— *Mitropoliți ai Ardealului.*

Pr. Horia Constantinescu, *Ierarhi și opere religioase*: ...Simeon Ștefan, mitropolitul Ardealului (1643—1646)... (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 247—248).

Diac. George Dincă, *Figuri de ierarhi și preoți în trecutul Bisericii Ortodoxe Române*: ...Mitropolitul Andrei Șaguna (1865—1873) (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 167—168).

— *Preoți din Ardeal.*

Remus Ilie, *Un preot cărturar și diplomat*: «Popa Mihai» sau «Popa în Rosnaw» din Ardeal (sec. XVI) (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1218—1222).

— *Ierarhi străini împăminteniți cultural la noi.*

Prof. Dr. Docent Dan Simonescu, *Cronicarul Matei al Mirelor în raport cu «Istoria paralelă» a lui Axinte Iricariul*: (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 436—456).

2. Lalci

Lucian Predescu, *Contribuții la viața cronicarului Gr. Ureche*: (G.B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 429—438).

(Același autor), *Contribuții la viața și opera lui Dragoș Eustratie Logofătul*: Cronicar contemporan cu Grigore Ureche (sec. XVII) (G.B., XXVIII (1969), nr. 9—10, p. 1047—1069).

Pr. Ioan I. Vasiliu, *La Prigoreni cronicarului Ion Neculce*. — *Ce știm despre mormintul acestuia*: (G.B., XXV (1966), nr. 7—8, p. 694—724).

Dan Simonescu, *Scriitorul Nicolae Milescu (1636—1708)*. — *La 250 ani de la moartea lui*: (G. B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 115—126).

Petre V. Haneș, *Nicolae Milescu și Biblia grecească Glykys (1687), din Veneția*: (G.B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 915—923).

(Același autor), *Nicolae Milescu, traducătorul Bibliei de la 1688* : (G.B., XXI (1962), nr. 9—10, p. 942—964).

Virgil Cindea, *O epigramă grecească tradusă de spătarul Nicolae Milescu* : («Recenzie», de D. S.) (G. B., XXII (1963), nr. 5—6, p. 580).

Petre V. Haneș, *N. Milescu, traducător necunoscut a opt cărți cunoscute* : (G.B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 30—49).

(Același autor), *N. Milescu, autor al Istoriei Țării Românești* : (G.B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 437—465).

(Același autor), *Un tricentelar Milescu. — Cartea cu întrebări (1691—1961)* : (G. B., XXI (1962), nr. 1—2, p. 74—96).

(Autorul desemnat), *Biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino* : Diplomat, istoric și geograf, reprezentant de mare prestigiu al culturii Țării Românești (1650—1716) («Revista Revistelor») (G. B., XXIV (1965), nr. 9—10, p. 935—937).

D. V. Sădeanu, *Un mare patriot, un mare cărturar, un luptător înfocat pentru prietenia româno-rusă* : Dimitrie Cantemir [26 oct. 1673 — 21 aug. 1723], scriitor, compozitor, muzicolog etc. al Țării Moldovei de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea (G. B., XII (1953), nr. 11, p. 668—674).

I. Predescu, *O controversă literară religioasă. Contribuția fraților Radu și Șerban Greceanu la cultura bisericească și laică* : Trăitori în secolele al XVII-lea — al XVIII-lea (G. B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 580—607).

Samuil Micu, *Scurtă cunoștință a istoriei românilor* («Comunicare») : Samuil Micu Clain (1745—1806), istoric și lingvist român iluminist din Transilvania, unul dintre corifeii Școlii Ardelene («Revista Revistelor», de Ioan F. Stănculescu) (G. B., XXII (1963), nr. 7—8, p. 826—828).

Pr. Gabriel Cocora, *Note din cărți și despre cărți* : ...«Recenzie» la lucrarea lui I. Budai-Deleanu, «Țiganiada» : date biografice despre scriitor... (G.B., XVI (1957), nr. 8—9, p. 595).

Gh. Pop, *Dinicu Golescu* : Mare cărturar și patriot român (1777—1830) («Recenzie», de Ioan F. Stănculescu) (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 729—732).

V. — LITERATURA LAICA ROMÂNEASCĂ DIN SECOLUL AL XIX-LEA

1. Tipărituri

C. Bărbulescu, *La aniversarea a 130 de ani de la apariția ziarului «Gazeta de Transilvania»* : (G.B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 1074—1075).

2. Poeți și scriitori clasici români

Paul Cornea, *Anton Pann* : Scriitor, muzician și folclorist român (1794—1854). Locul lui în literatura română («Recenzie», de Adrian N. Popescu) (G.B., XXIII (1964), nr. 7—8, p. 733—740).

Pr. Dr. George Potra, *În legătură cu viața lui Anton Pann și a urmașilor lui* : (G.B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 122—138).

Ic. Stavr. Const. Moldovan, *Viața și activitatea bisericească și literară a lui Anton Pann* : (G. B., XIII (1954), nr. 1—2, p. 87—93).

Pr. Mihai Iancu, *Anton Pann. — Cu prilejul aniversării morții sale* : (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1232—1236).

Pr. Al. N. Constantinescu, *Amintiri despre Grigore Alexandrescu* : Poet clasic român (1810—1885) (G.B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 954—955).

Pr. Gabriel Cocora, *Note din cărți și despre cărți* : ...Însemnări despre Nicolae Filimon (1819—1865), creatorul romanului realist românesc... (G. B., XVI (1957), nr. 8—9, p. 597—598).

Adrian N. Popescu, *Trei sferturi de veac de la moartea lui Vasile Alecsandri* : (G. B., XXIV (1965), nr. 9—10, p. 901—913).

D. Păcurariu, *Al. I. Odobescu* : Scriitor și om de știință român (1834—1895) («Recenzie», de Adrian N. Popescu) (G. B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1163—1168).

Adrian N. Popescu, *Ion Creangă, 75 de ani de la moartea marelui povestitor* : (G. B., XXIII (1964), nr. 11—12, p. 1159—1170).

Lucian Predescu, *Date inedite privitoare la viața și opera scriitorului Ion Creangă*: (G.B., XXVIII (1969), 11—12, p. 1237—1263).

(Autorul nesemnat), *Hasdeu și studiile de cultură veche românească*: Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838—1907), lingvist, istoric și scriitor român — una dintre cele mai proeminente personalități ale culturii noastre din secolul al XIX-lea («Revista Revistelor» (G. B., XXIII (1964), nr. 7—8, p. 745—748).

G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*: («Recenzie», de Ioan F. Stănculescu) (G. B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 615—617).

Pr. Prof. Dr. Gheorghe I. Moisescu, *Prinos intru aducerea aminte a poetului Mihai Eminescu, la 75 de ani de la moartea sa*: («Recenzie», de Gheorghe Alexe) (G. B., XXIII (1964), nr. 7—8, p. 728—729).

(Autorul nesemnat), *Festivalul «Mihai Eminescu» dat de studenții Institutului Teologic din București*: (G.B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 377—379).

(Autorul nesemnat), *Comemorarea poetului Mihai Eminescu la Institutul Teologic*: (G. B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 606—609).

N. Ar. Acterian, *La 80 de ani de la moartea lui Eminescu*: Scurte însemnări despre viața și moartea marelui poet român (G. B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 439—442).

(Autorul nesemnat), *Semicentenarul Caragiale*: Ion Luca Caragiale (1852—1912), scriitor clasic român, dramaturg, prozator și publicist. Aniversarea a 50 de ani de la moartea sa (G. B., (1962) nr. 7—8, p. 842—844).

Pr. Lăudatu Vasilescu, *Profesorul de românească al lui Coșbuc*. — *Cu prilejul a 90 de ani de la nașterea lui George Coșbuc*: (G. B., XV (1956), nr. 11, p. 659—661).

Prof. Dumitru Radu, *George Coșbuc*. — *O sută de ani de la naștere*: (G. B. XXV (1966), nr. 9—10, p. 899—905).

Const. Bărbulescu, *O nouă cronologie a Divinei Comedii*: Însemnări sumare despre George Coșbuc în legătură cu Divina Comedie («Revista Revistelor») (G. B., XX (1961), nr. 11—12, p. 1140—1141).

Marin I. Predescu, *Coșbuc (versuri)*: (G. B., XXV (1966), nr. 9—10, p. 906—907).

Adrian N. Popescu, *O carte de valoare despre Șt. O. Iosif*: Ștefan Octavian Iosif (1875—1913), poet român (G. B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 954—967).

D. Păcurariu, *Ion Ghica*: Om politic, economist și scriitor român (1816—1897) («Recenzie», de Adrian N. Popescu) (G. B., XXIV (1965), nr. 5—6, p. 563—570).

3. Cărturari și oameni de știință români din secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea

Ana-Maria Popescu și Alexandru Machedon, *Constantin Aristia*: Personalitate culturală de seamă din epoca de început a culturii românești moderne (G.B., XXVI (1967), nr. 9—10, p. 1026—1032).

Al. Alaxianu, *Din cărțile vechii Mitropolii din București*. — *Cîteva date privitoare la viața și opera fostului mare spătar — Ioan Cantacuzino*: (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 609—639).

VI. — LITERATURA LAICA ROMÂNEASCĂ CONTEMPORANĂ

1. Generalități

Adrian N. Popescu, *Reviste, grupări și curente literare la începutul secolului al XX-lea în literatura română*: («Recenzie») (G.B., XXIV (1965), nr. 11—12, p. 1182—1189).

2. Mari poeți și scriitorii români contemporani

Barbu Theodorescu, *Nicolae Iorga*: Istoric român, publicist, orator, om politic și scriitor («Recenzie», de Ioan F. Stănculescu) (G.B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 909—920).

Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *Nicolae Iorga ca istoric al Bisericii Ortodoxe Române*: Însemnări scurte despre viața și opera culturală a marelui istoric român (G. B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 72—80).

Pr. Victor N. Popescu, *Gala Galaction în drum spre preoție, după opera sa literară*: Date și precizări în legătură cu viața, preoția și opera acestui scriitor (G. B., XXVI (1967), nr. 11—12, p. 1106—1117).

Pr. Gabriel Cocora, *Părintele Gala Galaction, cronicar de artă plastică*: (G. B., XVII (1958), nr. 5, p. 513).

Gheorghe Drăgulin, *Gala Galaction despre relațiile dintre culte*: (G. B., XX (1961), nr. 5—6, p. 454—464).

Gala Galaction, «Opere alese»: («Recenzie», de Virginia Șerbănescu) (G. B., XVII (1958), nr. 6—7, p. 675—676).

Gala Galaction, «Oameni și gânduri din veacul meu»: («Recenzie», de Pr. Al. Delcea) (G. B., XV (1956), nr. 3—4, p. 165—168).

A. Lefter, *La moartea academicianului preot Gala Galaction*: (G. B., XX (1961), nr. 3—4, p. 358—360).

Dumitru Radu, *Note privitoare la noțiunea «a crea» în lexiconul lui Arghezi*: («Recenzie», de Gheorghe Alexe) (G. B., XXIV (1965), nr. 7—8, p. 739—740).

Gh. Alexe, *Poetului Tudor Arghezi la 86 de ani*: (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 533).

(Autorul nesemnat), *Folclorul și Mihail Sadoveanu*: («Revista Revistelor») (G. B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 189—190).

Alexandru Piru, *Liviu Rebreanu: Mare scriitor român (1885—1944)*: («Recenzie», de Adrian N. Popescu) (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 383—389).

Camil Petrescu, «Un om între oameni»: («Recenzie», de Pr. Constantin Petrescu) (G. B., XV (1956), nr. 10, p. 564—567).

3. Folclorul românesc

Magistr. Gh. Alexe, *Despre folclorul românesc*: (G. B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 198—203).

(Autorul nesemnat), *Folclorul și Mihail Sadoveanu*: («Revista Revistelor») (G. B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 189—190).

Gh. Alexe, *Citind revista de folclor*: (G. B., XVII (1958), nr. 1—2, p. 194—196).

VII. — LITERATURA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN CONTEMPORANEITATE

1. Cărți de cult

Pr. Olimp N. Căciulă, *Cartea de cult în ultimul deceniu (1948—1958)*: Cărțile de cult tipărite, în această perioadă, la Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă (G. B., XVII (1958), nr. 6—7, p. 554—559).

Măsuri pregătitoare pentru tipărirea unui Tipic bisericesc: Dispozițiile Sfântului Sinod în această direcție (G. B., IX (1950), nr. 9—10, p. 80—81).

Pr. Olimp N. Căciulă, *Din activitatea editorială a Bisericii*: (G. B., XI (1952), nr. 4, p. 160—166).

(Autorul nesemnat), *Carte de rugăciune pentru tot creștinul*: («Recenzie») (G. B., XII (1953), nr. 1, p. 42—45).

(Autorul nesemnat), «*Învățătura de credință creștină ortodoxă*»: («Recenzie») (Rev. cit., p. 45—50).

Pr. Gh. Bejgu, *La cinci ani de arhipăstorire*: Din realizările sectorului de Editură și Tipografie al Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, între anii 1948—1953 (G. B., XII (1953), nr. 5—7, p. 290—291).

(Autorul nesemnat), *Liturghia psaltică armonizată pentru cor mixt*: (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 920—922).

Gheorghe Alexe, *Îndrumător bisericesc pe anul comun de la Hristos, 1963*: («Recenzie») (G. B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 393—395).

2. Manuale de învățămînt teologic

Asist. Const. C. Pavel, *Literatura teologică didactică în ultimii zece ani*: (G. B., XVII (1958), nr. 6—7, p. 659—675).

Pr. Gheorghe Chiriac, *Simbolica lui Andrușos*: («Recenzie», după trad. rom. a Prof. Univ. Iustin Moisescu) (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 76—78).

3. Cărți de predici sau cu conținut omiletic

Gala Galaction, *Ziua Domnului*: («Recenzie», de Arhid. V. Anania) (G. B., XVI (1958), nr. 4, p. 388—391).

Pr. Ol. N. C., *Insemnări despre cărți*: Gala Galaction, «Ziua Domnului»... (G. B., XVII (1958), nr. 3, p. 289).

Alexei, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, *Predici, cuvântări, pastorale și articole*: (Trad. și red. de I. Parocescu) (G. B., XI (1952), nr. 5—7, p. 289—294).

Nicolae, Mitropolitul Krutițki, *Cuvântări bisericești* (vol. I—II): («Recenzie», de Pr. Victor N. Popescu, după trad. rom. a pr. Nicolae M. Popescu) (G. B., IX (1950), nr. 1—2, p. 27—35; — X (1951), nr. 4—5, p. 28—35).

Pr. Florea Laudă, *Cum apreciază poporul credincios predicile I. P. S. Mitropolit Nicolae Krutițki*: (G. B., IX (1950), nr. 4—5, p. 54—55).

4. Alte cărți cu conținut bisericesc

Pr. Dr. Gh. I. Soare, *Biserica și asistența socială (Doctrina și organizarea în primele șase secole)*: («Recenzie», de Pr. D. Fecioru) (G. B., IX (1950), nr. 3, p. 73—81).

Pr. Dumitru Călugăr, *Caracterul religios-moral-creștin*: («Recenzie», de Asist. Const. C. Pavel) (G. B., XV (1956), nr. 3—4, p. 163—165).

Sebastian, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Osteneli chiriarhale* (vol. I): Sînt analizate 3 probleme — iconomia harului; în apărarea păcii; stăruiește în învățură («Recenzie», de Pr. Olimp N. Căciulă) (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 72—75).

Ovidiu Marina, *30 de zile în U.R.S.S.*: («Recenzie», de Pr. Prof. Petru Rezuș) (G. B., IX (1950), nr. 1—2, p. 35—39).

Ovidiu Marina, *Insemnări din Bulgaria*: («Recenzie», de Pr. Teodor Moldoveanu) (G. B., XIV (1955), nr. 9, p. 555—560).

5. Reviste bisericești

(Autorul nesemnat), «*Glasul Bisericii*» — publicație oficială și a Sîntei Episcopii a Dunării de Jos: (G. B., X (1951), nr. 1—3, p. 37).

(Autorul nesemnat), *Chemare către frații preoți din Eparhie*: În legătură cu colaborarea preotimii, din cuprinsul Mitropoliei, la revista «Glasul Bisericii» (G. B., VIII (1949), nr. 10, p. 70).

(Autorul nesemnat), *La început de an*: Publicațiile revistei «Glasul Bisericii», pe anul 1949, și perspectivele revistei pentru anul 1950 (G. B., IX (1950), nr. 1—2, p. 3—5).

(Autorul nesemnat), *Arhiepiscopia Bucureștilor în ultimii douăzeci de ani, 1948 — 6 iunie — 1968*: ...Despre editarea revistei mitropolitane «Glasul Bisericii»... (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 531).

(Autorul nesemnat), *Anuarul Sîntei Arhiepiscopii*: (G. B., IX (1950), nr. 4—5, p. 75—76).

(Autorul nesemnat), *Centenarul «Telegrafului român»*: Organul oficial al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și Sibiu, și al episcopilor de Cluj și de Oradea (G. B., XII (1953), nr. 2—3, p. 150—153).

Pr. Dr. Nic. Neaga, *Anuarul Institutului Teologic Universitar din Sibiu* (an. XXV: 1948—1949): («Recenzie», de Pr. V. Prisăcaru) (G. B., IX (1950), nr. 1—2, p. 40—43).

VIII. — LITERATURA CONTEMPORANĂ A BISERICILOR ORTODOXE SURORI

Biserica Ortodoxă Rusă și războiul pentru apărarea Patriei. — Culegere de documente bisericești: («Recenzie», de Pr. Dumitru Cristescu, după trad. rom. a lui Paul Donici) (G. B., IX (1950), nr. 4—5, p. 81—88).

«*Jurnalul Patriarhiei Moscovei*», 1/952: («Recenzie», de Teodor N. Manolache, după trad. rom. a Pr. I. Parocescu) (G. B., XI (1952), nr. 4, p. 153—156).

Mitropolitul Nicolae al Crutiței și Colomenscului, «*Să apărăm pacea*: (Trad. și red., de Pr. I. Parocescu) (G. B., XI (1952), nr. 5—7, p. 294—304).

«*Jurnalul Patriarhiei Moscovei*», nr. 4/952: (Trad. și recenzie de Pr. I. Parocescu) (G. B., XI (1952), nr. 8—10, p. 467—469).

«*Jurnal Moskovskoi Patriarhii*» («*Revista Patriarhiei din Moscova*»), nr. 1, 2/961; («*Revista Revistelor*», de Pr. I. Parocescu) (G. B., XX (1961), nr. 5—6, p. 565—568).

Pr. I. Parocescu, *Spiculi din «Revista Patriarhiei din Moscova»*, nr. 3/961: («*Notă bibliografică*») (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 775—776).

Pr. Al. Severin, «*Studii Teologice*», vol. I (Moscova, 1960): («Recenzie») (G. B., XX (1961), nr. 9—10, p. 940—956).

Magistr. V. Hristov și Prof. I. Bria, *Insemnări din teologia bulgară contemporană: Creștinismul și viața pămîntescă: (Anatomia etică și theonomia religioasă; Antropocentrism etic — theocentrism religios; Transcendentism religios — imanentism etic)* (G. B., XVII (1958), nr. 9, p. 908—912).

Църковен вестник (*Jurnal Bisericesc*), Organul Patriarhiei Ortodoxe Bulgare, nr. 1—13/958): («Recenzie», de Magistr. V. Hristov și I. Georgescu) (G.B., XVII (1958), nr. 9, p. 903—906).

IX. — CULTURA ȘI LITERATURA UNIVERSALA

1. Literatură universală

Tudor Vianu, *Studii de literatură universală și comparată: («Recenzie», de N. Neaga)* (G.B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 618—619).

(Autorul nesemnat), *Omul în literatura veche rusă: («Revista Revistelor»)* (G. B., XXI (1962), nr. 1—2, p. 199—200).

(Autorul nesemnat), *Cel de al patrulea centenar al cărții rusești: («Revista Revistelor»)* (G. B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 627—629).

(Autorul nesemnat), *Conferința scriitorilor din țările Asiei și Africii: («Revista Revistelor»)* (G. B., XVII (1958), nr. 11, p. 1111—1112).

(Autorul nesemnat), *Expoziția cărții sovietice: (Rev. cit., p. 1112—1113).*

(Autorul nesemnat), *Cel de al treilea congres al scriitorilor din U.R.S.S.: (G. B., XVIII (1959), nr. 7—12, p. 617—619).*

2. Figuri proeminente în decursul istoriei

Nicodim, Mitropolitul Leningradului și Novgorodului, *Acțiunea măreață a Științelor Frații Metodie și Chiril: («Recenzie», de P. V. I.)* (G.B., XIXVIII (1969), nr. 9—10, p. 1128—1131).

Paraschiv V. Ion, *A 1100-a aniversare a morții Sf. Chiril-Constantin Filozoful: (G. B., XXVIII (1969), nr. 9—10, p. 1026—1036).*

Prof. T. G. Bulat, *Cinci sute de ani de la nașterea umanistului Desirius Erasmus de Rotterdam: (G. B., XXV (1966), nr. 7—8, p. 694—724).*

Gabriel Popescu, *400 de ani de la moartea lui Michelangelo Buonarroti: Sculptor, pictor, arhitect și poet italian, unul dintre titanii Renașterii (1475—1564)* (G. B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 621).

Pr. Const. Barbu, *400 de ani de la nașterea lui Francis Bacon: Om de stat și filozof englez (1561—1626)* (G. B., XX (1961), nr. 1—2, p. 171—172).

Gabriel Popescu, *400 de ani de la nașterea lui Shakespeare: William Shakespeare (1564—1616), cel mai mare dramaturg și poet al Renașterii engleze, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai literaturii universale* (G. B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 621).

Prof. Bartolomeu Popescu, *Jan Amos Komensky și valoarea de actualitate a operei lui: (G. B., XVI (1957), nr. 10—11, p. 754—765).*

Pr. Prof. D. Belu, *Jan Amos Komensky, 300 de ani de la apariția culegerii «Opera didactica omnia»: Gînditor umanist și pedagog ceh (1592—1670). Despre opera sa, și îndeosebi «Opera didactica omnia»* (G. B., XVII (1958), nr. 8, p. 767—773).

(Autorul nesemnat), *Comenius, umanist creștin: («Revista Revistelor»)*, (G. B., XVII (1958), nr. 11, p. 1128).

Al. A. B., *350 de ani de la nașterea poetului englez John Milton: (G. B., XVII (1958), nr. 12, p. 1167).*

(Autorul nesemnat), *250 de ani de la nașterea lui Jean Jacques Rousseau (1712—1778): (G. B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 176—177).*

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: ...150 de ani de la nașterea lui Charles Dickens (1812—1870), scriitor englez, reprezentant de seamă al realismului critic și unul dintre maeștrii romanului în literatura universală* (G. B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 451).

Pr. Titus Țifu, *100 de ani de la nașterea lui A. P. Cehov: Anton Pavlovici Cehov (1860—1904), scriitor și dramaturg rus, reprezentant de seamă al realismului critic în literatura universală* (G. B., XIX (1960), nr. 5—6, p. 528—533).

Pr. Const. Galariu, *Rabindranath Tagore, poet și filozof indian*. — *Centenarul nașterii sale*: (G. B., XX (1961), nr. 5—6, p. 465—477).

(Autorul nesemnăt), *Centenarul Maeterlinck*: Maurice Maeterlinck — scriitor, filozof și dramaturg belgian de limbă franceză (29 aug. 1862—6 mai 1949) (G. B., XXI (1962), nr. 9—10, p. 1012).

(Autorul nesemnăt), *100 de ani de la nașterea filozofului indian Swami Vivekananda (1862—1902)*; (G.B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 177—179).

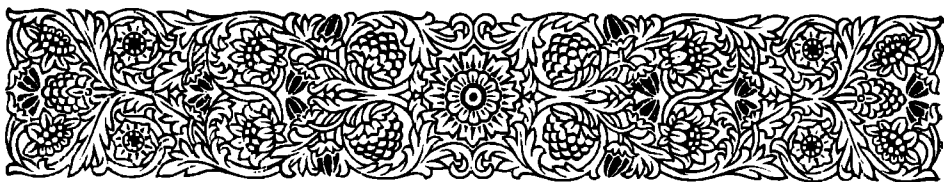
Const. Bărbulescu, *50 de ani de la moartea lui Lev Tolstoi și umanismul operei sale*: Lev Nikolaevici Tolstoi (1828—1910), mare scriitor rus, unul dintre cei mai iluștri reprezentanți ai prozei realist-critice mondiale (G. B., XX (1961), nr. 1—2, p. 184).

B. A. Alexandru, *Lev Nicolaevici Tolstoi în lupta pentru pace și dreptate socială*: (Rev. cit., p. 162—168).

(Autorul nesemnăt), *Bertrand Russel la 90 de ani*: Filozof și logician neopozitivist englez, militant activ pe țărîm obștească (n. 1872) (G. B., XXI (1962), nr. 7—8, p. 844—845).

Pr. Const. Barbu, *Ilya Ehrenburg împlinește 70 de ani*: Mare scriitor rus al secolului al XX-lea (G. B., XX (1961), nr. 1—2, p. 170—171).

Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU

CHIPURI DE PREOȚI ADORMIȚI ÎNTRU DOMNUL

Protopopul Nicolae Popian

Am în fața mea cartea *Preoți de mir adormiți în Domnul*, de Preotul Nicolae M. Popescu, profesor universitar și membru al Academiei Române, apărută în editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române (Literatură nr. 2) în anul 1942, București.

Părintele Nae Popescu — cum era îndeobște cunoscut — a murit pe brațele prietenilor, după ce eu i-am dat Sfânta Împărtășanie, spunind el singur rugăciunile pe de rost, cu glasul-i metalic de bas pătrunzător...

De la trecerea lui din această lume, s-au scurs 8 ani (+ 10 februarie 1963), și încă nu s-a șters din memoria celor ce l-au cunoscut și iubit, figura și personalitatea acestui preot între preoți.

Cine trece, din împlinire, sau anume, pe strada Romană, astăzi Mihail Eminescu, începând din Calea Moșilor (odinioară Podul din afară) mergând o distanță numai de 500 metri, pe dreapta, lângă statuia lui Tudor Vladimirescu, întâlnește în cale, în fața bisericii — pe la anul 1909 — pe timp de vară ca și pe timp de iarnă, îmbrăcat în sutană neagră curată, și pe deasupra cu o haină mai scurtă, în cap cu o căciulă, pe timp friguros, iar vara cu o căciuliță roșie de catifea, în loc de potcap, un chip plăcut de preot, cu barba și plețele lungi și negre ca abanosul, pieptănate frumos, și virite sub gulerul anteriorului, în vîrstă cam de 36 ani. Era protopopul județului Vlașca și parohul bisericii Precupeții Vechi *Pr. Nicolae Popian*, despre care ne va fi scrisul mai departe.

Era un bărbat frumos, de statură mijlocie, cu fața radioasă de bunătate și înțelepciune, avînd un semn sub ochiul stîng. Era mereu cu zimbetul pe buze, gata să dea răspuns și sfaturi înțelepte, celor ce-l întrebau despre planurile ce urmărește în curtea bisericii vechi, mică și dărăpănată, cu zidurile deteriorate, cu crucea plecată într-o parte, gata să cadă... căci ea data din anul 1872 și era ridicată prin contribuția și osîrdia precupeților din acea mahală, de pe vremuri. Buruienile cuprinseseră curtea peste tot, iar nefiind împrejmuită, gunoaiele și murdăria se lăfăiau în pace în jurul ei.

Părintele Nae Popian, preot și protopop tînăr, era născut în anul 1873 — 13 iulie — în comuna Mogoșani, județul Dimbovița, fiul preotului local Ioan Popescu și al preotesei Elena. Făcuse școala primară la Găești și Seminarul «Nifon Mitropolitul» la București, cu vreo 6 ani înaintea părintelui Nae Popescu — de care am amintit la început — iar în 1899 își luase licența în teologie, după ce făcuse mai întîi ucenicia, ca bun cîntăreț, la biserica Udricani din Capitală.

La 26 martie 1900 — căsătorit fiind cu fiica preotului Marin Popescu, de la Sfîntul Nicolae Vlădica, anume Venera, — este hirotonit preot pe seama bisericii Popa Chițu din Capitală, de către Mitropolitul Ungrovlahiei Iosif Gheorghian, Primatele României și curînd după aceea, ținîndu-se seamă de deosebitele sale calități sufletești, de talentul lui de cîntăreț și la gospodărie. este mutat la biserica «Precupeții Vechi» din apropiere (la 28 ianuarie 1902) cu speciala îndatorire de a o reface din temelie.

Pentru meritele lui dovedite în scurtul timp de păstorie (numai 2 ani), în anul 1902, este ridicat la rangul de Iconom stavrofor, dîndu-i-se cu acest prilej, în ziua de 1 martie, *Crucea Mîntuitorului Hristos* pe care avea să o poarte toată viața. Cum vom vedea, mai departe, și la propriu și la figurat — a suferit ca și El, chinurile crucii

unui părinte îndurerat, care a pierdut, rind pe rind, în intervale scurte, 6 copii, dându-i podoabă mormintului și jertfă lui Dumnezeu!

La 1 aprilie 1905 este chemat în administrația bisericească cu rangul de protoiereu al județului Dimbovița, mai întâi și apoi al județului Vlașca, în care situație se arată gospodar desăvârșit, sfătuitor sincer al celor necăjiți și ajutător al celor nevoiași, cu fapta, nu numai cu cuvântul. Mai ales, în timpul răzcoalelor țărănești din 1907, s-a arătat un bun apărător al drepturilor țăranilor din județ, căutând să împace asperitățile dintre proprietari și muncitori și aducând peste tot pace și bună învoire între oameni, după cuvântul Evangheliei.

Și cu vorba lui blândă și inima deschisă, a reușit să aducă liniște în tot locul, muștrind pe cei bogați și exploatare și mângâind pe cei oropsiți, dând tuturor nădejde de mai bine în viitor!

Aceeași aplecare spre cei nevoiași și oropsiți ai soartei a arătat-o și când, împreună cu o mână de oameni din parohie, care aveau aceleași simțăminte ca și el, a înființat într-o casă, pe strada Viitor, Societatea de ajutor reciproc *Cuvioasa Parashiva* în anul 1905, unica, aproape, în București.

Protopopul Nae Popian avea, după cum am mai spus, deosebite însușiri sufletești: era bun gospodar și iubea podoaba Casei Domnului.

Biserica «Precupeții Vechi», zidită, în vremuri grele și de oameni fără pricepere, în anul 1872, se dărăpănase, nu mai corespundea vremurilor de atunci, fiind și neîncăpătoare, pentru parohia care se întinse, pe străzi mărginașe noi.

Cu vorba lui blajină, cu stăruința lui a început o muncă grea și anevoioasă, dar a biruit toate obstacolele ce i s-au pus în cale.

Așa că, din biserica cu peretii desghiocați, cu turla într-o parte, prinsă între buruieni și gunoaie, a ridicat alt locaș nou Domnului, mare, impunător, adăugându-i încă două turle în față. Dumnezeu i-a întărit nădejdea de a duce mai departe lucrarea sa de gospodărie, începând cu curtea bisericii, înălțarea Casei parohiale, lucrare destul de grea și anevoioasă, din cauza lipsei de fonduri bănești. Prin cunoștințele și rudele sale, prin bătaii la ușile instituțiilor publice, concerte și serbări, abia a putut agonisi în acest scop suma de 600 lei iar restul pînă la 14.000 lei, cit a costat casa, l-a acoperit din truda sa personală. A dorit mult să construiască această casă parohială, pentru ca să știe tot poporul, de aci înainte, că păstorul lor sălășluiește în casa din mijlocul turmei, unde, ziua și noaptea, vor alerga pentru trebuințele duhovnicești și de tot felul, cum vom vedea mai departe.

Dragostea lui față de toți fiii săi duhovnicești s-a arătat, în mod permanent, și-n orice clipă, din zi și din noapte; gîndea ce ar mai putea crea spre a sprijini pe cei nevoiași, lipsiți de ajutor. Nu economisea nici o clipă pe care să n-o fi întrebuințat spre binele și alinarea sufletelor lor, cum spune Mîntuitorul în Evanghelie: «Păstorul cel bun, sufletul său își pune pentru oi!»

Protoiereul Iconom Stavrofor Nicolae Popian era și un bun administrator în cele ale instituției clericale, care li încredințase un post de răspundere. «Protoiereul, în înțelesul larg al cuvîntului, este: ochiul și urechile chiriarhului...».

Figură distinsă și stăpînă pe toate acțiunile sale, își servea cu dragoste și adînc devotament mai întîi stăpînul spiritual, chiriarhul, care-i încredințase bastonul de comandă al unui județ cu mii și mii de suflete.

Dădea sprijin moral tuturor acțiunilor bune, căci el lua parte la toate întrunirile de interes obștesc, culturale, economice și administrative.

Așa că, nu era cerc cultural sau întrunire de orice natură, în județ, la care să nu ia parte protopopul și, cu cuvîntul lui, să nu încurajeze, să îndemne, să certe sau să împace, după cazuri, orice neînțelegeri s-ar fi ivit.

Părintele Nae Popian însă, iubea pe preoți și-i ocrotea ca pe frații săi. Nu numai că-i apăra, dar se îngrijea de familiile lor. Pe cîți copii de-ai preoților nu-i băga în școli, la oraș, la cîmine și cantine? Se interesa de sănătatea lor, ducîndu-i la doctori și spitale, le da ajutoare în bani pentru cele trebuitoare: cărți, îmbrăcăminte etc. Era ca un tată pentru toți. De aceea preoții îl iubeau, îl stimau și-l prețuiau, încît, după 32 de ani de protopopie, cînd a părăsit lumea aceasta, la o vîrstă tînă — 65 de ani — a lăsat un gol neîmplinit și o jale generală.

Protoiereul Popian, această figură distinsă, preot între preoți, demn și cinstit, în toate acțiunile sale social-culturale, a fost și un părinte de familie desăvârșit, un soț într-adevăr ideal. Și-a iubit și stimat pe soția sa Venera, pînă la sfîrșitul vieții; a

respectat căminul, l-a îmbrăcat cu toată căldura sa, și a suferit pentru el, purtând greaua cruce a suferinței, chiar în timpul vieții sale scurte.

Din căsătoria lui a avut 8 copii, din care 6 s-au stins din viață de timpuriu, numai doi supraviețuind tatălui lor.

Părintele Nae Popian duce astfel o viață de zbucium sufletesc, trece prin momente de mari dureri, nemaiîntlnite, și asistând neputincios în fața pierderii, rînd pe rînd, a celor 6 vlăstare ca îngerii, în care avea nădejdea să-i vadă mari, să le facă un frumos viitor și să-i aducă bucurie și sprijin bătrînelor. Dar, în fața acestor lovituri nu cade învins, ci, după fiecare pierdere, întocmai ca *Iov din Biblie*, exclamă: «Cum am primit pe cele bune, așa trebuie să primesc și pe cele rele. Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele lui binecuvîntat!»

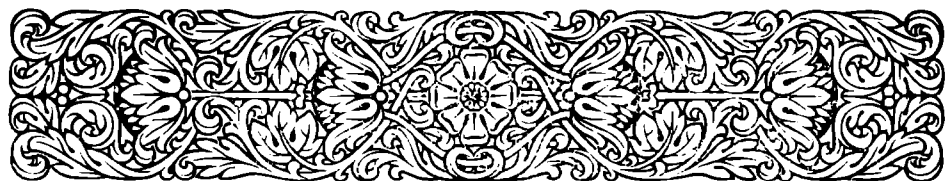
Cîte nopți de veghe la căpătîiele copiilor săi bolnavi, pe rînd și pierduți pe rînd?... El care, pe lingă activitatea lui clericală și administrativă bisericească, palpita pentru fiecare copil în școală, acasă și pretutindeni.... Pe lingă copiii lui, cum am arătat mai sus, avea și grija altor copii...

Începînd din anul 1925, pe lingă alte însărcinări de ordin sacerdotal și social, a fost ales, — după votarea noii legi de organizare autonomă a Bisericii Ortodoxe —, membru în Adunarea Eparhială a Eparhiei Bucureștilor și consilier în Consiliul Eparhial, adăugînd încă o *verigă la lanțul preocupărilor sale obștești*. Era o plăcere cînd apărea la ședințele Consiliului Eparhial.

Acest vălmășag de preocupări obștești, familiale și de jertfelnicie pentru aproapele, în care *sufletul* lui trece dintr-o extremă într-alta, cu aceeași putere de dăruire, l-au zdruncinat puternic și, fatal, l-au dus la deznodămîntul final. Ca o luminare ce se consumă arzînd pînă la ultima picătură de ceară, așa s-a mistuit părintele protopop Nicolae Popian. În ziua de 31 octombrie 1937, după o neobișnuită încordare ca să-și îndeplinească ultima datorie, la ora 23, noaptea, *cade obosit*, surmenat de atîtea emoții și activitate, victimă a unei congestii cerebrale...

La 5 noiembrie 1937, se stinge din viață, apune pentru totdeauna ultima licărire de lumină a aceluia care a fost lumină și viață, mai mult pentru alții decît pentru sine. Amintirea lui însă va rămîne vie și neștearsă în sufletele celor ce l-au cunoscut și iubit și a celor ce s-au înfruptat din binefacerile sufletului său mare. Îl vor binecuvînta și se vor ruga pentru sufletul lui preoții care se vor fi bucurat de înfăptuirile lui, făcîndu-l prin aceasta nemuritor, căci «*Fapta bună rămîne neștearsă pe Irontispiciul operelor celui decedat, și vor fi martorii cei mai de seamă, la scaunul dreptului judecător!*»

Pr. EUGENIU BĂRBULESCU

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

CONFERINȚA DE ORIENTARE A CLERULUI DIN LUNA MARTIE 1971

Prima conferință de orientare a clerului din acest an a fost consacrată celei de-a 70-a aniversări a zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian (22 februarie).

Cu acest prilej preoțimea ortodoxă română a adus un distins omagiu personalității Prea Fericirii Sale și a elogiat opera multilaterală a sa în ogorul Bisericii, operă ce prin realizările ei a întărit prestigiul unității bisericești, al coexistenței și înțelegerii frățești dintre toate cultele din patria noastră, și a impus valoarea ortodoxiei românești în fața opiniei bisericești de pretutindeni.

Spre deosebire de alte conferințe de orientare, conferința din luna martie a constituit, pe lângă un popas sărbătoresc și prilejul unei mărturisiri unanime a recunoștinței și mulțumirii față de Întâistătorul Bisericii noastre, care, datorită îndelungatei și variatei sale experiențe, a dat o nouă orientare preoțimii și activității bisericii noastre și prin pilda lucrării sale, a dat un nou îndemn și energie potențialului spiritual, social și moral adevăratei și vechii noastre ortodoxii.

Conferința de orientare s-a ținut în vremea Sfântului și marelui post al Paștelui, într-o atmosferă de rugăciune și adânc duh de smerenie. Desfășurată între 16—30 martie 1971 la sediile protoierilor respective, conferința a fost prezidată de către delegații Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, după cum urmează : La protoieria Circa a III-a Capitală : P. S. Episcop Antonie Plămădeală, Vicar Patriarhal, precum și la Protoieria Tîrgoviște ; la Circa a II-a Capitală : P.C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar mitropolitan ; la Circa I Ilfov : P.C. Diacon N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București ; la protoieria Giurgiu : P.C. Preot Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale ; la protoieria Găiești : P.C. Consilier Pr. Sabin Verzan ;

la protoieriiile II Ilfov și Vălenii de Munte : Pr. Prof. Alexandru Ciurea ; la protoieria Călărași P.C. Consilier Pr. D-tru Fecioru ; la protoieria Alexandria : P.C. Inspector D-tru Găină ; la protoieria Fetești : P.C. Consilier Pr. Leonida Mateescu ; la protoieriiile Turnu Măgurele și Cîmpulung-Muscel : P.C. Consilier Pr. Mihai Marinescu ; la protoieria Oltenița : P.C. Consilier Pr. Petre Alexandru ; la protoieria Ploiești : P.C. Consilier Pr. Teodor Cazan ; la protoieriiile Titu și Urziceni : P.C. Consilier Pr. Nic. Diaconu ; la protoieria Cîmpina : P. C. Consilier Gh. Soare ; la protoieria Slobozia : P. C. Consilier Pr. Octavian Popescu ; la protoieria Circa I Capitală : P. C. Profesor Pr. Mircea Chialda și la protoieria Videle : P. C. Consilier Pr. Ioan Popa.

Potrivit obiceiului, conferința a fost precedată de oficierea unui Te-Deum, săvîrșit de un sobor de preoți din mijlocul celor prezenți, după care PP. CC. protoieri au deschis lucrările prin scurte cuvîntări în legătură cu tema fixată : *Preocupări actuale ale Bisericii Ortodoxe Române pentru păstrarea unității lăuntrice și de doctrină, cult și organizare.*

Toți protoierii, în numele preoțimii din circumscripțiile lor protopești au adus un cald salut delegațiilor Centrului Eparhial care au venit să prezideze prima conferință de orientare din acest an.

Vorbitorii, referindu-se la tema dată — ca un omagiu și elogiu adus celei de a 70-a aniversări a zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — au trasat jaloanele mai importante ale acestei probleme tratată în lumina prevederilor Statutului de organizare a Bisericii Ortodoxe Române (art. 2), prin care s-a stabilit că Biserica noastră își păstrează unitatea dogmatică, canonică și a cultului cu Biserica ecumenică a Răsăritului. Principiul acesta al unității a creat responsabilități și îndatoriri pe care preoțimea le poate îndeplini luînd învățămintele din îndemnurile prețioase din lucrarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — *Apostolat social* — din cuvîntările chiri-arhilor, de la conferințele de orientare, de la cursurile de îndrumare, din articolele de reviste bisericești etc.

În lucrarea lor preoții au îndatorirea de a păstra și a duce mai departe generațiilor viitoare datoria spirituală a iubirii și unității doctrinare, canonice, de organizare și de cult, moștenită cu atîtea jertfe de la înaintașii noștri. Această sfîntă și prețioasă moștenire trebuie valorificată și oferită de biserică poporului credincios.

Toți PP. CC. Protoierii au rugat pe delegații Centrului Eparhial să prezinte Prea Fericirii Sale întreaga recunoștință și mulțumire a preoțimii pentru toată opera de ocîrmuire, orientare și împreună-lucrare cu toate cultele religioase din Patria noastră și spiritul de colaborare dintre Biserică și Conducerea de Stat.

De asemenea, au asigurat, devotamentul sincer al întregii preoțimii din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor și de sprijinirea eforturilor pe care le face statul și poporul nostru pentru înflorirea patriei noastre — Republica Socialistă România — și pentru pace.

La aceste cuvinte de salut au răspuns delegații Centrului Eparhial, aducînd mulțumire în numele Întîistătătorului Bisericii noastre, au urat succes și spor la lucru conferinței de orientare.

După constituirea birourilor de lucru, avînd președinți pe delegații chiriarihali și membrii pe protoierei și unul sau doi membrii ca secretari, s-a dat citire proceselor verbale ale comitetelor de lectură din fiecare protoierie, prin care s-au numit referenții principali și coreferenții.

Toți referenții au abordat tema respectivă tratînd-o cu competență, ca pe o actuală și continuă problemă și preocupare a întregii noastre biserici pentru că de unitatea lăuntrică de doctrină, cult și organizare, depinde toată existența și propășirea sa. În referatele lor s-a căutat analizarea problemei din punct de vedere ortodox, în lumina realităților și a coordonatelor vremilor noi. S-a subliniat că reorganizarea vieții bisericești, cu întregul ei complex de preocupări, dar mai ales în ceea ce privește relațiile externe cu bisericile ortodoxe surori și cu celelalte biserici ortodoxe sau de alte confesiuni au fost lărgite inaugurîndu-se un climat de înțelegere și de respect, de convorbiri, de dialoguri, în cadrul Mișcării ecumenice. Pe teren social s-a concretizat în mod deosebit participarea preoțimii la realizările gospodărești și la lupta pentru apărarea păcii. Toate acestea nu reprezintă altceva decît opera de restaurare a întregului program aflat în *Apostolatul Social* și în toată opera măreață a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care a fost promotorul activ și energic al Bisericii, care a inițiat, a lucrat și a desăvîrșit toate aceste realizări.

În încheierea acestui punct din ordinea de zi, PP. CC. Președinți au subliniat :

Astfel P. C. Diacon Rector N. I. Nicolaescu la Circa I-a Ilfov spunea : «Biserica noastră este o biserică slujitoare. Ea slujește și pentru cele de mîntuire și pentru viața de pe pămînt. Ea a știut să dăruiască vieții și poporului : credința strămoșească, nădejdea unui viitor mai bun și dragostea față de orice om».

P. C. Pr. Profesor Mircea Chialda, la Circa I-a Capitală încheia : «Biserica și-a deschis porțile pentru doctrinele vremii care și-au găsit concordanță cu învățătura tradițională creștină. Unitatea de credință și de cult rămîne un mijloc și un scop în sine al pastorației preotului».

P. C. Pr. Consilier Mihail Marinescu la protoieria Turnu Măgurele spunea : «Patria și Biserica ortodoxă română se bucură de un mare prestigiu în străinătate. Biserica este cunoscută în bună măsură datorită prestigiului Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian».

Iar Protoiereul Iuliu Man de la Circa a II-a Capitală mărturisea : «Personalitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian s-a conturat tot mai luminos ca un strălucit ierarh al bisericii, înțelept și destoinic conducător al ei spre noi așezări de viață și de progres al credincioșilor din Republica Socialistă România, ctitor întregitor al catapetesmei sfîșiată la 1700 și factor esențial al progresului religios spiritual, nu numai în țară, dar și în aria ecumenistă a Bisericii creștine».

În cea de-a doua parte a conferinței au fost citite rapoarte de activitate de către preoții participanți, din care se desprinde munca depusă de fiecare pe teren social, pastoral și edilitar, și munca lor pentru înfrumusețarea satelor, bisericilor, cimitirelor precum și activitatea lor în lupta pentru apărarea păcii.

În încheiere au fost făcute unele comunicări privind diferite evenimente și manifestări pe perioada 1 noiembrie 1970—15 martie 1971 după cum urmează :

În cadrul relațiilor cu bisericile ortodoxe.

I. La 7 martie 1971 a încetat din viață la Sofia, Patriarhul Chiril al Bisericii Bulgariei în vîrstă de 70 ani. A fost primul patriarh al bisericii bulgare după reînființarea patriarhatului bulgar în 1953. Patriarhul Chiril a fost un constant prieten al Prea Fericitului Patriarh Justinian și admirator al Bisericii Ortodoxe Române.

La funeralii a participat o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, formată din : I.P.S. Mitropolit Nicolae Mladin al Ardealului și PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, vicari patriarhali. A fost înmormîntat la Mînăstirea Bacicovo.

II. În cadrul relațiilor cu organizațiile mondiale creștine.

1. Cu consiliul Mondial al Bisericilor.

a. Sesiunea Comitetului Central C.E.B.

Între 10—21 ianuarie 1971 au avut loc la Adis Abeba lucrările Comitetului Central C.E.B., la care Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată prin I.P.S. Mitropolit Justin al Moldovei și Sucevei. În atenția lucrărilor a fost preocuparea frămîntărilor sociale actuale ca : lupta împotriva rasismului și adoptării unei atitudini nete împotriva acestuia, inițiindu-se crearea unui fond de ajutorare a organizațiilor antirasiste din Africa.

Totodată, s-a aprobat ca cel de-al II-lea loc atribuit Bisericii Ortodoxe Române în Comitetul Central C.E.B. să fie ocupat de către P.S. Episcop Victorin de la Biserica Misionară Ortodoxă Română din America.

2. Cu conferința bisericilor europene.

a. Sesiunea grupei a doua de lucru a C.B.E.

Între 16 și 19 noiembrie 1970 s-a întîlnit la Torre Pellice, în Italia, membrii grupei a doua de lucru C.B.E. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată prin P. C. Diacon Profesor N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București. Tema specială a întrunirii a fost : *Serviciul Bisericii pentru persoanele aflate în marginea societății (bătrîni, bolnavi, orfani, copii părăsiți, emigranți etc.)*. De asemenea s-a adoptat propunerea ca Biserica să sprijine mai activ eforturile privind asigurarea securității europene.

b. Sesiunea Prezidiului.

În zilele de 25 și 26 ianuarie 1971 au avut loc la Geneva ședințele prezidiului CEB, la care a participat din partea Bisericii noastre I.P.S.

Mitropolit Justin al Moldovei și Sucevei. Cu această ocazie s-au făcut ultimele pregătiri pentru cea de-a șasea Adunare Generală a Conferinței Bisericilor Europene care se va ține la Nyborg în Danemarca, între 26 aprilie și 3 mai 1971.

3. Cu Conferința creștină pentru pace.

a. Întilnirea de la Praga între reprezentanții ei și militanți romano-catolici.

În zilele de 1 și 2 februarie a.c. a avut loc la Praga prima întâlnire între reprezentanți ai conferinței și militanți romano-catolici din diferite țări europene. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat P.C. Pr. Ilie Georgescu.

b. Lucrările Comisiei Internaționale C.C.P.

Între 3—6 februarie a.c. a avut loc la Zagorsk, U.R.S.S., lucrările Comisiei internaționale C.C.P. la care, din partea Bisericii Ortodoxe Române, a participat P.C. Pr. Prof. Alex. Ciurea, membru al comisiei. Tema întrunirii a fost : *Lupta împotriva imperialismului.*

c. Sesiunea de lucru a vicepreședinților Secretariatului Internațional și a Comisiei de structură.

Între 17 și 24 februarie 1971 au avut loc la Moscova și Leningrad sesiunile de lucru ale următoarelor organe ale Conferinței Creștine pentru pace : Comisia de structură și întrunirea vicepreședinților Secretariatului Internațional. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat P.C. Pr. Ilie Georgescu, membru al secretariatului și în Comisia de structură.

III. În cadrul relațiilor cu alte biserici creștine.

1. Cu Biserica Romano-Catolică :

Simpozionul teologic al Fundației «Pro Oriente».

În zilele de 13 și 14 noiembrie 1970 s-a organizat la Viena al doilea Simpozion teologic cu tema : *Funcția lui Petru din punct de vedere ecumenic.* Din partea Bisericii noastre a participat P.C. Pr. Prof. D-tru Stăniloae care a vorbit despre *Originea funcției lui Petru din punct de vedere ortodox.*

2. Cu Bisericile protestante :

Conferința teologică luterano-ortodoxă de la Turku-Finlanda.

Între 25 februarie și 1 martie 1971 s-a ținut la Turku, în Finlanda, o conferință teologică între ortodocși și luteranii din țările scandinave, organizată de către Institutul Ecumenic al țărilor europene nordice la care au participat din partea Bisericii Ortodoxe Române Dl. Profesor universitar N. Chișescu și Asistent Diacon I. Bria. Tema conferinței a fost : *Împărtășania și Ecumenismul.* S-a pregătit materialul pentru adunarea trienală a Comisiei pentru Credință și Constituție ce va avea loc la Louvain în august 1971 și pentru un nou dialog ecumenic proiectat între ortodocși și luterani.

Astfel Conferința de orientare din luna martie 1971 a constituit, pe lângă o recapitulare a mijloacelor de păstrare și întărire a unității

noastre de doctrină, cult și organizare, și un omagiu adus de către preoțimea din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care aproape un sfert de veac a îndrumat-o și a orientat-o spre adevăratele sale idealuri sacerdotale, pastorale și sociale.

Pr. D. P.

MEDICUL DR. ION PETRU SOLOMON

În după-amiaza zilei de duminică 31 ianuarie 1971, s-a stins pe neașteptate din viață, în urma unui infarct cardiac, eminentul medic Dr. Ion Petru Solomon.

Împlinise de curând vârsta de 46 de ani. S-a născut la Tecuci, într-o familie cu vechi tradiții cărturărești. De la tatăl său, profesor și director de liceu și de la mama sa, de asemenea profesoară, a primit de mic o aleasă educație religioasă, morală și civică. Și-a făcut studiile primare și secundare în orașul natal, distingându-se tot timpul printr-o excepțională sîrguință la învățătură, printr-o inteligență scilpitoare, printr-o sensibilitate deosebită și printr-o conduită ireproșabilă.

A urmat apoi cursurile Facultății de Medicină a Universității «Al. Ioan Cuza» din Iași, specializîndu-se în medicina internă. L-au pasionat însă, în mod deosebit, și problemele de microbiologie, parazitologie și epidemiologie, a căror rezolvare prezintă o importanță majoră pentru sănătatea publică și necesită cercetări asidue de laborator.

După obținerea diplomei universitare, s-a căsătorit cu tînăra Silvia Marina, licențiată a Facultății de Farmacie. A fost apoi numit medic al internatului Institutului Teologic de grad Universitar din București și a cinstit acest post, timp de nouă ani, cu devotament fără seamăn, lăsînd alese amintiri între studenții, preoții cursiști și salariații bisericesti care l-au cunoscut.

A fost apoi trecut, prin avansare, la Inspectoratul SANEPID-ului din Capitală, unde de asemenea s-a evidențiat, fiind trecut apoi în postul de conducător al Laboratorului Spitalului Central de Copii «Grigore Alexandrescu» din București, cel mai vechi și mai cunoscut spital de copii din țara noastră, unde de asemenea s-a distins prin muncă stăruitoare, prin probitate științifică, prin caldă iubire de oameni și prin însușiri de organizator.

Mereu însetat de adevăr și de mai bine, pe tărîmul științei și al vieții sociale, medicul Ion Petru Solomon n-a părăsit nici o clipă studiul în bibliotecă și munca de cercetare în laborator. La cîțiva ani după obținerea diplomei de licență, s-a înscris la doctorat și a lucrat, cu asiduitate și pricepere, sub conducerea cunoscutului profesor și om de știință Academicianul Ștefan Milcu.

Ca o încununare bine meritată a acestor nobile strădanii, a obținut titlul de «Doctor în Științe Medicale», pe baza unei erudite lucrări din domeniul Virusologiei și Bacteriologiei, pe care a susținut-o ca teză de doctorat la Institutul de Inframicrobiologie din București și care constituie o serioasă contribuție a medicinei românești la propășirea generală a științelor medicale.

Moartea l-a smuls din sinul scumpei sale familii și din colectivul său de muncă, la apogeul perioadei de maturitate științifică și în plină activitate de cercetare și creație. Vestea morții sale premature și solemnitățile înmormântării au strâns, în jurul trupului său neînsuflețit și al îndureratei sale familii, pe toți aceia care l-au cunoscut, l-au prețuit și l-au iubit.

Slujba înmormântării a fost oficiată, în după-amiaza zilei de 2 februarie a.c., în monumentală biserică «Parcul Domeniilor», de un impresionant sobor de preoți și diaconi, având în frunte pe P. S. Episcop Teoctist al Aradului — prieten apropiat al defunctului încă din anii studenției acestuia —, P. S. Episcop Visarion Rășinăreanu și pe P. S. Episcop Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal. Din soborul de preoți slujitori, au făcut parte, între alții, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei și paroh al bisericii «Parcul Domeniilor»; P. C. Pr. Ioan Gagiu, director al Administrației Patriarhale; P. C. Pr. Traian Ghica, director al Casei de Pensii și Ajutoare a Salariațiilor Bisericii Ortodoxe Române; P. C. Pr. Sabin Verzan, P. C. Pr. Octavian Popescu, P. C. Pr. Mihail Marinescu și P. C. Pr. Nițșor Cazacu, consilieri patriarhali; P. C. Pr. Dinu Provia, protoiereu din Capitală; P. C. Pr. Vasile Gregorian, parohul bisericii «Pitar-Moș», de care aparține familia defunctului, și alții. Răspunsurile au fost date de corul studenților Institutului Teologic de grad Universitar din București, sub conducerea cunoscutului compozitor, dirijor și profesor Nicolae Lungu și a asistentului Diac. Nicu Moldoveanu.

La slujba înmormântării au asistat, alături de membrii familiei îndoliate și de familiile înrudite din localitate, din Moldova și din Oltenia, mulți prieteni și cunoscuți, care au fost profund îndurerăți de această neașteptată pierdere și care au ținut să-și exprime dragostea creștinească față de cel mutat la cele veșnice și să-l însoțească pe ultimul său drum pămîntesc.

Despre viața și activitatea regretatului medic Dr. Ion Petru Solomon au vorbit, în cadrul serviciului divin din biserică, medicul conferențiar Dr. Vasile Petrescu-Coman, director al Spitalului Central de Copii «Grigore Alexandrescu», medicul emerit profesor Corneliu Constantinescu de la Institutul de Medicină, C. Pr. Vasile Gregorian de la biserică «Pitar-Moș» și P. C. Profesor Diac. Nicolae Nicolaescu, rector al Institutului Teologic de grad Universitar din București.

Din aceste cuvântări funebre, spicuim următoarele :

Domnul Profesor Corneliu Constantinescu, medic emerit, a spus printre altele :

«Ca un fulger pe un cer senin care doboară despicînd fulgerător falnicul stejar din creștet pînă la rădăcină, așa a dispărut dintre noi, slujitorii lui Esculap, puși în slujba sănătății copiilor, Doctor Ion Petru

Solomon — șeful competent, doctorul iubit și respectat al Laboratorului Spitalului Central de Copii «Grigore Alexandrescu» — cel mai vechi și cunoscut Spital de Copii din Capitală și din țară.

Din fapta de distrugere a morții, oriunde, o jale firească răsare. Ea se ridică cu atît mai stăpînitoare, cu cît mai întinse au fost puterile de viață care se nimicesc.

Strălucitele calități ale D-rului Ion Petru Solomon, nu se puteau stinge fără ca o durere mare să nu se întindă pe lîngă familia sa și în Clinica de Pediatrie a Spitalului de Copii «Grigore Alexandrescu», în tot spitalul și printre medicii de laborator, nu numai din cel pe care îl conducea el dar și din toată Capitala și din țara noastră.

În numele Clinicii de Pediatrie a Spitalului nostru, profund părtașă a acestei mari dureri — aduc omagiul nostru memoriei aceluia care ne-a fost colaborator deosebit de prețios.

Se știe că medicina de astăzi și mai ales cea de mîine, nu poate progresa fără ajutorul laboratorului și că un diagnostic bun și precis, nu poate fi statornicit fără ajutorul laboratorului și ale cărui rezultate de foarte multe ori sînt patognomonice irefutabil și înlesnesc instituirea corectă și precoce a tratamentului ce asigură vindecarea bolnavului.

Deși era medic, Doctor Ion Petru Solomon își însușise și o cultură generală polivalentă, inclusiv o pregătire literară.

Din acest punct de vedere el făcea parte din categoria medicilor cărturari pe care i-a dat Moldova blîndă, melancolică și contemplativă.

Spitalul nostru, a avut marea șansă ca să-i încredințeze acum 6 ani conducerea Laboratorului care nu numai că a contribuit la elucidarea diagnosticelor dificile ale copiilor bolnavi, dar multe din lucrările științifice efectuate de către Clinica noastră în colaborare cu Laboratorul, au luat drumul comunicărilor științifice valoroase și originale la diferite Congrese naționale și internaționale din domeniul Pediatriei. Pot spune despre el : «*Magna pars fuit*».

Este ușor să descrii o figură care ți s-a arătat sub toate înfățișările posibile, să analizezi un talent care s-a cheltuit întreg, să apreciezi o viață ajunsă la apogeul vîrstniciei și care a dat societății tot ce-i putea da prin concursul personal al inteligenței și al voinței, al ideii și al faptei sale, dar Doctorul Ion Petru Solomon dispare fulgerător dintre noi la vîrsta cînd ar mai fi putut să aibă înaintea sa cîtova decenii de viață și de activitate creatoare.

Și dispare în plină sănătate — nu s-a simțit niciodată bolnav — de aceea aforismul medical francez se plasează plastic în cazul său : «*L'homme bien portant, est un malade qui s'ignore*» (omul sănătos este un bolnav care nu se știe a fi bolnav).

Ceea ce l-a caracterizat pe Dr. Ion Petru Solomon, pe cît l-am cunoscut eu și colaboratorii mei, a fost competența, seriozitatea, cinstea, munca perseverentă, tactul și înțelepciunea și arta de a fi șef, de a fi conducător, impunîndu-se colaboratorilor săi. Datorită acestor calități, s-a creat posibilitatea de a forma o «Școală» pentru subalternii săi.

Doctorul Ion Petru Solomon cade săgetat la datorie în plină vigoare a vârstei și nimeni dintre cei de o seamă și vîrstă cu el — dintre cei sănătoși — nu se gîndesc la moarte decît în mod cu totul și cu totul excepțional.

Desigur, nici el nu s-a întreat vreodată dacă are cumva vreun sens refuzul universal de a privi moartea ca sfîrșit al vieții umane și care s-a cristalizat în cunoscuta formulare: Am două lucruri în mine: unul este ceea ce devine spirit cînd mor, altul este sufletul corpului care moare o dată cu el.

Orice om de cultură și cu darul scrisului, știe că viața medicului e grea și neliniștită. El știe că a îmbrățișa medicina este ca un fel de călugărie, înseamnă a renunța la o mare parte a vieții de familie și a prieteniei, a-ți sacrifica libertatea îndatoririlor.

Astăzi ca și ieri, medicul socotește că datoria lui este de a păstra viața semenilor săi și a alina suferința. Astăzi ca și ieri, acțiunea medicală nu trebuie să fie îndreptată decît spre a servi bolnavul, în afara de orice amor propriu și de grija ascensiunii în cariera medicală...

Mîine — ca și astăzi — medicul își va păstra locul său de «Mag», dar și mereu sporitele lui responsabilități, cînd trebuie să salveze pe bolnav. Și în sfîrșit, mîine, la fel ca și astăzi, viața medicului va fi eroică, zbuciumată și cîteodată sublimă. Așa a fost viața Doctorului Ion Petru Solomon, pe care acum îl conducem la locul său de veci, pe drumul pe care nu există întoarcere.

Stînd de vorbă cu el în cursul săptămîinii trecute, în afara problemelor medicale am discutat și despre literatura românească clasică. Am vorbit de Creangă, Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Vlahuță etc.

Iubite Doctore Solomon, te plîng cele două fetițe iubite, orfane de acum înainte de părintele lor, te plînge iubita ta soție și familia întregă.

Te plîngem și noi, întregul colectiv medico-sanitar al celor două clinici ale Spitalului de Copii «Grigore Alexandrescu», împreună cu toți colaboratorii tăi de la Laborator. Te plîng copiii cărora le-ai ajutat vindecarea din boli grele, prin munca ta coroborată cu aceea a medicilor din cele două clinici.

Dar dacă soarta așa a voit și dacă așa a vrut Dumnezeu, ne plecăm cu emoție frunțile în fața sicriului tău și facă Cerul ca în simțămîntul unanim ce înconjoară jalea noastră, să afle alinare cele două copilițe ale tale, scumpa ta soție și familia.

Și dacă pe lespede mormîntului tău ar fi să ți se însereze un epitaf, desigur că cel mai nimerit ar putea fi acesta: «Sub această piatră, odihnește Doctorul Ion Petru Solomon, medic iscusit, care de la moarte pe mulți semeni ai săi i-a scăpat. Trecătorule, nu șterge acest epitaf cu lacrimile tale, pentru ca alții să-l poată citi și să plîngă și ei ca tine».

Neșearsă va rămîne amintirea ta printre noi».

P. C. Rector Profesor Diac. N. Nicolaescu, în numele Institutului Teologic din București a luat cuvîntul, spunînd printre altele:

«Profundă, neașteptată și sfîșietoare este durerea care s-a abătut, pe neașteptate, asupra familiei, părinților, rudelor, prietenilor și cunoșcuților aceluia care a fost medicul Ion Petru Solomon.

L-am cunoscut pentru prima dată în 1947, la Congresul studenților democrați întrunit la Iași și l-am reîntilnit, în 1948, la Congresul studențesc din Cluj, unde fusese delegat să exprime atașamentul tinerețului universitar din Moldova față de lupta poporului român pentru pace, dreptate socială, cultură și progres.

L-am cunoscut apoi, zi de zi, timp de nouă ani, la Institutul Teologic de grad Universitar din București, unde a cinstit, cu pricepere și devotament, postul de medic al internatului.

Excepționala sa inteligență, firea sa deschisă, inima sa generoasă, chipul său senin, vorba sa înțeleaptă, ținuta sa distinsă, vasta sa cultură, grija sa atentă pentru sănătatea și educația sanitară a studenților teologi, patriotismul său fierbinte, probitatea sa profesională și — ca o încununare — discernământul său spiritual, l-au făcut stimat, prețuit și iubit de noi toți, profesori și studenți. A păstrat legătura cu Institutul nostru și după ce a fost transferat, prin avansare, în alt loc de muncă.

De aceea, moartea sa prematură, la mijlocul vieții, ne-a surprins și ne-a îndurerat profund.

Ca profesori de teologie, ca slujitori ai altarelor strămoșești și ca creștini, noi raportăm la voia Creatorului rînduiețile firii și privim prin prisma eternității menirea omului.

Acum trei mii de ani, înțeleptul rege Solomon, luînd aminte la nestatornicia lucrurilor pămîntești și la scurtimea vieții noastre, și-a plecat cu smerenie fruntea înaintea Atotțiitorului Dumnezeu și ne-a lăsat spre meditare — în cartea biblică de adîncă filozofie religioasă numită *Eclesiastul* — aceste pătrunzătoare cuvinte :

«Pe toate le-a făcut Dumnezeu la locul lor și tot El a pus în inima omului pasul veșniciei. Dar orice lucru are clipa lui prielnică și este vreme rînduită pentru toate îndeletnicirile cele de sub cer... Vreme este să te naști și vreme este să mori... Vreme este să muncești și vreme este să te odihnești... Vreme este să te veselești și vreme este să plîngi... La fel, toți oamenii sînt din țărîină, din pămîntul din care a fost plămădit Adam, dar Domnul i-a oșebit și le-a dat să meargă pe căi diferite».

Se cuvine deci să întîmpinăm cu creștinească resemnare acest moment de zguduitoare și inevitabilă răscruce a destinului nostru, spunînd ca și odinioară proorocul David : «Călător sînt Doamne, pe acest pămînt și oaspete vremelnic, ca toți strămoșii mei».

Se cuvine ca, în fața paharului celui prea amar al morții, care nu poate să treacă, după voia noastră, de la noi, să nu ne pierdem nădejdea, ci să privim cu credință tare la jertfa și la Învierea lui Iisus Hristos Domnul, care ne-a arătat că viața este mai tare decît moartea și care ne-a asigurat că răsplata ostenețelor noastre pămîntești pentru slujirea semenilor și pentru slava numelui Lui va fi fericirea cea veșnică, în raiul desfătărilor cerești.

Drept aceea, după ce ne-am bucurat, chiar pentru prea puțină vreme, de mintea luminată, de simțirea nobilă, de munca generoasă, de sprijinul frățesc și de lumina vieții mult regretatului medic Ion Petru Solomon — datori sîntem să mulțumim cu recunoștință Părin-

telui ceresc că ni l-a dăruit și să-i oferim, din inimi zdrobite, prinosul lacrimilor și rugăciunilor noastre.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu, din adîncul inimilor noastre, să aibă în părinteasca lui pază pe micuțele lui fiice Oana și Manuela, pe care le-a iubit ca pe lumina ochilor și care, neînțelegînd încă misterul acestei despărțiri, îl vor aștepta multă vreme să se înapoieze acasă; — pe draga lui soție Sibica, ea însăși greu încercată, din fragedă vîrstă, de pierderea mamei; — pe nemîngîiații lui părinți, pe îndureratele lui rude și pe toți aceia care, de aproape sau de departe, i-au dăruit dragostea, încrederea, stima sau sprijinul lor.

Doamne, Iisuse Hristoase, nădejdea moșilor și strămoșilor noștri, ascultă cu bunătate și rugăciunile noastre, ale studenților și profesorilor Institutului Teologic Universitar din București; primește în ceata dreptilor sufletul robului tău Ion, care s-a mutat de la noi și-l învrednicește, ca pe aleșii tăi, de șederea de-a dreapta Ta, la obșteasca înviere. Amin».

În continuare, a luat cuvîntul Părintele Vasile Gregorian de la parohia «Pitar-Moș» din Capitală de care aparține familia răposatului. Printre altele, P. C. Sa spune :

«Pentru familia Doctorului Ion Petru Solomon nici o durere nu poate egala pe aceasta, a pierderii ireparabile, a plecării pentru totdeauna a acestui om tînăr, dornic de viață, tată și soț ideal, medic iscusit, om de înaltă ținută morală, profesională și civică.

Cred că nu au fost prieteni sau cunoscuți, colegi de profesie, subalterni sau pacienți cărora să nu li se fi părut incredibilă vestea acestui neașteptat sfîrșit. Omul acesta care-și făurise din profesia sa dragă de medic un țel de muncă și trăire; omul care-și întemeiasă o familie înconjurată de el cu o inegalabilă dragoste, pînă la identificare față de toți cei iubiți ai săi soția și cele două fete, în care el își oglindea strălucirea ochilor săi părintești și pentru care-și făurea cele mai înălțătoare gînduri pentru un viitor fericit, demn și trainic; omul acesta atît de bun și blînd, plin de alese virtuți, este răpit vieții și familiei sale, tocmai cînd avea mai mult dreptul să se bucure de viață.

Toți aceia ce am cunoscut bine pe Doctorul Solomon am apreciat calitățile sale puse în slujba oamenilor, a științei și a vieții. Mă gîndesc ce minunată îmbinare a realizat Doctorul Solomon, ca tîmăduitor al trupului, cînd a știut pune accentul și pe realitatea sufletului omenesc, acela ce conduce pe oameni la desăvîrșire. Iubirea și bunătatea față de oameni aureolau personalitatea sa, iar cei ce fiind suferinzi s-au apropiat de sufletul său bun au auzit poate a avea pe lîngă sfatul medicului bun și glasul din depărtări al Mîntuitorului care a zis: «Veniți la mine toți cei suferinzi, cei necăjiți și cei întristați și Eu vă voi alina pe voi».

Pentru că sîntem oameni, legați puternic de ființele noastre dragi prin legitime sentimente, nu ne putem opri nici lacrimile, nici durerea sufletului, nici duiosia amintirilor în aceste clipe.

Pentru aceea noi, cei ce l-am cunoscut de aproape — eu preotul bisericii sale parohiale și enoriașii ei — mărturisim aici întristarea

noastră sinceră, că ne despărțim atât de neașteptat și de prematur de acest fiu al credinței.

Nu vom uita niciodată chipul său sobru, plin de sinceră bunătate și de blîndețe, venind cu evlavie în biserica sa parohială, împreună cu soția și fetițele sale dragi, să participe la marile praznice creștine. Nu vom uita nici aportul său material pentru sprijinirea nevoilor bisericii și mai ales acel respect datorat persoanelor bisericesti și sfintelor locașuri.

De aceea, în calitatea mea de păstor sufletesc al parohiei «Pitar-Moș», de care a aparținut adormitul întru Domnul și în numele enoriașilor, sînt aici prezent, spre a aduce un pios omagiu și gîndul de cucernică și continuă pomenire pentru acela ce a fost vrednicul nostru enoriaș, Doctorul Ion Petru Solomon».

A luat apoi cuvîntul Domnul Dr. Vasile Petrescu-Coman, Directorul Spitalului de Copii «Grigore Alexandrescu», care după ce a arătat meritele pe tărîm științific ale defunctului și calitățile sale de medic și om, a adus familiei condoleanțe din partea întregului corp medical și al tuturor salariaților Spitalului.

După terminarea serviciului divin în biserică, corpul defunctului a fost transportat în încăperea mortuară de la subsolul altarului și așezat într-una din cripte; în această încăpere au fost rostite ultimele rugăciuni de înmormîntare și au fost depuse numeroasele coroane, jerbe și buchete de flori oferite de instituțiile unde răposatul și-a desfășurat activitatea, de familie, de părinți, de rudenii, de prieteni și de cunoscuți, în semn de omagiu și dragoste.

Veșnică fie-i pomenirea. Bunul Dumnezeu să-l odihnească în pace, pînă la obșteasca înviere.

ASISTENT

EPARHIA BUZĂULUI

CONFERINȚA DE ORIENTARE DIN LUNA MARTIE

Cu prilejul împlinirii vârstei Psalmistului de către Prea Fericitul Părinte Patriarh, Sfîntul Sinod a hotărît ca tema conferinței de orientare a preoțimii pe luna martie 1971 să fie *Preocupări actuale ale Bisericii Ortodoxe Române pentru păstrarea unității lăuntrice de doctrină, cult și organizare*.

În cuprinsul Eparhei Buzăului conferințele s-au desfășurat după aprobarea Prea Sfințitului Episcop Antim, în zilele de: 11 martie la Buzău, prezidată de P.C. Părinte Consilier Ion Zamfir; 16 martie la Brăila, prezidată de P.C. Părinte Consilier Dumitru Arghir; 17 martie la Pătirlagele, prezidată de P.C. Părinte Consilier Ion Zamfir; 18 martie la Rîmnicu Sărat, prezidată de P.C. Părinte Inspector bisericesc Ma-

rin Negulescu ; la 23 martie la Focșani și 30 martie la Panciu, ambele sub președenția P.C. Părinte Vicar Gabriel Cocora.

După oficiereau Te-Deum-ului, la care a fost pomenit și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, intrându-se în ordinea de zi, părinții președinți și protopopi au salutat prezența Prea Sfințitului Părinte Episcop Antim, care a inspectat toate conferințele, arătând, așa cum a spus P.C. Părinte Vicar, că Prea Sfinția Sa vine la aceste conferințe «pentru a cunoaște nemijlocit pe preoți, pentru a măsura temperatura zelului pastoral, pentru a grada scara cunoștințelor teologice, a sonda focul sacru al preoției fiecăruia dintre noi și, în sfârșit, a sublinia și lumina subiectul ce se dezbate».

Și întrucît Prea Sfințitul Episcop Antim este singurul membru al Sfîntului Sinod care a avut rarul privilegiu de a-l cunoaște pe preotul Ion Marina de la Rîmnicu Vilcea de pe vremea cînd Prea Sfinția Sa era vicar arhiereu la Craiova, a fost rugat de către părinții președinți, să dea glas gîndurilor, așa cum a făcut și în trecut, în publicistică, cu ocazia aniversării a zece și douăzeci de ani de la întronizare, și să zugrăvească, în cuvinte dense și grele de conținut, personalitatea și opera Prea Fericitului Părinte Patriarh.

Luînd cuvîntul, după ce mulțumește pentru cuvintele de salut adresate de părinții președinți și protopopi, Prea Sfințitul Episcop Antim a spus : «Conferința de orientare la începutul anului 1971 este dedicată celei de-a 70-a aniversări a zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Subiectul conferinței omagiale ne este cunoscut : *Preocupări actuale ale Bisericii Ortodoxe Române pentru păstrarea unității lăuntrice de doctrină, cult și organizare*. Despre acest subiect va trata conferențiarul designat, iar noi, ca unul care am luat parte la aniversarea amintită, apreciez că vă pot întreține cîteva clipe cu cele ce urmează :

Problemele cu care a fost confruntată Biserica Ortodoxă Română, o dată cu alegerea și întronizarea Prea Fericitului nostru Patriarh în 1948, pun pe primul plan unitatea de doctrină, cult și organizare a Bisericii Ortodoxe Române. Tezaurul dogmatic al Bisericii, deci unitatea dogmatică, canonică și a cultului cu Biserica Ecumenică a răsăritului sînt enunțate în Statutul de organizare a Bisericii noastre. Această unitate de doctrină, cult și organizare este opera Prea Fericitului Sale.

Personalitatea Prea Fericitului nostru Patriarh este atît de bogată în realizări încît ne facem un scrupul de a nu o prezenta decît sub aspect schematic și redus.

Este ușor să elogiem pe Prea Fericitul Sa, cu ocazia împlinirii vârstei de 70 ani expunînd pe scurt toate realizările sale. Va fi un comentariu mișcător. În toate sectoarele de activitate, inițiativa și aducerea la îndeplinire a tuturor realizărilor se datoresc Prea Fericitului Sale. Numai o inimă de apostol ca a Prea Fericitului nostru Patriarh ne-a putut da un apostolat sacerdotal, liturgic și social legate de actualitate.

În tot mecanismul bisericesc de la noi se găsește marea personalitate a Patriarhului nostru. Cu un cuvânt, vitalitatea uimitoare și renașterea vieții spirituale a bisericii se datoresc Prea Fericirii Sale. Un capitol de mare rezonanță între bisericile și confesiunile creștine s-a înscris la activul bisericii noastre datorită călătoriilor și mai ales avîntul imprimat Mișcării ecumenice din lume, după ce mai întii a realizat ecumenismul local aici la noi.

Calitățile sale de iscusit organizator au fost elogiuate de toți vizitatorii care ne-au onorat cu vizita lor.

Programul de mare amploare al organizării bisericii sub toate aspectele și care ne este cunoscut din cuvîntarea de la întronizare, l-a îndeplinit cu prisosință.

Reîntregirea bisericii din Ardeal, tot Prea Fericirii Sale se datorează. Ce să mai amintim de organizarea învățămîntului teologic al cărui ctitor este, de cultivarea muzicii psaltice, cîntarea omofonă, predica, cazania, biblia, cărți de rugăciuni, de ritual, funcționarea atelierelor Institutului Biblic, sectorul construcțiilor și de reparație a bisericilor, monumentele istorice, reorganizarea monarhismului și altele cunoscute preoțimii noastre și care toate sînt rodul strădaniilor Prea Fericirii Sale.

În toate sectoarele de activitate ale Bisericii noastre se afirmă prezența și contribuția Prea Fericitului Patriarh. În toate acestea, s-a bucurat de atașamentul și contribuția Sfîntului Sinod.

Luptător devotat pentru «pacea a toată lumea» și unirea bisericilor ne este o dovadă de spiritul de care este animat pentru apropierea și înfrățirea popoarelor.

Toate acestea sînt un lung șirag de perle în istoria bisericii noastre.

Conferința de azi va fi o operă de sinteză care ne oferă o fizionomie morală incomparabilă și nemaiîntîlnită în Biserica noastră.

Ne revine sarcina de a semnala diversele laturi și aspecte ale preocupărilor Prea Fericirii Sale și a exprima emoția admirației omagiului și recunoștinței noastre din partea clerului și credincioșilor Eparhiei noastre.

Prea Fericirii Sale îi datorăm antrenul Apostolatului nostru social. Toate îndemnurile și sfaturile sale ne sînt prezentate cu claritate și ne oferă o înlănțuire și o forță de convingere și de logică. Providența divină ni l-a dăruit spre a conduce sfînta noastră biserică la liman mîntuitor spre binele și fericirea fiilor și a patriei. Avem în persoana P. F. Sale un Patriarh complet, total imitator al Sfîntilor Apostoli, aleși de marele păstor ceresc, să cîrmuiască biserica pe care a răscumpărat-o cu sîngele Său.

Să ne exprimăm cu acest prilej al împlinirii a 70 de ani a Prea Fericirii Sale emoția fidelității noastre și a păstoriților noștri precum și admirația pentru persoana Prea Fericirii Sale, rugînd pe bunul Dumnezeu să-i dăruiească mulți și fericiți ani de patriarhicească păstorie a sfînteii noastre biserici.»

Cuvintele Prea Sfîntitului Episcop Antim au fost răsplătite cu ropot de aplauze și cu imnul patriarhal și «Mulți ani trăiască», într-o

atmosferă însuflețită, prilejuită de cuvîntul cald și domol al blîndului ierarh.

În continuare, subiectul Conferinței a fost susținut de preoții Costache Gheorghe-Mihăilești la Buzău, Bibicu Tănase — Sf. Gheorghe la Brăila, Gh. Dîrdîiac — Boldu, la Rîmnîcu Sărat, Marcu Ștefan — Malurile la Focșani, Enache Costică — Viișoara la Panciu și Gh. Angelescu — Cislău la Pătirlagele.

Tema a fost bine tratată, la care s-au adăugat discuții însuflețite, prin care s-a omagiat respectos persoana și lucrarea Prea Fericitului Părinte Patriarh. S-au adus în discuții, pe marginea temei, interesante aspecte practice care confruntă viața pastorală din fiecare parohie.

S-a subliniat că tema abordată este o problemă fundamentală, pentru că o adevărată Biserică nu poate exista decît dacă rezidă în unitatea doctrinară, cultică și de organizare. S-a arătat, atît de conferențieri, cît și de cei ce au luat cuvîntul, tot ceea ce s-a înfăptuit pentru împlinirea acestei triade de principii și s-a subliniat că toate acestea n-ar fi fost posibile dacă la cîrma Bisericii noastre n-ar fi fost patriarhul providențial — «om nou la vremuri noi» — patriarhul Apostolatului social, patriarhul reîntregirii bisericești și sprijinitor activ al ecumenismului.

Înainte de organizarea actuală și de climatul nou bisericesc, s-a arătat că aveam: legi învechite și depășite, se evidenția lipsa unei bune valorificări a resurselor materiale, reținerea slujitorilor în mrejele politice, un învățămînt teologic laicizat, o stare de înjosire a Bisericii noastre datorită Concordatului, o înstrăinare a credincioșilor din Transilvania și o totală lipsă de contacte interortodoxe.

La sfîrșitul conferinței, s-au stabilit și sarcinile preoțimii în lumina acestui subiect, ele fiind concretizate în :

- oficierea tuturor serviciilor bisericești corect, cu respectarea indicațiilor tipiconale, ferindu-ne de automatisme și rutină ;
- generalizarea cîntării omofone ;
- colaborare activă cu consiliul și comitetul parohial ;
- cultivarea unității doctrinare prin predică și învățătură la orice ocazie ;
- ferirea credincioșilor de prozelitism ;
- mai multă atenție la reparațiile necesare bisericilor pentru a nu li se modifica stilul ortodox ;
- lămurirea credincioșilor ortodocși de a avea prin case numai icoane în stil ortodox ;
- să se combată superstițiile cultice în rîndul credincioșilor dar să nu se practice nici de unii preoți.

S-a remarcat și subliniat, apoi, că marile înfăptuiri bisericești, nu s-ar fi putut înfăptui dacă Conducerea de Stat n-ar fi instaurat un adevărat climat de libertate religioasă, și dacă nu ne-am fi bucurat de o mare înțelegere și sollicitudine. Pentru toate acestea s-a mulțumit în mod deosebit, asigurîndu-se pe mai departe de aceeași loialitate și sprijin al tuturor înfăptuirilor mărețe.

În partea a doua a Conferinței s-au citit rapoartele de activitate, după care s-au dat indicații pentru sprijinirea campaniei agri-

cole de primăvară, a luptei pentru pace, luîndu-se act cu satisfacție că preoțimea Eparhiei sprijină abonamentele la revista «Pentru apărarea Păcii», dovada concretă fiind că județul Vrancea este pe primul loc, iar Buzăul pe locul al treilea, pe țară în această acțiune.

S-a dat îndemnul să se sprijine campania de înfrumusețare a satelor și de a continua raporturile organizate de autoritățile locale.

La sfîrșit, într-o atmosferă de entuziasm, prin vii și îndelungi aplauze, preoțimea participantă la conferință a aprobat textul unei telegrame adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian prin care, rememorîndu-și epocalele înfăptuiri realizate în peste cele două decenii de patriarhat, adresează un respectuos omagiu de iubire, de admirație și recunoștință pentru tot ce a făcut și face ca Biserica Ortodoxă Română să se ridice pe culmi de înaltă spiritualitate și slujire activă a credincioșilor în lumina *Apostolatului Social*.

La acest popas sărbătoresc — 70 de ani dăruiti lui Dumnezeu și oamenilor — preoțimea făgăduiește în cuget curat să urmeze pe Întîistătorul Bisericii noastre în luminoasa pildă ce o oferă de a fi pe mai departe apostoli ai păcii și înfrățirii popoarelor, cît și a sta alături de credincioșii, pe care-i păstorește în năzuințele lor spre un cît mai înalt progres material și spiritual al scumpei noastre patrii.

LA PRAZNICUL ÎNVIERII DOMNULUI

Potrivit tradiției locului, toată preoțimea municipiului Buzău, însoțită de cîntăreții bisericesti și mulți credincioși, vin să asiste la Catedrala Sfintei Episcopii, la «Învierea a doua», oficiată de Prea Sfințitul Episcop Antim.

După citirea Sfintei Evanghelii în 12 limbi, la sfîrșit, Prea Sfinția Sa a adresat mulțimii credincioșilor, veniți la această slujbă, un cuvînt de învățătură, care a fost ascultat și înțeles cu evlavie. Apoi, preoțimea participantă s-a îndreptat către sala de recepție a palatului episcopal, unde Prea Sfinția Sa este primit în acordurile imnului arhieresc, intonat de corul catedralei.

În numele preoțimii, a vorbit, aducînd respectuoase și firești felicitări pascale, părintele protopop de Buzău, Nicolae Sburlan.

Răspunzînd și mulțumind antevorbitorului, Prea Sfințitul Episcop Antim a dat curs următoarei meditații, prilejuită de această «sărbătoare a sărbătorilor, motivată de textul 1 Tes. IV, 14 :

Învierea Domnului a schimbat ipoteza vieții viitoare și a luminat chipul întunecos al morții, a umplut golul și a animat tăcerea despre viitorul etern. Nădejdea s-a sălășluit pe pămînt o dată cu predica despre Învierea Domnului. Învierea constituie un fapt religios, moral și social de-o imensă însemnătate.

Nădejdea în Înviere este o nădejde care subsistă, în opoziție cu o nădejde intermitentă, care nu se produce decît pentru a risipi sau s-ar înălța spre cer pentru a cădea îndată.

«Plata voastră este mare în ceruri... Cel ce crede în mine va fi viu chiar de-ar fi murit... Îl voi învia în ziua de apoi... Aceste cuvinte

ale Mîntuitorului ar fi insuficiente și contradictorii dacă Învierea Sa nu ar fi venit pentru a imprima acestor declarații îndoita pecete a realității istorice și a divinei aprobări.

Nici un fapt nu este mai bine atestat în istorie ca Învierea. Consecința imensă a acestui eveniment, credința reînsuflețită a Apostolilor, Duhul Sfînt pogorîndu-se asupra lor și Biserica întemeiată — toate acestea atestă realitatea și grandoarea Învierii.

Darul Învierii — o nădejde vie — ni se împărtășește tuturor. Învierea nu se mai sprijină pe un pur sentiment, nici pe un raționament abstract, ci pe persoana vie a Domnului Iisus, Biruitorul morții.

Vedem acum mormîntul gol al Mîntuitorului Iisus. El a fost mort, dar acum vedem că El este viu. Fața Sa are aceleași trăsături; este recunoscut de Sfinții Săi ucenici. Glasul Său are același accent. Își cunoaște ucenicii săi pe nume; le amintește cele ce le spunea, cînd era cu ei, iar inima Sa are aceeași dragoste și-i numește frații Săi. Este același; dar este slăvit — este liberat de condițiile și împiedicările vieții materiale. N-a lăsat în mormîntul Său decît mortalitatea însăși. Ei bine, dacă sîntem ai Domnului, atunci după cum am purtat chipul lui Adam cel pămîntesc, vom purta chipul lui Dumnezeu celui ceresc (I Cor. XV, 49). «Va schimba trupurile noastre slabe — înjosite încît să fie asemenea Lui celui slăvit» (Filip. III, 21).

Ne așteaptă în casa Tatălui, unde sînt multe locașuri și unde a pregătit un loc pentru fiecare dintre noi.

Răscumpărarea noastră, pentru a fi completă și certă, cere Învierea Mîntuitorului Iisus Hristos, tot așa ca și moartea Sa, căci spune Sfințul Apostol Pavel: «Cel ce a fost vindut pentru greșelile noastre a și înviat pentru îndreptarea noastră» (Rom. IV, 25).

Moartea Domnului Iisus este ca o repetare a omenirii oferită lui Dumnezeu iar Învierea Sa este iertarea pe care Dumnezeu ne-o acordă nouă tuturor.

Învierea luminează ceasurile cele mai întunecate din viața noastră; ne izbăvește de acea moarte, care se cheamă descurajare și egoism și comunică facultăților noastre sufletești o expansiune generoasă care ne inspiră dragostea de Dumnezeu și de oameni.

Să mergem la mormîntul gol pentru a învăța ce este speranța creștină; să ne coborîm în acest mormînt, cum au făcut odinioară Petru și Ioan. Vom găsi alături de giulgiurile cu care era înfășat trupul Domnului și alte obiecte vrednice de atenția noastră și anume: sceptrul morții distrus, sentința care ne condamna, ruptă de mîinile Răscumpărătorului și astfel vom respira acolo parfumul vieții veșnice. Vom ieși de acolo întăriți în luptele vieții.

Avînd cunoștință de minunile săvîrșite de Domnul nostru Iisus Hristos asupra oamenilor, asupra naturii și asupra Sa însuși — dintre care cea mai mare și mai strălucită este Sfînta Sa Înviere —, să-L rugăm fierbinte să ne dea ca dar și rod al Învierii Sale, credința și atașamentul inviolabil pentru Persoana Sa și un devotament nețărmurit

pentru Sfânta Sa Biserică pe care a răscumpărat-o cu însuși scump Sîngele Său.

«Să serbăm Paștele nu în aluatul cel vechi și nici în acela al răutății și al viclesugului, ci întru azimile curăției și ale adevărului».

Preoțimea noastră va desfășura în biserici și în mijlocul păstoritorilor un adevărat apostolat sacerdotal și social, pentru a se învrednici ei personal și păstoririi lor de darurile Sfintei Învieri.

Învierea Domnului este faptul generator al credinței noastre.

«Dacă mărturisești că Iisus este Domnul și dacă crezi cu toată inima că Dumnezeu L-a înviat din morți, vei fi mîntuit» (Rom. X, 9).

Aceasta să fie predica și credința preoțimii noastre.

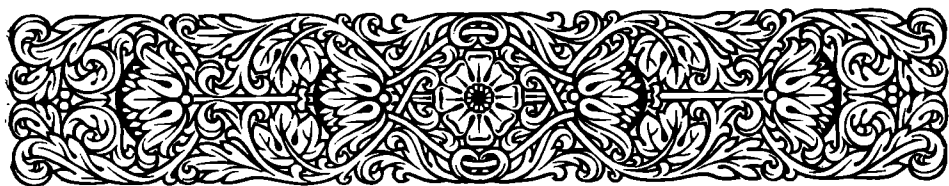
Cerul este deschis deasupra capului nostru și iadul este sfărîmat și închis sub picioarele noastre.

Hristos a înviat !

Concentrată, cu fraze lapidare și pline de sentenții, meditația a fost ascultată cu viu interes de participanți. După ce corul catedralei a intonat concertul de Paști și «Hristos a înviat!», oaspeții au fost îndemnați să ciocnească tradiționalul ou roșu.

CRONICAR

R E C E N Z I I

Αρχιπρεσβ. Καθιγίτου Λιβίου Σταν, Περὶ τῶν θεμελιῶδων κανονικῶν ἀρχῶν τῆς ὀρθοδοξίας (Ἀνατύπον ἔκ τῆς „Θεολογίας“. Ἀθῆναι, 1968α — 16 (Protoiereu Profesor Liviu Stan, *Despre temelile canonice ale principiilor teologice*. Prezentare din „Θεολογίας“).

P. C. Pr. Profesor Liviu Stan de la catedra de Drept bisericesc a Institutului Teologic de grad universitar din București, cu ocazia decernării titlului de doctor în Teologie la Universitatea din Tesalonic, a ținut o interesantă și documentată conferință la acea facultate — în limba greacă — despre temelile canonice ale începuturilor teologiei.

Răspunzînd unor întrebări și critici pe care mulți le-au făcut la adresa Bisericii Ortodoxe, cu privire la adevărurile credinței și începuturile organizării și vieții Bisericii Ortodoxe, distinsul profesor a prezentat într-o formă academică, critică și valoroasă, poziția canonică a Bisericii noastre.

Astfel a arătat că vechile temelii canonice ale Ortodoxiei se cuprind în poruncile Bisericii, care se vor desăvîrși în sfințele canoane și — mai tirziu —, datorită experienței și experimentării lor de către viața bisericească, se vor constitui în dreptul canonic. Unele dintre aceste principii au pus temelile dogmatice ale învățării Bisericii, iar altele numai principiile legale și canonice. Din această cauză ele au putut fi împărțite în două categorii. În prima categorie se enumeră: principiul așezămîntului ecleziologic; principiul constituirii-organizării bisericești; principiul ecumenicității; principiul ierarhiei; principiul iconomiei; principiul sinodal; principiul autonomiei externe; principiul legalității față de Stat.

În cea de a doua categorie: principiul autocefaliei; principiul autonomiei interne; principiul nomocanonicității; principiul constituțional.

Aceste principii legale și canonice apar ca o concretizare a adevărurilor dogmatice ale unor dascăli care au contribuit la organizarea Bisericii.

Luînd rînd pe rînd toate aceste principii, vorbitorul a subliniat unele note de interes general ca: *învățătura de pretutindeni a Bisericii, a vieții și a acțiunii sale este una. Ecleziologia este începutul, «ALFA», tuturor principiilor canonice ale Ortodoxiei». Cele trei forme componente ale Bisericii: clerul, mirenii și monahismul, se află în comuniune una cu celelalte, completîndu-se una pe alta în opera mîntuitoare a Bisericii. Menționează în mod deosebit, participarea mirenilor la viața și conducerea Bisericii, principiu care a fost dezbătut și de Conciliul II Vatican și la care s-a consemnat că: «Biserica nu este cu adevărat consolidată, nu trăiește desăvîrșit, și nu are semnul legăturii lui Hristos cu oamănii, dacă mirenii lipsesc și nu colaborează cu ierarhia (p. 8). Acesta este principiul ecumenicității stabilit de Biserică în consensul Bisericii — Consesum Ecclesiae, după care ecumenicitatea este antiteza conducerii unice, este principiul după care unitatea ecumenică constă în unirea multiplă a întregului corp al Bisericii».*

Toate principiile enunțate de autor sînt luate și explicate teologic, potrivit datelor Sfințelor Scripturi și Sfinței Tradiții în lumina operei mintuitoare.

Redînd datele istorice izvorite din hotărîrile Sinodului VII ecumenic, subliniază strălucit acest principiu și necesitatea de cinstire a principalelor scaune ale Bisericii — Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim.

Referindu-se la Biserica noastră, arată că Biserica și credincioșii noștri dau cea mai mare cinstire Bisericilor înaintașe ortodoxe. Păzitorul acestei legalități în hotărîrile clasice ale principiilor canonice ale Ortodoxiei, față de diferitele influențe noi, este strălucitul și înaltul nostru Păstor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, împreună cu Sfințul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Credința ortodoxă în învățătura și în principiile fundamentale canonice nu încetează a urmări cu deosebit interes atît diferitele transformări ale vieții, cît și istorica transformare a aspectului spiritual de închinăciune. Astfel Biserica Ortodoxă dă un impuls viu credinței și o întărește cu adevărurile vredniciei ecumenice pe oameni în multe din împrejurările vieții lor.

Conferința ținută de către P. C. Profesor Liviu Stan a fost concretizarea sinceră a principiilor Ortodoxiei românești, o adevărare a canonicității doctrinei ortodoxe și o afirmare susținută a autorității actuale și a poziției Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. DAVID POPESCU

Anuarul Bisericesc al catolicilor vechi din R. F. a Germaniei, 1970, Calendar lista demnitarilor bisericești și lista Bisericilor autonome din lume. Bonn, 1970.

Anuarul publicat de către episcopia catolicilor vechi din Bonn, la începutul anului 1970, are pe prima pagină copia unei splendide icoane bizantine din sec al XIII-lea, ce reprezintă pe Mîntuitorul, Fecioara Maria, Ioan Botezătorul și pe cei patru Evangheliști.

Desigur, nu avem intenția să recenzăm întregul conținut al acestui anuar, ci numai acele contribuții ce au o însemnătate și pentru teologia ortodoxă.

Anuarul începe cu un articol intitulat: «Unitate în adevăr și slințenie», scris de către episcopul J. Brinkhues în legătură cu Conciliul I de la Vatican. Autorul condamnă hotărîrile acestui Conciliu cu privire la așa-zisele dogme ale primatului universal și ale infailibilității papale. El citează declarația semnată de vestiți teologi catolici, în frunte cu Prof. Dr. Döllinger, în care se argumentează, că aceste dogme sînt curate erezii, fiindcă ele nu au nici un temel în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție și nici n-au fost create pretinzîndu-se, totdeauna și de toți (p. 10).

Mai departe autorul se ocupă de consecințele nefaste ale acestui conciliu și citează pastorală din 1873 a episcopului Dr. H. Reinkens în care se spune: «Un rău mare este schisma dintre Biserica răsăriteană și cea apuseană, cît și cea dintre aceasta din urmă și cea veche catolică. Aceasta fiindcă pofta de stăpînire a Romei n-a temeluit unitate, ci dezbinări, detronînd iubirea și așezînd în locul acesteia forta. Noi năzuim spre unitate, însă în luptă, fiindcă pe steagurile noastre stă scris: «Nu poate fi pusă altă temelie, decît aceea care a fost pusă; Iisus Hristos», și pe de altă parte: «Totul ceea ce nu este făcut din convingere, este păcat» (p. 11).

Într-un alt articol cu titlul «Biserica în libertate și în legătură», de prof. Dr. W. Küppers, se fixează temele ce vor fi discutate la congresul catolicilor vechi, ce va avea loc în zilele 2—6 sept. a.c. în orașul Bonn. Aceste teme sînt: «Credință în libertate și răspundere», «Urmarea lui Hristos astăzi»; «Cult plin de viață»; «Slujire duhovnicească — creștini maturi» (p. 17—23).

Întregul conținut al anuarului este mișcat de ideea că Conciliul I și al II-lea de la Vatican nu au calitatea de concilii ecumenice, și că papa nu are decît un primat de onoare în cadrul episcopatului.

Mai departe, P. Alfons M. Mîtnacht, scrie un interesant articol despre «Ideea Paștilor în biserica răsăriteană». Autorul mărturisește că «puterea ideii Paștilor nu se face simțită numai în timpul praznicului Învierii, ci spre deosebire de creștinătatea:

apuseană, pentru creștinul ortodox fiecare duminică este un praznic al Învierii». El subliniază că fiecare Liturghie ortodoxă «este stăpinită de ideea praznicului Învierii». Spre a exemplifica, el citează splendidele cântări din Canonul Învierii (p. 41).

Și mai interesant este studiul scris de către Dr. C. Fink cu titlul: «Biserica misterului. Despre spiritul Bisericii răsăritene». După ce face unele considerații asupra deosebirilor dintre Biserica Ortodoxă și cea catolică, autorul subliniază faptul că «Biserica ortodoxă, în care trăiește mai departe credința și tradiția Bisericii originare, este o Biserică a misterului și a misticele veritabile creștine în sensul cuvintelor pauline: «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine» (Gal. II, 20). Este vorba aici — scrie autorul — despre o mistică, ce n-are nimic comun cu panteismul, ci care se revelează în cultul ortodox «în care omul interior intră în relație cu misterele divine» (p. 47—48), așa cum învăță Simeon noul teolog. «Prin Hristos așadar, Fiul intrupat al lui Dumnezeu, omul poate să ajungă, așa învăță Ortodoxia, prin tainele Bisericii la îndumnezeire; căci prin această intrupare se face posibilă îndumnezeirea omenirii căzute și transfigurarea lumii». Și autorul studiului sfârșește prin a arăta ce importanță mare are în această privință ierarhia în Biserica Ortodoxă (p. 49), cit și năzuința de cunoaștere reciprocă și înțelegere între Biserica vechilor catolici și Biserica Ortodoxă.

Alte articole și studii ce formează conținutul acestui anuar sînt următoarele: «Biserica în lume. Pastorația în orașele mari în Biserica noastră suroră engleză», scris de Fr. S. Smith; «Anglicanii în Hongkong», de G. Swain; «De la conferința catolicilor la congresul catolicilor vechi», de H. E. Kessler; «Discuții despre intercomuniune» de Prof. dr. K. Stalder și: «O nouă piedecă pentru unitatea viitoare?», de Cl. Marquet. În acest studiu din urmă, autoarea militează pentru teza că hirotonirea femeilor n-ar constitui o piedecă în calea viitoarei uniți a Bisericilor. Ea își pune întrebarea: «Dacă o femeie poate fi inginer, medic, cosmonaută sau șef de stat, de ce nu trebuie să fie și pastoriță?». Mai departe, autoarea caută să aducă argumente, că problema hirotoniei femeii ar constitui «o problemă ecumenică» (p. 69—70).

Seria studiilor din acest Anuar se încheie cu un referat scurt despre tema: «Creștinismul primar și animalele». Acest referat este de fapt un rezumat al cărții scrise de o monahă americană, Sister Seraphim¹ și tradusă în limba germană cu titlul «Denn alle sind Deine Geschöpfe» (Căci toate sînt creaturile Tale). Autoarea expune concepția pe care o aveau eremiții răsăriteni cu privire la animale; o concepție ce-și are origina în opera Sfintului Isac Sirul, care a fost încălzit de o nemărginită compasiune față de animale. Autorul referatului citează un loc vestit din opera acestuia a acestui sfînt, a cărui inimă sensibilă «a fost înflăcărată de iubire pentru toate creaturile, pentru oameni, păsări și animale, pentru reptile, pentru totul ce trăiește... o inimă ce se roagă neîncetat către Dumnezeu, pentru ca acestea să fie mîntuite de suferința lor, ferite în fața acesteia, pentru ca să devină curate». Și referatul se încheie cu cuvintele lui Dostoievski din «Frații Karamazov»: «Dacă iubiți fiecare lucru, atunci veți pătrunde în misterele divine ale lucrurilor» (p. 72).

Dar cea mai importantă parte a «Anuarului catolicilor vechi» 1970, este aceea în care se expune situația «Bisericilor catolice autonome din lume», așa cum se prezintă acestea în anul 1969. De aceea vom căuta să arătăm mai întii, ce înțelege autorul acestei statistici prin «Bisericile catolice autonome».

Prin Biserici catolice autonome se înțelege în acest Anuar acele Biserici regionale care stau, în ceea ce privește episcopia lor, într-o continuă succesiune apostolică și sacramentală cu Biserica veche catolică neimpărțită și ale cărei caractere esențiale în doctrină, liturghie și ordine bisericească le păstrează încă.

Acestea țin mai ales la principiile creștine vechi cu privire la sinodalitate, în ceea ce privește legiurile bisericești, și autonomia regională în administrația bisericească și resping de aceea așa-zisa dogmă a infalibilității și a puterii jurisdicției universale episcopale a papii.

Există astăzi în total 68 de asemenea Biserici autonome regionale sau naționale răspindite în întreaga lume cu peste 1 000 de episcopi independenți de episcopatul romano-catolic și 100 000 de preoți.

Desigur că aici este vorba despre Bisericile Ortodoxe, Catolică Veche și Anglicană. Pe noi nu ne interesează decît statistica de la cap. IV, intitulată: «Comunitatea Bisericilor Ortodoxe» (p. 81).

1. Este vorba despre o monahie ortodoxă care trăiește în America și care a întemeiat o societate a ocrotirii animalelor.

Comunitatea Bisericilor Ortodoxe este alcătuită din Biserici naționale independente, care, ca o continuare a Bisericii primare neîmpărțite, au păstrat aceeași tradiție, aceeași învățătură dogmatică, aceeași organizație bisericească și aceeași liturghie și care se află în comunitate canonică cu Patriarhia din Constantinopol. Cel mai înalt organ al comunității de Biserici ortodoxe este Conferința episcopală pan-ortodoxă. Primatul de onoare al acestei comunități îl are Patriarhul Ecumenic din Constantinopol. Apoi se enumeră aceste Biserici Ortodoxe :

I. Bisericile Ortodoxe autocefale :

1. *Patriarhatul Ecumenic din Constantinopol*, are — inclusiv jurisdicțiile în străinătate — circa 3,5 milioane credincioși, 37 dieceze, 60 de episcopi, și aproape 1 500 de preoți. Întîistătător este Prea Fericirea Sa Atenagoras I, Arhiepiscop de Constantinopol și Roma nouă și Patriarh Ecumenic, cu reședința la Istanbul — Turcia.

Revistele editate de Patriarhia Ecumenică sînt : *Apostolos Andreas* (lb. greacă), apare în Istanbul ; *Ortodoxia* (lb. greacă), Istanbul ; *The orthodox observer*, New York ; *Ukrainskyj Visnyk* (lb. ucrain.), New York ; *Cerkovnyj Vitnik*, Johnstown, S.U.A. ; *Ho orthodoxos kiryx*, *The orthodox herald* (lb. greacă), Londra.

De jurisdicție Patriarhiei din Constantinopol tîn : în Turcia 80 000 de credincioși, 4 dieceze, 21 episcopi, 65 de preoți ; Dodecanez (Grecia) : 120 000 de credincioși 4 dieceze, 165 de preoți ; *Republica monahală Atos* : 1 500 de monahi cu 20 de minăstiri ; *Biserica Ortodoxă din Creta* (nu chiar autonomă) : 460 000 de credincioși, 8 dieceze, 652 de preoți și 700 de parohii ; Întîistătător este Eugenju, Arhiepiscop de Creta cu reședința în Heraklion ; *Arhiepiscopia ortodoxă din America de Nord și de Sud* : 2 milioane de credincioși, 10 districte, 11 episcopi, 460 de preoți. Exarh este Arhiepiscopul Iacob de America de Nord și Sud, cu reședința în New York ; *Biserica ortodoxă a ucrainenilor carpatini din America* : 104 000 credincioși, 1 dieceză, 2 episcopi, 70 de parohii, 71 preoți. Conducător : Mitropolitul Orestes ; *Biserica ortodoxă ucrainiană din America* : 20 000 de credincioși, 1 eparhie, 1 episcop, 10 parohii, conducător : episcopul Andreias (Kuschak) de Eukarpia ; *Biserica Ortodoxă Albaneză din America* : câteva mii de credincioși, 1 episcop, 2 preoți, conducător : Episcopul Marcos (Lipa) ; *Arhiepiscopia Ortodoxă Greacă din Australia și Neo-Zeelanda* : 180 000 de credincioși, 2 episcopi, 80 de comunități, 42 de preoți. Exarh : Arhiepiscopul Ezechil de Australia și Neo-Zeelanda ; *Arhiepiscopia Ortodoxă Greacă de Thyateira și Marea Britanie* : 130 000 de credincioși (inclusiv Bisericile poloneze, estonice, și lituane din diaspora), 34 preoți, 40 de parohii grecești și 2 rusești în Marea Britanie. Conducător : Alenagora (Kokkinakis), Arhiepiscop de Thyateira și Marea Britanie și Exarh pentru Irlanda și Malta, cît și episcop rezidențial pentru Bisericile autonome ale Patriarhatului din Constantinopol ; *Mitropolia Ortodoxă Greacă din Franța* : 90 000 de credincioși, 30 de preoți. Conducătorul : P. S. Meletios (Karabininis) exarhul Spaniei și Portugaliei ; *Mitropolia Ortodoxă Greacă din Germania* : 150 000 de credincioși. Conducător : I.P.S. Jacob Tsanawaris (Mitropolitul Germaniei) ; *Mitropolia Ortodoxă Greacă din Austria* : 40 000 de credincioși, 20 de preoți. Conducător : I.P.S. Dr. Chrysostomos (Tsiter) Mitropolit al Austriei și exarh al Italiei, al Elveției și al Ungariei ; *Mitropolia Ortodoxă Greacă din Belgia*. Conducător : I.P.S. Emilianos (Zacharopoulos) Mitropolit al Belgiei și exarh al Țărilor de Jos și al Luxemburgului ; *Mitropolia Ortodoxă Greacă a Suediei*. Conducător : I.P.S. Polyefktos (Finfinia) Mitropolit al Suediei și exarh al Danemarcei, Norvegiei și Islandei.

2) *Patriarhatul Ortodox Grec din Alexandria* : 105 000 credincioși (85 000 greci, 20 000 arabi), 11 eparhii, 13 episcopi, 156 de parohii, 100 parohii în întreaga Africă, 4 eparhii (Alexandria, Cairo, Port Said, Ismailie) cu 100 000 de credincioși în Egipt, 7 eparhii cu 80 000 de credincioși în restul Africii : Sudan, Etiopia, Libia, Africa de Sud, Africa centrală, Africa apuseană și răsăriteană. Întîistătător : P. F. S. Nicolae al VI-lea, papă și patriarh al Alexandriei și întreaga Africă. Revistă bisericească : *Pántainos* (l. greacă), Alexandria.

3) *Patriarhatul Ortodox Grec din Antiohia* : 565 000 de credincioși, 20 de eparhii, 24 episcopi, 520 de parohii, 450 de preoți — în orientul apropiat și America. — În orientul apropiat : 340 000 de credincioși, în 14 eparhii, dintre care 180 000 de credincioși în 6 eparhii în Siria, 130 000 de credincioși în 6 eparhii în Liban, 25 000 de credincioși în Irak și Iran, restul în Turcia. Întîistătător : P.F.S. Teodosie al VI-lea, patriarh al întregului răsărit și al Marii Antiohii. Reviste bis. : *Al-Nimat* (Harul, în

l. arabă), apare în Damasc; Al-Nur (Lumina, l. arabă), apare în Beirut; (The Word în l. engl.), apare în Brooklyn.

Biserica Ortodoxă Antiohiană-Siriacă din America: 125 000 de credincioși, 2 eparhii, 102 parohii, 110 preoți. — Arhiepiscopia New York-ului: Întâistătător: Most. Rev. Filip (Saliba), arhiepiscop de New York și întreaga Americă. — Episcopia Toledo: Conducător Mihael (Shahien) episcop de Toledo. — America centrală și de sud, 100 000 de credincioși, 4 eparhii. America centrală și de sud: 100 000 de credincioși, 4 eparhii — Arhiepiscopia Americii centrale: conducător Anton (Shedrawi), arhiepiscop de Cezareea și exarh patriarhal în Mexico și America centrală.

Episcopia Argentinei: Mitropolit Melelie de Buenos Aires.

Episcopia Braziliei: Mitropolit Ignatie de Sao Paulo.

Episcopia din Chile: Mitropolit Atanasie.

4) **Patriarhatul Ortodox Grec din Ierusalim:** 75 000 de credincioși, 3 eparhii, 13 episcopi, 59 de parohii, 68 de preoți arabi, 54 preoți greci cît și preoți-monahi. — În Iordania 60 000 de credincioși, 51 de preoți arabi, iar în Israel circa 15 000 de credincioși, 19 parohii, 17 preoți arabi. Întâistătător: P.F. Sa Benedict I., patriarhul orașului sfînt Ierusalim și al întregii Palestine. Revista bisericească: Nea Sion (l. greacă), Ierusalim.

Arhiepiscopia Muntelui Sinai care depinde juridicțional — ca Biserică autonomă — de patriarhia de Ierusalim. Cuprinde minăstirea Sf. Ecaterina din Muntele Sinai (circa 20 de monahi) cît și minăstirile surori în Grecia, Turcia, Cipru și Liban. Conducător: Grigorie I., Arhiepiscop de Sinai și Raithu și stareț al minăstirii Sf. Ecaterina.

5) **Patriarhatul Ortodox Rus de Moscova** cu 70 de milioane de credincioși, dintre care circa 35 de milioane sînt credincioși practicanți, 73 de dieceze, 20 000 de parohii, 20 000 de preoți. În străinătate: 3 exarhate (America, Europa apuseană și centrală) cu 9 episcopii rusești cît și misiunea duhovnicească din Ierusalim. Întâistătător: Scaunul de patriarh vacant. Reviste Bisericești: Jurnalul Patriarhiei din Moscova (revista oficială a Patriarhiei), Stimme der Orthodoxie (revista exarhatului Europei centrale), Messager de l'Exarchat du Patriarcat Russe en Europe occidentale, One Church (revista exarhatului american).

Biserici ce nu sînt supuse jurisdicției Patriarhatului din Moscova:

— Biserica Ortodoxă Ucrainiană (vezi mai jos la II).

— Biserica Ortodoxă a rutenilor albi, 4 milioane de credincioși, 3 eparhii.

Conducător: Antonie, mitropolit de Minsk și al Ruteniei albe.

— Biserica Ortodoxă a Estoniei: 200 000 de credincioși, 1 eparhie. Conducător: Alexei, Mitropolit de Tallin (Reval) și Estonia.

— Biserica Ortodoxă Lituaniană: 175 000 de credincioși, 1 eparhie. Conducător: Mihail, episcop de Vilna.

Exarhatul american al Patriarhiei din Moscova. America de nord: Ionatan, mitropolit de New York și Aleuten, exarh patriarhal al Americii de nord și de sud. Sufragane:

— Episcopia de Broklyn: episcop Dosoftei;

— Episcopia de Filadelfia: episcop Alexei;

— Episcopia de San Francisco: episcop Marcu;

— America de sud: episcopia din Argentina și America de sud, episcop Nicodim.

Exarhatul Europei apusene dependent de Patriarhatul din Moscova: Marea Britanie: Antonie (Blum), mitropolit de Surosh și exarh patriarhal în Europa apuseană, cu reședința în Londra. Belgia: Vasile, arhiepiscop de Brüssel, cu reședința în Brüssel. Franța: Pierre (L'Huillier), episcop de Korsun cu reședința în Paris. Țările de Jos: Dionisie, episcop de Rotterdam.

Exarhatul Europei centrale al Patriarhiei din Moscova: Germania: Wladimir (Kotljarow), arhiepiscop de Berlin și exarh patriarhal, cu reședința în Berlin. Austria: Melchisedec, episcop de Viena și Austria.

6) **Biserica Ortodoxă Cipriotă:** 450 000 de credincioși, 4 eparhii, 6 episcopii, 650 de parohii, 685 de preoți. Întâistătător: Macarie al III-lea, arhiepiscop al Neo-Justinianei și al întregului Cipru, cu reședința în Nicosia. Revistă bisericească: Apostolos Barnabas (grec.).

7) *Biserica Ortodoxă Greacă*: 8 milioane credincioși, 67 de eparhii, 68 de episcopi, 8 000 de parohii, 7 350 de preoți, 1 220 de monahi și 1 700 de monahii. Întîistătător: I.P.S. Sa Ieronim, arhiepiscopul Atenei și al întregii Grecii, cu reședința în Atena. Reviste bisericești: *Ekklesia* (organul oficial) și *Porefthendes*, cît și alte reviste.

8) *Patriarhatul Ortodox al Iugoslaviei*: 4 milioane de credincioși, 24 de eparhii, 24 de episcopi, 4 000 de parohii, 3 150 de biserici, 192 de minăstiri, 1 550 de preoți în Iugoslavia (fără Biserica autonomă macedoniană). În străinătate: 3 eparhii în America și o eparhie în Europa apuseană. Întîistătător: Gherman, arhiepiscop de Petsch, mitropolit al Belgradului și al Karlowitzului și patriarh al Serbiei. Reviste bisericești: *Glasnik* (revista patriarhală a Patriarhiei), cît și alte reviste. Biserica Ortodoxă Răsăriteană Sîrbească din America, 150 000 de credincioși, 3 eparhii, 3 episcopi, 74 de parohii, 65 de preoți. Conducător: Firmilian, episcop al eparhiei centrale apusene.

Biserica Ortodoxă Sîrbească din Europa apuseană și Australia: 50 000 de credincioși, 15 000 în Anglia, 12 000 în Germania. Conducător: episcopul Lavrenti (Trifunovich). Vicar episcopesc pentru Germania protopopul Alexa Todorovici.

9) *Biserica Ortodoxă a Georgiei*: 1 milion de credincioși, 15 eparhii, 8 episcopi, 80 de preoți, 80 de parohii. Întîistătător: Efrem al II-lea, patriarhul-catolicos al întregii Gruzinii (Georgia), arhiepiscop de Mzchet și Tbilisi (Tiflis).

10) *Biserica Ortodoxă a Poloniei*: 500 000 de credincioși, o parte din aceștia ucrainenii, o mare parte ruteni albi cît și polonezi și ruși, 4 eparhii, 4 episcopi, 200 parohii, 225 de preoți, 280 biserici, 2 minăstiri. Întîistătător: Mitropolitul Varșoviei și al întregii Polonii. Revista bisericească: *Cerkovnyj Vestnik* (l. poloneză, rusă, ucrainiană și ruteană).

11) *Biserica Ortodoxă a Albaniei*: 300 000 de credincioși, 4 eparhii, 5 episcopi, 250 de parohii, 200 preoții în Albania. O eparhie în America. — Întîistătător: Damianos, mitropolit de Tirana și Durazzo și arhiepiscop al întregii Albanii.

Biserica Ortodoxă Albaneză din America 15 000 de credincioși, 1 eparhie, 13 parohii, 12 preoți. — Conducător: Stefan Lasko, mitropolitul Bisericii Ortodoxe Albaneze din America.

12) *Patriarhatul Ortodox al Bulgariei*: 6 milioane de credincioși, 11 eparhii, 3 200 de biserici și 500 de capele, 100 de minăstiri, 17 episcopi, 3 700 de parohii, 2 300 preoți în Bulgaria.

În străinătate: 1 eparhie în America și alta în Australia. — Întîistătător: Ciril, patriarh al întregii Bulgariei. — Reviste bisericești: *Curkoven Vestnik* și *Duchovna Kultura*.

Biserica Ortodoxă Bulgară din America, și Australia, 75 000 de credincioși, 2 episcopi, 23 de parohii. — Conducător: Mitropolitul Andrei, arhiepiscopul Americii de nord și de sud și al Australiei.

13) *Biserica Ortodoxă Cehoslovacă*: 400 000 de credincioși (o mare parte ucrainenii), patru eparhii, 4 episcopi, 315 parohii, 250 de preoți. — Întîistătător: Dorotei, mitropolitul întregii Cehoslovacii. Reviste: *Hlas Pravoslavi* (lb. cehă), *Zapovid sv. Kyrilla I Metodia* (lb. ucrainiană), *Odkaz sv. Cyrilla I Metodia* (lb. slovacă).

II. Biserici Ortodoxe naționale și autonome.

Este vorba de acele Biserici «autonome» care au o organizație independentă și o administrație proprie, dar care din punct de vedere jurisdicțional depind de o patriarhie.

1) *Biserica Ortodoxă din Ucraina*: 20 de milioane de credincioși, 19 eparhii, 8 000 de parohii, 7 000 de preoți. Această Biserică Ortodoxă națională este a doua ca mărime după cea rusă, și depinde ca Biserică autonomă și ca exarhat, de Patriarhia din Moscova. — Întîistătător: Filaret (Denisenko), mitropolitul Kievului și Halytsch, exarhul patriarhal al Ucrainei. Revista: *Pravoslavnyj Visnyk* (lb. ucrainiană).

2) *Biserica Ortodoxă din Macedonia*, 600 000 de credincioși, 5 eparhii, 5 episcopi, 350 de parohii, 335 de preoți. Biserica autonomă a Patriarhatului sîrbesc, în anul 1967 s-a declarat autocefală, însă n-a fost recunoscută. — Întîistătător: Dositei, arhiepiscop de Ohrida și Macedonia. Revista: *Vesnik na Makedonskata pravoslavna Crkva*.

3) *Biserica Ortodoxă a Finlandei*: 80 000 de credincioși, 2 eparhii, 2 episcopi, 30 de parohii, 40 de preoți. — Patriarhatul Ecumenic. Conducător: Pavel (Paavali), arhiepiscop de Karelia și întreaga Finlandă. Reviste: Aamun Koito și Ortodoksia.

4) *Biserica Ortodoxă din China*: 20 000 de credincioși sub jurisdicția Patriarhatului din Moscova. Conducător: Episcopul Simeon de Schanghai.

5) *Biserica Ortodoxă din Japonia*: 50 000 de credincioși, 70 de biserici, 200 de capele, 40 de preoți. — O parte dintre acești credincioși se află sub jurisdicția Patriarhiei din Moscova, cea mai mare parte însă se află sub jurisdicția Bisericii independente ortodoxă rusă și greco-catolică din America. Conducătorii: Vladimir (jurisdicția americană), episcop de Tokio și Japonia; Nicolae (jurisdicția Patriarhiei din Moscova), episcop de Tokio și al întregii Japonii.

III. Biserici Ortodoxe independente în străinătate.

Afară de Bisericile de mai sus, ce sînt «autocefale» și «autonome», cit și acelea care se află în străinătate, dar sînt sub jurisdicția unor patriarhate, există unele Biserici Ortodoxe naționale în străinătate, care, din motive diverse, sînt din punct de vedere jurisdicțional independente. Acestea se găsesc mai ales în America.

1) *Biserica Ortodoxă din America (mitropolia rusă)*: 800 000 de credincioși, 9 eparhii, 9 episcopi, 400 de parohii în America de nord și de sud, cit și 1 eparhie în Japonia. — Conducător: Irineu, arhiepiscop de New York și mitropolit al întregii Americi și al Canadei. — Reviste: The Russian Orthodox Messenger și: The Orthodox Church.

2) *Biserica Ortodoxă Română din America* (se află sub jurisdicția canonică a Bisericii Mitropolitane americane): 50 000 de credincioși, 1 eparhie, 1 episcop, 52 de parohii, 42 de preoți. — Conducător: Valerian (Trifa), episcopul eparhiei ortodoxe române din America. Revista: Solia (în lb. română și engleză).

3) *Biserica Ortodoxă Rusă din străinătate* (așa-zisa Biserica sinodală de la Karlowitz): 500 000 de credincioși, 16 eparhii ruse (7 eparhii în America și Canada, 4 în America de sud, 1 în Australia-Noua Zeelandă, 4 în Europa occidentală și centrală), 24 episcopi ruși, 400 de parohii. — Conducător: Filaret, mitropolit al Americii și New York și Primat al Bisericii Ruse din străinătate. Reviste: Cerkovnaja Shisn (organul oficial); Pravoslavnaja Rus (lb. rusă); Orthodox Life (lb. engleză); Cerkovnyja Wedomsty (org. ofic. al eparhiei germane, în lb. rusă); Troizkij Pravoslavnyj Russkij Kalendar. De aceasta depind canonic:

— *Biserica Ortodoxă Rusă în Europa*, dieceza germană, circa 25 000 de credincioși, 3 episcopi, 27 de preoți. — Conducător: Alexandru, arhiepiscop de Berlin și al întregii Germanii. Episcopi sufragani: Filateos, arhiepiscop de Hamburg și al Germaniei de nord, și: Paul (Pawlow), episcop de Stuttgart.

— *Dieceza Europei apusene*. — Conducător: Antonie, arhiepiscop de Geneva și Europa apuseană, are ca locțiitor pe Jacob, episcop al Olandei.

— *Dieceza britanică*. Conducător: Nicodim, episcop de Ridgemont și Britania.

4) *Biserica Ortodoxă în Franța și Europa apuseană*: 80 000 de credincioși (episcopia Parisului), 2 episcopi. Apartin mai ales ruși care trăiesc în Franța și Germania, cit și români. — Conducător: arhiepiscopul Gheorghe (Tarasova) cu sediul în Paris. În Germania: Protopopul Georg Wagner.

5) *Biserica Ortodoxă Ucrainiană în străinătate*: 320 000 de credincioși, 11 episcopi, 500 de parohii, 300 de preoți în lumea apuseană. Această Biserică constă din 3 mitropolii (provincii bisericești): S.U.A., (America de sud; Canada; Europa), Australia. Toate acestea sînt independente din punct de vedere administrativ, aflîndu-se într-o legătură canonică și unitate între ele, ce reprezintă Biserica Ortodoxă Ucrainiană Autocefală din patrie. (Literatură: vezi: Abriss der Geschichte der ukrainischen orthodoxen Kirche, de prof. I. Wlasowskyj, 5 vol., ediția ucrainiană 1955—1966; ed. engleză: Consistory of the Ukrainian Orthodox Church, P. O. Box 595.

— *Biserica Ortodoxă Ucrainiană din America*: 100 000 de credincioși, 4 episcopi, 120 de parohii, 140 de preoți. — Conducător: Ioan (Teodorovych), arhiepiscop de Filadelfia și mitropolit al Bisericii Ortodoxe Ucrainiene din S.U.A.

Reviste: Ukrainske Pravoslavne Slovo (lb. ucrainiană și engleză); Ukrainskyj Pravoslavnyj Kalendar; Ukrainska Pravoslavna Nyva (rev. Bisericii Ucrainiene ort. autocefale din Brazilia).

— *Biserica Ortodoxă Greacă Ucrainiană din Canada*: 150 000 de credincioși, 4 episcopi, 294 de parohii, 100 de preoți. — Conducător: Hilarion (Ohijenko), mitropolit de Winnipeg și întreagă Canada. Reviste: Vistnyk (The Herald, lb. ucrain.); Vira i Kultura (Faith and Culture, lb. ucrain.); Kalendar Ridna Nyva (Anuar, lb. ucrain.).

— *Biserica Ortodoxă Ucrainiană Autocefală din Europa apuseană și Australia*: 70 000 de credincioși, 3 episcopi, 90 de parohii, 50 de preoți în Germania, Marea Britanie, Franța, Belgia, Olanda, Austria, Australia și Noua Zeelandă. Conducător: Mstyslav (Skryptnyk), arhiepiscop de Kiev și Perejaslav, mitropolit al Bisericii Ortodoxe Autocefale Ucrainiene. Are ca episcop vicar în Europa pe Orest Ivanjuk, cu reședința în Germania.

— *Biserica Ortodoxă Ucrainiană în Germania*: 15 000 de credincioși, 15 preoți. Reviste: Ridna Cerkwa (rev. ortodoxă ucrain.); Vidomsti (lb. ucrain.); Nasch Holos (rev. Bisericii ucrain. din Australia).

IV. Biserici Naționale Orientale.

Bisericele Naționale Orientale sînt în concordanță în privința doctrinei, ordinii bisericești și a liturghiei cu Bisericile ortodoxe, dar se deosebesc de acestea sau, mai corect, s-au despărțit de acestea în sec. al V-lea, din pricina confruntărilor hristologice. Bisericile Naționale Orientale cultivă însă legături strînse cu Biserica Veche-Catolică, cu Anglicanii și cu Bisericile ortodoxe, ducînd tratative pentru unire cu acestea.

Bisericile Naționale Orientale se grupează în grupa numită «Biserici Non-calcedoniene» (zise și «monofizite»), ce se află în legătură cu Bisericile Ortodoxe, Biserica Siriană Răsăriteană («nestoriană», «siriană») și Biserica independentă Mar-Toma, care laolaltă au 18 milioane de credincioși, 100 de eparhii și tot atîția episcopi și mai mult de 18 000 de preoți.

I. *Comunitatea Bisericească Orientală veche (Biserici non-calcedoniene — monofizite).*

Despărțirea acestor biserici a avut loc din pricină că s-au opus Sinodului al IV-lea de la Calcedon în anul 451. La Conferința teologilor ortodocși și non-calcedonieni, ce s-a ținut în Aarhus (Danemarca) în august 1964, s-a constatat că între aceștia este vorba numai despre deosebiri terminologice cu privire la învățătura hristologică și că de aceea o reunire a Bisericii Ortodoxe cu Bisericile non-calcedoniene este posibilă. În comunicatul final al acestei conferințe se spunea: «Noi recunoaștem, afit unii, cit și ceilalți, o singură credință ortodoxă a Bisericii... Cu privire la esența dogmei hristologice, ne-am găsit împreună într-o concordanță deplină. Prin mediul diferitelor determinări noționale, ce au fost aplicate de amîndouă părțile, vedem exprimat același adevăr... De asemenea, am recunoscut și necesitatea să mergem împreună mai departe».

În Conferința Pan-Ortodoxă ce a avut loc în anul 1968 în Geneva, s-a hotărît să se constituie o comisie teologică interortodoxă care să studieze posibilitățile unirii cu Bisericile necalcedoniene.

Bisericile necalcedoniene cuprind 97 la sută din Bisericile Naționale Orientale. În anul 1965 a avut loc cel de-al treilea sinod (în Addis Abeba) al Bisericilor Naționale Orientale numite mai sus, în timpul căreia s-a constituit o «conferință a întiiistătorilor Bisericilor Ortodoxe Orientale» cit și un Comitet permanent și un Secretariat general al acestei conferințe. Tot cu această ocazie s-a organizat și un centru de publicații al Bisericilor Vechi Orientale (în Addis Abeba). Aceste Biserici sînt:

1) *Patriarhatul Ortodox Copt din Alexandria*: 4 milioane de credincioși, 23 de eparhii (20 în Egipt, 2 în Sudan, 1 în Ierusalim), 500 de parohii, 900 de preoți. P. F. Sa Ciril al VI-lea, papă și patriarh de Alexandria și întreaga Africă, este întiiistătorul acestei Biserici, cu reședința în Cairo. Reviste: Al-Watani (ziar copt săptămînal în lb. arabă); Magallat Madaris Al-Ahad («Revista pentru școlile de duminică» în lb. arabă), apar în Cairo.

2) *Biserica Ortodoxă Etiopiană*: 8 milioane de credincioși, 14 eparhii, 14 episcopi, 17 000 de biserici. — Patriarhului copt din Alexandria i se recunoaște un primat de onoare. Întiiistător: P. F. Sa Basileios, patriarh-catolicos al Etiopiei. Revista: Zinna Bieta Kristian, Addis Abeba.

3) *Patriarhatul Ortodox Sirian de Antiohia*, cunoscut și sub numele de Biserica Siriană de apus sau Biserica Iacobită, 160 000 de credincioși (55 000 în Siria, 35 000 în Turcia, 20 000 în Irak, Liban, Iordania și 50 000 în America), 11 eparhii (4 în Siria, 2 în Turcia, 2 în Irak, 1 în Liban, 1 în Ierusalim, 1 în America de nord. — Întiiistă-

tor : P. F. Sa Ignaz al XXXIX-lea, Iacob III, Severus, Patriarh de Antiohia și al întregii Asii, cu reședința în Damasc. Reviste : Al-Magallat Al-Batrijarkija (Revista ofic. a Patriarhatului în lb. arabă), patriarhatul copt; Beth Nahrin (Mesopotamia).

4) *Biserica Ortodoxă Siriană a răsăritului*, numită și Biserica Ortodoxă Siriană a Malabarului, este o Biserică autonomă sub jurisdicția duhovnicească a Patriarhiei Ortodoxe Siriene din Antiohia. Are 1 milion de credincioși, 15 episcopi, 1 045 de parohii, 750 de preoți, mai ales în India de sud, în Ceylon și Malaezia. — Întiiistător : Mar Basileos IV, Eugen Katolicosul răsăritului. Reviste : The Star of the East.

5) *Biserica Apostolică Armenească*, numită și Biserica Gregoriană. Numără 4,5 milioane de credincioși, din cele două catolicate : din Ecimiadzin (Armenia sovietică) și Cilicia în Liban. Acestea sînt din punct de vedere jurisdicțional independente, dar stau într-o comunitate bisericească. Reviste : Ecimiadzin (Organul oficial al Katolicosului din Ecimiadzin, lb. armeană); Hask (Organ ofic. al Katolicosului din Cilicia); Klatzor (foaie teologică), apar în Liban; The Armenian Church, New York; The Armenian Guardian, New York.

— *Catolicatul Armenesc din Ecimiadzin* : 4 milioane de credincioși (1 milion și 700 000 în Armenia sovietică, 1 400 000 de credincioși în alte republici sovietice, 900 000 în străinătate); două patriarhate (Ierusalim și Constantinopol), 15 eparhii (5 în Uniunea Sovietică, 1 în Irak, 1 în India și Orientul îndepărtat, 1 în Egipt — Sudan — Etiopia, 1 în Bulgaria, și România, 1 în Europa apuseană (Paris), 1 în Anglia, 3 în America (New York, Los Angeles, Buenos Aires). — Întiiistător : F. S. Vazgen I, Patriarh și Catolicos al tuturor armenilor.

— *Catolicatul Armenesc din Cilicia* : 500 000 de credincioși, 9 eparhii, 206 biserică, 143 de preoți. — Conducător : Chorén (Paroian), Catolicosul de Cilicia.

II. Alte Biserici Orientale Naționale.

6) *Biserica catolică Apostolică a Răsăritului*, numită și «nestoriană», își are originea în faptul că a fost împotriva Conciliului al III-lea din Efes, anul 431. Este interesant de știut că Conferința anglicană internațională, ce a avut loc în anul 1908 în Lambeth, a instituit o comisie de studii care, în referatul ei, a declarat că atît hristologia cit și afirmațiile crmistice din cărțile de cult ale acestei Biserici sînt ortodoxe și nu nestoriene și că patriarhul Bisericii Siriene de Răsărit a recunoscut, după o consfătuire cu episcopii săi (în anul 1911), că Mărturisirea de credință atanasiană exprimă adecvat și credința Bisericii sale. Biserica aceasta are : 200 000 de credincioși în țări diferite, 4 eparhii (1 în Irak, 1 în Iran, 1 în India, 1 în America), 4 episcopi. Unii istorici ai Bisericii relatează că Biserica Siriană de Răsărit sau «nestoriană» ar fi avut în trecut milioane de credincioși cu peste 200 de reședințe episcopale, ce se întindeau peste întreaga Asie. Întiiistător : Simion al XXIII-lea, Isai (Eshei), catolicos de Seleucia — Ktesiphon, patriarh al Răsăritului și al Asirienilor, reședința în San Francisco, America.

7) *Biserica Siriană Mar-Toma din Malabar*. Biserica aceasta s-a despărțit de Biserica Ortodoxă Siriană în sec. 19 și a format definitiv în anul 1889 o Biserică independentă, care a păstrat succesiunea apostolică. Ea se deosebește de celelalte Biserici Răsăritene în unele puncte cu privire la organizarea Bisericii și este orientată spre Biserica anglicană, cu care se află în intercomuniune. Are 300 000 de credincioși, 5 episcopi, 440 de comunități, 220 de preoți în India de sud.

La sfîrșitul acestor considerații statistice, pe care le-am făcut pe marginea Anuarului Bisericesc al Bisericii catolicilor vechi, ținem să stăruim și asupra așa-zisilor «Episcopi vagantes», sau cum îi numesc unii teologi, «episcopi vagabonzi». După unele date ar exista astăzi în lume circa 250 (numai în Germania sînt 30) de asemenea «episcopi vagantes», care ar conduce circa 100 de «Biserici private», cele mai multe luînd titlatura de «ortodoxe», «apostolice», sau «catolice vechi», pentru a *părea* că sînt Biserici catolice autonome legitime, de fapt fiind însă pseudo-biserici.

Sub numele de «episcopi vagantes» se înțeleg astfel de persoane, «care au fost sfințite episcopi în chip necanonic sau care fiind sfințite episcopi sau arhierie canonic de Biserică, dar ulterior au fost, din diferite cauze, excomunicate și nu mai stau în nici o legătură comunitară cu vreun scaun episcopal recunoscut de Biserică».

Biserica Ortodoxă — ca de altfel și cea a catolicilor vechi și cea anglicană — nu recunoaște asemenea «consacrări» sau «sfințiri» de episcopi, pe care îi consideră «pseudo-episcopi» și «pseudo-biserici», refuzînd orice legături cu acestea. Poziția Bise-

ricii Ortodoxe față de episcopi vagantes a fost definită de către Patriarhul Moscovei Sergie într-un studiu cu titlul: «Insemnătatea succesiunii apostolice la comunitățile de credință heterodoxe», din care precizăm următoarele: «Încercarea de a primi harisma preoției oarecum în afara Bisericii sau chiar de la aceasta, dar fără aprobarea ei, se osindește de la sine. Pentru Biserică, acestea sînt inadmisibile și pentru acei care o doresc n-are nici un scop», fiindcă în felul acesta nu li se poate acorda harisma veritabilă a preoției» (Stimme der Orthodoxie, 1962, nr. 7, p. 48, Berlin).

Bibliografie: Vezi literatură despre «Bisericele Orientale Necalcedoniene», în revista Mitropolia Ardealului în studiu cu același titlu de: Pr. Prof. Dr. Milan Šesan, nr. 7—8, 1969, p. 480—498. În ceea ce privește bibliografia cu privire la Bisericele Ortodoxe indicăm următoarele lucrări:

«Die dogmatischen und symbolischen Dokumente der Orthodox-Katholischen Kirche (Documente dogmatice și simbolice ale Bisericii Catolice-Ortodoxe) edit. de Prof. Ioan N. Carmiris; 2 vol. 1 150 p.; 2 ed. 1 vol., 1967 și al 2. vol., 1968, Graz; «The Rudder» (Pidalion); 1097 p.; Colecție și comentariu al tuturor canoanelor Bisericii Ortodoxe, ale Sinoadelor ecumenice, Sinoadelor regionale și Părinților singulari ai Bisericii; traducere în limba engleză din ediția greacă originală făcută din însărcinarea Patriarhului ecumenic, Atena, 1908; edit. în anul 1957 de către «The Orthodox Christian Educational Society, Chicago; Fr. Heiler, Die Ostkirche (Biserica răsăriteană), o prelucrare și completare a lucrării «Biserica originară și Biserica răsăriteană», circa 680 p. cu bibliografie imensă (160 p.), München și Basel, 1970; «Eastern Orthodox World Directory», edit. de Joe Kuzmission, 320 p., Boston, 1968; «Der Orthodoxe Gottesdienst» (Cultul divin ortodox), texte complete în 2 vol., edit. de protopopul S. Heitz, 1 vol.: Liturgia divină și Tainele (575 p., 1966); 2 vol.: *Ciaslovul și Liturghierul*, Mainz, 1970; «Liturgikon» — «Liturghierul Bisericii Bizantine», de Neofit Edelby, arhiepiscop de Edessa; 1103 p. și 74 de splendide reproduceri de icoane în culori; cuprinde toate textele constante și schimbătoare ale Liturghiei pentru toate zilele anului bisericesc, cit și introduceri detaliate liturgice, 1967; Fr. W. Fernau, Patriarchen am Goldenen Horn (Patriarhii la Cornul de Aur); Schriften des Deutschen Orient Instituts, 184 p. Opladen, 1967 (cu bibliografie); Mitropolit Emilianos Timiades, Lebendige Orthodoxie (Ortodoxie vie), 360 p., Nürnberg, 1966; Dr. B. Spuler, Die Gegenwartslage der Ostkirchen, 2 ed., Frankfurt, 1969; P. Bratsiotis, Von der griechischen Orthodoxie (Despre Ortodoxia greacă), vol. IV din seria «Christliche Konfessionen in Selbstdarstellungen», 156 p., Würzburg, 1966; P. Bratsiotis, Die orthodoxe Kirche in griechischer Sicht (Biserica Ortodoxă în lumină greacă), un vol. (în două părți) în seria: «Die Kirchen der Welt», 400 p., Stuttgart 1959—1960; Prof. Joh. Meyendorff, Die Orthodoxe Kirche gestern und heute (Biserica Ortodoxă ieri și astăzi), vol. 31 în seria «Wort und Antwort», 284 p., Salzburg, 1963; Metropolit Serafim, Die Ostkirche (Biserica răsăritului) 339 p. Stuttgart, 1950; «Orthodoxy 1964 — A Pan-Orthodox Symposium» (O colecție din diferiți autori ortodocși. Privire asupra situației contemporane și fondul istoric al tuturor Bisericilor Ortodoxe din lume), 447 p., Atena, 1964; Prof. Dr. E. Hammerschmidt, Symbolik des orthodoxen und orientalischen Christentums, 291 p., Stuttgart, 1962.

Pr. Prof. V. BALCA

«Stimme der Orthodoxie», nr. 11/1969. Berlin.

Candidatul în teologie, Anatolii Prosvirin, semnează un substanțial articol intitulat: «Prințesa rusă Olga, cea asemenea apostolilor» de la moartea căreia se împlinește un mileniu. Vechile biografii ale Prințesei Olga cuprind multe elemente legendare și nici azi încă nu sînt lămurite unele date. S-a născut în apropierea orașului Pskov și se ocupa cu trecerea cu un bac a călătorilor peste riul Velikaja. Aici a cunoscut-o Prințul Igor, din Kiev, care, uimit de neobișnuita inteligență a acestei femei simple, a luat-o de soție. Ca prințesă, în Kiev, a cunoscut mulți creștini, căci aceștia formau majoritatea în suita soțului ei, Igor. Și marea ei înțelepciune — spune un biograf — îngemănată cu curăția sufletească, i-a ajutat să dea ascultare glasului înțelepciunii divine care o chema. Informațiile asupra botezului Prințesei Olga va-

riază. După unele cronici, Prințesa a călătorit la Constantinopol în anul 955, fiind aici inițiată în credință și botezată de însuși Patriarhul, naș fiind împăratul Constantin Porfirogenetul. În cuvîntarea ținută, Patriarhul a spus: «Slăvită ești Tu între femeile ruse, fiindcă ai iubit lumina și ai părăsit întunerecul». Nou-botezata Prințesă a făcut Catedralei Sfînta Sofia un dar prețios, un vas de aur bătut cu pietre scumpe și împodobit cu date din viața Mintuitorului. La botez, Prințesa a primit numele Elena, în cinstea împărătesei Elena, cea asemenea apostolilor și care a contribuit atât de mult la răspîndirea creștinismului în imperiul roman. Același lucru l-a făcut și Prințesa Olga în țara sa, pe care, după moartea soțului ei, a condus-o cu multă pricepere. Întoarșă de la Constantinopol s-a străduit, dar fără succes, să-l încreștineze pe fiul său Sviatoslav. Se ruga însă mereu pentru acesta. Și-a cutreierat țara, propovăduind pretutindenj învățătura Mintuitorului și zidind lăcașuri de închinare. Evlavia a asocia-o cu fapte de milostenie, îmbrăcînd cerșetori, hrănind flămînzii, îngrijind bolnavi și învăluind cu iubire văduvele și orfanii. Rod al lucrării sale apostolice avea să fie convertirea la creștinism a nepotului ei, Vladimir.

A trecut la cele veșnice în ziua de 11 iulie 969, slujba înmormîntării, fiind citită — după dorință — de un singur preot. Prințul Vladimir, după introducerea creștinismului în Rusia, i-a așezat rămășițele pămîntești în biserica cu hramul Maicii Domnului, zidită în Kiev de Prințesa Olga, cinstită ca sfințită de credincioșii ruși.

Din cuprinsul acestui număr al revistei sîntem apoi informați că guvernul Austriei a recunoscut caracterul de persoană juridică parohiei ortodoxe ruse «Sfîntul Nicolae», ținînd de Patriarhia din Moscova, asemenea și parohiei ortodoxe bulgare, caracter pe care-l au mai demult parahiile ortodoxe română, greacă și sîrbă din Viena. La solemnitatea acestei recunoașteri a participat și parohul Bisericii ortodoxe române, profesorul universitar Dr. Gheorghe Moiescu.

«Hristos — lumina lumii» este titlul conferinței ținută de Arhiepiscopul S. Misiuț, la un serviciu divin ecumenic săvîrșit la Beelita, la care au participat credincioși ortodocși, catolici și protestanți. E o bună tălmăcire a textului din evanghelia după Ioan, cap. IX, 1—5. Hristos — spune autorul —, ne-a adus adevărul credinței religioase, a împregnat dragostea de om cu sfințenia cerească, ne-a luminat viața cu bucuria cerească și ne-a dat pacea lăuntrică, ce trebuie să se concretizeze și în relațiile dintre oameni și popoare.

Academia duhovnicească din Leningrad a acordat, pentru publicațiile sale liturgice, titlul de doctor în teologie, Episcopului Alexei de Filadelfia și Vicar al Exarhatului rus pentru America de Nord și Sud, iar la Academia duhovnicească din Moscova, docentul staret Marc (Lozinschi) și-a susținut disertația de magistru în teologie, intitulată: «Viața duhovnicească a mireanului și a monahului după scrierile Episcopului Ignatie» (Briantșeninov).

Arhiepiscopul Mihail de Voronej și Lipet semnează o predică pentru Duminica a XXV-a după Rusalii, chemînd la iubire și îndurare față de toți semenii noștri. — Prea Fericitul Patriarh Alexei al Moscovei și membrii permanenți ai Sfîntului Sinod rus, — Mitropolitul Pimen al Crutițelor și Colomnei, Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului și Mitropolitul Alexei al Tallinului și Estoniei, au fost distinși de «Fondul sovietic al păcii» cu diplome de onoare și medalii comemorative pentru «participare activă la activitatea Fondului sovietic al păcii și pentru donații benevole la întărirea păcii generale, a libertății și securității popoarelor». — Episcopul din Ungaria, Dr. Tibor Bartha, semnează articolul «Coexistența pașnică și schimbarea revoluționară a lumii». După teoria și practica coexistenței pașnice — scrie autorul — războiul a încetat să mai fie un mijloc pentru rezolvarea unor litigii internaționale. În epoca armelor termo-nucleare omenirea are o singură șansă pentru supraviețuire: pașnica împreună-trăire a diferitelor sisteme politice, a diferitelor structuri sociale și economice. Masele populare, care aspiră spre o viață mai umană, mai frumoasă și bazată pe mai multă dreptate nu mai pot fi ținute în stare de nepăsare și exploatare. Coexistența pașnică voiește să ducă omenirea fără conflicte războinice pe drumul dezvoltării sociale. Mai notează revista că în octombrie 1966, în ziua sfîntului Sergiu se afla în Biserica comunității evanghelice din Imshausen (Bebra, R.F.G.), în fața icoanei Sfintei Treimi, un mic grup de credincioși ortodocși, catolici și evanghelici în rugăciune. Icoana poartă numele «Filoxenia», adică «ospitalitate». Este vorba de ospitalitatea oferită de Avraam lui Dumnezeu («Sfintei Treimi»), cînd a primit la stejarul Mambri pe «cei trei oameni». Micul grup de credincioși a înființat atunci cercul prieteniei numit «Filoxenia», urmîrînd ca prin contacte directe și personale între

credincioșii diferitelor Biserici să înlesnească o mai bună cunoaștere a comorilor religioase de care dispun ele.

Amintitul stareț Marc (Lozinschi) publică istoricul Minăstirii «Optina Pustyn» din regiunea Kaluga, înființată în prima jumătate a veacului al XVI-lea și care, în veacul al XIX-lea, a devenit un vestit centru duhovnicesc al credincioșilor ortodocși ruși.

Pr. O. BUCEVSKI

Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Theodosie ; Text ales și stabilit de Florica Moisiil și Dan Zamfirescu. Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv și nota de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, Editura Minerva, București, 1970, 428 p.

La 15 septembrie 1971 se împlinesc 450 de ani de la moartea învățatului domnitor Neogoe Basarab.

Publicarea, cu acest prilej, a *Învățăturilor*, constituie încă un pas pe calea eluciderii problemelor puse, de-a lungul veacurilor, de personalitatea complexă a voievodului Neogoe.

Apărută sub îngrijirea cercetătorilor Florica Moisiil și Dan Zamfirescu, ediția de față cuprinde, pentru prima oară, versiunea românească a *Învățăturilor*, stabilită în urma unor studii comparative asupra celor 9 manuscrise cunoscute. Au fost editate până în prezent alle șapte ediții: *Ediția Eforiei Școalelor : București, 1843*, «singura ediție integrală a versiunii românești», *ediția B. P. Hașdeu : 1865 ; ediția Iosif Naniescu — C. Erbiceanu, 1888 ; ediția Theodor Codrescu : 1895 ; ediția N. Iorga : 1910 ; ediția D. Ciurezu : 1938 și ediția Dan Zamfirescu : 1969.*

Odată descoperite, *Învățăturile* lui Neogoe Basarab au constituit în cei 125 de ani, un obiect de discuții sub aspectul autenticității și paternității lor.

În *Studiul introductiv* al noii ediții, aceste probleme sînt rezolvate definitiv. Prin studiul comparativ al versiunilor slavonă, greacă și românească, precum și prin studiul izvoarelor și confruntarea lor cu textul, dl. Dan Zamfirescu a ajuns la concluzia că «avem, în toate cele trei versiuni, opera inițială, așa cum a ieșit de sub pana autorului». Această operă e fragmentară în originalul slavon, fiindcă manuscrisul are multe pagini lipsă; ea a fost numai parțial tradusă în grecește cu o nouă dispoziție a capitolelor și cu unele omisiuni datorate autorului versiunii grecești. Acestea nu-i răpesc totuși identitatea. Opera s-a păstrat integral în versiunea românească, așa cum se află în manuscrisul de la Cluj.

În ceea ce privește autorul, se consideră că au existat trei motive ce par să-l fi îndemnat pe Neogoe Basarab să scrie această operă.

1. Domnitorul își simțea sfîrșitul aproape, iar unicul său fiu avea doar 6—8 ani și deci, nu i-a putut da prin viu grai învățătura necesară; 2. Chiar dacă fiul său nu ar fi domnit, ca moștenitor al tradiției bizantine, sîrbe și române, Neogoe se considera îndreptățit să dea sfaturi domnitor ce vor veni; 3. Voievodul căuta iertare pentru uciderea predecesorului său, deși nu fusese implicat direct în acest act.

Caracterul enciclopedic al *Învățăturilor*, i-a făcut pe mulți cercetători să nu sesizeze unitatea structurii și să le considere un conglomerat. Citirea lor cu atenție duce însă la concluzia că sînt, așa precum spune Florica Moisiil, «un imens testament, ideologic și pedagogic, în a cărui redactare s-a făcut apel la resursele remarcabile ale unei arte a compoziției cultivată în contact cu literatura bizantină-slavă».

Învățăturile au două părți unitare.

Secțiunea întâi din prima parte este axată în jurul ideii (ce răzbate de altfel în toată lucrarea) originii divine a dreptului domnitorului asupra supușilor și obligațiilor monarhului față de Dumnezeu. Izvoarele folosite sînt *Biblia (Vechiul și Noul Testament)* și două fragmente din *omilia lui Ioan Gură de Aur*. În secțiunea a doua sînt inserate *lecturi morale și pedagogice* scoase din Vechiul Testament, Panegiricul lui Constantin cel Mare de Eftimie, patriarhul Tîrnovei, din *Noul Testament*, din două predici

ale lui Ioan Hrisostom și din *Varlaam și Ioasaf* (6 fragmente). A treia secțiune a primei părți cuprinde texte cu caracter etic și anistoric.

În alcătuirea acestei prime părți contribuția autorului constă în selectarea și comentarea izvoarelor.

A doua parte a lucrării are o structură nouă și un nou sistem de folosire a izvoarelor. Aici, părțile din izvoare sînt folosite ca «citate cu autoritate» sau ca elemente constitutive ale textului.

Partea a II-a se adresează, așa cum se arată în titlu, lui Teodosie, domnitorilor ce vor urma și boierilor mari și mici. Capitolul I se intitulează *Pentru cinstirea icoanelor*. În redactarea textului autorul a folosit izvoare diferite. Dintre acestea a fost identificat pasajul din *Predica la schimbarea la față* a lui Efrem Sirul.

Predomină în întreg capitolul îndemnul lui Neagoe către semenii săi: «Așijderea, iubiții miei, deaca intrați în sfința biserică, voi vă rugați și faceți slujbă cu cîntări și cîntece sufletești. Iar nu vă lăudați, nici ziceți, noi sîntem îngăduitorii lui Dumnezeu și-i facem lucrurile lui, iar deacă eșiți din biserică, voi nu faceți ce-ați făgăduit lui Dumnezeu că-i veți face, ci alte gilcevi faceți, și vorbiți unul pe altul de rău și vă mincați cu pizul și cu mozaviru și cu minciuni».

Capitolul II, *Despre Irica și dragostea lui Dumnezeu* este de fapt o satiră la adresa celor care deși se afirmă drept creștini nu-și îndeplinesc îndatoririle creștinești. Autorul îi îndeamnă pe toți să se ridice deasupra grijiilor zilnice și să contemple cu adevărat divinitatea, mai ales cînd stau în biserică. Capitolul este o adevărată creație oratorică, iar originalitatea sa pare a fi dovedită de slavona sa românzată prezentă și în restul manuscrisului.

DI. Dan Zamfirescu consideră că «dacă nu se va găsi un izvor slavon sau bizantin care să infirme această ipoteză, atunci sîntem în drept să vedem în Neagoe Basarab pe cel dintîi autor român de scrieri teologice originale, a cărui operă a dobîndit chiar o pretuire și răspîndire peste hotare».

Capitolul III, intitulat *Scrisoarea lui Neagoe voievod către oasele maicii sale Neaga și ale fiilor săi Petru și Ioan și ale fiiceii sale Anghelina*, apare ca o lucrare aparte. În versiunea românească și cea slavă ea a fost introdusă în mijlocul *Învățăturilor*, în mod sigur, de autorul lor. Cuvîntarea, ce este de fapt un elogiu adus mamei, are o importanță deosebită. Pînă în secolul al XX-lea cînd apar *Memorialele* lui Pirvan, în literatura română nu se va mai găsi o altă lucrare din genul memorialelor la această înălțime.

În mare parte *Scrisoarea către oasele maicii sale* are un caracter original. Autorul a folosit probabil și izvoare dintre care nu a fost însă identificată decît omilia *Despre răbdare* a Sfîntului Ioan Hrisostom în pasajul în care domnitorul îl plînge pe fiul său Petru.

Capitolul IV, *Pildă pentru ceea ce fac milostenie pentru viața lumii acesteia, Din cartea lui Varlaam. Cuvîntul al 7-lea este modificat* în versiunea românească. În manuscrisul grec titlul pare a fi mai fidel originalului. Capitolul cuprinde de fapt două părți; o pildă și o cuvîntare despre milostenie și, a doua parte, «despre viața lumii acesteia». Pildele sînt două: una scoasă din romanul *Varlaam și Ioasaf*, iar cealaltă este de fapt un pretext pentru o predică despre milostenie. Partea a doua încearcă să arate cum vrea satana să rupă pe om de Dumnezeu și cum se poate apăra omul: prin inimă curată și minte întreagă. În mod original sînt înserate aici pilda cu șarpele, cu porumbul și cea pentru stratoacămil.

Izvoarele acestui capitol impun încă cercetări în scopul descoperirii lucrărilor patristice folosite.

Dacă celelalte capitole au avut un caracter teoretic, capitolele V și VI sînt legate direct de realitățile vremii. Capitolul V, *Cum și în ce chip vor cinsti pe boieri și pre slugile care vor sluji cu dreptate*, și Capitolul VI, care în manuscrisul slavon are titlul:

Învățătură... cînd vor cîrmui sau vor așeza pe dregători și pe mari, ori le vor lua dregătoria după faptele lor, cuprind de fapt sfaturi privind comportarea domnilor în scopul păstrării prestigiului lor în fața supușilor. Predomină indemnul autorului spre respingerea vîrsării de sînge fără dreptate, indemnul de a fi drept și corect.

Decăi — spune autorul — de vei fi judecat și vei fi măsurat în fătărnicie, tu de totul tot vei fi osîndit, iar de vei fi judecat și vei fi măsurat bine și pre dreptate, tu cu dreptățile te vei veseli, în vecii vecilor amin».

Unul dintre cele mai valoroase capitole din partea a doua este *Capitolul VII, Cum se cade domnilor să șază la masă și cum vor minca și vor bea*. Informațiile cuprinse

aici ne dau o imagine complexă asupra societății românești de la începutul secolului al XVI-lea. Capitolul reprezintă totodată și «o încercare de a teoretiza o *etichetă* de curte».

Pentru solii și pentru războaie este cel de-al VIII-lea capitol. El întrunește numeroase calități: «cu desăvârșire original» și «cel mai vibrant și cel mai bine scris din toată cartea». Sînt inserate aici numeroase rugăciuni, prima dintre ele fiind pentru reușita în disputele diplomatice. De o originalitate aparte este rugăciunea de ridicare a armelor, deși este și ea inspirată de rugăciunea lui Iezechia la asediul Ierusalimului.

Spiritul de dreptate apare în lucrare ca un lait motiv. Capitolul IX este intitulat de altfel, *Cuvînt pentru judecată* «Domnul care va judeca drept acela-i domn adevărat și unsul lui Dumnezeu și va dobîndi și lumina care nu va trece niciodată». Au fost identificate aici pasaje din Simion Monahul, autorul lucrării *Umiliința*. Aceeași lucrare va constitui izvorul și la capitolul X intitulat *Învățătură... ca să fie milostivi și odihnitori*. Capitolul este de fapt un elogiu al minții asemănată cu un steag în timpul luptei. Prima parte cuprinde sfaturi pentru domnitor în ce privește împărțirea funcțiilor și favorurilor. Cea de a doua parte este o culegere de sfaturi moral-religioase.

Capitolul XI are titlu din *Umiliința* lui Simion Monahul: *Învățătură ca să nu fie pizmătăreși nici să facă rău pentru rău*. Sfaturile autorului sînt argumentate și întărite prin multe pilde din *Biblie* și *Umiliința*.

Comentînd încă o dată situația *Învățăturilor*, dl. Dan Zamfirescu afirmă cu certitudine că «un călugăr a «colaborat» așa-dar la «Învățăturii», el este Simion Monahul, mort cu patru veacuri înainte de Neagoe, dar prezent alături de voievod prin patru capitole — dintre care două integral — ale scrierii sale «Umiliința».

Pentru *pecelluirea cărții aceștia*, este titlul celui de al XII-lea capitol. Așezat la sfîrșitul cărții, acest capitol este *testamentul solemn* al domnitorului către fiul său. Sînt expuse aici dispozițiile de pomenire după moarte, sfaturi la pocăință, blîndete, dreptate, smerenie.

Ultimul capitol *Rugăciunea lui Ioan Neagoe care au făcut la ieșirea sufletului său etc.* Asemănarea de stil și manieră compozițională între această parte și restul *Învățăturilor* ar putea duce la concluzia că-i vorba de unul și același autor.

Prezentînd, într-un studiu introductiv, «primul moment al literaturii române» cu toate popoarele implicate de existența sa de-a lungul veacurilor, dl. Dan Zamfirescu afirmă:

«Sîntem în drept, în concluzie, să vedem în actuala structură ideologică-literară a *Învățăturilor* opera însăși a lui Neagoe Basarab». Nu se exclude existența probabilă a unor interpolări ulterioare. Ele ar reprezenta însă «un element neglijabil, incapabil să modifice arhitectura genuină a scrierii».

Învățăturile, «întîia noastră capodoperă», reprezintă opera unui «mare artist al cuvîntului».

Autorul și-a scris opera în limba slavonă. Traducerea în românește a fost realizată cu probabilitate de Udriște Năsturel sau de cineva din jurul lui Matei Basarab, prin anul 1635.

Manuscrisul românesc a fost descoperit în biblioteca lui Ștefan Cantacuzino, de la care a ajuns în cele din urmă la Antohi Sion din Moldova. Acesta l-a dăruit Eforiei Școlilor din Țara Românească înainte de 1841.

Mai există încă două manuscrise copiate, o variantă prescurtată, copiată de Radu Logofătul și alte manuscrise create prin asocierea textului inițial cu cel prescurtat.

Apărută la 60 de ani după ultima tipărire integrală, ediția de față a avut la bază manuscrisul lui Ștefan Cantacuzino publicat de Ioan Eccliarhul la 1843. Pentru completări și corectări s-au folosit originalul slavon, varianta greacă și izvoarele. Adoptarea de către Dan Zamfirescu a unei variante ori alta a textului a avut drept coordonator textul original, a cărui traducere a fost făcută de G. Mihăilă. Această traducere a fost adăugată cu litere cursive, după textul versiunii românești din secolul al XVII-lea. Manuscrisul de bază a fost transcris și completat de Florica Moisil.

Munca cercetătorilor nu s-a redus însă la alegerea textului. Pentru ca ediția să-și atingă cu adevărat menirea, Dan Zamfirescu a identificat izvoarele directe sau indirecte.

Este meritul criticilor literari Florica Moisil și Dan Zamfirescu reconstituirea procesului de elaborare a primei părți a *Invățăturilor* și de circumscrieri apropiate a textelor împrumutate pentru a doua parte.

Noua editie a *Invățăturilor* este de folos tuturor cititorilor, specialiști și nespecialiști.

IOAN F. STANCULESCU

Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, Editura științifică, București 1971, 264 p.

În colecția «Pagini din istoria patriei», a apărut recent lucrarea aceasta pe care ne propunem s-o prezentăm în cele ce urmează.

Marele ban de Craiova, Neagoe a făcut parte din vestita familie de boieri olteni cunoscuți sub numele de Craiovești. Prima știre documentară despre ei datează din anul 1456: inscripția de pe piatra pusă în timpul lui Neagoe Basarab la mormântul lui Vladislav al II-lea. Numele de Neagoe comis apare într-un document din anul 1463 și apoi, în alte documente din anii 1464 și 1465. Începând cu domnia lui Țepeluș puterea boierilor Craiovești crește. Avera lor cea mai mare «din cite se cunosc în Țara Românească în primele trei secole din istoria ei» își află originea în timpuri care, presupune autorul, depășesc momentul întemeierii Țării Românești. Tradiția și numele cuman «Basarabă» par să confirme aceste ipoteze.

Problema evoluției familiei Craioveștilor, pînă la situația de a pune pe tron un descendent de-al lor, este strins legată de aceea a originii lui Neagoe Basarab.

Autorul își propune să răspundă la întrebarea «Neagoe a fost fecior de domn sau fecior de boier»?

Documentele dovedesc că «Neagoe Basarab este primul boier care ajunge domn». Pentru a ajunge domn trebuia să fie considerat «os domnesc». De aceea Neagoe se pretindea fiul lui Țepeluș. Numele de Basarab și l-a luat de la boierii Craiovești care erau basarabi. Că așa stăteau lucrurile ne-o dovedește și faptul că nimeni nici chiar boierii dușmani aflați în pribegie, nu i-au contestat numele.

Întreprinderea de noi cercetări, descoperirea de noi documente ar putea duce la răspunsul corect la această întrebare și la dezvăluirea unor noi aspecte ale trecutului nostru istoric.

Important este și faptul că la sfîrșitul secolului al XV-lea averea Craioveștilor era imensă. Ei fac numeroase danii și sînt mari ctitori la Bistrița, Mînăstirea Sadova, biserica Sfintii Apostoli. Daniile sînt făcute minăstirilor din țară (Cozia, Tismana) dar și din străinătate (Mînăstirea Xenofon și Mînăstirea Sfintul Pavel de la Atos).

Prin puterea lor Craioveștii au fost desigur implicați în politica țării. Ceea ce caracteriza gîndirea acestora era prudența față de puterea otomană și în același timp sprijinirea luptei de eliberare a popoarelor subjugate. Aceste idei au fost duse mai departe de Neagoe Basarab ca domnitor.

A. Sacerdoțeanu consideră că Neagoe a fost, inițial, în ascensiunea sa ca boier, grămătic. Apare mai apoi ca straticon sau postelnic. Lipsa sa din Sfatul domnesc între anii 1495—1501 este interpretată ca fiind perioada în care Neagoe și-a desăvîrșit educația prin Ungaria și la Constantinopol. Despre instrucția și educația viitorului domnitor se găsesc date importante în *Viața lui Nilon*. Fost patriarh al Constantinopolului, cunoscător al pravilei și legii, Nilon a fost pentru Neagoe un adevărat profesor.

De la cei trei capi ai Bisericii, Nilon, Maxim (unchiul viitoarei doamne) și Macarie, mitropolitul Țării Românești, Neagoe a obținut o vastă cultură bisericească.

După moartea lui Radu cel Mare, turcii au pus ca domnitor pe Mihnea, fiul lui Vlad Țepeș. Familia Craioveștilor intră în conflict cu Mihnea și este nevoită să fugă peste Dunăre. Cu ajutorul turcilor, ei vor aduce la tron pe Vlăduț. Craioveștii sînt iar nemulțumiți de domn și, tot cu ajutorul turcilor îl înlocuiesc cu Neagoe.

Ridicarea pe tron a lui Neagoe a avut loc la 23—25 ianuarie 1512. Faptul a fost posibil datorită crizei politice sud-est europene din acea perioadă: lupta fiilor lui Baiazid al II-lea pentru tronul Imperiului otoman. În schimb ajutorului dat, Craioveștii au promis tot sprijinul lor lui Mehmed, sangeacul Nicopolei.

Ca domnitor Neagoe Basarab avea de rezolvat două mari probleme: întărirea situației sale pe plan intern și păstrarea păcii cu popoarele vecine.

Se cere mai întii obținerea recunoașterii domniei de către noul sultan — fapt realizat în anul 1513.

Neagoe Basarab și-a concentrat atenția apoi asupra relațiilor sale cu țările creștine. În primul rînd a urmărit întărirea relațiilor cu Transilvania și regatul ungar.

Scopul acestor relații de prietenie era acela de a obține sprijinul împotriva turcilor și un loc de refugiu în caz de primejdie și de a preîntîmpina ascunderea, în aceste țări, a vreunui pretendent.

Relațiile dintre domnitorii Țării Românești și ai Moldovei au fost și au rămas încordate mult timp.

Între Țara Românească și Polonia relațiile erau desigur de prietenie din moment ce la curtea domnitorului român se întâlneau solii unguri și poloni pentru a duce tratative cu turcii. Ceea ce unea mai mult Polonia, Ungaria și Țara Românească, era ideea organizării unei cruciade antiotomane. Pregătirile începuseră deja pentru această cruciadă stabilită a avea loc în anul 1517. Acest complex de împrejurări este folosit cu dibăcie de Neagoe Basarab care se integrează astfel în relații multilaterale. Scopul urmărit era creșterea prestigiului țării în fața țărilor din Balcani și din Apus.

Din 1520 însă turcii încep pregătiri de luptă în Europa. Cu venirea, ca sultan, a lui Soliman Magnificul, pregătirile se intensifică. Neajutat de nici-un principe creștin, Neagoe nu are decât să reînnoiască legăturile cu noul sultan. Fără să vrea este silit astfel să intre în război alături de turci.

Neagoe Basarab moare în septembrie 1521 fără a apuca să știe rezultatul conflictului. Un întreg capitol al lucrării este rezervat relațiilor lui Neagoe cu răsăritul creștin. Activitatea religioasă a domnitorului, consideră autorul, se manifestă pe plan practic, prin dăni și miluiiri, și teoretic, prin elaborarea unui sistem ideologic de luptă antiislamică.

Despre daniile și miluirile lui Neagoe mențiunile sînt numeroase. Problemele teoretice ale acestei activități sînt expuse în *Învățăturile*.

Pe un plan ori altul, activitatea religioasă a lui Neagoe este condiționată de împrejurările de la sfîrșitul secolului al XV-lea și începutul secolului următor.

Aceasta este perioada în care turcii pornesc ofensiva de întărire a stăpînirii lor la Dunăre. În acest scop folosesc «forța armată dar și activitatea de propagandă. În schimbul trecerii la islamism, religie pe care o prezentau mai sfîntă și mai bună decît creștinismul, turcii promiteau libertatea socială!» Pentru respingerea acestor acțiuni voievozii români, începînd cu Ștefan cel Mare și Vlad Călugărul inițiază un adevărat program de susținere a bisericii ortodoxe. Daniile făcute de ei privesc nu numai minăstirile din țară, dar și cele de peste hotare: lăcașurile de la Atos și din Serbia și Bulgaria. Este sprijinită pe toate planurile și dezvoltarea culturii ortodoxe. Rezultatul acestei acțiuni este o adevărată «renaștere» spirituală pe pămîntul românesc. Acum sînt realizate operele care constituie «o culme a geniului creator al poporului nostru: *Învățăturile și Minăstirea Curtea de Argeș*».

«Cu domnia lui Neagoe Basarab este atins apogeul acestui efort de patronare a orientului ortodox».

În *Învățăturile*, Neagoe Basarab pune accent tocmai pe lupta împotriva păgînismului. În acest scop, el folosește doctrina isihastă — doctrină apărută din necesitatea luptei ideologice împotriva islamismului. Considerat reacionar în secolele XIV—XV, isihasmul «a jucat totuși un rol pozitiv în sud-estul european».

Prin vasta sa activitate pe plan religios Neagoe urmărea răsîndirea în sud-estul european, a ideii că voievozii Țării Românești «sînt urmașitorii tradițiilor imperiale bizantine de susținere materială și de protejare a Bisericii Ortodoxe, dar mai ales, să nască speranțele că eliberarea lor va veni din nordul Dunării». Așa se explică și prezența vulturilor bicefali bizantini în tabloul votiv de la biserica Minăstirii Curtea de Argeș. Tot în același scop a invitat Neagoe Basarab, la Tîrnosirea bisericii de la Curtea de Argeș (15 august 1517), pe patriarhul Constantinopolului Theolipt și patru metropoliti, de la Seres, de la Sard, de la Midia și Melenic, și pe egumenii minăstirilor de la Atos în frunte cu Gavriil Protul.

În timpul domniei lui Neagoe Basarab, și activitatea artistică atinge un punct culminant, domnitorul dovedindu-și înclinația spre frumos și probleme spirituale. Preocuparea pentru probleme religioase este evidențiată și de cererea lui către marele rector al bisericii constantinopolitane de a-l lămuri asupra deosebirilor dintre ritul ortodox și cel catolic.

Acestea sînt cîteva dintre argumentele aduse în susținerea tezei că *Învățăturile* sînt opera lui Neagoe Basarab.

Scrierea lor în limba slavonă și apoi traducerea în greaca bizantină dovedesc intenția autorului de a oferi lucrarea sa ca «bun spiritual al întregului răsărit ortodox». La mijlocul secolului al XVII-lea «*Învățăturile*» sînt traduse în românește. Această versiune este singura ce s-a păstrat. Ea a fost tipărită în 1843 de părintele Ioan Ecle-

siarhul după un manuscris din biblioteca lui Ștefan Cantacuzino. Acest manuscris a fost redescoperit abia în anul 1939, de Vasile Grecu. El a stat la baza ediției apărute azi prin osteneala Domnului Dan Zamfirescu.

Asupra autenticității și a autorului *Învățăturilor* discuțiile au fost numeroase. Th. Codrescu presupune că autorul ar fi fost un călugăr, iar în 1906 Demostene Russo va prelua această teză. Mai apoi P. P. Panaitescu va încerca să demonstreze aceasta cu argumente istorice.

Dar prima demonstrație convingătoare asupra autenticității *Învățăturilor* a fost făcută de Domnul Dan Zamfirescu. Afirmările sale au la bază analiza comparativă a celor trei versiuni ce s-au păstrat: slavonă (fragmente) greacă (cu o altă așezare a capitolelor și cu omisiuni) și română.

În continuare sint expuse «concepția lui Neagoe despre domnie», gândirea sa militară, «principiile de politică externă» și «aspecte ale politicii interne a lui Neagoe» așa cum apar ele în *Învățăturile*.

În prima parte *Învățăturile* cuprind numeroase citate din opere religioase. Prin interpretarea greșită a acestui fapt cei ce au negat autenticitatea lucrării au ajuns la o falsă imagine despre domnitor și gândirea sa.

În cea de a doua parte a lucrării și în strînsă unitate cu prima se găsesc însă și numeroase texte originale cu conținut laic. Compararea acestora cu documentele emise de cancelaria lui Neagoe Basarab ar fi demonstrat o dată mai mult autenticitatea *Învățăturilor*.

Ideea principală a *Învățăturilor* este aceea că domnia trebuie să fie autoritară. În strînsă legătură cu această concepție este formulată ideea domnitorului despre lume, despre raportul om — Dumnezeu, domn — Dumnezeu și domn — om, creație a lui Dumnezeu. În concluzie, domnul este unsul lui Dumnezeu, iar oamenii trebuie să-l servească «cu frică și cu cutremur».

Lectura acestor paragrafe prilejuiesc cititorului și obținerea unor prețioase informații asupra instituțiilor feudale din acele vremuri. Totodată se poate observa cu ușurință faptul că, la elaborarea lucrării Neagoe a studiat lucrări cu caracter antologic (scrieri parenetice, sbornice) și opere ale Sfinților Părinți.

Se evidențiază, prin lectura primei părți din *Învățăturile*, concepția lui Neagoe despre egalitatea oamenilor și necesitatea respectării demnității umane, idei preluate din operele patristice.

La fel de interesantă, din punct de vedere istoric și filozofic, este considerată și partea a II-a a *Învățăturilor*. Reproducerea unor fragmente din Varlaam și Ioasaf servesc la expunerea principiilor etice anunțate.

În cel de-al cincilea capitol al părții a doua, Neagoe dă urmașilor săi sfaturi practice pentru domnie în condițiile contemporane lui. Sfaturile se referă la comportarea unui domnitor față de supuși și la criteriile de alegere a dregătorilor.

În capitolul al VII-lea Neagoe Basarab face, după expresia lui Dan Zamfirescu, «o primă încercare de a teoretiza o etichetă de curte».

Un capitol aparte cuprinde «Cuvîntul de învățătură al lui Neagoe voievod către prea iubitul său fiu Teodosie către alți unși ai lui Dumnezeu, despre milostenie și pace».

Versiunea românească a *Învățăturilor* are ca epilog o *Rugăciune* de respectare și folosire a învățăturilor date.

În partea finală, *Învățăturile* cuprind dispozițiile testamentare ale domnitorului. Ele sint o reluare concisă a principiilor expuse în celelalte părți ale lucrării — dovadă a conștientizării ei unitare.

În cadrul lucrării sale Neagoe Basarab acordă o importanță deosebită activității diplomatice. Pentru menținerea păcii trebuie încercat totul pe cale diplomatică. Dacă aceasta nu reușește, să fie răscumpărată pacea cu bunuri materiale. Numai dacă nici acest mijloc nu-i eficient să se treacă la rezistența armată.

Voievodul dă apoi o serie de sfaturi în legătură cu războiul de apărare.

Dacă Neagoe a putut să-și păstreze tronul, faptul se datorează nu numai împrejurărilor internaționale favorabile și abilității sale diplomatice, ci și datorită domniei autoritare instaurată în țară. Prin acțiuni energice domnitorul a reușit să înăbușească orice împotrivire boierească. În organizarea instituțiilor sale se dovedește și un bun gospodar. Documentele din vremea sa dovedesc o dată mai mult hotărîrea domnitorului de a aplica în practică principiile enunțate în *Învățăturile*.

Primele acte ce ni s-au păstrat din domnia lui Neagoe Basarab sînt : un privilegiu dat Mînăstirii Cutlumuz și actul din 1518 prin care se întărește lui Harvot, mare lohofăt, satul Grozești.

Primul document întărește Mînăstirii Cutlumuz opt sate în Țara Românească. Numărul mare de documente acordate bisericii ilustrează o activitate religioasă intensă, nemaiîntîlnită pînă atunci în Țara Românească. Impresionantă este și activitatea de miluire a mînăstirilor ortodoxe din Orient : Cutlumuz, Ascalon, lavra Sfîntului Athanasie, Hilandar, Vatoped, Oreiscu, etc. Acțiunea de miluire privește desigur și mînăstirile românești. Printre acestea se numără Snagov, Curtea de Argeș, Dealu, Cotmeana și Vișina, Govora, Tismana, Cozia, etc.

Dacă acțiunea de miluire a bisericilor române a fost mult mai mică sub raport valoric, aceasta se explică prin aceeași acțiune desfășurată de Neagoe în scopul susținerii ortodoxismului în întreaga lume, nu numai în țară.

Invățăturile cuprind în parte finală o «Epistolă către oasele mamei sale», «primul discurs funebru» cunoscut la noi. El a atras atenția cercetătorilor prin datele oferite cu privire la familia domnitorului și prin motivarea construirii de Neagoe a Mînăstirii Curtea de Argeș.

Așa precum reiese din orație, mînăstirea a fost făcută din dragostea domnitorului pentru frumos dar și din recunoștință pentru mama sa, care a pălîmit atîtea necazuri cu el.

Așa cum se prezintă, acest volum semnat de Dl. Manole Neagoe răspunde unei stringente necesități ; aceea de a prezenta critic și sistematic epoca de înflorire culturală din timpul domnitorului Neagoe Basarab.

Cartea e scrisă cu dăruire, stilul este curgător și captivant. Se citește cu plăcere, are unitate și trecerile de la un aspect la altul din timpul vieții și activității voievodului, este făcută cu iscusință și pricepere. Este o lucrare de un real folos iubitorilor de trecutul nostru istoric, încălzind inimile de acel fir al dragostei de patrie și neam.

O recomandăm cu căldură ca utilă și de un real folos spiritual cititorilor revistei noastre.

Prof. N. STANCULESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Michael Zell, *Le voyage du Pèlerin : la vie de Thomas Merton*, în *Esprit*, Paris, 1970, septembre, p. 451—460. Articolul prezintă în linii mari figura călugărului american trapist *Thomas Merton* care a murit în dec. 1968 la Bangkok.

El și-a făcut studiile în Franța, în Anglia și trăiește pînă la maturitate în Statele Unite. A activat timp îndelungat într-un centru budist, alegînd de bună voie sărăcia, singurătatea și anonimatul vieții trapiștilor. New York Times i-a consacrat un important articol, subliniindu-i calitățile de ordin spiritual (Vezi opera sa autobiografică : *Thomas Merton, La nuit privée d'étoiles*, Paris, ed. Albin-Michel, 1918).

Amintitul ziar american menționa că pasiunea lui Merton pentru dreptatea socială, pentru revendicarea drepturilor de libertate, ce trebuie respectate pentru fiecare om — par secoul îndepărtat al unui mesaj profund evanghelic.

Merton era unul din augustinienii însetați de

frumusețea divină. Biserica era pentru el stîncă neclintită a adevărilor revelate. El descoperea deopotrivă în catolici, în protestanți sau quakeri — noblețea sufletului, subliniind spiritul de toleranță. «Cred, scria el, că putem afla la Quakeri o adorație curată a lui Dumnezeu, umilă și pură ca și dragostea sinceră. Cite puțin din acestea descoperim în toate religiile. Cred că quakerii nu vor fi niciodată altceva decît ceiace vor să fie : o «societate de prieteni». Budismul se bucură deasemenea de aprecierea sa competentă. «Considerăm că în întregime misticismul oriental poate fi adus la tehnici care urmăresc același scop. Sîntem încă în ordinea naturală». Cu privire la problema rasială el scrie : «Dacă romano-catolicii ar putea vedea Harlemul cum ar trebui, adică prin ochii creștinului — s-ar înspălmînta. Sute de preoți și laici ar părăsi totul pentru a trăi lingă cel ce suferă pentru a ușura imensa sărăcie și degra-

darea unei rase, care se zbate într-o enormă nedreptate social-economică. În loc de a participa la suferințele lui Hristos printre semenii noștri — preferăm confortul. Parțial sîntem responsabili de toate acestea. Oamenii continuă să moară de inaniție, de diverse boli, să trăiască în vicii, în timp ce persoanele îndicate să se preocupe de aceste realități, — organizează banchete în marile hoteluri și discută despre «situația rasială». E prea cunoscută importanța sa contribuție la «Mișcarea pentru pace» din Statele Unite, grija manifestată pentru indienii americani și pentru budiștii vietnamezi.

Cu șase luni înainte de a muri, Merton a trimis prietenilor săi o scrisoare cu privire la «viitorul monahismului», subliniind ideea că monahii «nu au trăit niciodată în afara lumii». În măsura în care minăstirile sînt instituții vizibile, ele s-au integrat în structurile sociale, social-economice ale vremii respective. Rolul monahului e acela de a îndrepta atenția credincioșilor spre Dumnezeu și cei săraci. Minăstirile după concepția lui Merton trebuie să rămînă în dialog cu toate formele sociale. Există oare vreun risc în acest fapt? Da: «Suprimînd regulile și voind să creem un nou monahism, riscăm să ne risipim viața în ocupații superficiale și inutile, călînd forme false și infantile, înșelîndu-ne».

Călugăria trebuie să fie «autentici contemplativi. Aici ne găsim în plină taină a rugăciunii. Călugăria e o persoană în căutarea lui Dumnezeu». El e singur în virtutea statutului său celibatar, singur în spirit, în efortul său vital. Iată adevărata origine a lui «monos». La aceasta se adaugă *melanolia*, schimbarea interioară radicală a egolismului în dragoste: o revoluție coperniciană-psihologică, morală, afectivă. Cînd cimpul spiritului a fost astfel curățat, Dumnezeu poate semăna cu dragoste semințele contemplației. Atunci monahul va experimenta o nouă viață, o nouă bucurie în adîncul ființei sale. El va fi astfel poate incapabil ca și înainte să definească ce e Dumnezeu, dar va începe să guste bucurii cerești și să trăiască în prezența Sa. Monahul nu trebuie să dea ceace nu are. La ce bun să primească vizitatori, artiști, intelectuali, dacă el nu reflectă ceva din pacea adîncă, din această *energie (divină)*, din această bucurie, semne evidente ale lui Dumnezeu în contemplație? Merton scrie: «Dacă minăstirile noastre sînt centre de adevărată viață monahală, alții vor veni să ne caute. Acest schimb de opinii și această participare — le consider de o importanță decisivă pentru minăstiri. Însă totul depinde de *singurătatea și rugăciunea*. Conseruatorii nu vor accepta desigur această insistență pentru ca minăstirile să fie deschise a-

cestui curent dintre cele mai adînci ale vieții contemplative. Liberalii ar putea să nu înțeleagă această insistență asupra primatului, *sine-qua-non* a rugăciunii contemplative. Merton le apără pe amîndouă și speră să le integreze. Oare e imposibil aceasta?

Merton a trăit lucrurile pe care le predica. Deschiderea sa față de lume și înțelegerea complexului fenomen uman, marile mișcări sociale, cit și alte aspecte ale religiei — l-au făcut să ajungă și la Bangkok. Cum se face că acest profund trăitor al Bisericii, care altădată tratase mistică orientală — ca o simplă tehnică psihologică, de autosugestie, — deodată la vîrsta de 53 de ani pleacă din minăstirea sa — ca un pelerin și vizitează îndelung centrele religioase indiene, tibetane, tailandeze. Această întîlnire l-a procurat o mare bucurie și posibilitatea înțelegerii specificului spiritualității asiatice.

Relația între credința catolică și celelalte mari religii ale lumii — are o mare importanță în concepția lui Thomas Merton. Karl Barth iaceca o distincție fundamentală între «religie» și «revelație». *Religiile*, afirma el reprezentă efortul credincioșilor pentru a găsi un sprijin între el și Dumnezeu. *Revelația* din contră e efortul lui Dumnezeu pentru a arunca o punte către credincios. Revelația a avut loc o singură dată în istorie, Iisus Christos. Urmează de aici că a «crea o religie» înseamnă exact contrariul faptului de «a primi revelația».

Merton, ca și teologul H. R. Schette, consideră religiile întregii lumi ca o «cale obișnuită», calea normală al salvării pentru milicane de oameni. Trecearea la creștinism e rară în Asia și trebuie considerată nu ca o «cale normală», ci ca o «cale extraordinară» a mințuirii. *Biserica* după Merton, trebuie să fie prezentă în Asia, Africa, în toate continentele. Creștinii nu posedă *monopolul* mîntuirii, ci trebuie să fie un fel de *avant-gardă* a dragostei, un fel de sacrament al unității și al ajutorului, pretutîndeni, în lume. Chiar dacă puștii hinduiști au fost botezați, trecînd la creștinism, ei deja au pășit într-un dialog cu Evanghelia. Ca rezultat al acestui dialog care continuă, hindușii ca Gandhi, Tagore, Roy, au precondizat abolirea căsătoriei copiilor, abolirea privilegiilor castelor etc. Biserica nu poate fi ea cu adevărat, dacă nu se deschide în mod voluntar bogății de tradiții chineze și indiene. Merton a încetat să considere Biserica în funcția sa de comunitate exclusivă ca aparținînd celor care sînt mîntuiți, — și o consideră ca expresia unui corp care s-a constituit în mod istoric și social. După cum afirmă K. Rahner, pentru a revela o realitate *ascunsă* în celelalte religii, Mîntui-

torul ca Logos, e prezent prin puterea sa, chiar dacă nu e cunoscut ca nume. Mulți din cel aleși nu-l recunosc: «Doamne când te-am văzut noi înfometat, însetat și nu ți-am dat să măninci sau să bei apă? Christos le răspunde: Dacă ați făcut aceasta unuia din frații Mei — Mie mi-ați făcut».

În ultima sa scrisoare, de la New Delhi, Thomas Merton scrie: «Sper să pot aduce în minăstirea mea puțin din înțelepciunea asiatică, pe care am avut șansa să o înțeleg. Însă e foarte dificil de a o traduce în limba noastră».

Cum să definim viața lui Thomas Merton? Vedele hinduse disting regnul Sat (lință, ordine, adevăr) de regnul Asat (neființă, dezordine, minciună). Merton a fost cavalerul Sat-ului, după cum sfântul Francisc a fost cavalerul Malcii Sărăcie. El a căutat pretutindeni Sat, nu numai în locuri depărtate ca Bangkok, ci a căutat lumina în adâncul sufletului său. Stilurile de viață s-au schimbat de la convertirea sa și lumea s-a mîrnat cum Merton a găsit frumusețea într-o *minăstire* austeră *trapistă*.

El a respins spiritul sectar de oriunde ar fi venit și sub orice formă. El nu putea să fie preot al acestei Creații, fără ca toate cîntecetele și rugăciunile oamenilor — fie ei negri americani, budiști vietnamezi — să nu fie prezente în rugăciunea sa.

MONAHISM ȘI ECUMENISM. Sub titlul «*Contribution monastique au rapprochement oecumenique*», în *Collectanea Cisterciensia, Belgique...* tome XXXII (1970), nr. 1, p. 22—45, Hiérom. Antonie Plămădeală (Roumanie) subliniază rolul și contribuția vieții monahale la opera de apropiere între confesiuni și rolul de catalizator al monahismului în etapa actuală a Mișcării Ecumenice. Sentimentul *unității creștine* trebuie să contribuie mai întâi de toate la o reîntoarcere la obiectivitate în cercetarea teologică și în al doilea rînd el cere ca să scrutăm mai mult, mai adînc propriile tradiții într-o nouă perspectivă, *more oecumenico*. Din acest punct de vedere *Orthodoxia*, de-a lungul istoriei sale, a rămas fidelă mesajului evanghelic și celor 7 sinoade ecumenice, care au stabilit interpretarea mesajului, pe baza acordului comun al întregii lumi creștine. Intenția actuală a ortodocșilor e de a contribui la dialog cu ceea ce se crede că e mai important și nu de a pune accentul pe unilateralități insignifiante.

În această perspectivă trebuie să înțelegem prezența Bisericii ortodoxe în Mișcarea Ecumenică. Privind protestantismul de astăzi în ce are el mai esențial — înregistrăm o reconsiderare a conceptului sola fide, cît și o reînnoire a vieții monahale, care dă un impuls entuziasmului ecumenic.

Privind în trecutul vieții monahale occidentale, înregistrăm atitudini ecumenice în istoria ordinelor călugărești — de-a lungul secolelor. Cînd Biserica romano-catolică a decis să condamne pe Erasmus, unele minăstiri în frunte cu aceea a S. Gregory de Valladolid, — au refuzat să ia parte la această condamnare. (Vezi Columba Cary-Elwes, *Monks and ecumenism*, în *Monastic Studies*, 1968, 5).

Monahii încă n-au ocupat pînă în prezent în mișcarea ecumenică, locul ce le revine. În lungile discuții ecumenice s-a spus adeseori că factorul decisiv, ce trebuie să deschidă calea unității, — ar aparține Duhului Sfînt. Profesorul Paul Evdokimov afirmă că acest factor depășește înțelegerea noastră în așa fel, încît acesta ar constitui o «taină a unirii» (Paul Evdokimov, *L'Esprit Saint et la priere pour l'unité*, în *Verbum Caro* (Taizé), XV (1960), no. 55, p. 257). Părintele Michalon (*Oecuménisme et unité chrétienne*, Paris, 1968, p. 36) de altfel ca și L. A. Zander (*Vision and Action: The Problem of Ecumenism*, London, 1952, p. 217) nu ofera altă soluție decît în termenii de «transfigurare». De fapt nu trebuie să ne gîndim că acest proces istoric ar fi o nouă «Coborîre a Duhului Sfînt». Ea e de ordin dinamic. Monahismul e unul din acești factori, ai căror rezerve vor îngădui lărgirea terenului, unde Bisericile vor putea din ce în ce mai mult, — să se elibereze de pluralitatea lor, în care păcatul e prezent. În Sfînta Scriptură înțelegem conceptul de «Biserică» precizînd realitățile și situații geografice, însă ele sînt *Una*, ca de altfel și Bisericile autocefale care sînt «una» în *Biserica Ortodoxă*, în timp ce în înțelesul actual, Bisericile sînt *mai multe*, într-un chip pe care Mîntuitorul nu l-a voit niciodată. Monahismul posedă sensul unității, refuzînd divizarea. Călugărul nu spune «eu» decît referîndu-se la propria păcate, însă înaintea lui Dumnezeu el spune «noi», mărturisînd păcatele tuturor.

Patriarhul Justinian într-o pastorală adresată monahilor din România sublinia: «*grajda de alții trebuie să fie prima voastră datorie*» (Irenicul, 27 (1954), p. 66).

Sensul renunțării — așa cum e acceptat în monahism, devotamentul față de Dumnezeu, votul săraciei, al purității și al ascultării — își găsesc temelii adînci în însuși sensul renunțării Mîntuitorului.

În teologia ecumenică se vorbește de paradoxul dragostei și al adevărului — care ar fi chipurile — ireductibil (Vezi Prof. D. Stăniloae, *Iubire și adevăr: pentru o depășire a dilemei ecumenismului contemporan*, în «*Orthodoxia*», București, 1967, no. 2; Hiérom. Antonie Plămădeală, *Paradoxes and perspectives of e-*

cumenism, from an orthodox point of view, in Dialogo Ecumenico, Salamanca, 1970). Realizarea sfințeniei poate elimina obstacolele din calea ecumenismului.

Rămânând fideli bisericilor în care ne aflăm, meditând adine asupra perfecțiunii spirituale, ajungem să înțelegem sensul transfigurării și unificării, în modul în care sfinții din toate veacurile se întâlnesc în direcția lor unică. I. greu de imaginat ca doi sfinți să se certe, cu privire la problemele teologice. Ne gândim în acest sens la Serafim de Sarov, Francis din Assisi și alții. Sfințul Serafim de Sarov în timpina pe toți oamenii cu cuvintele: «Bucuria mea» și «Christos a înviat», și aceasta înainte de a-i întreba cărei confesiuni, — aparțin.

Problema nu este atât de simplă și într-adevăr intră în ordinul realităților tainice, în care sfințenia e merită să realizeze unitatea. Monahii, — prin vocație ating o mare profunzime în rugăciunea tainică, ca fiind capabili de a pătrunde în «misterul unității», — în sensul iconomiei divine. Ei sînt chemați să lupe pentru unitate, datorită sfințeniei personale.

În rugăciunile *Bisericii ortodoxe* din Liturgie se repetă continuu «Pentru pace, pentru lumea întreagă, pentru unirea tuturor...».

Teologia ecumenică a ajuns de mult timp la concluzia, unanim acceptată, că fiecare din noi trebuie să intre în dialog cu adevărul, crezînd în adevărul său, pentru a nu se lăsa impresia că s-a stabilit o super-biserică și o super-teologie, ceea ce ar constitui, după cum s-a și spus într-adevăr, «o erezie pancreștină» (Vezi Prof. Theodor M. Popescu, *Pozitia ortodoxă în Ecumenism*, în «Orthodoxia», Buc., 1963, nr. 2).

Dincolo de diferitele structuri istorice actuale ale Bisericilor, există factorul spiritualității, al rugăciunii, al pocăinței, al suferinței, al redescoperirii citorva coordonate comune ale sfințeniei, — care vor avea un cuvînt de spus, — un cuvînt important. Monahii sînt în mod deosebit indicați să-și asume această sarcină. Părintele A. M. Allchin, (*The Revival of the Religions Life and Christian Unity, in Sobornost*, 1952, no. 12) consideră *monahii*, ca fiind cel mai potrivit pentru lucrarea divină a ecumenismului. Caracterele penitențial, eshatologic și reînnoirea liturgică, — ce sînt specifice monahismului, trezia, deschiderea permanentă a conștiinței către încheierea istoriei — sînt foarte apropiate mișcării și conștiinței eshatologice. Această asemănare arată o aptitudine fundamentală a monahismului către unitate, o vocație specifică. Astfel monahismul se definește în slujba intereselor primordiale ale Bisericii și răspunde dorinței lui Dumnezeu pentru întreaga Biserică.

Se știe că monahismul occidental, a evoluat altfel decît monahismul oriental, care a păstrat spiritul și forma începuturilor.

Cine ar voi să descrie viața unei *comunități pahoniene* sau a unei *mînăstiri românești* — și-ar da seama aproape de identitatea lor.

În Occident s-a produs o diversificare în nenumerate ordine, antrenînd o sumedenie de reguli, de regulamente și de vocații. Monahismul occidental caută mai ales să se plaseze într-o dimensiune dinamică, — să corespundă atît cerințelor Eternității, cît și vremii sale.

Conciliul II Vatican a dat această deschidere, cu ecouri neașteptate, însoțite de multe lucruri surprinzătoare.

Monahismul oriental în ultimii ani s-a orientat totodată către Eternitate și problemele vremii noastre, însă pînă acum cel puțin — procesul s-a desfășurat într-un chip natural, fără turburări și surprize.

Un dialog monastic trebuie să promoveze înainte de toate *spiritul de unitate*. Nu numai monahii din Occident vor avea de învățat ceva dintr-un dialog cu Orientul. Acest fapt va interesa și pe monahii orientali, — să vadă cum concepe monahismul occidental integrarea sa în lumea modernă.

Impresia generală — chiar în Occident — nu e mai puțin aceea că monahismul apusean are nevoie de regăsirea constantelor *monahismului tradițional*, nu numai în aspectele lor tradiționale, ci și celea privind realitățile interioare, conceptele și principiile. Nu trebuie să generalizăm desigur și nu se poate pune monahismul occidental sub semnul unei crize. Personal, am văzut mînăstiri și stăreții puternic ancorate în tradiția veche și care nu se sustrăgeau totuși realităților actuale.

Problemele organizării exterioare a monahismului nu sînt probleme dogmatice, iar un consens poate da monahismului prestigiul ce ar face eficace prezența sa în ecumenism. Ceea ce e important e de a unifica sensul și semnificația dileritelor tradiții și în deosebi. În mișcarea agghiornamente, nu trebuie să lăsăm ca lucrurile să meargă prea departe. Un dialog monastic trebuie să promoveze înainte de toate spiritul de unitate.

Anumite critici privind monahismul, unele păreri că acesta ar fi greu și obtuz, neadecvat omului modern (Emmanuel Schuurmans), sau că voturile monastice ar trebui limitate la o perioadă convențională (Elgius Dekkers), nu indică vocația monahală, așa cum a fost ea definită prin tradiția patristică. Ajustările și modificările cerute de acțiua ar duce la o desfigurare esențială a vocației monahale. Cum s-ar mai putea vorbi în acest caz de «apatheia», de «theoria», de «theologia», sau de asceză?

Fără aceste cuvinte se poate defini monahismul? (Vezi studiile judicioase și moderate, precizând un echilibru între tradiție și exigențele moderne: Dom Jean Cleclercq, *Pour un jugement critique sur le rôle du monachisme*, în «La vie spirituelle» 1966, no. 528; Placide Deseille, *Vers un renouveau du monachisme*, în «La vie spirituelle», 1965, no. 515; Garcia M. Columbas, *Pour un monastère simple et actuel*, în «La vie spirituelle», 1966, no. 523).

Fugit de lume (fuga mundi) (vezi *Patericul*, cap. Arsenie și Paul de Teba) e o chestiune de viață și de moarte pentru monahism. Un călugăr în afară de minăstirea sa e ca un pește pe uscat. Condiția esențială a monahismului e de a fi într-o minăstire, sub ascultare. Totdeauna lumea a isplătit pe monah, acest fapt nu constituie o particularitate a lumii moderne.

Soluția pe care o găseau sfinții Părinții chiar când ea implica o recunoaștere și o înțelegere a puterii de atracție a lumii, constă astăzi în a încerca să o găsim în interiorul minăstirii.

Prima condiție a unei adevărate refinoiri e de a înțelege ce înseamnă viața monastică, după cum foarte bine a precizat părintele Placide Deseille.

Problema monahismului nu e ceva ce ar reveni exclusiv Occidentului sau altei părți a lumii. Sintem cu toții interesați în acest sens și experiența, fiecărui e utilă tuturor. Toate însă trebuie înfăptuite în duhul ecumenic.

Se poate vorbi de un monahism ecumenic? Iată câteva surse: «Veniți și vedeți» — invitația din Evanghelia Sfântului Ioan (1, 46) constituie un prim mijloc ca și vizitele reciproce făcute în spirit ecumenic, cu dorința de a învăța și a da celui alt ceace e mai bun în tradiția sa, în experiența sa personală. Un părinte dintr-o mare minăstire din România, Părintele Cleopa de la Sihăstria din Moldavia, ne arată de curind cât de mult sint impresionați monahii, când trapiști din Franța sau anglicani, americani, vizitează Sihăstria. Aceste vizite întăresc sentimentul prieteniei. Călugării ortodocși se roagă împreună cu frații lor occidentali.

Părintele A. M. Allchin vorbind de o astfel de vizită în această minăstire și de dificultățile unei conversații spunea: «Lipseau cuvintele, însă acest fapt nu părea a fi cel mai important lucru. Niciodată în viața mea nu am avut sentimentul de a fi iubit de cineva ca aici» (A. M. Allchin, în «Sabornost», 1969, no. 10, p. 761).

O vizită în centrul minăstiresc Chevetogne deasemenea ne-a sporit sentimentul unității și speranța unor posibilități viitoare, lărgind cercul frăției.

Cît de mare îți este bucuria să vorbești cu Olivier Rousseau, cu părintele egumen Nicolas Engender, cu Théodore Strotmann, fără a menționa întreaga listă de savanți, care se alină aici ca simpli călugări.

Poate că va veni o vreme în curînd, cînd catolicii se vor hotărî definitiv să nu mai întrebuițeze vechiul termen **inexact și ambiguu**, dacă nu peiorativ, de «frați despărțiți», care nu conține nimic ecumenic. S-ar putea crea o tradiție ecumenică, iar ortodocșii au serloase motive să creadă că a apus vremea cînd ei erau subapreciați în cadrul ecumenismului.

Experiența ecumenică de la Taizé ar putea fi dezvoltată și făcută mai eficientă.

O reprezentare permanentă și corporativă în Consiliul ecumenic al Bisericilor ar constitui un pas înainte, care ar angaja monahismul pe o scară mai mare.

Activitatea esențială a vieții monastice rămîne aceea a rugăciunii pentru unitate în spiritul tradiției patristice, realizîndu-se printr-o viață interioară, profundă, în umilință, sub umbrirea Duhului Sfînt, care ne poate deschide noi perspective către unitate.

După toate aparențele, aceasta e starea de lucruri, îndeosebi cînd se reduce totul la teologie. Inșă într-un fel teologia a ajuns sub semnul unui fel de raționalism. Dincolo de toate acestea credem că într-o bună zi *unitatea se va împlini, aceasta fiind adevăratul sens și esența însăși a Creștinismului*.

Evangheliarul slavon de la Reims, G. Mihăilă, Evangheliarul slavon de la Reims. Cîteva precizări, în «Studii și cercetări lingvistice», Buc., XII (1970), no. 5, p. 565—576, reia studiul asupra mult discutatului manuscris slavon, aducînd noi și substanțiale contribuții. Cea mai bună ediție a fost realizată de slavistul francez Louis Leger, în 1899, care ne-a dat textul facsimilat în hellogravură: *L'Evangélaire slavon de Reims*, dît: *Texte du sacre. Edition fac-simile en héliogravure, publiée sous les auspices de l'Académie Nationale de Reims, précédée d'une introduction historique par Louis Leger*, 6 + 48 p. + 94 planșe, Reims-Prague, 1899.

Ucenicii lui Metodie și Ciril, s-au refugiat după 885 în Boemia. În atmosfera de cultură dezvoltată de ei, manuscrisul chirilic, conținînd un *Evanghellar*, scris pe pergament — e copiat în regiunile rusești sud-vestice (Ucraina de astăzi, sec. XII—XIII). Din el s-a păstrat 16 file, care au ajuns în mîinile regelui Carol IV (1346—1378).

Manuscrisul slavon ruso-ucrainean, care era o copie de pe un *mediobulgar* cu sîrbsime, e readus la minăstirea «Eman» din Sazava, în secolul al XIV-lea, unde călugării croați bene-

dictini și cehi copiază în cea de a doua jumătate a secolului menționat cele 31 file ale textului glagolitic. O însemnare la sfârșitul textului în limba cehă (din anul 1395) precizează: «În anul Domnului 1395. Aceste evanghelii și epistole (adică textul glagolitic), care sînt scrise în limba slavă, se cîntă la sărbătorile mari ale anului, cînd abatele slujește liturgia cu mitră. Iar cealaltă parte a acestei cărți, care este după legea rusească (adică e ortodoxă și chirilică), a scris-o cu mîna sa sîntul Procop abatele și această scrisoare (manuscris) rusească a dat-o răposatul Carol IV, împăratul roman, întru slava acestei mînăstiri și în cinstea sîntului Ieronim și a sîntului Procop. Doamne «binevoiește a-i da pace veșnică, Amin».

În timpul mișcării husite, cînd se știe că ucenicii lui Ioan Hus au încercat o apropiere de patriarhia din Constantinopol (1452), manuscrisul ferecat în argint aurit și împodobit cu pietre scumpe, a fost adus la Constantinopol. De aici manuscrisul ajunge înainte de 1574 în mîinile cardinalului arhiepiscop de Reims, Charles de Lorraine, care-l donează catedralei.

În jurul acestui manuscris s-au creat o sumedenie de legende, crezîndu-se chiar că a fost adus în Franța de către Ana de Kiev, fiica cneazului rus Iaroslav cel înțelept, căsătorit cu regele Henric I, în anul 1050.

Teza lui Hașdeu că manuscrisul ar fi moldovenesc cu o nuanță ruteană, reluată și de Iațimirski, — a avut o largă circulație I.

Teza lui Hașdeu — bazată pe studiul lui Biliarski — că partea chirilică a acestui manuscris conține «românisme» e combătută de G. Mihăilă, care demonstrează că așa-zisele «românisme» «sînt fapte astăzi îndeobște recunoscute drept particularități, înfîlitate în textele slavone, în cazul de față în unul copiat în Rusia veche de sud-vest» (p. 572).

Nu e exclus nici faptul că manuscrise slavone copiate pe teritoriul țării noastre în secolele XII—XIV să se fi păstrat (Vezi P. P. Panaitescu, Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.S.R., vol. I, Buc., 1959; G. Mihăilă,

Slavjano-ruminskie teksti ... în «Romanoslavica», XII, 1965, p. 26—27).

Biliarski impresionat de amestecul aparent haotic de trăsături ortografice ruse, mediobulgare și sîrbe, de unele greșeli, — atribuiseră manuscrisul unul *copist român*, insuficient cunoscutor al slavonei din prima jumătate a sec. al XIV-lea.

Cercetările filologice ale lui V. Jagic infirmă teza lui Biliarski și Hașdeu. V. Jagic afirmă: «Eu aș fi integrat partea chirilică cu și mai mare siguranță, decît se face în Introducere (a lui Leger), în a doua jumătate a sec. al XII-lea. Acest text este în mod evident o copie rusă sud-estică după un original bulgar (cu sîrbisme). Neglijența mare a copistului, este cu atît mai frapantă, cu cît scrisul e de altfel, foarte îngrijit».

G. Mihăilă consideră că studiul filologic-istoric, trebuie să primeze în cercetarea izvoarelor și a textelor, că spiritul de «finețe» ne poate ajuta să ieșim din cîmpul ipotezelor, pentru a renunța la unele idei care se dovedesc false.

LECTOR

Pierre Jaccard, *Sociologie de l'education*. Payot, Paris, 1962, 245 p.

Științele sociale sînt vechi de trei sute de ani, dacă folosirea registrelor parohiilor din Londra în scopul observării fluctuațiilor nașterilor și deceselor se ia ca dată a începerii cercetărilor statistice asupra vieții sociale. Trep-tat, cele mai diverse aspecte ale vieții omenești sînt studiate prin prisma socială, între acestea fiind și educația, în sens de efort școlar. S-a constatat că o țară slab dezvoltată economic este o țară subdezvoltată și sub raportul învățămîntului. Analfabetismul și lipsurile în materie de învățămînt public paralizază dezvoltarea economică și progresul social. De aceea studiul lipsurilor educației, a erorilor de orientare în domeniul instrucției și a carențelor formației profesionale s-a impus din ce în ce mai mult. Autorul, profesor la Școala de Științe Sociale și Politice a Universității din Lausanne, defluește în continuare, noțiunea de educație, pentru a indica linia pe care o vor urma cercetările sale. Prin educație el nu înțelege instrucția școlară generală și învățarea meserilor, ci un stadiu mai avansat de instrucție, în sensul în care s-a afirmat în 1950 la UNESCO: anul 1950 marchează trecerea de la școala populară, înțeleasă ca instrument de alfabetizare, la educația populară, adică la faza formației omului și cetățeanului.

Cercetări numeroase s-au întreprins de cîțiva ani și în domeniul psihologiei educației. S-a pornit de la considerențul că așa cum a fost stu-

I. Vezi Hașdeu, *Cuvinte din bătrîni*, II, p. 269; P. S. Biliarski, *Subdi cervkonnogo fazika ...* 1648; A. I. Iațimirski, vezi la E. Turdeanu, Grégoire Tamblak ... 1946, p. 46—81; D. P. Bogdan, *Din paleografia slavo-română*. Introducere, vol. I, Buc., 1956; Lector, *Hașdeu și studiile de cultură veche românească* în «Glasul Bisericii», 1961, nr. 7—8, p. 747—748; P. P. Panaitescu, *Rotul lui Bogdan Petriceicu Hașdeu în slavistica românească*, în «Romanoslavica», 1962, p. 242; Matei Cazacu, *O copie muntenească după un manuscris moldovenesc?*; E. Vangheliaru de la Reims, în «Magazin istoric», IV (1970), nr. 3, 4.

diat muncitorul în procesul muncii, în scopul cunoașterii adaptării sale fizice, intelectuale, morale, etc., la nivelul mediului industrial, tot așa trebuie scrutat comportamentul elevului la școală și a studentului la universitate. Toate aceste cercetări le preia apoi sociologia educației, cercetând fapte de evoluție globală, instituțiile și comportamentele sociale.

Ea caută să determine natura mediului social și psihologic al călăuzit de școală, măsoară influența pe care acest mediu o exercită asupra elevilor în toate procesele formației lor (dobândirea de cunoștințe, adoptarea de atitudini și elaborarea unei scări de valori). Ea mal comportă studiul cerințelor externe care acționează asupra școlii și și au izvorul în trebuința de diferite profesii și în exigențele noi ale societății. (După R. Merton și alții, *Studies in the Sociology of Med. Education*, New York, 1956).

Civilizația tehnică actuală nu îngăduie să așteptăm sau să tergiversăm: oamenii anului 2000 s-au născut deja. Autorul întreabă: pentru care sarcini îl pregătim, ce scop dăm studiilor lor, cum vom alege și vom forma pe cercetători și în genere pe cei ce vor conduce mine? În mod firesc, sociologia educației se ocupă deci de numărul și de proporția elevilor înscriși la toate nivelurile învățământului, de evoluția școlarității, de efectivele profesionale deja formate, de posibilitățile de plasament. Sociologia educației ține seama că întreaga lume e antrenată către o civilizație de masă: conținutul și spiritul ei vor fi așa cum le asigură de acum generațiile de azi.

Învățământul tradițional concepea educația sub una din sarcinile ei și anume formarea personalității. S-a uitat că cea dinlăuntru de a fi a școlii e de a pregăti generația tânără pentru viața socială, de a o instrui în vederea viitoarei ei profesii. În acest scop, educația trebuie să țină seama de o serie de realități care o depășesc. Sociologul trebuie să intervină, ținând seama că disciplina sa este «un studiu comparativ și genetic al faptelor sociale» (Gaston Richard). El se va sili, comparând ideile pedagogice și sistemele educative, să desprindă tendințele profunde ale evoluției sociale în domeniul educației. El nu va putea ignora interacțiunea constantă a structurilor economice, a regimurilor școlare și a idealurilor culturale (p. 12).

În restul cărții, autorul se ocupă de largi anchete bazate pe vaste informații privind: 1) penuria de ingineri și cadre formate, 2) nevoia de mai multă instrucție școlară și 3) educația de masă. În ultima parte a cărții, autorul face unele considerații asupra umanismului și tehnocrației. Umanismul a însemnat instrucție bazată pe studiul limbii grecești și latine, pro-

movind un proces lent de secularizare prin ignorarea dogmelor. Pasionați de artă și literatură, umanștii n-au acordat decât o atenție minimă cercetărilor științifice. Autorul arată că valoarea formativă a limbilor clasice este preluată astăzi de matematici, știință și limbile moderne.

Lumea contemporană pune probleme numeroase și grele. Ele nu vor fi rezolvate, afirmă autorul în încheiere, decât în măsura în care vom cunoaște dezvoltarea ideilor, evoluția moravurilor, a instituțiilor, a educației ca fenomen social, a realităților sociale într-un cuvânt. În această privință, sociologia educației aduce clarificări de neînlocuit.

Pr. Prof. ANATOLIE ZAREA

Ion Apostol Popescu, *Arta icoanelor pe sticlă din Maierii Albei Iulii*, în «Studii de folclor și artă populară», Editura Minerva, București, 1970, p. 409—432.

Maierii Albei Iulii este un important centru de pictură pe sticlă a icoanelor. Localitatea este și punctul de trecere între arta icoanilor niculeni și pictura pe sticlă din părțile sudice ale Transilvaniei cu specificul său. «Vatra de aici este rezultatul procesului de roire al meșterilor de la Nicula, care așezându-se în diferite localități, au inițiat noi centre de realizare a artei icoanelor pe sticlă, manifestându-se însă în mod original.

Dacă la Nicula pictau îndeosebi bărbații, în vatra de artă de la Maierii Albei Iulii această artă a fost observată numai la femei, iconăre cu talent autentic. Este vorba de Prodănoaia și de fiica ei care au pictat pînă către anii 1910—1914. «Dacă zugrăvitul icoanelor pe glăză a aparținut aici femeilor, confecționarea ramelor s-a făcut de bărbați, care au contribuit probabil și la prepararea vopselelor» (p. 411).

Specificul acestui centru este acela, că din orice pictură nu lipsește eternul suflet feminin plin de bunățate și de candoare.

O dovadă în plus este aceea că icoana reprezentînd Nașterea lui Iisus este plină de copii lăsînd să transpară suflete calde de mame. Pictura de aici este pătrunsă și mai mult de caracterul folcloric regional. «Ai impresia că folclorul s-a prelungit cu o opulență aparte în creațiile Prodănoaiei, ale fiicei sale și probabil și ale altor rude cu preocupări similare» (p. 413).

Icoanele cu Nașterea ne apar legate atît de sursa Biblică cit și a colindelor românești, a xate pe încrederea robustă în viață.

Există apoi în unele icoane din Maierii un bizantinism românesc foarte discret. Acest bizantinism este dominat de puternice valențe

folclorice și de sufletul cald al iconăreselor din familia Prodan. Lipsesc tendința hieratică. La fel și influențele occidentale.

Icoanele pe sticlă din acest centru se caracterizează prin: spontaneitatea și vitalitatea lor. De asemenea nu le lipsește nici lirismul.

Motivice pictate pe glajă în Maierii Albei Iulii sînt diferite dar nu așa de numeroase ca la Nicula.

Elementele decorative sînt luate, de obicei, din peisajul din jur.

Stilizarea este caldă.

Artă portretului cultivat în icoanele pe sticlă din Maierii Albei Iulii se distinge prin prospețime și preferința de a surprinde uneori și detaliul.

Iconăresele de aici au o grija sporită pentru aspectul exterior al figurii conturate (p. 418). La Maierii s-au pictat icoane pe sticlă cu Maica Domnului în care se resimte ecoul colindelor, decorul fiind alcătuit din flori de măr. Tot așa și în icoana Sfîntului Gheorghe. În concepția iconăreselor ca și în folclor floarea de măr simbolizează atît primăvara senină și liniștită, cit și rodnicia livezilor și încrederea în bucuriile vieții.

Artă icoanelor pe sticlă din Maierii Albei Iulii se remarcă, după cum am văzut, prin autenticitate, vigoare lirică și căldură feminină prin anexarea folclorului și etnografic, printr-un alfabet cromatic propriu, prin caracterul lor popular și prin cultivarea dragostei de frumos.

Artă icoanelor pe sticlă nu trebuie să dispară. Aceasta ne-a făcut cinste atît pe tărîm național cit și universal, iar generațiile viitoare se vor mindri și ele din plin cu această artă în care a excelat genul poporului român și în care este amestecat sufletul adevărat al poporului (p. 432).

Ion Apostol Popescu, Dezvoltarea artei icoanelor pe sticlă din Transilvania — Valra de la Nicula în «Studii de folclor și artă populară», Editura Minerva, București, 1970, p. 293—409.

Artă icoanelor pe sticlă prezintă o deosebită originalitate de-a lungul veacurilor și s-a dezvoltat în strînsă legătură cu bogatul nostru folclor și cu celelalte domenii ale artei fără-neși, purtînd vizibil sigiliul concepției despre viață și frumos a poporului nostru.

Autorul, un foarte bun cunoscător al obiceiurilor românilor transilvăneni, descrise în studiul sau portul, ocupațiile, și sufletul țăranelor iconar transilvăneni oglindite în icoanele pe sticlă.

El imparte Studiul în capitole. Primul capitol înfățișează în mod general gustul pentru

pictură pe sticlă al maștrilor iconari din această parte a țării, indicînd și centrele de dezvoltare a acestei indelectrici ca: Nicula, Hășdate, Scheii-Brașovului, Arpașul-de-Sus, Cîrțișoara, Maierii Albei Iulii unde se face trecerea de la pictura pe sticlă a meșterilor niculeni la aceea a icoanelor din sudul ardelen Săliște, Rașinari, Poiana Sibiului, Boița, Valea, apoi Lazul, Lancramul, Capilna, Sebeșul și Săsciori din Valea Sebeșului și alte centre (p. 294). Satul Nicula situat la circa 3 km de țirgul Gherla și la 49 km de Cluj. Nu sînt uitate nici Valea de Sus a Mureșului, Crișana și alte localități.

Despre operele de artă ale făurarilor de aici N. Iorga spunea următoarele: «în pictura icoanelor pe sticlă, se amestecă sufletul adevărat al poporului» (p. 294).

Reamintite sînt colecțiile de icoane pe sticlă de la Muzeul etnografic al Transilvaniei, la muzeul Brukenthal de la Sibiu și de la muzeele din Alba Iulia, Lupșa și alte.

Fiecare centru iconografic își are caracteristicile sale. De pilda, la iconarii niculeni, gama cromatică este sobră și cu substanțiale posibilități de a da expresie atitudinii meditative și de interopatie, de coborîre în profunzimile eului. Ei cultivă culoarea surdinizantă, vizînd esența, avînd în atenție fața și ochii mari expresivi. Iconarii din sudul Transilvaniei au un colorit plin de opulență, fără surdinizări. Ei își arată predilecția pentru latura folclorică, iar iconarii din Poiana Sibiului, Scheii Brașovului sau din părțile Făgărașului se resimt de influența artei din Muntenia. Nu lipsesc nici somptuozițiile bizantine dar trecute prin propriul lor suflet și astfel autohtonizate de mult reușese să rămînă ei înșiși. Și la unii și la alții se remarcă în general un dublu proces cromatic: de distribuție și de concentrare (p. 299).

Se constata existența ethosului particular, o întreagă diversitate tematică și stilistică, o diversitate chiar în cadrul aceluiași teme sau motive. De exemplu, Nașterea lui Iisus pictată de Maria Chifor are altă transparență și elemente etnografice decît *Nașterea* pictată tot la Nicula în care predomină albastrul meditativ. Gama scenelor biblice este multiplă și variată. Ea cuprinde scene atît din Noul Testament cit și din Vechiul Testament. Din Noul Testament sînt pictate scene de la Nașterea Domnului pînă la Pogorirea Sfîntului Duh.

Un loc aparte ocupă în pictura pe sticlă sîinții anotimpurilor ca: Sfîntul Gheorghe, Sfînta Maria, Sfîntul Dumitru și Sfîntul Nicolae, reprezentînd succesiv primăvara, vara, toamna și iarna (p. 297). «Frumusețea icoanelor pe sticlă, în care Transilvania excelează din plin, poartă, așa ca și folclorul, elemente de substrat, venite din depărtări de milenii, constituîndu chezașia că vom avea și în viitor un

mare cuvînt de spus în arta lumii, lucru pe-
vazut de altfel de renumitul gînditor german
Keyserling. Cunoscutul specialist italian Cor-
rado Calsoarolo a arătat insistenț în albumul
Pictura pe sticlă în arta populară românească,
apărut la Torino : «Pictura pe sticlă ocupă un
loc de mare importanță în arta populară ro-
mânească alit pentru calitățile sale artistice
cît și pentru valoarea sa estetică. Ea s-a de-
voltat în mod independent și original în rîndul
țărănilor români, urmînd linia tradițională a
culturii populare românești, o cultură care a
adus felclorului european opere de o bogăție
și de o expresivitate impresionantă» (p. 302).

Referindu-se la această artă G. Călinescu
spunea : «Icoanele pe glajă sînt foarte multe
de o rară frumusețe artistică. Muzeele și oam-
nenii de gust le sîrîng cu grijă, istoricii de
artă le studiază».

*Apariția picturii pe sticlă a icoanelor în
Transilvania și la Nicula.* Pictura pe sticlă a
fost adusă mai întîi în Italia, la Veneția, de
către pictorii bizantini între anii 1380—1420.
Cu timpul, pictura pe sticlă s-a răspîndit înde-
osebi în regiunile muntoase din Europa (Tirol,
Bavaria, Elveția), Moravia, Slovacia. În Tran-
silvania arta icoanelor pe sticlă a apărut în
a doua jumătate a secolului al XVI-lea. N.
Iorga a găsit o icoană «pe care caracterul lite-
relor o așază între 1670—1680» reprezentînd pe
cei trei îngeri care vin să viziteze pe Abraham.
După N. Iorga literele lungi înalcă totdeauna
o epocă veche.

O astfel de compoziție cu trei îngeri care
vestesc pe Avraam nu a fost străină nici Ni-
culei și nici xilografurilor, stampe de la Hășdate.

Zugrăvirea de icoane pe lemn și gravură în
lemn este la Nicula contemporană cu icoanele
pe sticlă. Cei mai mulți specialiști plasează
înflorirea pe scară mare a picturii pe sticlă
în Transilvania imediat după ce preotul Luca
din Iclod pictează icoana Maicii Domnului, 1681.
cînd «îndată țara fu literalmente inundată de
copii ale icoanei miraculoase». Această icoană
este socotită la loc de cinste de specialiștii Ra-
fael Alberti și Maria Tereza Leon. Astfel s-a
creat primul model al picturii pe sticlă și acest
model a fost creat de români. Modelul e pictat
pe lemn, înfățișînd pe Maica Domnului realizată
cu mult rafinament artistic. Apariția artei
icoanelor pe sticlă se poate așeza la sfîrșitul
secolului al XVII-lea și începutul secolului al
XVIII-lea. Unele icoane sînt datate, altele nu.
Nu se obișnuia datarea icoanelor pe sticlă.

În satul vecin Niculei, în Hășdate a luat
o dezvoltare de amploare arta icoanelor pe
hirtie. Artă picturii icoanelor pe sticlă de la
Nicula rămîne cea mai veche ca manifestare
artistică de masă, țărăni de aici, ca și cei din

alte părți transilvănene, ducînd-o la o mare
perfecționare, creînd «adevărate capodopere ale
genului». În ceea ce privește numele artiștilor
pictorii iconari nu se pot stabili, deoarece nu
sînt datele nici semnate și aceasta «dintr-o a-
dîncă atitudine de modestie și în spiritul tra-
dițiilor răsăritene... împlîndu-se cu ei ceea
ce s-a petrecut și cu autorii creației folclorice.
Ei erau fericiți că au dat realizări care să des-
lele sufletul» (p. 325).

Tehnica zugrăvirii icoanelor pe sticlă. — Pen-
tru prepararea coloranților se folosea o tehnică
încleită. Coloranții, care erau vegetali sau
chimici, se măcinau în piulițe de cremene.

Pentru expresivitate se folosea alcoolul cel mai
puternic pentru culoarea neagră. După măcinare
coloranții se amestecau cu uleiuri diferite.

Pentru pictura pe sticlă se folosea cîteodată
și model, alleori însă iconarii de la Nicula
pictau direct și spontan pe sticlă. Și-ntr-un caz
și-n celălalt nu lipsea contribuția proprie. Cu
ce se picta? Cel mai mult cu pana de gîscă,
dar și cu pămătuful din păr fin. Procedeu : se
fixau întîi contururile, iar pictura se începea
după ce acestea se uscau. La aureole nu se
întrebuința bronzul și lamelele de aur.

*Particularitățile și originalitatea artei icoa-
nelor pe sticlă de la Nicula.* — Este o căutare
a frumosului care presupune o capacitate crea-
toare inepuzabilă cît și cumulearea vechilor
necaste tradiții legate de slujirea unei frumu-
seți autentice, străbătută de un dens umanism.

Pictura pe sticlă de la Nicula are un ca-
racter popular. Originalitatea se realizează prin
motive, episoade, compoziții, arta portretului,
prin desen, volum, culoare și folosirea tonurilor
cromatice.

Influențele externe au fost trecute prin focul
lăuntric al vieții sufletești a acestui popor.
Octavian Goga remarcă în acest sens : «arhi-
tectura și pictura stilului bizantin, în pen-
trația lor spre nord s-au oprit și la noi, și,
la adăpostul așezămintelor ecleziastice, s-au
născut nepieritoare opere de artă : Pe lingă in-
fluența Bizanțului trebuie amintită și aceea a
isihasmului».

Icoanele pe sticlă de la Nicula ne apar legate
de colinde, avînd un timbru arhale plin de
frumusețe și cu o accentuată lentă lirică. Vi-
ziunea despre frumos a iconarilor descinde ast-
fel în mod pregnant și din bogăția datinilor și
tradițiilor noastre. Iconarii de la Nicula folo-
sesc, pentru a-și exprima bogăția interioară de-
senul, relieful, culoarea, atmosfera și chiar
jocul de lumina și umbră. Icoanele se carac-
terizează prin culorile surdinizale, prin volup-
tatea liniei, prin desenul concentrat, prin at-
mosfera lor mai melancolică, prin continua ten-

dință de a sonda interiorul, prin lirismul și dimensiunile mai restrinse ale compoziției.

Despre frumusețea motivelor. — Pe fondul pictural fuzionează sursa biblică, patristică și folclorică, precum și arta populară și etnografia locală. La Nicula, pe lângă motivele proprii, legate de sursele menționate, au circulat, ca pretutindeni în plastică și un număr de motive comune cu Bizanțul, Apusul și Sud-Estul european însă redată prin propriile prismă spirituală a țăranilor noștri, rămânând ca prim model icoana preotului Luca din 1681 (p. 353). Sînt pictate Maica Domnului, scene din viața lui Iisus, toate fiind îmbinate de folclor. Pentru aceasta pe bună dreptate N. Iorga a relevat că: din ce în ce mai mult folclorul ia în stăpînire icoana, ceea ce nu se întîmplă aiurea. Aceasta formează încă o deosebire între icoana noastră din secolul al XVIII-lea și cea greacă sau rusească: unele modele sînt simple. Nașterea are loc într-un decor plin de modestie. Fecioara Maria are halnele unei țărănci, într-o parte se află niște snopi de grâu, iar din cealaltă parte privesc niște mioare, simbolizînd ocupațiile preferate ale oamenilor din partea locului. Tot în scena Nașterii, dar pe cîmp, pruncul Iisus este înfășurat în scutece asemenea celor de la noi.

În ceea ce privește specificul compoziției, portretul și al claviaturii cromatice, compoziția icoanelor pe sticlă de la Nicula se distinge prin echilibru și o unitate de profunzime. Compoziția lor este expresia unei adînci dinamici sufletești și nu a căutărilor intenționate cu orice chip a unității fragmentelor sau a părților. Artă compoziției meșterilor de la Nicula atestă aceeași spontaneitate de un farmec dens și semnificativ. Compoziția icoanelor pe sticlă de la Nicula este mai puțin aglomerată, iar sobrietatea ei se remarcă în permanentă. Meșterii iconari de la Nicula au folosit rar compoziția în șir. Referitor la arta portretului se constată capacitatea iconarilor de a exprima esențialul. Se găsește preferința pentru aspectele reflexive, pentru interior, deci măiestria de a îmbina firesc trăsăturile fizice și gestul anatomic cu plîpîriile sufletului. Iconarii niculeni au pus un accent aparte pe bogăția feței, pe expresivitatea capului și a ochilor, dovedindu-se plini de inspirație. Meșterii iconari caută totdeauna expresia și de aceea ochii, trăsăturile obrazilor și gesturile minii ocupă un loc aparte în compoziția lor. Iconarii de la Nicula au folosit

în general culori sobre, evitînd exuberanțele cromatice. Gama cromatică preferată dovedește multă discreție și distincție.

Ceea ce l-a condus spre coloritul potrivit viziunii lor de artă, a fost simțul frumosului.

Circulația și întîririle artei icoanelor pe sticlă de la Nicula. Ceea ce a contribuit mai ales la răspîndirea artei niculene, a fost faptul că iconarii au inițiat o pictură originală, românească, fiind ancorate în cele mai constante datini ale poporului nostru, satisfăcînd gustul maselor și oferindu-le certitudinea capacității lor creatoare. Circulația lor s-a făcut fie prin intermediul pelerinilor, care veneau la Nicula, fie că iconarii de aici plecau cu icoanele să le vîndă în alte părți, ajungînd pînă în Moldova și Țara Românească, zugrăvî fiind în același timp și vînzătorii ostentivilor lor.

Contribuția țăranilor iconari de la Nicula la dezvoltarea artei plastice la noi este una dintre cele mai prodigioase și originale, apreciată eulogios și peste hotare. Calitățile poetice, profunzimea expresiei plastice, gama cromatică plină de sobrietate și noblețe, semnificația desenului și a volumelor, cîr și alte atribute conferă artei icoanelor pe sticlă de la Nicula o valoare deosebită asigurîndu-i perenitatea și prestigiul» (p. 399). Icoanele pe sticlă de la Nicula au o puternică muzică lăuntrică. După H. Foçillon acești meșteri iconari «interpretează mai mult decît imită și transfigurează mai mult decît interpretează». Iconarii au creat adevărate armonii de o uimitoare subtilitate zice Cornel Irimie. Acad. G. Oprescu a relevat în mod competent arta țăranilor iconari de la Nicula. Aceste icoane sînt «cu totul remarcabile prin armonia culorilor lor, prin accent, o tendință modernă de sinteză și de expresie».

Sîntem îndreptății — precizează autorul — să socotim că arta iconarilor de la Nicula dovedește din plin atît de prețiosul «al particular suu», constituind una din cele mai însemnate manifestări în plastică ale poporului nostru, pe linia unui luminos și autentic umanism.

Această artă a icoanelor pe sticlă de la Nicula unică în felul ei, ca desen, culoare, echilibru al armoniilor, constituie o contribuție de o mare însemnătate în plastică, în general, și în arta populară, atestînd impresionantă bogăție sufletească a poporului nostru reușește să pună la îndemîna oricărui iubitor de frumos această bogăție de material folcloric de plată religioasă, oglîndite în arta iconarilor pe sticlă transilvăneni.

Pr. ILIE D. NEGOIȚA

E R A T Ă

La pag. 262, rîndul 6 de sus să se citească 364 în loc de 264.

La pag. 265, rîndul 20 să se citească 29 februarie în loc de 20 februarie.

De asemenea, tabela cu aflarea zilelor săptămîinii (p. 266) se va completa, intercalîndu-se între paragrafele 2 și 3, adică după linia a doua, următoarele :

Lunile	mai	august februarie (b)	februarie martie nov.	iunie	sept. dec.	aprilie iulie ianuarie (b)	ianuarie oct.
1	2	3	4	5	6	0	1

PROHODUL DOMNULUI

(cîntare psaltică tradițională)

- a) STAREA I (ÎN MORMÎNT VIAȚĂ)   Glas V (Hypodorian)
- b) STAREA II (CĂVINĂ-SE DAR...)   Glas V (Hypodorian)
- c) STAREA III (NEAMBRILE TOATE)
      (PRIMĂVARĂ DULCE) } Glas III (Frigian)

armonizat de

Nicolae Lungu

STAREA I^A

ÎN MORMÎNT, VIAȚĂ

Glas V

armonizat de Nicolae Lungu

Andante-religioso

S. A. *mp*

În mor - mînt vi - a - ță,

T. *mp*

În mor - mînt vi - a - ță,

B. *mp*

În mor - mînt vi - a - ță,

Pus ai fast — Hris-toa - se, Și s-au

Pus ai fast Hris-toa - se, Și s-au

Pus ai fast — Hris-toa - se, Și s-au

spăi - mîn - tat oș - ti - ri - le

spăi - mîn - tat oș - ti - ri - le

spăi - mîn - tat oș - ti - ri - le

în - ge - rești. Ple - că - ciu - nea

în - ge - rești. Ple - că - ciu - nea

în - ge - rești. Ple - că - ciu - nea

Ta - cea - mul - tă - *rit.* *p* prea mă - rind.

Ta - cea - mul - tă *p* prea mă - rind.

Ta cea mul - tă *p* prea mă - rind.

ECTENIA MICĂ

Glas V

Moderato

armonizat de Nicolae Lungu

S.
A.

p

Doam-ne mi-lu - e - ște. — Doam-ne mi-lu - e - ște. —

T.

p

Doam-ne mi-lu - e - ște. — Doam-ne mi-lu - e - ște. —

B.

p

Doam-ne mi-lu - e - ște. — Doam-ne mi-lu - e - ște. —

Allegretto

p *decresc.*

Prea Sfin-tă Năs-că-toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu - e - ște -
decresc.

Prea Sfin-tă Năs-că-toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu - e - ște -
decresc.

Prea Sfin-tă Năs-că-toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu - e - ște -

Moderato

ne pre noi. Ți - e Doam - - ne. — A - min.

ne pre noi. Ți - e Doam - - ne. — A - min.

ne pre noi. Ți - e Doam - ne. — A - min.

STAREA II^A

CUVINE-SE DAR...

Glas V

armonizat de Nicolae Lungu

Moderato

S. A. *mf*

T. *mf*

B. *mf*

Cu - vi - ne - se dar, Să că -

Cu - vi - ne - se dar, Să că -

Cu - vi - ne - se dar, Să că -

dem la Ti - ne, Zi - di - ta -

dem la Ti - ne, Zi - di - ta -

dem la Ti - ne, Zi - di - ta -

rul, Ce - la ce pe cru - ce mîi -
 rul, Ce - la ce pe cru - ce mîi -
 rul, Ce - la ce pe cru - ce mîi -

ni - le Ți-ai în - tins, Și-ai zdro - bit de
 ni - le Ți-ai în - tins, Și-ai zdro - bit de
 ni - le Ți-ai în - tins, Și-ai zdro - bit de

rit. *p*
 tot pu - te - rea ce - lui rău.
 tot pu - te - rea ce - lui rău. *p*
 tot pu - te - rea ce - lui rău. *p*

ECTENIA MICĂ

Glas V

Moderato

armonizat de Nicolae Lungu

S. A. *p*
Doam-ne mi-lu-e - ste. — Doam-ne mi-lu-e - ste. —

T. *p*
Doam-ne mi-lu-e - ste. — Doam-ne mi-lu-e - ste. —

B. *p*
Doam-ne mi-lu-e - ste. — Doam-ne mi-lu-e - ste. —

Allegretto

decresc.

p
Prea Sfîn-tă Năs-că-toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu-e - ste-decresc.

p
Prea Sfîn-tă Năs-că-toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu-e - ste-decresc.

p
Prea Sfîn-tă Năs-că-toa-re de Dum-ne-zeu, mi-lu-e - ste-decresc.

Moderato

p
ne pre noi. Ți - e Doam - - ne. — A - min.

p
ne pre noi. Ți - e Doam - - ne. — A - min.

p
ne pre noi. Ți - e Doam - - ne. — A - min.

STAREA III^A

NEAMURILE TOATE

Glas III

Moderato

armonizat de Nicolae Lungu

S. A. *mf*
Nea - mu - ri - le toa - te

T. *mf*
Nea - mu - ri - le toa - te

B. *mf*
Nea - mu - ri - le toa - te

La - u - dă - n - gro - pă - rii Ți - a -

La - u - dă - n - gro - pă - rii Ți - a -

La - u - dă - n - gro - pă - rii Ți - a -

duc Hris - toa se al - meu.

duc Hris - toa se al - meu.

duc Hris - toa se al - meu.

rit.

VARIANTĂ

PRIMĂVARĂ DULCE

Glas III

Moderato

armonizat de Nicolae Lungu

S. A. *mf* Pri - mă - va - ră dul - ce,

T. *mf* Pri - mă - va - ră dul - ce,

B. *mf* Pri - mă - va - ră dul - ce,

p Fi - ul meu cel dul - ce, Frum -

p Fi - ul meu cel dul - ce, Frum -

p Fi - ul meu cel dul - ce, Frum -

se - țeă un - de Ți-a a - pus?

se - țeă un - de Ți-a a - pus?

se - țeă un - de Ți-a a - pus?

AXIOMUL BUNEI VESTIRI (25 MARTIE)

Glas IV

*Prelucrare și armonizare după
Macarie Ieromonahul
de Nicolae Lungu*

Moderato

S. *mf* Bi - ne - ves -

A. *mf* Bi - ne - ves -

T. *mf* Bi - ne - ves - teș - te, —

B.

teș - te, — pă - mîn - tu —

tes - te, — pă - mîn - tu —

— pă - mîn — tu —

B.

le, bu-cu-ri - e ma - -

le, bu-cu-ri - e ma - -

le, bu-cu-ri - e ma - -

le, bu-cu-ri - e ma - -

le, bu-cu-ri - e ma - -

le, bu-cu-ri - e ma - -

re; Lă-u-dați ce - ruri, mă -

re; Lă-u-dați ce - ruri, mă -

re; Lă-u-dați ce - ruri, mă -

re; Lă-u-dați ce - ruri, mă -

re; Lă-u-dați ce - ruri, mă -

re; Lă-u-dați ce - ruri, mă -

ri - rea Dum - ne - ze - -

ri - rea Dum - ne - ze - -

ri - rea Dum - ne - ze - -

ri - rea Dum - ne - ze - -

ri - rea Dum - ne - ze - -

ri - rea Dum - ne - ze - -

u - lui nos - tru

Ca de un si - criu în - su - fle - țit al lui

Dum - ne - zeu, nici cum să

nu se a - tin - gă - mi - na ne -

nu se a - tin - gă mi - na ne -

nu se a - tin - gă mi - na ne -

nu se a - tin - gă mi - na ne -

cre - din - cio - și - lor. Iă - ră

cre - din - cio - și - lor. Iă - ră

cre - din - cio - și - lor. Iă - ră

cre - din - cio - și - lor. Iă - ră

bu - ze - le cre - din - cio - și -

bu - ze - le cre - din - cio - și -

bu - ze - le cre - din - cio - și -

bu - ze - le cre - din - cio - și -

lor fă-ră tă - ce - re, Gla - sul
 lor fă-ră tă - ce - re, Gla - sul
 lor fă-ră tă - ce - re, Gla - sul
 lor fă-ră tă - ce - re, Gla - sul

în - ge - ru - lui cîn - tînd, cu bu - cu - ri - e să
 în - ge - ru - lui cîn - tînd, cu bu - cu - ri - e să
 în - ge - ru - lui cîn - tînd, cu bu - cu - ri - e să
 în - ge - ru - lui cîn - tînd, cu bu - cu - ri - e să

stri - - ge Năs-că - toa - rei de Dum - ne -
 stri - - ge Năs-că - toa - rei de Dum - ne -
 stri - - ge Năs-că - toa - rei de Dum - ne -
 stri - - ge Năs-că - toa - rei de Dum - ne -

zeu: *f* Bu - cu - ră - Te, cea pli -

zeu: *f* Bu - cu - ră - Te, cea pli -

zeu: *f* Bu - cu - ră - Te, cea pli -

zeu: *f* Bu - cu - ră - Te, cea pli -

nă - de - dar, Dom - nul

nă - de - dar, Dom - nul

nă - de - dar, Dom - nul

nă - de - dar, Dom - nul

rall.

es - te cu Ti - ne, es - te cu Ti - ne!

es - te cu Ti - ne, es - te cu Ti - ne!

es - te cu Ti - ne, es - te cu Ti - ne!

es - te cu Ti - ne, es - te cu Ti - ne!